

การศึกษาและพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน
ช่วงชั้นที่ 3 โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

ปริญญาานิพนธ์
ของ
พระมหาสมยศ เพ็ญสา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

พฤษภาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาและพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน
ช่วงชั้นที่ 3 โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

บทคัดย่อ

ของ

พระมหาสมยศ เพ็ญสา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

พฤษภาคม 2553

พระมหาสมยศ เขียวสา. (2553). การศึกษาและพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว).

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม:

รองศาสตราจารย์ชูชีพ อ่อนโคกสูง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุสรณ์ อรรถศิริ.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาและพัฒนาแรงจูงใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ประชากรที่ศึกษาเป็นนักเรียนโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 820 คน กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโปรแกรม พัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา สุ่มจากนักเรียนที่มีคะแนนแรงจูงใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนาต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ซึ่งสมัครเข้าร่วมโปรแกรมได้จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา 2) แบบสอบถาม แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และ 3) โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน คือ r , t-test และ F-test

ผลการวิจัย พบว่า

1. นักเรียนมีอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง
2. นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง
3. นักเรียนชายหญิงมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวม ไม่แตกต่างกัน
4. นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวม ไม่แตกต่างกัน
5. แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
6. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

A STUDY AND DEVELOPMENT OF MOTIVATION IN LEARNING BUDDHIST SUBJECT OF
THE THIRD LEVEL STUDENTS, THROUGH GROUP ACTIVITY

AN ABSTRACT

BY

PHRAMAHA SOMYOT PEASA

Presented in Partial Fulfillment of Requirements for the
Master of Education Degree in Guidance and Counseling Psychology
at Srinakharinwirot University

May 2010

Phramaha Somyot Peasa. (2010). *A Study and Development of Motivation in Learning Buddhist subject of The Third Level Students, Through Group Activity*. Master Thesis, M.Ed. (Guidance and Counseling). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Chuchip Onkoaksung, Asst. Prof. Anusorn Atthasiri.

The purposes of this research were to study and development of motivation in learning Buddhist subject of the third level students, through group activity. The populations were 820 students, In Thainiyomsongkroa School, Term 2nd, Year 2009 in Bangkok. As the sample, there were 15 students who had low motivation 25 percentile level in learning Buddhist subject this program. Research instruments in this study were a) The four paths of accomplishment (IDDHIPADA) Questionnaire b) Motivation in learning Buddhist subject Questionnaire and c) The Program development of motivation in learning Buddhist subject. Furthermore, r , t-test and F-test were employed to test the hypotheses.

The results were as follow:

1. Students had the four paths of accomplishment (IDDHIPADA) in learning Buddhist subject were generally at the moderate level.
2. Students had motivation in learning Buddhist subject were generally at the moderate level.
3. Male and female students had motivation in learning Buddhist subject generally no significantly different.
4. The third level students had motivation in Buddhist subject generally no significantly differences.
5. There were significantly positive correlation between motivation in learning Buddhist subject and the four paths of accomplishment (IDDHIPADA) to the participation at .01 level.
6. The motivation in learning Buddhist subject of the students' participated, in development of motivation in learning Buddhist subject were significant differences at .01 level.

ปริญญาานิพนธ์
เรื่อง

การศึกษาและพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

ของ
พระมหาสมยศ เพ็ญสา

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่.....เดือน พ.ศ.2553

คณะกรรมการควบคุมปริญญาานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ชูชีพ อ่อนโคกสูง)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนุสรณ์ อรรถศิริ)

(รองศาสตราจารย์ ชูชีพ อ่อนโคกสูง)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนุสรณ์ อรรถศิริ)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง)

งานวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

จาก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาบัตรฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ชูชีพ อ่อนโคกสูง ประธานควบคุมปริญญาบัตร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนุสรณ์ อรรถศิริ กรรมการควบคุมปริญญาบัตร ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้ปริญญาบัตรฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ อีกทั้งยังให้คำแนะนำความรู้เพิ่มเติมในขณะที่ยังดำเนินการทำปริญญาบัตร ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอบคุณในความกรุณาของท่านทั้งสองด้วยความเคารพเป็นอย่างสูง

ขออนุโมทนาขอบคุณ อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง อาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี และอาจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญ อีกทั้งให้คำแนะนำในด้านการทำแบบสอบถาม และการทำโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยขอขอบคุณ ด้วยความเคารพเป็นอย่างสูง

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะครูอาจารย์ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษาทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ประสิทธิประสาทวิชาการต่างๆ ให้แก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขออำนวยการขอบคุณไว้ ณ ที่นี้เป็นอย่างสูง

ขออนุโมทนาขอบคุณ อาจารย์ขวัญยืน แปลงแดง ผู้อำนวยการโรงเรียนสายใหม่ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือเพื่อการวิจัย และขออนุโมทนาขอบคุณ อาจารย์เสาวนีย์ เสือพันธ์ ผู้อำนวยการ รวมทั้งคณะครูอาจารย์ โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย และขออนุโมทนาขอบคุณ อาจารย์ดวงแข บางวิวัฒน์ ที่อำนวยความสะดวกช่วยเหลือในการทดลองทั้งยังให้คำแนะนำเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณพระเทพกวี เจ้าอาวาสวัดพระยาไย กรุงเทพมหานคร ที่เมตตาอนุเคราะห์ให้ที่พักอาศัยในการศึกษาเล่าเรียนอย่างอิสระ และพระภิกษุสามเณรทุกรูปที่ให้กำลังใจในการเรียน

ขอกราบขอบพระคุณพระครูสังฆรักษ์เต็น รตนวงฺกุณ เจ้าอาวาสวัดป่าปทุมสุวรรณวรณาราม จังหวัดนครพนม เป็นอย่างสูงที่ให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณในการศึกษา และให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนตลอดมา

ขอขอบคุณ เพื่อนๆ ร่วมรุ่น 50 และพี่ๆ ทุกรุ่น ที่ให้คำปรึกษาช่วยเหลือในขณะเรียนและในช่วงขณะทำปริญญาบัตรฉบับนี้

สูงสุดขอขอบคุณ คุณพ่อสงวน เพียสา คุณแม่จ๋าวย เพียสา คุณยายก่องศรี เพียสา พี่ๆ น้องๆ และญาติทุกคน ที่ให้กำลังใจและคอยให้ความช่วยเหลือในการเรียนและการทำปริญญาบัตรฉบับนี้

พระมหาสมยศ เพียสา (ธมฺมทินฺโน)

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	4
ตัวแปรที่ศึกษา.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	8
สมมติฐานการวิจัย.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการเรียน.....	9
ความหมายของแรงจูงใจ.....	9
ความสำคัญของแรงจูงใจ.....	10
องค์ประกอบของแรงจูงใจ.....	13
ประเภทของแรงจูงใจ.....	15
ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์.....	18
การสร้างแรงจูงใจ.....	21
ความหมายของกลวิธีสร้างแรงจูงใจ.....	24
ความสำคัญของกลวิธีสร้างแรงจูงใจ.....	25
ประเภทของกลวิธีสร้างแรงจูงใจ.....	26
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ.....	42
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา.....	45
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเพศ.....	45
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพศ.....	46
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับระดับชั้น.....	47

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับชั้น.....	47
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาท 4.....	47
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาท 4.....	49
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม.....	67
ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม.....	67
จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม.....	68
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม.....	72
ประเภทของกลุ่ม.....	76
ลำดับขั้นของการจัดกิจกรรมกลุ่ม.....	77
ขนาดของกิจกรรมกลุ่มที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม.....	80
เทคนิคที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม.....	81
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม.....	88
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	92
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	92
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	92
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	98
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	100
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	102
สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	102
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	102
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	119
ความมุ่งหมาย.....	119
สมมติฐานของการวิจัย.....	119

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
ขอบเขตของการวิจัย.....	119
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	120
วิธีดำเนินการทดลอง.....	120
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	121
สรุปผลการวิจัย.....	121
อภิปรายผล.....	122
ข้อเสนอแนะ.....	127
บรรณานุกรม.....	129
ภาคผนวก.....	145
ภาคผนวก ก.....	146
ภาคผนวก ข.....	191
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	196

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 กำหนดการทดลองการใช้โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจ ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา.....	99
2 แสดงค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน.....	102
3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน.....	104
4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจ ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน.....	109
5 เปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาจำแนกตามเพศ.....	114
6 เปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาจำแนกตามระดับชั้น.....	116
7 แสดงผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจ ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา.....	118
8 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา.....	147
9 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา.....	150
10 แสดงค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อของแบบสอบถามแรงจูงใจ ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา.....	159
11 แสดงค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อของแบบสอบถามอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา.....	161
12 แสดงค่าเฉลี่ยของนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา ก่อนและหลังการทดลอง.....	190

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่ช่วยพัฒนาบุคคลให้เจริญก้าวหน้ามีความรู้และความสามารถในการเข้าใจปัญหาต่างๆ ในชีวิตให้ถูกต้อง และสามารถนำความรู้ความเข้าใจเหล่านั้นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ การศึกษามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคคล และเชื่อว่าการมีความรู้เป็นชุมทรัพย์อันประเสริฐอย่างหนึ่ง ผู้ที่ได้รับการอบรมให้มีความรู้ความสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าทางอาชีพการงานและทางจิตใจ (จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. 2545: 199) พร้อมทั้งพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านต่างๆ ให้เกิดมีปัญญาที่ดีเลิศ มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาวิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่ชาติบ้านเมือง การจัดการศึกษาที่ดี มีคุณภาพจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างพลังสมองของชาติหรือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพ ซึ่งเกิดขึ้นได้มากเท่าใดย่อมจะสร้างความสำเร็จได้เปรียบให้แก่ประเทศ สุธรรม อารีกุล และคณะ (2540: 37) สอดคล้องกับ ชูชีพ อ่อนโคกสูง และอนุสรณ์ อรรถศิริ (2549: 1) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปนั้น ย่อมมุ่งหวังให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จทางการเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความสำเร็จในการเรียนหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งได้แก่แรงจูงใจในการเรียน แม้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนสูง หากขาดแรงจูงใจในการเรียนเสียแล้ว ก็ยากที่จะประสบความสำเร็จทางการเรียนในระดับสูงได้ นักวิจัยหลายท่านศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง (Eggen; & Kauchak. 2004: 349) นั่นคือผู้ที่มีแรงจูงใจในการเรียนสูง ย่อมจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงย่อมจะมีแรงจูงใจในการเรียนสูงด้วย ดังนั้นหากสร้างหรือสนับสนุนให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้นเท่าใด เขาก็ย่อมจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากขึ้นเท่านั้น

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีต่างๆ มีผลกระทบโดยตรงกับการจัดการศึกษาดังที่ ชนาธิป พรกุล (2543: 100) กล่าวว่า หลักสูตร วิธีสอน และรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษา จำต้องให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ อย่างเลียงไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2542: 4) ซึ่งระบุว่าสภาพปัญหากระบวนการจัดการเรียนการสอนปัจจุบันยังมุ่งเน้นการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาความรู้ด้วยตนเองจากสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม ผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้จากสภาพจริงหรือจากการปฏิบัติจริง กลไกในการพัฒนาคนที่มีคุณภาพที่สุด

คือการศึกษา แต่เท่าที่ผ่านมาการจัดการศึกษาของประเทศไทยไม่ว่าเป็นรูปแบบใดก็ยังไม่สามารถที่จะตอบสนองหรือเอื้อต่อการพัฒนาประเทศที่สมบูรณ์ได้ จะเห็นได้จากการจัดการศึกษาในอดีตมักเน้นการจัดที่ไปตามศักยภาพ ความพร้อม หรือความถนัดของหน่วยงานผู้จัดการศึกษา ซึ่งไม่สามารถสร้างความมั่นใจได้ว่า ความรู้ความสามารถที่ผู้เรียนได้รับจะเหมาะกับการประกอบอาชีพ เหมาะกับสภาพเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตในสังคม สอดคล้องกับ พระราชวรมณี (2542: 44) กล่าวไว้ว่า การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด แต่ผู้เรียนนั้นยังขาดความรับผิดชอบ ความเอาใจใส่ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น การใฝ่เรียนรู้อุฝ่คิด คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ซึ่งนั่นเป็นสาเหตุที่การศึกษาของไทยไม่รุดหน้า และนั่นเป็นเพราะการศึกษาของไทยยังไม่ได้เติมเต็มทางด้านจิตสำนึกของการมีส่วนร่วม ไม่มีความเอาใจจริงเอาใจใส่ในสิ่งที่เรียนรู้อุไม่เห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน จึงทำให้ขาดความเพียร หนักไม่เอาเบาไม่สู้ จึงทำให้ไม่เอาใจใส่ต่อการเรียน ซึ่งทำให้การศึกษาของคนไทยไปไม่ถึงจุดหมาย และเด็กไทยในปัจจุบันนักเรียนยังขาดความเอาใจใส่ ความรับผิดชอบ การใฝ่เรียน ใฝ่คิด คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ จึงทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

จากประสบการณ์การเป็นครูพระช่วยสอนนักเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ และสัมภาษณ์ครูผู้สอนในระดับช่วงชั้นที่ 3 พบว่า นักเรียนบางคนไม่ให้ความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนบางคนขาดความกระตือรือร้น นักเรียนบางคนไม่รับผิดชอบในการเรียน นักเรียนบางคนไม่มีความอดทนในการตั้งใจฟังครูสอน นักเรียนบางคนเล่นหรือหยอกล้อกันเมื่อถูกถามก็จะนั่งเงียบไม่ตอบคำถาม นักเรียนบางคนไม่เข้าห้องเรียนขณะที่ครูสอน นอกจากนี้แล้วเวลามอบหมายงานให้ทำในห้องหรือให้ไปทำเป็นการบ้าน นักเรียนโดยเฉลี่ยแต่ละห้อง ประมาณ 40 คน จะส่งการบ้านหรืองานที่ให้ไปทำในห้องน้อยมาก พอสอบถามก็จะตอบว่า ไม่ได้เอามาจากที่บ้าน ขี้เกียจ ไม่มีเวลาทำการบ้าน ต้องไปช่วยพ่อแม่ทำงาน ไม่รู้จะทำอย่างไรกับการบ้าน ส่วนนักเรียนที่มีความขยันในการเรียน มีความเอาใจใส่ เมื่อไม่เข้าใจส่วนไหนในบทที่เรียนก็จะถาม และเมื่อมอบหมายงานต่างๆ ให้ทำ ก็จะมีความกระตือรือร้นในการทำงานให้เสร็จในเวลาเรียน พร้อมทำให้เสร็จในชั่วโมงเรียน และจากการสังเกตที่ให้ทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนจะมีความเอาใจใส่ให้ความร่วมมือกับเพื่อน มีความพยายามเพื่อให้มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ จำนวน 6 คน ที่สอนในระดับช่วงชั้นที่ 3 โดยครูได้กล่าวว่า จากผลการสอบวิชาพระพุทธศาสนา ปรากฏว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมาก ทั้งที่เป็นวิชาที่ง่ายไม่ซับซ้อนเกินไป และครูให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ขณะที่สอนจะสังเกตเห็นว่า นักเรียนจะเล่นหยอกล้อกัน พูดคุยกันเสียงดัง มีพฤติกรรมแสดงให้เห็นถึงการไม่เอาใจใส่ ไม่มีความเพียรในการเรียน ไม่มีความกล้าที่จะเผชิญกับอุปสรรค ไม่มีความพอใจกับการที่จะเรียน

ไม่ตั้งใจในช่วงโมงเรียน เวลาให้ทำการบ้านก็ทำไม่เสร็จ มีความซีเกียจ ไม่ทบทวนบทเรียนเมื่ออยู่ที่บ้าน ไม่ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียน ไม่ให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม หนีการทำงานโดยทิ้งภาระให้คนอื่นรับผิดชอบ ซึ่งนักเรียนบางคนยอมให้ครูทำโทษ พฤติกรรมเหล่านี้ อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งหากมีการพัฒนา ก็จะเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อีกระดับหนึ่ง อันจะก่อให้เกิดความสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคม

การพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาทำได้หลายวิธี เช่น การเสริมสร้างแรงจูงใจ การเล่านิทาน การแสดงบทบาทสมมติ กิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น ในที่นี้ผู้วิจัยสนใจที่จะใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งกิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันวางแผน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ดังที่ อารี พันธุ์มณี (2545: 140) ได้กล่าวถึงแนวทางการสร้างแรงจูงใจให้เกิดแก่เด็กไว้หลายวิธี เช่น การชมเชยและการตำหนิ การค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง วิธีการที่แปลกและใหม่ที่เร้าความสนใจที่ผู้เรียนไม่เคยคิดหรือมีประสบการณ์มาก่อนก็จะเป็นทางหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน มีความสนใจบทเรียนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ได้นำเอาสิ่งที่เรียนไปใช้ประโยชน์และเป็นพื้นฐานในการเรียน ทั้งนี้รวมถึงเกมการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงเพราะการเล่นเกมน่าจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน เพลินเพลิน และยังช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและส่งผลให้เข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547: ถ่ายเอกสาร) ซึ่งจะต้องคำนึงถึงวัยวุฒิ คุณวุฒิและความพร้อมของเด็ก ตลอดจนทั้งทฤษฎี หลักการ และแนวคิดในการทำงานประกอบด้วย โดยวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมควรใช้เทคนิคหรือวิธีการที่หลากหลาย ประกอบกับการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้บรรยากาศในการพัฒนาเร้าใจให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าที่จะนำคุณธรรมและจริยธรรมไปปฏิบัติจนเป็นลักษณะนิสัยและวิถีชีวิตของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ กาญจนา นันทะดวง (2542: 77) ที่ให้ความเห็นว่ากิจกรรมการเรียนการสอนเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการพัฒนาศักยภาพนักเรียน โดยเน้นการจัดกิจกรรมหลายรูปแบบที่กระตุ้นและท้าทายเด็กให้คิดอย่างอิสระ พัฒนาทักษะกระบวนการคิดและแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามากขึ้น ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งใจไว้อีกด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาและสร้างโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนเป็นไปตามศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ โดยการนำกิจกรรมกลุ่มมาใช้เพื่อพัฒนาให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ เนื่องจากการใช้กิจกรรมกลุ่มเป็นกระบวนการช่วยเหลือนักเรียน โดยเน้นให้นักเรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ตระหนักถึงพฤติกรรมที่มีปัญหาทางด้านการเรียน ฉะนั้นการสร้างโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีความมุ่งหวังจะสามารถช่วยเหลือนักเรียนให้

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเรียนรู้ของนักเรียนให้สามารถเรียนรู้ด้วยการพัฒนาทางสติปัญญาและจิตใจอย่างมีประสิทธิภาพต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ครูประจำชั้น และเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหาร บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา นำไปใช้ในประกอบการพิจารณาวางแผนพัฒนาแรงจูงใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนาให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 แหล่งข้อมูล ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 820 คน

ตอนที่ 2 การพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ประชากรที่ใช้เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ที่มีคะแนนการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา ได้จำนวน 200 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้สุ่มอย่างง่ายจากนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจใน
 การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งตัวแปรที่ศึกษา มีดังนี้

1. การศึกษาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
 - 1.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่
 - 1.1.1 เพศ
 - 1.1.2 ระดับชั้น
 - 1.1.3 อิทธิบาท 4
 - 1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
2. การพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
 - 2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม
 - 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 หมายถึง พฤติกรรมที่ทำให้นักเรียนทำกิจกรรมในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนด้วยความเข้มแข็ง และกระตือรือร้น มีความเพียร ไม่ท้อถอย มีความบากบั่นมั่นคง และสามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติงานวิชาพระพุทธศาสนาได้สำเร็จลุล่วงอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ โดยมีพฤติกรรมการแสดงออก ได้แก่

- 1.1 การวางแผนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่ การเตรียมอุปกรณ์ การเรียนให้พร้อมก่อนเรียน การเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียนและการสอบ
- 1.2 ความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่ มีความกระตือรือร้นในการเรียน มีความเพลิดเพลินในการร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน
- 1.3 การพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่ การค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเอง
- 1.4 การตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่ มีความมุ่งมั่นในการเรียน เพื่อให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ มีความคาดหวังต่อผลการเรียน

2. **เพศ** หมายถึง เพศชายและเพศหญิง

3. **ระดับชั้น** หมายถึง นักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

4. **อิทธิบาท 4** หมายถึง คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ หรือทางแห่งความสำเร็จ เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติได้รับความสำเร็จในหน้าที่การเรียนและหน้าที่การงาน ได้แก่

4.1 **ฉันทะ** หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความชอบในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ความชอบในบรรยากาศการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา ความชอบในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาพระพุทธศาสนา

4.2 **วิริยะ** หมายถึง ความพากเพียร พยายามในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความอดทนในการเรียน ความไม่ย่อท้อต่อการเรียนแม้พบกับอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้น ความพยายามในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาพระพุทธศาสนา

4.3 **จิตตะ** หมายถึง ความเอาใจใส่ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่ การตั้งใจฟังครูสอน ตั้งใจทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนา ตั้งใจอ่านหนังสือ ตั้งใจเรียนอย่างสม่ำเสมอ และให้ความสำคัญกับงานที่ได้รับมอบหมาย

4.4 **วิมังสา** หมายถึง การหมั่นตรึกตรอง พิจารณาไตร่ตรองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความละเอียดรอบคอบในการเรียน การใช้ความคิดวิจารณ์ญาณปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อให้การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาดีขึ้น

5. **โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3** หมายถึง การจัดกิจกรรมกลุ่มการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือและพัฒนานักเรียนที่มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาต่ำ ซึ่งพิจารณาจากวุฒิภาวะและความรู้ประสบการณ์เดิม เพื่อให้ให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม โดยมุ่งสร้างให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน ได้สัมผัสโดยตรงด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียนมีการปฏิสัมพันธ์ด้วยการสื่อสารและสร้างเสริมประสบการณ์กับผู้อื่น เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเสริมสร้างกิจกรรมทางสังคมให้ความร่วมมือในการวิเคราะห์การพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตลอดทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสมาชิกในกลุ่มและสามารถนำความรู้ที่ได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เทคนิคที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมกลุ่มนี้ ได้แก่ 1) บทบาทสมมติวิธีการที่ใช้ในการเรียนการสอน มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติ การกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมา แล้วสวมบทบาทนั้น และแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก 2) กรณีตัวอย่าง หมายถึง วิธีการที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนโดยการนำเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง มาดัดแปลงใช้เป็นกรณีตัวอย่างให้นักเรียนได้ศึกษา

วิเคราะห์และอภิปราย สร้างความเข้าใจและฝึกฝนทางแก้ไขปัญหานั้น และการอภิปรายจะช่วยให้ นักเรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำเอากรณีต่างๆ ซึ่งคล้ายกับชีวิตจริง มาใช้ จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง และมีความหมายสำหรับนักเรียน มากยิ่งขึ้น 3) เกม หมายถึง วิธีการที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการสร้างสถานการณ์สมมติขึ้น ให้นักเรียนลงเล่นด้วยตนเอง ภายใต้ข้อตกลงตามที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใด อย่างหนึ่งอันจะมีผลออกมาเป็นการแพ้ชนะ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และเกิดแนวคิดในเรื่องของการ พัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา 4) การอภิปรายกลุ่ม หมายถึง เป็นการสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือหัวข้อที่กลุ่มตัดสินใจร่วมกัน โดยสมาชิกจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่าง เป็นอิสระและอย่างธรรมชาติ นอกจากนี้ยังถือได้ว่าเป็นแกนของประชาธิปไตย เพราะมีส่วนส่งเสริมให้ สมาชิกทุกคนได้ฝึกตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดี เหมาะสมกับการเป็นสมาชิกในสังคม ประชาธิปไตย การอภิปรายกลุ่มจะช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในสังคม การมีสัมพันธภาพกันใหม่ บรูณาการความคิด และความต้องการซึ่งกันและกัน

โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติหรือทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งมีส่วนร่วมในการ แสดงความคิดเห็น และเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

ผู้วิจัยใช้เทคนิค 4 เทคนิค ได้แก่ บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง เกม และการอภิปรายกลุ่มโดย ใช้สลับกันไปในแต่ละครั้ง หลังจากนั้นให้นักเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์ และสรุปจากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ และอภิปรายร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา รวมทั้ง เพื่อให้นักเรียนได้รู้เกี่ยวกับตนเองได้ดียิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

ผู้วิจัยให้นักเรียนรวบรวมแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มมาสรุปเป็น หลักการของตนเอง และสามารถนำหลักการที่ได้นั้นมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผล

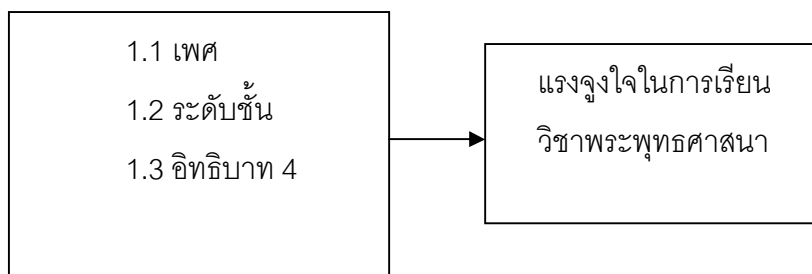
ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และจากกลุ่ม โดยการร่วมกัน อภิปรายแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. การศึกษาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ตัวแปรอิสระ

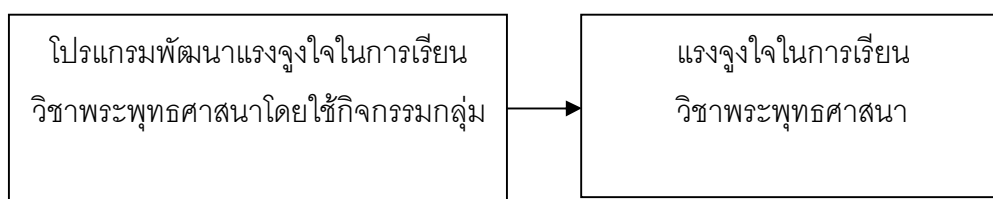
ตัวแปรตาม

2. การพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนเพศต่างกันมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน
2. นักเรียนระดับชั้นต่างกันมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน
3. แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนมีความสัมพันธ์กัน
4. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา มีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้นหลังจากเข้าร่วมโปรแกรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการเรียน
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

1.1 ความหมายของแรงจูงใจ

นักวิจัยและนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของแรงจูงใจไว้ต่างๆ กันดังนี้

แม็คมิลแลน และฟอร์ซิท (McMillan; & Forsyth. 1991: 39) ได้ให้คำจำกัดความของแรงจูงใจในการเรียนว่า หมายถึง “กระบวนการที่เริ่มและทำให้พฤติกรรมในการเรียนรู้นั้นๆ คงอยู่”

สุรวงศ์ ใคว์ตระกูล (2541: 153) แรงจูงใจ หมายถึง แรงหรือพลังในการทำพฤติกรรมอย่างเข้มแข็ง และกระตือรือร้น มีจุดมุ่งหมาย ชัดเจน และรักษาพฤติกรรมนั้นไว้ได้ เช่น คนๆ หนึ่ง ทำงานหนักตลอดเวลาด้วยความขยันขันแข็งเพื่อประสบความสำเร็จในชีวิต ถือว่าเขาเป็นผู้มีแรงจูงใจในการทำงานสูง

ประสาธ อิศรปริดา (2541: 334) แรงจูงใจ หมายถึง พลังทางจิตซึ่งเป็นภาวะภายในที่กระตุ้นกำหนดทิศทาง และคงสภาพพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์หรือเป้าหมายแรงจูงใจที่ปรากฏมักเป็นผลร่วมระหว่างคุณลักษณะ (Traits) และภาวะเหตุการณ์แวดล้อม (States)

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542: 138) ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจว่า เป็นกระบวนการที่อินทรีย์ถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าให้มีพฤติกรรมมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทาง ถ้าแรงจูงใจมีมากพฤติกรรมก็จะมากด้วย

วรรณิ ลิ้มอักษร (2543:120) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง การกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมด้วยเต็มใจ เมื่อมีการกระทำหรือได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแล้ว ก็จะได้รับสิ่งตอบแทนตามที่บุคคลต้องการ

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2544: 156) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งที่น่ามึ่น้ำหรือสิ่งที่ชักนำให้บุคคลเกิดการกระทำหรือปฏิบัติการ

พวงเพชร วัชรอยู่ (2545: 187) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งใดๆที่ทำให้เกิดพฤติกรรมหรือการกระทำขึ้น (Whatever causes activity)

อารี พันธุ์มณี (2546: 269) กล่าวว่า แรงจูงใจ (Motive) หมายถึงภาวะใดๆ ก็ตามที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา ส่วนการจูงใจ (Motivation) หมายถึงการนำปัจจัยต่างๆที่เป็นแรงจูงใจมาผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างมีทิศทาง เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือเงื่อนไขที่ต้องการ ปัจจัยต่างๆที่นำมาอาจเป็นเครื่องล่อ รางวัล การลงโทษ การทำให้เกิดการตื่นตัว รวมทั้งให้เกิดความคาดหวัง

อาจสรุปความหมายของแรงจูงใจได้ว่า หมายถึง ความต้องการซึ่งเป็นกระบวนการภายในที่กระตุ้นให้บุคคลกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ตามเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งยังอาจหมายถึง ความต้องการ หรือ ความปรารถนา ซึ่งเป็นพลังที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ในส่วนแรงจูงใจในการเรียนก็เช่นกัน อาจกล่าวได้ว่า แรงจูงใจในการเรียน หมายถึง กระบวนการซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมในการเรียนรู้ และยังอาจหมายถึงความต้องการของผู้เรียนที่จะเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งความต้องการดังกล่าวเป็นตัวกระตุ้นและควบคุมพฤติกรรมต่างๆ ของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมาย

1.2 ความสำคัญของแรงจูงใจ

สุรางค์ โค้วตระกูล (2537: 129 -131) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูเกี่ยวกับการส่งเสริมแรงจูงใจของนักเรียนว่าอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. การปรับปรุงวิธีสอนของครูโดยตรง

วิธีการที่นักจิตวิทยาการศึกษา เชื่อว่าเป็นการช่วยส่งเสริมแรงจูงใจของนักเรียน ดังนี้

1.1 ครูควรจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ทำหายความอยากรู้ อยากเห็นของนักเรียน

1.2 บอกวัตถุประสงค์เฉพาะของบทเรียนให้นักเรียนทราบ

1.3 พยายามให้งานแก่นักเรียนตามความสามารถ และให้โอกาสนักเรียนทุกคนมีประสบการณ์เกี่ยวกับความสำเร็จในการเรียนรู้

1.4 พยายามให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียน และแนะนำให้นักเรียนใช้ข้อมูลย้อนกลับช่วยปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

1.5 พยายามพบนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อช่วยนักเรียนวิเคราะห์สาเหตุความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของนักเรียน

1.6 ใช้หลักการในการอบรมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ช่วยเหลือนักเรียน

1.7 บรรยากาศของห้องเรียนต้องปราศจากการขู่เข็ญ หรือต้องเป็นบรรยากาศที่นักเรียนให้ความไว้วางใจในตัวเองว่าเป็นผู้ที่คอยเอื้อการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่เสมอ

1.8 ใช้หลักการสอนของนักจิตวิทยาที่กล่าวว่า “นักเรียนจะเรียนรู้ก็ต่อเมื่อความต้องการพื้นฐานที่ต้องการสมปรารถนา”

1.9 ครูจะต้องเป็นตัวอย่างในการแสดงความกระตือรือร้นในเวลาการสอน

2. ทำงานร่วมกับนักเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้

จากการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์พบว่า ลักษณะหนึ่งของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง คือ ความรับผิดชอบในงานที่ตนทำ นักเรียนส่วนมากต้องการความช่วยเหลือจากคุณในการสนับสนุนให้รับผิดชอบในงานที่ตนทำ ซึ่งอาจทำได้ดังต่อไปนี้

2.1 ช่วยนักเรียนในการตั้งวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้วิชาต่างๆ

2.2 ช่วยนักเรียนให้รู้จักวางแผนในการทำงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว

2.3 ช่วยนักเรียนให้รู้จักประเมินผลงานที่ทำ และนำข้อมูลย้อนกลับมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น

2.4 ช่วยนักเรียนในการวิเคราะห์สาเหตุของความล้มเหลวหรือไม่สำเร็จ

2.5 ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของความพยายามในการทำงาน

2.6 ช่วยนักเรียนให้ค้นหาความสามารถพิเศษของตนในวิชาต่างๆ เช่น ความสามารถทางภาษา คณิตศาสตร์ และช่วยนักเรียนให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้วิชานั้นๆ

2.7 ชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลเกี่ยวกับการตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศให้ใกล้เคียงกับระดับความสามารถของตน นักเรียนบางคนอาจตั้งสมมติฐานความเป็นเลิศในการทำคะแนนสูงสุด บางคนตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศให้ได้คะแนนสูงกว่าปานกลาง เป็นต้น

2.8 ช่วยนักเรียนจัดเวลาทำการบ้านดูหนังสือที่บ้าน และการเตรียมตัวสำหรับการสอบ

3. ทำงานร่วมกับผู้ปกครอง เพื่อช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้

จากการศึกษาสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่าผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญมาก ผู้ปกครองที่เอาใจใส่ในการทำงานและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียนในโรงเรียน ฉะนั้นการร่วมกับผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้จึงสำคัญมาก ในการนี้ครูอาจจะใช้วิธีต่อไปนี้

3.1 ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมาพบ และแจ้งให้ทราบถึงความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียน ขอความร่วมมือให้ช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียน

3.2 สนับสนุนให้ผู้ปกครองร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

กิปลัน อิวานเชวิก และดอนเนลลี (ตรีพร ชุมศรี. 2545: 14; อ้างอิงจาก Gibson Ivacevich; & Donnelly. 1982) กล่าวว่า ตัวแปรต่างๆ เช่น ความรู้ความสามารถ ระดับของความใฝ่ฝัน ภูมิหลังของแต่ละคนรวมทั้งผลตอบแทนต่างๆ มีส่วนที่ทำให้ผลการปฏิบัติงานแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ซึ่งช่วยให้บุคคลเพิ่มความพยายามในการทำงาน คือการจูงใจ บุคคลที่ถูกจูงใจจะมีแนวทาง ทางการทำงานที่แน่นอน ระดับการทำงานจะสม่ำเสมอซึ่งผลการปฏิบัติงานจะสูงกว่าเมื่อไม่มีแรงจูงใจ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2545: 229 -231) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเรียนรู้ แรงจูงใจเป็นสิ่งที่เรียนรู้ และพัฒนาขึ้นมาได้ในตัวของเด็กและบุคคล โดยการจัดโปรแกรมการเรียน

และการฝึกอบรมที่เน้นเรื่องการเปลี่ยนเจตคติ พฤติกรรม บุคลิกภาพ กระบวนการฝึกอบรมเพื่ออบรมเพื่อเรียนรู้และพัฒนาแรงจูงใจมีดังนี้

1. สร้างความเชื่อและให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายร่วมกันว่า เมื่อผ่านการฝึกอบรมแล้ว จะเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมให้เป็นผู้มีแรงจูงใจในการเรียน พยายามสร้างความสำเร็จเป็นขั้นๆ ไปในการทำงานควรตั้งเป้าหมายเป็นขั้นตอน และพยายามทำงานในแต่ละขั้นตอนให้สำเร็จ ก็จะมีกำลังใจที่จะเรียนรู้มากขึ้น

2. ให้ผู้เรียนรู้ว่า ในสังคมมีบุคคลตัวอย่างที่เขาทำงานดีหรือที่ประสบความสำเร็จ มนุษย์เราชอบการเลียนแบบ มีความพยายามอยู่แล้วและไม่ต้องการด้อยกว่าคนอื่น ดังนั้น ถ้านักเรียนได้ตัวอย่างที่ดีสามารถยึดถือเป็นแบบอย่างเขาก็จะสร้างกำลังใจในการเรียนและการทำงาน

3. แสดงให้ผู้เรียนเห็นว่า สังคมเราต้องการคนที่มีแรงจูงใจสูง การที่จะมีคุณลักษณะเช่นนั้นจะต้องสร้างนิสัยที่ดีในการเรียน และการทำงาน สำนวจจุดบกพร่องในการทำงานของเราและตั้งใจแน่วแน่ว่าจะปรับปรุงความรับผิดชอบ วินัยในตนเอง จัดตารางการเรียนอย่างมีระเบียบ ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง เป็นต้น ความสามารถเปลี่ยนบุคลิกภาพ เจตคติและพฤติกรรมให้เป็นคนที่มีสังคมต้องการและสอดคล้องกับปทัสถาน และค่านิยมของสังคมก็จะพัฒนาตนเองเป็นผู้ที่มีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้นกว่าเดิม

4. พยายามควบคุมความอ่อนแอและทอดถอย ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญของความสำเร็จ ผู้ที่มีชื่อเสียงของโลกประสบความสำเร็จเพราะเขาเป็นคนมุ่งมั่นอนาคตและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค นอกจากนี้บรรยากาศของการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้สึกอบอุ่น เป็นมิตรไม่เคร่งเครียดและวิตกกังวลจนมากเกินไป

อารี พันธมณี (2546: 96) กล่าวว่า การเรียนรู้ใดๆก็ตาม ถ้าผู้เรียนมีความรู้สึกอยากรู้ อยากเรียน มีความเต็มใจ และพร้อมที่จะเรียนแล้ว แสดงว่าผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้รวดเร็ว

พระธรรมปิฎก (2546: 96) กล่าวไว้ว่า เมื่อคนเราจะทำกิจกรรมหรือพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งก็ต้องมีแรงจูงใจ เข้ามามีส่วนร่วมด้วย ถ้าแรงจูงใจผิดก็ทำให้เดินทางผิด ถ้าแรงจูงใจถูก ก็เดินทางไปในการพัฒนา

สรุปได้ว่า แรงจูงใจมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ทั้งยังเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนก้าวผ่านสถานการณ์ที่มีความยากลำบากในการเรียนรู้

1.3 องค์ประกอบของแรงจูงใจ

เคลเลอร์ (Ra-shane Meesri. 2543: 107-108; citing Keller. 1983) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักๆ ของแรงจูงใจ ไว้ดังนี้

1. ความสนใจ (Interest) หมายถึง ความอยากรู้ อยากเห็น และความสนใจของผู้เรียน
2. ความเกี่ยวข้อง (Relevance) หมายถึง ความเกี่ยวข้องระหว่างการเรียนรู้การสอนกับความต้องการตลอดจนความสนใจของผู้เรียน
3. ความคาดหวัง (Expectancy) หมายถึง ความคาดหวังที่ผู้เรียนมีต่อความสำเร็จในการเข้าร่วมกิจกรรมและการทำงานต่างๆ

4. ความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับรางวัลเมื่อผู้เรียนทำงานสำเร็จ ฮูทสไตน์ (Hootstein. 1998: 58 - 59) ได้แบ่งองค์ประกอบของแรงจูงใจไว้ ดังนี้

1. ความเกี่ยวข้อง (Relevance) หมายถึง ความเกี่ยวข้องระหว่างบทเรียนกับความต้องการ ความสนใจ และประสบการณ์ของผู้เรียน
2. ความสนใจ (Interest) หมายถึง ความกระหายใคร่รู้ของผู้เรียนที่มีต่อข้อมูลที่แปลกใหม่ดู เหมือนขัดแย้ง หรือดูเป็นไปไม่ได้ แต่ในความเป็นจริงกลับเป็นไปได้
3. ความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับแรงเสริม เมื่อผู้เรียนประสบความสำเร็จ
4. ความคาดหวัง (Expectancy) หมายถึง การที่ผู้เรียนเชื่อว่า ความพยายามสามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้

อารี พันธุ์ณี (2546: 282) กล่าวว่า ลักษณะแรงจูงใจของบุคคลขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ธรรมชาติของแต่ละบุคคล ทุกคนมีธรรมชาติของตนแตกต่างกับคนอื่น คือมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตน ซึ่งประกอบด้วย

1.1 แรงขับ แรงขับของบุคคลจัดว่าเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการเกิดพฤติกรรมแรงขับเป็นสภาวะที่เกิดจากความไม่สมดุลภายในร่างกายของมนุษย์ ซึ่งแรงขับเกิดขึ้นได้จากลักษณะ 2 ประการคือ

1.1.1 แรงขับที่เกิดขึ้นจากภายในร่างกาย เช่น ความหิว ความกระหาย

1.1.2 แรงขับที่เกิดขึ้นจากภายนอกร่างกาย เช่น การได้รับความเจ็บปวดจากสิ่งเร้าภายนอก สภาวะความกดดันจนทำให้บุคคลเกิดความตึงเครียด

1.2 ความวิตกกังวล ความวิตกกังวลจะมีผลต่อการเรียนรู้ หรือการกระทำพฤติกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีความวิตกกังวลใจสูงมาก กลุ่มที่มีความวิตกกังวลใจน้อยควรได้รับการ

กระตุ้นจากสิ่งเร้า ส่วนกลุ่มที่มีความวิตกกังวลใจสูงแม้จะไม่ได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าก็ไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้

2. สถานการณ์ต่างๆ ในสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ต่างๆ ในแต่ละสิ่งแวดล้อมย่อมจะส่งผลทำให้บุคคลเกิดแรงงใจได้แตกต่างกันไป ลักษณะสถานการณ์ต่างๆ ที่มีผลต่อแรงงใจ คือ

2.1 การแข่งขัน หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่ต้องการเอาชนะผู้อื่น หรือต้องการทำให้ตนมีสภาพการณ์ที่ดีขึ้น ลักษณะการแข่งขันจะมีลักษณะที่สำคัญ 2 ลักษณะ คือ

2.1.1 การแข่งขันกับตนเอง เป็นการแข่งขันที่ทำให้ตนดีขึ้นด้วยความเต็มใจ และความต้องการของตนเองไม่มีผู้ใดมาบังคับบัญชาให้เกิดพฤติกรรม

2.1.2 การแข่งขันกับบุคคลอื่น เป็นความต้องการที่จะเอาชนะ ต้องการให้ตนเองอยู่เหนือบุคคลอื่น และมักทำทุกวิถีทางให้ตนเป็นผู้ชนะอยู่เสมอ

2.2 ความร่วมมือ หมายถึง แรงงใจที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับแรงผลักดันทางสังคมเป็นลักษณะของการมีพฤติกรรมแบบประนีประนอม

2.3 การตั้งเป้าหมาย หมายถึง การที่บุคคลได้มีการตั้งเป้าหมายไว้ในชีวิตอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นผลทำให้บุคคลมีความพยายามที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ลักษณะการตั้งเป้าหมายมี 2 ลักษณะ คือ

2.3.1 เป้าหมายรวม เป็นเป้าหมายที่มักจะมีเป้าหมายย่อยๆ อื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง

2.3.2 เป้าหมายระยะไกล เป็นเป้าหมายที่ตั้งขึ้นเพื่อจุดหมายใดจุดหมายหนึ่ง โดยเฉพาะ การตั้งเป้าหมายระยะไกลนี้จะเกิดขึ้นกับบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางสมองพอสมควร

2.4 การตั้งความทะเยอทะยาน เป็นการตั้งเป้าหมายสูงไว้ หรือการเกิดความทะเยอทะยานจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมขึ้น แต่ถ้าบุคคลตั้งความทะเยอทะยานไว้สูงเกินความสามารถของตนเอง จะทำให้เกิดความล้มเหลวได้ง่าย ทำให้เกิดความท้อถอยต่องานนั้น หรือถ้าตั้งไว้ต่ำกว่าความสามารถของตนเองก็ทำให้ไม่มีแรงงใจพอที่จะกระทำพฤติกรรมต่างๆ ต่อไป

3. ความเข้มของแรงงใจ โดยปกติแล้ว ลักษณะความเข้มของแรงงใจในแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกัน และขึ้นอยู่กับลักษณะต่อไปนี้

3.1 การเสริมแรง หมายถึง การส่งเสริมให้บุคคลแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นแล้ว ให้มีความคงทนถาวร หรือเกิดซ้ำๆ การเสริมแรงมี 2 ลักษณะ คือ

3.1.1 การเสริมแรงทางบวก หมายถึง การทำให้อินทรีย์ได้รับสิ่งเร้าแล้วเกิดความพอใจ เช่น การให้รางวัล การยกย่องชมเชย เป็นต้น

3.1.2 การเสริมแรงทางลบ หมายถึง การที่อินทรีย์ถูกนำสิ่งเร้าที่ไม่พอใจออกไป แล้วทำให้อินทรีย์เกิดความพอใจ

3.2 ความสนใจ หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด การที่บุคคลจะกระทำพฤติกรรมใดๆ ได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับความสนใจของบุคคลนั้น

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของแรงจูงใจโดยทั่วไปประกอบด้วย ความสนใจซึ่งหมายถึง ความอยากรู้ อยากเห็น ใคร่รู้ บทเรียน ความเกี่ยวข้อง ซึ่งหมายถึง ความเกี่ยวข้องระหว่างสิ่งที่เรียนหรือบทเรียนกับผู้เรียน ความคาดหวัง ซึ่งหมายถึง ความคาดหวังในความสำเร็จในการเรียนรู้ และความพึงพอใจ ซึ่งหมายถึง ความสนุกสนานความเพลิดเพลินที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนรู้

1.4 ประเภทของแรงจูงใจ

แรงจูงใจแบ่งออกเป็นประเภทหรือลักษณะต่างๆ ดังนี้

พรพิมล จันทรพิลาบ (2539: 160 - 170) แบ่งแรงจูงใจออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. แรงจูงใจตามลักษณะที่แท้จริง แบ่งเป็นลักษณะย่อยได้ 3 ประเภท คือ

1.1 แรงจูงใจทางร่างกาย ซึ่งเป็นไปเพื่อความอยู่รอด เช่น ความหิว แรงขับทางเพศ ความต้องการอากาศ ความต้องการการพักผ่อน

1.2 แรงจูงใจทางสังคม เป็นความต้องการทางด้านของจิตใจ เช่น ความคาดหวัง ความสุข ความสำเร็จ การมีชื่อเสียงเกียรติยศ

1.3 แรงจูงใจเกี่ยวกับคุณค่าของตนเอง เช่น แรงจูงใจเกี่ยวกับความก้าวร้าว ทำให้บุคคลป้องกันตนเอง หรือทำร้ายผู้อื่น แรงจูงใจได้สำนึกที่พยายามสิ่งที่ไม่พอใจ แล้วถูกเก็บกดไว้ในความทรงจำ

2. แรงจูงใจตามลักษณะกิจกรรมที่นำไปสู่เป้าหมาย คือ ความมุ่งหมายทางการกระทำ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.1 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ ความปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จในงาน

2.2 แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ คือ ความปรารถนาของบุคคลที่จะนำตัวเข้าร่วมสังคม ต้องการให้ผู้อื่นรัก เคารพ ยอมรับ มีความรู้สึกไม่ดีต่อความโดดเดี่ยว การพลัดพราก ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์สูงจะชอบคลุกคลีอยู่กับงานที่ทำเป็นทีม มีความเข้าใจ และเห็นใจเพื่อนร่วมงาน

2.3 แรงจูงใจใฝ่อำนาจ คือ ความต้องการที่จะมีอำนาจเหนือผู้อื่น เหนือสิ่งแวดล้อม มักมีพัฒนาการมาจากความรู้สึกต่ำต้อย ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่อำนาจสูงมักจะชอบถกเถียงโต้แย้ง พอใจที่จะทำงานในลักษณะที่เป็นผู้นำ

3. แรงจูงใจตามลักษณะการเกิด แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) หมายถึง การที่บุคคลมองเห็นคุณค่าของกิจกรรมที่ทำ จึงทำด้วยความเต็มใจ ตระหนักว่าการบรรลุผลสำเร็จในกิจกรรมนั้นเป็นรางวัลอยู่ในตัวแล้ว แรงจูงใจประเภทนี้เกิดจาก

3.1.1 ความสนใจที่จะกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจนั้น

3.1.2 ความต้องการที่จะกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ และกระทำพฤติกรรมออกมา

3.2 แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เป็นการกระทำที่เกิดจากการหวังผลจากกิจกรรมนั้น ไม่ได้ทำด้วยความอดมคติ มีความผูกพันทางจิตใจกับกิจกรรมนั้นน้อยมาก จุดมุ่งหมายของการกระทำอยู่นอกเหนือไปจากตัวกิจกรรม สิ่งภายนอกที่เป็นแรงจูงใจ คือ

3.2.1 เป้าหมายของการเรียน หรือกิจกรรมใดๆ เป็นสิ่งกระตุ้นให้คนเกิดแรงจูงใจกระทำพฤติกรรมอย่างถูกต้องเหมาะสม

3.2.2 ความรู้เกี่ยวกับความก้าวหน้า เมื่อบุคคลทราบ ย่อมทำให้เกิดแรงจูงใจและมีกำลังใจทำดียิ่งๆ ขึ้นไป

3.2.3 เครื่องล่อ เช่น การให้รางวัล การชมเชย การลงโทษ การทดสอบ

3.3 แรงจูงใจตามลักษณะการใช้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

3.3.1 การจูงใจแบบอิงเกณฑ์ คือ การจูงใจที่ตั้งไว้เป็นเกณฑ์ ถ้าทำได้ระดับตามเกณฑ์จะได้รับรางวัล

3.3.2 การจูงใจแบบไม่อิงเกณฑ์ คือ การใช้เทคนิคทางจิตวิทยาในการจูงใจโดยไม่มีกฎเกณฑ์ตั้งเอาไว้

4. แรงจูงใจตามลักษณะการใช้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

4.1 แรงจูงใจแบบอิงเกณฑ์ คือ การจูงใจที่ตั้งไว้เป็นเกณฑ์ ถ้าได้ระดับตามเกณฑ์ก็จะได้รับรางวัล

4.2 แรงจูงใจแบบไม่อิงเกณฑ์ คือ การใช้เทคนิคทางจิตวิทยาในการจูงใจโดยไม่มีกฎเกณฑ์ตั้งไว้

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542: 140) ได้แบ่งแรงจูงใจไว้ 3 ประเภท คือ

1. แรงจูงใจเพื่อความอยู่รอด (Survival Motivation) เป็นแรงจูงใจที่ช่วยให้คนเราสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ แรงจูงใจชนิดนี้ มักจะสัมพันธ์กับสิ่งเบื้องต้นที่คนเราต้องการในชีวิต เช่น อาหาร น้ำ อากาศ การขับถ่าย เป็นต้น

2. แรงจูงใจทางสังคม (Social Motivation) เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในสังคม อาจได้รับอิทธิพลโดยตรงจากสิ่งเร้าที่เป็นบุคคล หรือจากวัตถุที่มองเห็นได้จับต้องได้ หรือ มาจากภาวะทางสังคมที่มองไม่เห็นก็ได้ เช่น การมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น การเป็นผู้นำ การสร้างมิตร เป็นต้น

3. แรงจูงใจเกี่ยวกับตนเอง (Self Motivation) แรงจูงใจชนิดนี้ค่อนข้างที่จะซับซ้อนพอสมควร และเป็นสิ่งผลักดันให้คนเราพยายามปรับตัวไปในทางที่ดีขึ้น เช่น แรงจูงใจที่เกี่ยวกับความสำเร็จในหน้าที่การงาน หรือ ความสำเร็จในชีวิต เป็นต้น

มาลี จุฑา (2542: 138 - 139) กล่าวว่า แรงจูงใจมี 2 ประเภท ดังนี้

1. แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) หมายถึง แรงจูงใจที่เกิดจากภายในตัวบุคคล ซึ่งมีผลต่อการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามความต้องการ หรือตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ แรงจูงใจภายในมีความสำคัญมากกว่าแรงจูงใจภายนอก เพราะว่าแรงจูงใจภายใน เกิดจากความรู้สึกของบุคคล เมื่อบุคคลรู้สึกเช่นใด ก็แสดงพฤติกรรมตอบสนองความต้องการของตนเสมอ ส่วนแรงจูงใจภายนอกนั้นบุคคลอาจเกิดความรู้สึกเฉยๆ ก็ได้ สำหรับตัวอย่างของแรงจูงใจภายใน ได้แก่

- 1.1 ความอยากรู้อยากเห็น ทำให้บุคคลค้นคว้าเพิ่มเติมหรือเกิดไทมมุงได้
- 1.2 ความสนใจ ทำให้บุคคลได้ถาม หรือจ้องมอง เป็นต้น
- 1.3 ความรัก ทำให้เสียสละและทำอะไรก็ได้
- 1.4 ความอบอุ่น ทำให้สบายใจ
- 1.5 ความเห็นอกเห็นใจกัน ทำให้เกิดความคล้อยตามหรือตามใจ
- 1.6 ความสงสาร ทำให้เกิดการให้อภัย
- 1.7 ความสำเร็จ ทำให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจ
- 1.8 ความหิว ทำให้บุคคลปรับพฤติกรรมได้
- 1.9 ความต้องการ ทำให้บุคคลเป็นอะไรหรือทำอะไรก็ได้
- 1.10 ความพอใจ ทำให้บุคคลยินดีและทำอะไรก็ได้
- 1.11 ความศรัทธา ทำให้บุคคลเกิดการยอมรับและทำอะไรก็ได้
- 1.12 ความซาบซึ้ง ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ ได้

2. แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) หมายถึง แรงจูงใจที่เกิดจากภายนอกตัวบุคคล ซึ่งมีผลต่อการกระตุ้นให้บุคคล แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความต้องการ หรือตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ แรงจูงใจภายนอกที่สำคัญ ได้แก่

2.1 การแข่งขัน แบ่งเป็นการแข่งขันกับตัวเอง การแข่งขันระหว่างบุคคลและการแข่งขันในระหว่างกลุ่ม เมื่อมีการแข่งขันทำให้บุคคลมีความพยายามที่จะได้รับชัยชนะ การแข่งขันทำให้เกิดการกระตุ้นและการแสดงพฤติกรรม

2.2 การร่วมมือ ทำให้บุคคลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นการสร้างทีมงาน และความสามัคคีในกลุ่มขึ้นได้

- 2.3 บุคลิกของครู ทำให้บุคคลโดยเฉพาะนักเรียนอยากจะเรียนหรือไม่อยากเรียน
- 2.4 วิธีการสอนของครู ทำให้นักเรียนอยากจะเรียนหรือไม่อยากเรียนก็ได้
- 2.5 การให้รางวัล เช่น ให้สิ่งของ คะแนน หรือกำลังใจ มีผลทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนดีขึ้น
- 2.6 การลงโทษ เช่น ตัดสิทธิ์ ตัดคะแนน เขียน ตาหนีหรือตักเตือน มีผลทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือเสียใจ หรือหยุดยั้งพฤติกรรมได้
- 2.7 การใช้สื่อการสอน เช่น อุปกรณ์การสอน ชุดการสอน บทบาทสมมติ เกม เพลง และ จดกิจกรรมให้ทุกคนมีส่วนร่วม ทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนดีขึ้น
- 2.8 การสอบ เช่น ครูบอกนักเรียนว่า ท้ายชั่วโมงจะมีการสอบทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนดีขึ้น

อารี พันธุ์ณี (2546: 270) กล่าวว่าแรงจูงใจแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1. แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เป็นสภาวะที่บุคคลต้องการที่จะกระทำ หรือเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างด้วยตัวเอง ไม่ต้องอาศัยการเรียนรู้จากสิ่งเร้าภายนอก เช่น การเรียนเพื่อต้องการความรู้ ทำงานเพราะต้องการความชำนาญ ซึ่งความต้องการหรือความสนใจพิเศษ ตลอดจนความรู้สึกรักใคร่หรือทัศนคติของแต่ละบุคคล ที่จะผลักดันให้บุคคลสร้างพฤติกรรมขึ้น ซึ่งได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจ ความรัก ความศรัทธา เป็นต้น

2. แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เป็นสภาวะที่บุคคลได้รับการกระตุ้น จากสิ่งเร้าภายนอก เช่น สิ่งของ เกียรติยศ เงิน ปรียญาบัตร ความก้าวหน้า รางวัล การชมเชย เป็นต้น ทำให้บุคคลมองเห็นเป้าหมาย จึงเร้าให้บุคคลเกิดความต้องการและแสดงพฤติกรรมมุ่งสู่เป้าหมายนั้น

จากที่กล่าวมาพอที่จะสรุปได้ว่า ประเภทของแรงจูงใจสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ แรงจูงใจที่เกิดจากความต้องการพื้นฐานในร่างกาย ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่มีมาแต่กำเนิด และเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตเพื่อให้ร่างกายอยู่ในสภาพปกติ เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ ความรู้สึกต่างๆ ความต้องการที่จะเรียนรู้ ความอยากรู้อยากเห็น เป็นต้น และแรงจูงใจที่เกิดจากความต้องการที่ถูกกระตุ้นจากนอกร่างกาย แรงจูงใจในลักษณะนี้ เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสังคม และได้เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นความต้องการที่อยากรู้อยากเห็น และแสวงหาความต้องการทางสังคมขึ้น เช่น ความต้องการความรัก ความสำเร็จ ชื่อเสียง การยกย่อง ชมเชย การแข่งขัน การร่วมมือ วิธีการสอนของครู การใช้สื่อการสอน เป็นต้น

1.5 ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์

อารี พันธุ์ณี (2542: 187) กล่าวว่า ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนจะต้องมีความต้องการที่จะแสวงหาสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความ

ต้องการของตนเอง ซึ่งความต้องการของบุคคลมีหลายอย่าง ตั้งแต่ความต้องการขั้นต่ำถึงความต้องการขั้นสูง ซึ่งมนุษย์จะต้องมีการตอบสนองของความต้อกรขั้นพื้นฐานก่อน จึงจะสามารถตอบสนองความต้องการขั้นสูงๆ ต่อไปได้

มาสโลว์ (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2544: 160-162; อ้างอิงจาก Maslow. 1970) ได้แบ่งลำดับความต้องการของมนุษย์มี 5 ชั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางสรีระ (Physiological Needs)
2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยหรือสวัสดิภาพ (Safety and Security Needs)
3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ (Love Needs)
4. ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่า (Esteem Needs)
5. ความต้องการที่จะรู้จักตนเองอย่างแท้จริงและพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ตามศักยภาพของตน (self - actualization)

จากลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์ ตามทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ความต้องการของมนุษย์ มีลำดับความต้องการดังนี้

1. ความต้องการสรีระ หมายถึง ความต้องการขั้นพื้นฐานของร่างกาย เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ และการพักผ่อน เป็นต้น ความต้องการเหล่านี้เป็นความต้องการที่จำเป็นสำหรับการมีชีวิตอยู่ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการทางสรีระจะขาดเสียมิได้ ถ้าอยู่ในสภาพที่ขาดจะกระตุ้นให้ตนมีกิจกรรมขนขวายที่จะสนองความต้องการนั้นๆ

2. ความต้องการทางความมั่นคงปลอดภัยหรือสวัสดิภาพ หมายถึง ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและทางด้านจิตใจเป็นอิสระจากความกลัว การขู่เข็ญ บังคับ จากคนอื่น และสิ่งแวดล้อม เป็นความต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มกัน ความต้องการประเภทนี้จะเริ่มตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งวัยชรา ความต้องการมีงานทำเป็นหลักแหล่งก็เป็นความต้องการเพื่อสวัสดิภาพของผู้ใหญ่อย่างหนึ่ง

3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาจะให้เป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ ต้องการให้ตนเป็นที่ยอมรับตนเองเป็นสมาชิก คนที่รู้สึกเหงาไม่มีเพื่อน มีชีวิตที่ไม่สมบูรณ์ เป็นผู้ที่ต้องการประเภทนี้ คนที่รู้สึกว่าเป็นที่รักและเป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ จะเป็นผู้ที่สมปรารถนาในความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่

4. ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่า ความต้องการนี้เป็นความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จมีความสามารถ ต้องการให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่าและมีเกียรติต้องการให้ได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น ผู้ที่สมปรารถนาในความต้องการนี้จะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเอง

เป็นคนที่มีความประนีประนอมและมีค่า ตรงข้ามกับผู้ที่ขาดความต้องการประเภทนี้จะรู้สึกว่าคุณไม่มีความสามารถและมีปมด้อย มองโลกในแง่ร้าย

5. ความต้องการที่จะรู้จักตนเองอย่างแท้จริง และพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพของตนเอง มาสโลว์ได้อธิบายความต้องการที่เรียกว่า Self – actualization ว่าเป็นความต้องการที่รู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงของตนเอง กล่าวที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินของชีวิต รู้จักค่านิยมของตนเอง มีความจริงจังต่อตนเอง ปรารถนาที่จะเป็นคนดีที่สุดในด้านความสามารถทำได้ทั้งด้านสติปัญญา ทักษะ และอารมณ์ความรู้สึกยอมรับตนเอง ทั้งส่วนดีและส่วนเสียของตนที่สำคัญที่สุดก็คือ การมีสติที่ยอมรับว่าตนใช้กลไกในการป้องกันตนเองในการปรับตัวและพยายามที่จะเปิดโอกาสให้ตนเองเผชิญกับความจริงของชีวิต เผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ โดยคิดว่าเป็นสิ่งที่ท้าทาย นำตื่นเต้นและมีความหมายบุคคลจะศึกษาเพราะอยากจะทำสิ่งต่างๆ เพราะใจรัก และจะทำงานเพราะอยากทำ ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ตามศักยภาพของตนเองไม่มีจุดจบตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพของตนเอง และมีน้อยคนที่จะได้ถึงขั้น Self – actualization อย่างสมบูรณ์

พระธรรมปิฎก (2546: 96 - 97) ได้กล่าวว่าคนเราจะทำกิจกรรมหรือพฤติกรรมอย่างไรอย่างหนึ่งก็ต้องมีแรงจูงใจ โดยได้แบ่งแรงจูงใจออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แรงจูงใจที่พบทั่วไป คือ ความต้องการเสพบริโภค ต้องการเอาสิ่งต่างๆ มาบำรุงบำเรอสนองความต้องการ อย่างนี้เรียกว่าตัณหา

2. แรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์คือ จะทำอะไรก็ไม่มุ่งแค่ความสนุกสนานบันเทิง แต่มุ่งหาความรู้ที่จะทำให้เกิดความดีงาม มีคุณค่า เป็นประโยชน์ คนต้องมีแรงจูงใจใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ ใฝ่รู้คือใฝ่ความจริง และใฝ่ความดีงามด้วย ส่วนใฝ่สร้างสรรค์ คือต้องการทำสิ่งดีงามให้เกิดขึ้น อย่างนี้เรียกว่าฉันทะ

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจของมนุษย์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า มนุษย์มีแรงจูงใจ หรือความต้องการที่แตกต่างกันออกไป และเป็นความต้องการที่ไม่สิ้นสุด ซึ่งหากบุคคลใดมีปรารถนาอย่างแรงกล้า ก็ย่อมทำให้เกิดความเข้มข้นของแรงจูงใจที่อยากจะทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ และสามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ให้ประสบความสำเร็จได้โดยง่าย ดังนั้นแรงจูงใจในการกระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จนั้น อาจเกิดจากสาเหตุสำคัญหลายๆประการ ไม่ว่าจะเป็น ลักษณะของตัวบุคคลนั่นเอง ธรรมชาติของความต้องการ เป็นต้น

1.6 การสร้างแรงจูงใจในการเรียน

จากการที่นักวิจัยและนักจิตวิทยาหลายท่านได้กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียน นอกจากนี้ขึ้นกับความสามารถแล้ว ยังขึ้นกับแรงจูงใจด้วยผู้เรียนที่มีความสามารถสูง แต่ขาดแรงจูงใจในการเรียนก็จะมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนต่ำ ดังนั้นครูจึงต้องหาวิธีสร้างแรงจูงใจในการเรียนการสอน ซึ่งต้องเป็นวิธีที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความหวัง มีความภาคภูมิใจ มีความพอใจที่จะเรียนและอยากประสบความสำเร็จในการเรียน

มาลี จุฑา (2542: 141 - 142) กล่าวว่าต้องสร้างแรงจูงใจภายในและภายนอกโดย

1. การทำให้ตื่นตัว (Arousal) เป็นวิธีการกระตุ้นสมองและกล้ามเนื้อให้ตื่นตัวอยู่เสมอ การตื่นตัวของบุคคลมี 3 ระดับ คือ ตื่นตัวปานกลางและตื่นตัวน้อย ถ้าตื่นตัวมากเกินไปก็จะตื่นตัวน้อยไปก็จะเฉื่อยชา แต่ถ้าตื่นตัวระดับกลางๆ จะดีที่สุด วิธีสร้างแรงจูงใจในการเรียนการสอน โดยทำให้ผู้เรียนตื่นตัว เช่น กำหนดว่าการเรียนในชั่วโมงนี้สำคัญมากจะมีการทดสอบในปลายชั่วโมง หรือในชั่วโมงนี้จะมีการถ่ายวีดิทัศน์ก็จะทำให้นักเรียนตื่นตัวได้โดยง่าย เป็นต้น

2. การตั้งจุดหมาย (Objective) เป็นวิธีการกำหนดเป้าหมายของการเรียนการสอนในแต่ละครั้งว่า ต้องการให้เกิดอะไรขึ้นในตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้และเข้าใจ จะได้ติดตามและประเมินผล การเรียนว่าบรรลุจุดหมายมากน้อยเพียงใด เกิดความภาคภูมิใจในกรณีที่สามารถบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ แต่หากยังไม่บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ได้ ก็จะพยายามหาวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายให้ได้

3. การใช้เครื่องล่อ (Incentives) เป็นวิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้มากขึ้นและบ่อยครั้งขึ้น เช่น ปรียญาบัตรเป็นเครื่องล่ออย่างหนึ่งที่นักศึกษาอยากจะได้ การที่นักศึกษาอยากจะเรียนรู้ และมีความมานะพยายามในการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น

4. การลงโทษ (Punishment) เป็นวิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งใจเรียนและมีความพยายามในการเรียน โดยวิธีการลงโทษ เช่น การดู การว่ากล่าวตักเตือน การตำหนิ การเขียนตี การตัดคะแนน และการตัดสิทธิบางประเภท เป็นต้น

การลงโทษมิใช่เป็นวิธีการสร้างแรงจูงใจในการเรียนที่ดี เพราะการลงโทษนั้นมิได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นเพียงช่วยหยุดพฤติกรรมชั่วคราวเท่านั้น ดังนั้นจึงควรใช้การลงโทษควบคู่กับการให้รางวัลแก่ผู้เรียนเสมอ กล่าวคือ เมื่อครูหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาในตัวผู้เรียนได้แล้ว ก็ควรให้รางวัลแก่ผู้เรียน ในทันทีที่เขาได้แสดงพฤติกรรมตามที่ครูประสงค์

5. การแข่งขัน (Competition) เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมานะอดทนและพยายามปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

การแข่งขันกระทำได้หลายวิธี เช่น ให้นักเรียนแข่งขันกับผลการเรียนของตนเองในแต่ละภาคเรียน เพื่อดูว่าตนเองจะมีผลการเรียนดีขึ้นหรือไม่ หรือให้มีการแข่งขันกับเพื่อนๆ หรือหมู่คณะในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียน การปฏิบัติงานเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542: 149 - 150) ได้เสนอวิธีการสร้างแรงจูงใจในการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. ครูควรศึกษาความต้องการของเด็กแต่ละวัย และจัดเนื้อหาวิชาให้สนองความต้องการของเด็ก เนื้อหาที่สอนควรเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง และมีความหมายสำหรับเด็ก
2. ก่อนเริ่มบทเรียน ครูควรมีวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อดึงความสนใจ และบอกให้เด็กทราบถึงจุดมุ่งหมายของบทเรียน
3. ครูควรแนะนำให้เด็กเริ่มหัดวางเป้าหมายในการเรียนสำหรับตนเองเพราะคนที่เรียนหรือทำงานอย่างมีเป้าหมายจะกระทำด้วยความตั้งใจ
4. ในบรรยากาศของการเรียนการสอน ควรมีการโต้ถาม มีการอภิปรายและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้เด็กเกิดความกระตือรือร้น มีการรับฟังและทำความเข้าใจ และมีการยอมรับซึ่งกันและกัน
5. ใช้วิธีการเสริมแรง (Reinforcement) ตามความเหมาะสมและตามความจำเป็น เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และบางครั้งอาจลบพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ทั้งนี้เพราะ รางวัล คำชมเชย การยิ้ม การพยักหน้า การให้ความเอาใจใส่ นับว่าเป็นตัวเสริมแรงที่มีอิทธิพลต่อเด็กเป็นอย่างมาก
6. ใช้การทดสอบ (Test) การทดสอบจะเป็นเครื่องกระตุ้น ให้เด็กเอาใจใส่ต่อบทเรียนและมีความตื่นตัวในการเรียนอยู่ตลอดเวลา
7. ให้ทราบผลการทดสอบอย่างทันท่วงที การให้เด็กทราบผลการทดสอบอย่างทันท่วงทีว่าสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ไปนั้นมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เพียงใด มีสิ่งใดที่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไข ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้เด็กต้องเอาใจใส่ติดตามเนื้อหาวิชาอยู่ตลอดเวลา
8. การพานักเรียนออกไปทัศนศึกษาหรือการเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ จะเป็นแนวทางหนึ่งที่กระตุ้นความสนใจเด็กได้เป็นอย่างดี
9. การสอนหรือการมอบหมายกิจกรรมให้เด็กปฏิบัติและติดตามผลจนเด็กทำงานนั้นสำเร็จ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนการสอนของครู เพราะความสำเร็จที่เกิดขึ้นกับเด็กในแต่ละครั้งจะเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กเกิดกำลังใจที่จะเรียนรู้ในคราวต่อไป

อารี พันธุ์มณี (2542: 198) กล่าวว่าเนื่องจากแรงจูงใจมีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูจึงควรส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการเรียนรู้มากที่สุด โดยสร้างแรงจูงใจให้เกิดแก่เด็กดังนี้

1. การชมเชยและการตำหนิ การกระทำทั้ง 2 อย่างนี้ จะมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก
 2. การทดสอบบ่อยครั้ง คะแนนจากการสอบจะเป็นสิ่งที่จูงใจ และมีความหมายต่อผู้เรียนเป็นอย่างมาก เพราะอาจหมายถึงการเลื่อนชั้น การสำเร็จการศึกษา การได้รับประกาศนียบัตร ตลอดจนการประกอบอาชีพ การทดสอบจึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจการเรียนมากขึ้น การทดสอบบ่อยครั้งจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจการเรียนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ อันจะส่งผลดีต่อการเรียนของผู้เรียนด้วย
 3. การค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ด้วยการเสนอแนะ หรือกำหนดหัวข้อที่ทำให้ผู้เรียนสนใจใคร่รู้ เพื่อให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง
 4. วิธีการที่แปลกและใหม่ ควรนำวิธีการที่แปลกๆ ใหม่ๆ เพื่อเร้าความสนใจโดยใช้วิธีการใหม่ ซึ่งผู้เรียนไม่เคยคิด หรือมีประสบการณ์มาก่อน เพราะวิธีการที่แปลกและใหม่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น
 5. ตั้งรางวัลสำหรับงานที่มอบหมาย เพื่อยั่วยุให้ผู้เรียนเกิดความพยายามมากขึ้น
 6. ตัวอย่างจากสิ่งที่ไม่เคยพบ หรือคาดไม่ถึง การยกตัวอย่างประกอบการเรียน การสอนควรเป็นสิ่งที่ผู้เรียนรู้จักมักคุ้นเคยแล้ว เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น
 7. เชื่อมโยงบทเรียนใหม่ๆ กับสิ่งที่เคยเรียนรู้มาก่อน การเอาสิ่งใหม่มาเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสิ่งที่รู้มาก่อน จะทำให้เข้าใจได้ง่าย และชัดเจนขึ้น อันจะทำให้ผู้เรียนสนใจบทเรียนมากขึ้น เพราะคาดหวังไว้ว่าจะได้นำเอาสิ่งที่เรียนไปใช้ประโยชน์ และเป็นพื้นฐานต่อไป
 8. เกมและการเล่นละคร การสอนที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ทั้งในการเล่นเกมน และการแสดงละครทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและช่วยให้เข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้นด้วย
 9. สถานการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนไม่พึงปรารถนา สถานการณ์ที่ชั้นเรียนอาจทำให้ผู้เรียนเบื่อ ไม่พอใจ ขัดแย้ง ควรหาทางลดหรือขจัด เพราะเป็นสิ่งที่ป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
- สุรวงศ์ โค้วตระกูล (2544: 180 - 181) ได้เสนอแนวทางการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจในการเรียนการสอนไว้ดังนี้
1. การปรับปรุงวิธีการสอนของครูโดยตรง
 - 1.1 ครูควรจัดให้มีบรรยากาศที่ทำหายความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน
 - 1.2 บอกวัตถุประสงค์เฉพาะบทเรียนให้ผู้เรียนทราบ

1.3 พยายามให้งานแก่ผู้เรียนตามความสามารถ และให้โอกาสผู้เรียนทุกคนมีประสบการณ์เกี่ยวกับความสำเร็จในการเรียนรู้

1.4 พยายามให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน และแนะนำให้ผู้เรียนใช้ข้อมูลย้อนกลับช่วยปรับปรุงการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น

1.5 พยายามพบผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อช่วยให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการเรียน

1.6 บรรยากาศของห้องเรียนต้องปราศจากการขู่เข็ญ ผู้เรียนไว้วางใจครูว่าเป็นผู้คอยเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ

1.7 ใช้หลักการสอนของนักจิตวิทยามนุษยนิยมของมาสโลว์ที่ว่า “ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ก็ต่อเมื่อความต้องการพื้นฐานสมปรารถนา”

2. การทำงานร่วมกับผู้เรียนเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียน

2.1 ช่วยผู้เรียนตั้งวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ต่างๆ

2.2 ช่วยผู้เรียนให้รู้จักการวางแผนในการทำงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว

2.3 ช่วยผู้เรียนให้รู้จักประเมินผลงานที่ทำ และใช้ข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

2.4 ช่วยผู้เรียนวิเคราะห์สาเหตุของความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการเรียน

2.5 ช่วยผู้เรียนให้เห็นคุณค่าของความพยายามในการทำงาน

2.6 ช่วยผู้เรียนค้นพบความสามารถพิเศษของตนในวิชาต่างๆ และช่วยให้ประสบความสำเร็จในการเรียนวิชานั้น

2.7 ชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล เกี่ยวกับการตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศให้ใกล้เคียงกับระดับความสามารถของตน

2.8 ช่วยผู้เรียนจัดเวลาดูหนังสือ ทำการบ้านและเตรียมตัวสอบจะเห็นได้ว่า ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจในการเรียนวิชาต่างๆ โดยใช้เทคนิค วิธีการสอนที่น่าสนใจและเข้าใจ ได้แก่ การแข่งขัน การให้การเสริมแรง การจัดบรรยากาศที่ทำท่ายและน่าสนใจ การใช้เกมต่างๆ รวมทั้งการให้ความใกล้ชิดเป็นกันเองกับนักเรียน เป็นต้น

1.7 ความหมายของกลวิธีสร้างแรงจูงใจ

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของกลวิธีสร้างแรงจูงใจไว้ ดังนี้

กู๊ด และ โบรफी (Good; & Brophy. 1987: 307) ได้กล่าวถึงความหมายกลวิธีสร้างแรงจูงใจ โดยแยกอธิบายคำว่า “แรงจูงใจ” และคำว่า “กลวิธี” กล่าวคือ แรงจูงใจ หมายถึง โครงสร้างเชิง

สมมติฐานซึ่งอธิบายว่าเหตุใดคนเราจึงทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนกลวิธี หมายถึง วิธีการที่ครูใช้เพื่อให้ผู้เรียนก้าวไปสู่เป้าหมาย ซึ่งเป็นการตอบสนองแรงจูงใจนั่นเอง

ริชาร์ดส์ และล็อกฮาร์ท (Richards; & Lockhart. 1994: 109) ได้ให้ความหมายของกลวิธีสร้างแรงจูงใจว่า หมายถึง กลวิธีที่ครูใช้เพื่อก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน และบรรยากาศในการเรียนรู้

ฮูทสไตน์ (Hootstein. 1998: 59) ได้ให้ความหมายของกลวิธีสร้างแรงจูงใจว่า หมายถึง วิธีการที่ครูใช้เพื่อทำให้การเรียนรู้นั้นน่าสนใจและมีความท้าทาย และทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น

จึงอาจสรุปได้ว่า กลวิธีสร้างแรงจูงใจ หมายถึง วิธีการที่ครูใช้เพื่อทำให้ผู้เรียนสนใจในการเรียนรู้ และในกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนก้าวไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

1.8 ความสำคัญของกลวิธีสร้างแรงจูงใจ

ความสำคัญของกลวิธีสร้างแรงจูงใจ มีนักการศึกษาได้กล่าวถึง ดังต่อไปนี้

กู๊ด และโบรफी (Good; & Brophy. 1987: 305) กล่าวถึงความสำคัญของกลวิธีสร้างแรงจูงใจว่า การที่ครูใช้กลวิธีสร้างแรงจูงใจมิได้เพียงแต่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้นั้น หากยังทำให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างกระตือรือร้น และพยายามพัฒนาความรู้ หรือทักษะตามที่ครูต้องการอีกด้วย

ฮูทสไตน์ (Hootstein. 1998: 58) ได้กล่าวถึงความสำคัญของกลวิธีสร้างแรงจูงใจว่า กลวิธีสร้างแรงจูงใจช่วยมิให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนรู้ ทั้งยังช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

ดอร์นเย และ ซิลเลอร์ (Domyei; & Csizer. 1998: 207) ได้กล่าวถึงความสำคัญของกลวิธีสร้างแรงจูงใจว่าเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

พาลาร์ดี (Palardy. 1999: 120) กล่าวว่า “กลวิธีสร้างแรงจูงใจสามารถลดปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขาดแรงจูงใจ”

สรุปได้ว่า กลวิธีสร้างแรงจูงใจมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอน เนื่องจากกลวิธีสร้างแรงจูงใจสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ และพยายามพัฒนาทักษะตามที่ครูต้องการ ตลอดจนสามารถลดปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขาดแรงจูงใจได้ รวมทั้งทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้อีกด้วย

1.9 ประเภทของกลวิธีสร้างแรงจูงใจ

มีนักการศึกษา กล่าวถึงประเภทของกลวิธีสร้างแรงจูงใจไว้ ดังต่อไปนี้

วล์คโคสกี (Wlodkowoki. 1985: 253 - 257) ได้แบ่งกลวิธีสร้างแรงจูงใจออกเป็น 6 ด้านใหญ่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลวิธีในการสร้างทัศนคติที่ดีของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ ได้แก่
 - 1.1 สร้างทัศนคติที่ดีของผู้เรียนที่มีต่อครู
 - 1.2 สร้างทัศนคติที่ดีของผู้เรียนที่มีต่อรายวิชา และสถานการณ์ในการเรียนรู้
 - 1.3 พัฒนาแนวคิดที่ผู้เรียนมีต่อตนเองในการเรียนรู้ในทางบวก
 - 1.4 สร้างความคาดหวังของผู้เรียนที่มีต่อความสำเร็จ
2. กลวิธีในการสนองตอบความต้องการของผู้เรียน ได้แก่
 - 2.1 ทำให้ผู้เรียนมั่นใจว่าการเรียนการสอนนั้นสนองตอบความต้องการของผู้เรียน
 - 2.2 เชื่อมโยงการเรียนการสอนให้เข้ากับความต้องการของผู้เรียน
 - 2.3 ทำให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย และสบายใจในกระบวนการเรียนการสอน
 - 2.4 ทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าได้รับการยอมรับ
 - 2.5 ทำให้ผู้เรียนรู้สึกชื่นชมในตนเอง
 - 2.6 ทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน
3. กลวิธีในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ ได้แก่
 - 3.1 ทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้น
 - 3.2 ทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนการสอน
 - 3.3 ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
4. กลวิธีในการทำให้ผู้เรียนตอบสนองการเรียนรู้ ได้แก่
 - 4.1 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมในการเรียนรู้
 - 4.2 ทำให้ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
5. กลวิธีในการสร้างความมั่นใจในความสามารถของผู้เรียน
6. กลวิธีในการเสริมแรง ได้แก่
 - 6.1 ให้การเสริมแรงเป็นรางวัลภายนอก
 - 6.2 ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงในทางบวกของตนและยืนยันถึงความสำคัญของการเรียน

1.10. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนในการเรียน

1.10.1 ความหมายของการวางแผน

ความหมายของการวางแผนมีความหมายแตกต่างกันไปตามทัศนะของนักการศึกษาและนักวิชาการแต่ละบุคคล ดังนี้

พรณี ประเสริฐวงศ์ (2515: 44 – 45) การวางแผน เป็นการใช้ความคิดมองจินตนาการเตรียมวิธีการต่างๆ เพื่อคัดเลือกทางที่ดีที่สุดทางหนึ่ง กำหนดเป้าหมายและวางหมายกำหนดการกระทำนั้น เพื่อให้สำเร็จลุล่วงไปตามจุดประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้

เสถียร เหลืองอร่าม (2517: 294) การวางแผน คือ การเลือกวิถีทางในอนาคตจากทางเลือกหลายๆ ทางสำหรับที่จะให้กิจการทั้งหมด หรือเฉพาะบางแผนงานดำเนินไปตามวิถีทางนั้น การวางแผนเป็นการตัดสินใจ ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร จะทำอย่างไร จะทำเมื่อไร จะให้ใครทำ และจะมีวิธีทำอย่างไร การวางแผนจึงเป็นการทำกิจกรรมไปสู่วัตถุประสงค์ที่เลือกไว้โดยวิถีทางที่ถูกต้องที่สุด

อุทัย บุญประเสริฐ (2531: 11–12) ได้ให้ความหมายของการวางแผนว่า การวางแผนเป็นภาระกิจทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติจัดทำในอนาคตภารกิจดังกล่าวจะประกอบด้วยกำหนัดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การกำหนัดนโยบาย วิจัยงานและแผนงาน ตลอดจนการเตรียมการด้านการเงินและการประมาณการ การวางแผน คือ การมองอนาคต การเล็งเห็นจุดหมายที่ต้องการ การคาดปัญหาเหล่านั้นไว้ล่วงหน้าได้อย่างถูกต้องตลอดจนการทางแก้ไข ปัญหาต่างๆ นั้น

คณะกรรมกรการผลิตและบริหารชุดวิชาการจัดระบบการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2535: 211) ได้กล่าวว่า การวางแผนคือ กระบวนการทางการบริหารในการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร และทำอย่างไร ตลอดจนเลือกวัตถุประสงค์ นโยบายโครงการ และวิธีดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ผลของกระบวนการนี้จะได้แผน (Plans) ออกมา (Johnson; 1973) และแผนดังกล่าวนี้ก็จะเป็แม่บทในการดำเนินงานต่อไป ในการจัดระบบถือว่ากระบวนการวางแผนเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการนำไปสู่ระบบการศึกษา ทุกๆ ระบบย่อย การวางแผนจะเป็นงานขั้นแรก ที่จะต้องเสาะหาทางเลือกที่ดีที่สุด

แอทชีสันและฮิลล์ (Atchison; & Hill: 1978 – 486) กล่าวว่า การวางแผนคือการตัดสินใจล่วงหน้าถึงแผนงานและการกระทำที่จะให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายขององค์การภายใต้โอกาสและข้อจำกัดของสิ่งแวดล้อม โดยพยายามตอบคำถาม 3 ประการคือ ขณะนี้อยู่ที่ไหน จะไปที่ไหนในอนาคตและจะไปถึงที่นั้นได้อย่างไร

เซอร์จิโอวานนีและคาร์เวอร์ (sergiovanni; & Carver: 1980–284) กล่าวว่า การวางแผนคือกระบวนการตัดสินใจล่วงหน้าที่แตกต่างกันจากกิจกรรมการตัดสินใจอื่นตรงที่มีความเป็นระบบ มีความละเอียดและมีความต่อเนื่อง

วีโรจน์ สารรัตน์ (2532: 2) กล่าวว่า การวางแผนคือความพยายามขององค์กรในการกำหนดและจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย การคาดคะเนถึงเงื่อนไขและทรัพยากรต่างๆ การพิจารณาทางเลือกเพื่อใช้ทรัพยากร และการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

จากความหมายของการวางแผนต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าการวางแผนเป็นกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ล่วงหน้า แล้วกำหนดวิธีการกระทำ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้น ส่วนที่จะแตกต่างกันก็เฉพาะในรายละเอียดและการใช้คำเท่านั้น ดังนั้นจึงสรุปความหมายของการวางแผนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาได้ว่า เป็นกระบวนการตัดสินใจเพื่อเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมก่อนเรียน การเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียนและการสอบ เพื่อให้การเรียนของนักเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.10.2 การวางแผนประกอบด้วย

วีระพล สุวรรณนันต์ (2536: 3) ได้กล่าวว่าการวางแผนประกอบด้วย

1. เรื่องของอนาคต แต่ผู้วางแผนได้สมมติว่าทุกสิ่งทุกอย่างได้เกิดขึ้นเรียบร้อยแล้ว
2. วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ซึ่งจะต้องมีก่อนการวางแผน เพื่อทราบทิศทางหรือจุดมุ่งหมายของการทำงาน
3. มีข้อมูล สถิติ ข้อเท็จจริง หรือหลักฐานต่างๆ เพื่อนำมาพิจารณาในการพยากรณ์ล่วงหน้า
4. การตัดสินใจเลือกทางที่มีประโยชน์มากที่สุด เช่น มีประสิทธิภาพสูงสุดประหยัดมากที่สุด ใช้เวลาสั้นที่สุด และใช้ต้นทุนต่ำที่สุด

1.10.3 ความสำคัญของการวางแผน

นารินทร์ รักวิจิตรกุล (2531: 14) กล่าวว่า การวางแผนเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในกระบวนการบริหาร และการจัดการของหน่วยงาน รายละเอียดไว้ในแผนจะเป็นเค้าโครงของสิ่งที่คาดว่าจะต้องทำในอนาคตว่าใครทำ ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ ภาพได้ความจำกัดของทรัพยากรและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในอนาคต การวางแผนนั้นมิได้จบลงที่ตัวแผน แต่เป็นงานที่ครอบคลุมทั้งการจัดทำแผน (Planning) การนำแผนออกปฏิบัติหรือบริหารแผน (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่

แสดงถึงสัมฤทธิ์ผลของแผน และเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการดำเนินงานและจัดทำแผนใหม่ในโอกาสต่อไป

1.10.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนในการเรียน

1.10.4.1 งานวิจัยในประเทศ

ชนเดี สวัสดิ์ดิษฐ์ (2527: 68-67) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจภูมิหลังทางสังคมและนิสัยทางการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบสำรวจแรงจูงใจแบบสำรวจภูมิหลังทางสังคม แบบสำรวจนิสัยในการเรียน และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1,100 คน พบว่าแรงจูงใจเชิงบูรณาการ และแรงจูงใจ ภูมิหลังทางสังคมและนิสัยทางการเรียนที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์การเรียนภาษาอังกฤษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อัจฉรา วงศ์โคตร และคนอื่นๆ (2529: 95-98) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการเรียนรู้และความสำเร็จในการเรียนภาษาอังกฤษของผู้เริ่มเรียน โดยศึกษาองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ ความถนัดทางการเรียน ทักษะสติ แรงจูงใจ และนิสัยในการเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็น นักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเรียนภาษาอังกฤษตามความสามารถของแต่ละบุคคล เบ็ญจมาสุทธะพินทุ (2536: 66) ได้ศึกษาเรื่องสาเหตุของการสูญเปล่าทางการศึกษาการสูญเปล่าทางการศึกษาเกิดจากการที่นักศึกษาปรับตัวเข้ากับสภาพการเรียนไม่ได้ ขาดการวางแผนการเรียนที่ดี ไม่มีวิธีแก้ไขข้อบกพร่องทางด้านการเรียนของตนเอง

จากเอกสารและงานวิจัยข้างต้น กล่าวได้ว่า นิสัยการเรียนของนักศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการวางแผนในการเรียนที่เหมาะสม นักเรียนที่มีการวางแผนในการเรียนที่ไม่เหมาะสม เช่น ไม่รู้จักแบ่งเวลาเรียน การเตรียมอุปกรณ์การเรียนไม่พร้อมในการเรียนและการสอบ ขาดการวางแผนในการเรียน ขาดการศึกษาค้นคว้า ไม่มีสมาธิในการเรียน ทำให้เรียนไม่รู้เรื่องและไม่มีแรงจูงใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา

1.10.4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

เพอร์ซิวัล (มนูญ เป้นเจริญ. 2522: 10; อ้างอิงจาก Percival. 1956) ได้เปรียบเทียบเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินชีวิตและความสนใจของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมคลูซา มลรัฐโคโลราโดมา กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนชายจำนวน 373 คน นักเรียนหญิงจำนวน 493 คน กับนักเรียนระดับเดียวกันในโรงเรียนมัธยมโกลด์เวอร์คส์ฟแลนด์ ในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ซึ่งเป็นนักเรียนชายจำนวน 411 คน และนักเรียนหญิงจำนวน 218 คน ปัญหาที่ศึกษา ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพ การ

ปรับตัวกับเพื่อนต่างเพศ ความปลอดภัย นิสัยทางการเรียน พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับนิสัยทางการเรียนมีความเกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตและความสนใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนมัธยมคณูชาในระดับปานกลาง

นอกจากนี้ คอยโว (Koivo. 1983: 2524 – A) ศึกษาความสัมพันธ์ด้านการเรียนรู้ของนักเรียนในเรื่องนิสัยและทัศนคติต่อการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการศึกษา พบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีนิสัยและทัศนคติต่อการเรียนดีกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

1.11 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสนใจในการเรียน

1.11.1 ความหมายของความสนใจ

ได้มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาให้ความหมายของความสนใจเอาไว้ดังนี้ คือ

ดิวอี้ (Dewey. 1959: 66) กล่าวว่า ความสนใจ คือ ความรู้สึกชอบหรือความพอใจที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่ง แนวคิดใดแนวคิดหนึ่งหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง สอดคล้องกับ กูด (Good. 1973: 311) ที่ว่า “เป็นความรู้สึกชอบของคนเราแสดงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งความรู้สึกนี้อาจจะมีช่วงขณะหนึ่งหรืออาจจะมีถาวรต่อไปก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความอยากรู้ อยากเห็นของบุคคลนั้น”

เพจ โทมัสและมาแชลล์ (Page Thomas; & Marshall. 1977: 181) กล่าวว่าไว้ว่าความสนใจหมายถึง ความประสงค์ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมบางอย่างเป็นอาการที่จิตใจ เฟื่องเฟิงกับการเลือกกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรืออาการสนุกสนานเพลิดเพลินในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2528: 2533) ได้กล่าวว่า ความสนใจเป็นความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งหนึ่ง ซึ่งความสนใจของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน ก็เนื่องมาจากองค์ประกอบสำคัญๆ คือ ความต้องการ ความถนัด และสภาพแวดล้อมต่างๆ ในสังคมที่แตกต่างกัน

สุปราณี ศรีใสคำ (2531: 104) ได้ให้ความหมายของความสนใจไว้ว่า ความรู้สึกชอบที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ ความรู้สึกนี้ทำให้บุคคลเอาใจใส่และกระทำจนบรรลุจุดหมายที่บุคคลมีต่อสิ่งนั้น

เกษมศรี ภัทรภูริสกุล (2544: 44) ได้สรุปความหมายของความสนใจ ไว้ว่า ความรู้สึกชอบของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และความรูสึกนั้นส่งผลทำให้บุคคลเอาใจใส่และแสดงออกซึ่งความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมในการประกอบกิจกรรม มองเห็นความสำคัญของสิ่งนั้นๆ มีการรับรู้และมีการตอบสนองต่อการรับรู้แล้ว เกิดการยอมรับคุณค่าในที่สุด

ดังนั้นสรุปได้ว่า ความสนใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบ มีความกระตือรือร้นในการเรียน มีความเพลิดเพลินในการร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

1.11.2 ลักษณะของความสนใจในการเรียน

วนิช บรรจง และคนอื่นๆ (2516: 33) ได้สรุปลักษณะของความสนใจไว้ เพื่อเป็นข้อสังเกตในการที่จะพัฒนาความสนใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบให้เกิดความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. ความสนใจเป็นความรู้สึกหรือเจตคติที่เข้มข้นอยู่ในวงแคบ คือ คนเราจะต้องมีความสนใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอย่างๆ ไป
2. ความสนใจเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล คนหนึ่งอาจมีความสนใจต่อสิ่งหนึ่งแต่คนอื่นอาจจะไม่สนใจสิ่งหนึ่งเป็นอย่างๆ ไป
3. ความสนใจทำให้เราเอาใจใส่จดจ่อต่อสิ่งที่ตนสนใจ
4. เมื่อเกิดความสนใจต่อสิ่งใดแล้ว คนย่อมมีความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งนั้น เช่น ต้องการอยากรู้ให้มากขึ้น ต้องการทำ เป็นต้น
5. คนย่อมมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้เกิดสำเร็จตามความมุ่งหมาย ถ้าคนนั้นมีความสนใจต่อสิ่งนั้น

ทวี ท่อแก้ว และอบรม สนิทपाल (2517: 61) ได้กล่าวถึงลักษณะของความสนใจไว้ดังนี้

1. ความสนใจเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในบุคคลเนื่องจากถูกชักนำโดยสิ่งแวดล้อมต่างกัน
2. ความสนใจเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล คนหนึ่งอาจมีความสนใจต่อสิ่งหนึ่ง และมีความเข้มข้นแตกต่างกัน
3. ความสนใจที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์
4. บุคคลย่อมมีความสนใจต่อสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป
5. ความสนใจอาจจะเป็นความรู้สึกชั่วคราวหรือตลอดไปก็ได้

ดังนั้นจึงอาจกล่าว สรุปถึงลักษณะของความสนใจได้ว่า บุคคลมีความสนใจในการเรียนรู้แตกต่างกันเป็นไปตามประสบการณ์ของตน ซึ่งมีสาเหตุมาจากการถูกชักนำโดยสิ่งแวดล้อม และเมื่อมีความสนใจในการเรียนรู้ในกิจกรรมใดๆ ก็จะมีจิตใจจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น ส่งผลให้เกิดความกระตือรือร้นและความตั้งใจในการกระทำสิ่งเหล่านั้นให้สำเร็จลุล่วง

1.11.3 องค์ประกอบของความสนใจในการเรียน

โดยทั่วไปคนเรามีความสนใจในสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน สุชา จันทรโสม และสุรางค์ จันทรโสม (2518: 73) ได้รวบรวมองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสนใจของเด็กที่ควรทราบไว้ ดังนี้

1. ความสนใจนั้นเกิดขึ้นจากความพร้อม ความต้องการ และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม

2. ความสนใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะ คนเราทุกคนไม่จำเป็นต้องมีความสนใจในสิ่งเดียวกันหรือในระยะเวลาเดียวกัน
 3. ความสนใจนั้นมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับสุขภาพของร่างกาย เด็กจะสนใจสิ่งใดเป็นระยะสั้นหรือยาวขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของร่างกาย
 4. ความสนใจเฉพาะอย่างนั้นอาจเปลี่ยนไปตามวัย และเวลาของแต่ละบุคคล แต่แบบแผนของความสนใจค่อนข้างคงที่ ทำให้สามารถวัดความสนใจของคนในอนาคตได้
 5. ความสนใจมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับสภาพจิตใจ เซอร์ปัญญาสูงมักจะสนใจหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกันและเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนมาก
 6. ความสนใจมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับรากฐานทางประสบการณ์ของเด็ก เด็กจะสนใจเรื่องใดเด็กจำเป็นต้องมีความรู้เรื่องนั้นพอสมควร ถ้าเด็กขาดประสบการณ์เด็กอาจไม่สนใจเป็นเพียงอยากรู้ อยากเห็นชั่วคราวแล้วก็เลิกความสนใจไป
- สรุปได้ว่า คนเรามีความสนใจในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น เช่น การศึกษาอบรม ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม อายุ เพศ ระดับชั้นระดับสติปัญญา ความสามารถทางร่างกายและความถนัด สิ่งเหล่านี้ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสนใจในการเรียน

1.11.4 การสร้างความสนใจในการเรียน

ซูซีฟ อ่อนโคสูง (2520: 8-9) ได้กล่าวว่า ครูสามารถสร้างสิ่งเร้าให้นักเรียนสนใจในการเรียนได้โดยวิธีต่างๆ ดังนี้

1. ให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนหลายๆ ซึ่งหมายถึง ให้มีการเคลื่อนไหว การใช้ประสาทสัมผัสหลายๆ ทาง ให้มีการประเมินค่าความคิดและแสดงความคิดเห็นใหม่ๆ โดยอย่าให้กิจกรรมนั้นๆ เป็นแบบนักเรียนเป็นผู้ถูกกระทำ คือ นักเรียนนั่งเฉยๆ นักเรียนได้ใช้อวัยวะสัมผัสเพียงอย่างสองอย่าง เช่น ดูหรือฟังเท่านั้น หรือให้นั่งคิดอยู่ตลอดเวลา
2. ใช้วัสดุอุปกรณ์เข้าช่วย เช่น วัตถุ รูปภาพ หุ่นจำลอง แผนภูมิ รูปเขียน เป็นต้น ซึ่งเด็กสามารถรับได้ทางประสาทสัมผัสต่างๆ
3. การแข่งขันอย่างมีมิตรภาพ ได้เอาจริงเอาจังจนเกินไป มิฉะนั้นอาจจะทำให้เกิดความวิตกกังวล ความกลัว ความกดดันต่างๆ ตลอดจนความคับข้องใจซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาสามารถหลีกเลี่ยงได้โดยให้แข่งกับตนเองหรือแข่งเป็นกลุ่ม
4. การร่วมมือซึ่งกันและกัน ให้นักเรียนช่วยเหลือและร่วมมือกันในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียน

5. มีการให้ลอกเลียน ครูต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านความประพฤติและการปฏิบัติต่างๆ
 6. มีการให้รางวัล เช่น ให้ได้รับสิทธิพิเศษ ในสิ่งที่เป็นวัตถุ ให้ได้รับความสนุก ให้มีโอกาสได้รับความสำเร็จ ให้มีโอกาสเป็นที่หนึ่ง ให้ได้รับความเอาใจใส่ ให้ได้รับการยอมรับ ให้ได้รับคำชมเชย
 7. มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทานกิจกรรม เนื้อหาและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ
 8. มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อใช้ในการประเมินผลตนเอง ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้เด็กอยากเรียน
 9. กระตุ้นให้นักเรียนตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนให้ได้
- กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์ (2528: 234) ได้เสนอแนะวิธีสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนไว้ ดังนี้
1. ศึกษาความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ เพื่อจะได้จัดบทเรียน สภาพห้องเรียน และสื่อการเรียนต่างๆ ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน
 2. สำรวจพื้นฐานทางด้านความถนัดของผู้เรียน เพื่อจัดสภาพการเรียนการสอนให้ตรงกับความถนัดนั้นๆ
 3. จัดสภาพการเรียนใหม่ให้น่าสนใจ มีการตั้งคำถามยั่ว และท้าทายความสามารถของผู้เรียน พยายามให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนให้มากที่สุด เช่น การแสดงความคิดเห็น การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ตลอดจนการพยายามสร้างให้เกิดสิ่งที่น่าสนใจแปลก ใหม่ และนำสิ่งที่ทันสมัยในยุคนั้นมากล่าวด้วย
 4. การให้การเสริมแรง โดยพยายามให้ผู้เรียนได้ประสบความสำเร็จในการเรียนหรือการทำงานนั้นๆ โดยเลือกให้ตรงกับความถนัดและความสามารถของเขา จะทำให้เขาสนใจสิ่งที่ได้รับมอบให้ทำ
 5. ชี้ทางหรือให้ทราบความก้าวหน้าในการทำงานทุกระยะของผู้เรียน ทำให้เขามีความสนใจที่จะทำงานนั้นๆ ต่อไป

จากที่กล่าวมา ความสนใจมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ เมื่อนักเรียนมีความสนใจ มีความกระตือรือร้นต่อการเรียน พร้อมทั้งจัดสภาพการเรียนให้มีความหลากหลายเพื่อเป็นการเสริมแรง เป็นการกระตุ้นความสนใจ ก็จะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน

1.11.5 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความสนใจในการเรียน

1.11.5.1 งานวิจัยในประเทศ

วีระชัย ศรีสร้อย (2544: 69) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการอ่าน การเขียนและความสนใจการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารตามแนวคิดของ คีธ จอห์นสัน (Keith) กับการสอนตามคู่มือครู ผลปรากฏว่า

นักเรียนที่ได้รับการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารตามแนวคิดของ คีธ จอห์นสัน กับการสอนตามคู่มือครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เกษมศรี ภัทรภูสิริสกุล (2544: 72) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในการเรียนรู้ และความสนใจในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนตามทฤษฎีสรวนิยมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในการเรียนรู้ และความสนใจในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนตามทฤษฎีสรวนิยมหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.11.5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

แมคเคลแลนด์ (McClelland. 1969: 2339-A) ได้ศึกษาตัวแปรที่ใช้ทักษะด้านสติปัญญาที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ความสนใจเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บล็อก (Block. 1970: 104-106) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสนใจในการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ความสนใจในการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กันในทางบวก

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนใจในการเรียนรู้ พบว่า ความสนใจในการเรียนมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนอย่างมาก นักเรียนจะมีความรู้ บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนส่วนหนึ่งนั้นต้องอาศัยความสนใจ มีความกระตือรือร้นในเรื่องนั้นๆ ดังนั้นการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงการสร้างความสนใจ สร้างความกระตือรือร้นให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

1.12 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองในการเรียน

1.12.1 ความหมายการพึ่งตนเองในการเรียน

คณะอนุกรรมการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยมกลุ่มนักวิชาการ (2525: 65-82) กล่าวว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การเคารพตนเองเชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง และไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระแก่ผู้อื่นหรือหมู่คณะและได้กำหนดขอบข่ายของการพึ่งตนเองไว้ 3 ด้าน คือ

1. การพึ่งตนเองด้านการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ในชีวิตประจำวัน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ในชีวิตประจำวันของตนให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระแก่ผู้อื่น เช่น สามารถอาบน้ำแต่งตัวเองได้ อยู่ตามลำพังได้ และช่วยเหลือตนเอง เมื่อพ่อแม่ไม่อยู่

รู้จักบริการตัวเองในการรับประทานอาหาร สามารถซ่อมแซมเครื่องใช้ของตนที่ชำรุดเสียหายได้ด้วยตนเอง เป็นต้น

2. การพึ่งตนเองด้านการศึกษาล่าเรียน หมายถึง ความสามารถในการศึกษาล่าเรียนให้สำเร็จลงได้ด้วยตนเอง ยอมรับ และเคารพในตนเอง มีความคิดอุดมการณ์และความเชื่อมั่น รู้จักใช้ความรู้ความสามารถของตนที่มีอยู่เพื่อการศึกษาค้นคว้า และทำงานให้สำเร็จตามความประสงค์ รวมทั้งพยายามเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตนยิ่งขึ้น

3. การพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในด้านเงินทองรู้จักหารายได้ในทางสุจริตสำหรับใช้จ่าย ตลอดจนรู้จักเลือกและใช้เครื่องอุปโภคบริโภคด้วยคุณค่าอย่างแท้จริง

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2529: 2-72) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่า หมายถึง การเคารพตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ให้สำเร็จด้วยตนเองและไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา หรือเป็นภาระแก่ผู้อื่น หรือหมู่คณะ และยังได้กำหนดขอบข่ายของการพึ่งตนเองไว้ 3 ด้านคือ

1. การพึ่งตนเองด้านการศึกษาล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนพยายามใช้ความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เมื่อมีปัญหาด้านการเรียนสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยวิธีที่ถูกต้องและสุจริต ไม่ลอกผลงานของผู้อื่นหรือให้ผู้อื่นทำหรือเอาผลงานของผู้อื่นมาส่งอาจารย์เพื่อเอาคะแนน

2. การพึ่งตนเองด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น หมายถึง การที่นักเรียนพยายามใช้ความรู้ความสามารถตนอย่างเต็มที่ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ไม่สร้างปัญหาหรือภาระให้แก่กลุ่ม สร้างบรรยากาศในการทำงานของกลุ่มให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยเหตุผลและเต็มใจ ไม่คิดถึงความได้เปรียบเสียเปรียบในระหว่างเพื่อนสมาชิกด้วยกัน

3. การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่นักเรียนพยายามใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ในด้านเงินทอง รู้จักหารายได้ทางสุจริต สำหรับใช้จ่ายส่วนตัวเพื่อแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ผู้ปกครอง โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการศึกษาล่าเรียน เช่น ใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียนรับจ้าง ส่งขนมปลุกผักสวนครัว ตลอดจนรู้จักใช้เครื่องอุปโภคด้วยคุณค่าอย่างแท้จริง เช่น พยายามซ่อมแซมเสื้อผ้าให้ใช้ประโยชน์ได้อยู่เสมอ เลือกซื้ออาหารให้พอเหมาะไม่เหลือทิ้ง วางแผนการใช้จ่ายเงินและการเก็บออมไว้อย่างมีสัดส่วน

กาญจนา เลิศธีระวิวัฒน์ (2533: 25) ได้ให้ความหมายการพึ่งตนเอง หมายถึง การที่บุคคลช่วยเหลือตนเอง โดยใช้ความสามารถที่มีอยู่แก้ไขอุปสรรค หรือการกระทำการใดๆ ได้สำเร็จด้วยตนเอง

อย่างมั่นใจทั้งด้านการศึกษาเล่าเรียน ด้านปฏิบัติการกิจส่วนตัวในชีวิตประจำวันและทางด้านเศรษฐกิจ

รัตนา ภัทรธัญญา (2535: 24) ได้ให้ความหมายการพึ่งตนเอง หมายถึง การที่บุคคลช่วยเหลือตนเอง โดยใช้ความสามารถที่มีอยู่แก้ไขอุปสรรค หรือกระทำการใดๆ ให้สำเร็จด้วยตนเองอย่างมั่นใจทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการปฏิบัติการกิจประจำวันและด้านการศึกษาเล่าเรียน

เฉลิมชัย หาญกล้า (2537: 41) ได้ให้ความหมายการพึ่งตนเอง หมายถึง การที่บุคคลได้แสดงออกถึงความพยายามที่จะช่วยเหลือตนเอง โดยใช้ความรู้ความสามารถที่ตนเองมีอยู่ กระทำกิจกรรมต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จด้วยตนเอง อย่างมั่นใจทั้งในด้านการเรียน ด้านการปฏิบัติการกิจประจำวันและด้านเศรษฐกิจ

บุญเลิศ พูนสุขโข (2540: 19) ได้ให้ความหมายการพึ่งตนเอง หมายถึง การที่บุคคลได้แสดงออกถึงความพยายามที่จะช่วยเหลือตนเอง โดยใช้ความรู้ ความสามารถที่ตนเองมีอยู่แก้ไขปัญหา แก้ไขอุปสรรค หรือกระทำการใดๆ ให้สำเร็จด้วยตนเองอย่างมั่นใจทั้งในด้านการศึกษาเล่าเรียน ด้านการปฏิบัติการกิจประจำวันและด้านเศรษฐกิจ

จากความหมายของการพึ่งตนเองดังกล่าวข้างต้นสรุปว่า การพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง การที่บุคคลสามารถช่วยเหลือตนเองโดยใช้ความรู้ ความสามารถแก้ไขอุปสรรคหรือการกระทำใดๆ ได้สำเร็จด้วยความมั่นใจในตนเองในการศึกษาเล่าเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างเต็มความสามารถของตนเองได้โดยไม่ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

1.12.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองในการเรียน

1.12.2.1 งานวิจัยในประเทศ

กษิมาดา วิริยะ (2526: 115 – 118) ได้ศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เขตการศึกษา 8 พบว่านักเรียนมีความคิดรวบยอดในระดับที่พึงประสงค์ แต่ยังมีบางความคิดที่อยู่ในระดับที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การใช้ความรู้ความสามารถของตนในด้านการศึกษา การทำงานโดยไม่เลื่องงาน

กาญจนา เลิศธีระวิวัฒน์ (2533: 62) ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก จังหวัดขอนแก่น พบว่าคะแนนการพึ่งตนเองของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติมีคะแนนการพึ่งตนเองสูงขึ้นหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รัตนา ภัทรธัญญา (2535: 48 – 49) ศึกษาผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อการพึ่งตนเองด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนทุ่งทรายวิทยา อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าการใช้เทคนิคแม่แบบทำให้นักเรียนมีการพึ่งตนเองด้านการเรียนสูงขึ้นกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เฉลิมชัย หาญกล้า (2537: 68 – 72) ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชวินิต สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมีการพึ่งตนเองสูงขึ้น และนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีการพึ่งตนเองไม่แตกต่างกัน

1.12.2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

จากการศึกษาของ มุสเสน คองเกอร์ และเคแกน (มาลา วิรุณานนท์. 2515; อ้างอิงจาก Mussen, Conger; & Kagan. 1969) พบว่าเด็กจะมีพัฒนาการในการพึ่งตนเองได้ดีเพียงโดยอัตโนมัติขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพระหว่างพ่อ แม่และลูก กล่าวคือถ้าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นแบบพ่อแม่ใช้อำนาจสิทธิขาดปกครองลูกโดยวิธีบังคับ ถืออำนาจห้ามปรามไม่เปิดโอกาสให้ลูกรู้จักพึ่งตนเอง ไม่ให้อิสระเสรีแก่เด็ก กับพ่อแม่ที่เลี้ยงดูอบรมลูกโดยวิธีปล่อยปละละเลยยอมทำตามลูกทุกอย่าง เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ทั้งสองแบบนี้ย่อมไม่สามารถจะรับผิดชอบและเป็นตัวของตัวเองได้โดยตรงกันข้ามกับพ่อแม่ที่เสริมสร้างความเป็นตัวของตัวเองให้ลูกโดยวิธีการฝึกให้รู้จักการพึ่งตนเองตามอายุที่เพิ่มขึ้น คอยแนะนำและช่วยเหลือลูกโดยการตัดสินใจ ปกครองลูกด้วยเหตุผล พ่อแม่ลักษณะเช่นนี้ย่อมสามารถที่จะปลูกฝังทั้งด้านความรู้สึกรับผิดชอบและการพึ่งตนเองให้บังเกิดขึ้นกับลูกได้

นอกจากนี้ ลอว์ฮอน (Lawhon. 1990: 97) ได้ทำการศึกษาวิธีการในการสร้างพื้นฐานการพึ่งตนเองให้กับเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 3 ขวบ พบว่า เด็กต้องการการกระตุ้นจากผู้ใหญ่ เพื่อสร้างความรู้สึกพื้นฐานในการพึ่งตนเอง ผู้ใหญ่จึงต้องมีหน้าที่ในการสร้างสรรคสิ่งแวดล้อมที่ดีทั้งภายในบ้านและภายนอกบ้านให้กับเด็ก เพื่อกระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการทางพฤติกรรมด้านการพึ่งตนเองเป็นพื้นฐานต่อไป

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าการพึ่งตนเองเป็นคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับเด็กซึ่งสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้ โดยการจัดประสบการณ์ต่างๆ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว การอบรมปลูกฝังจากครูอาจารย์ การค้นหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองของนักเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าสามารถนำไปพัฒนานักเรียนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ให้ประสบความสำเร็จได้

1.13 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการตั้งเป้าหมายในการเรียน

1.13.1 ความหมายของการตั้งเป้าหมาย

ครอนบัค (อารี พันธมณี. 2546: 177; อ้างอิงจาก. Cronbach. n.d.) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของผู้เรียน (Goal) หมายถึงสิ่งที่ผู้เรียนต้องการหรือสิ่งที่ผู้เรียนมุ่งหวัง การเรียนอย่างไม่มีจุดมุ่งหมายคือไม่ทราบว่าจะเรียนไปทำไมย่อมจะไม่บังเกิดผลดีขึ้น ครูควรชี้ให้ผู้เรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายในการเรียนวิชาต่างๆ ว่า คืออะไร เพื่ออะไร

ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม (2544: 264) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การให้ผู้เรียนสามารถตั้งวัตถุประสงค์ในการเรียนของตนเอง ส่วนใหญ่แล้วผู้สอนมักจะตั้งวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนตามที่ผู้สอนต้องการ แต่ คลอสแมร์ (Klausmeier) เชื่อการให้ผู้เรียนตั้งวัตถุประสงค์ด้วยตนเอง จะเป็นแรงจูงใจของแต่ละบุคคล (Individually Guided Motivation หรือ IGM) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะประสบความสำเร็จตามที่ตนตั้งไว้มากกว่าที่ครูผู้สอนกำหนดตั้งให้

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา คือสิ่งที่ผู้เรียนต้องการหรือสิ่งที่ผู้เรียนมุ่งหวัง การให้ผู้เรียนสามารถตั้งวัตถุประสงค์ในการเรียนของตนเองซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะประสบความสำเร็จตามที่ตนเองตั้งเป้าหมายไว้

1.13.2 แนวคิดเรื่องการตั้งเป้าหมาย (Goal setting concept)

จากการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรม อีริคสัน (นวลละอ อสุภาผล. 2527: 107; อ้างอิงจาก. Erikson n.d.) อธิบายว่าพฤติกรรมเกิดจากแรงขับของสัญชาตญาณ เพื่อเป้าหมายของการมีชีวิตอยู่รอด ส่วนรูปแบบการแสดงออกผันแปรไปตามอารมณ์จากสภาวะการทำงานร่วมกันของโครงสร้างภายในจิต 3 ส่วน คือ อิด อีโก้ และซูเปอร์อีโก้

ล็อก (Locke. n.d.) อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการกำหนดเป้าหมาย (Goal Setting Process) ว่าการที่บุคคลจะกำหนดเป้าหมายที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับตนเองได้นั้นอาศัยองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจยังไม่พอ ยังต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ “การรู้เรา” ในลักษณะของความเข้าใจในความต้องการของตนเองหรือรู้เป้าหมายที่แท้จริงของตนเองคืออะไร

เพียเจท์ และอีริคสัน (ดวงเดือน ศาสตราภักดิ์. 2535; อ้างอิงจาก. Piaget; & Erikson. n.d.) พิจารณาว่า ตามระดับทางสังคมและวุฒิภาวะของพัฒนาการทางสติปัญญา เนื่องจากเป้าหมายเป็นนามธรรม บุคคลจะสามารถเข้าใจถึงเป้าหมายหรือความต้องการของตนเองอย่างแท้จริงได้ในช่วงวัยรุ่น (13-17 ปี) เป็นต้นไป การที่บุคคลได้เรียนรู้แบบแผนชีวิตที่สมบูรณ์แบบจากประสบการณ์ทางสังคม เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับตนเอง เอเดลเลอร์ (Adler. n.d.) กล่าวว่าเป็นการกระตุ้นความต้องการ

ความสมบูรณ์แบบ (Completion) ตามแบบที่ได้พบเห็น จนเกิดความรู้สึกด้อย (Inferiority) และเกิดความคาดหวังต่อความล้มเหลวในการกระทำของตน ความคาดหวังต่อความสำเร็จที่เป็นเป้าหมายนี้ กระตุ้นให้เกิดความพอใจ สนใจ และเพียรพยายามไปสู่เป้าหมายนั้นๆ เป้าหมายจึงมีอิทธิพลชี้นำพฤติกรรม ทั้งนี้โดยมีกระบวนการสังคมประกิจ (Socialization) ที่ช่วยให้บุคคลเข้าใจเป้าหมายของตน เข้าใจและยอมรับเงื่อนไขทางสังคม และข้อจำกัดทางศักยภาพของตนความเข้าใจนี้ทำให้บุคคลมีความยืดหยุ่นต่อการเลือกและยอมรับแนวทางปฏิบัติหรือแบบแผนชีวิตเพื่อให้บรรลุต่อเป้าหมายหนึ่งๆ

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า ชีวิตควรมีการตั้งเป้าหมายเพื่อเป็นเข็มทิศชี้ทางการดำเนินชีวิต ความคาดหวังต่อความสำเร็จที่เป็นเป้าหมายนี้ กระตุ้นให้เกิดความพอใจ สนใจ และเพียรพยายามไปสู่เป้าหมายนั้นๆ โดยที่ต้องกำหนดให้เหมาะสมกับตนเอง

1.13.3 องค์ประกอบของการตั้งเป้าหมาย

การที่บุคคลสามารถวางเป้าหมายในการเรียนของตนได้ อัลพอร์ท (นวลลออ สุภาผล. 2527: อ้างอิงจาก. Allport. n.d.) อธิบายแนวคิดเรื่องกำหนดการกระทำ (Action setting) เพื่อให้เป้าหมายบรรลุผลว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เจตนาธรรมณ์ (Intention) อันหมายรวมถึง ความมุ่งหวัง ความทะเยอทะยาน ความฝัน และการวางแผน

ล็อก (Lock. n.d.) เชื่อว่าบุคคลจะมีการกระทำใดๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการเป็นผลจากการรับรู้เป้าหมายในลักษณะที่มีบทบาทจูงใจบุคคล 7 ลักษณะคือ

1. เป้าหมายมีลักษณะจำเป็น (Need) เพื่อการอยู่รอด (Survival Value) คุณค่าของเป้าหมายพิจารณาตามลักษณะจำเป็น
2. เป้าหมายที่มีคุณค่า (Values) เป้าหมายลักษณะนี้ถูกกำหนดคุณค่าจากประสบการณ์ การเรียนรู้ ความคิด ระดับความมีสติ และความจำเป็นที่ได้รับการตอบสนองตามสัญญาตญาณ การให้คุณค่าต่อเป้าหมายนี้เชื่อมโยงความรู้สึกจำเป็นและสัญชาตญาณเข้าด้วยกัน
3. เป้าหมายที่มีคุณค่าตามสถานการณ์และความคาดหวัง
4. เป้าหมายอันเนื่องมาจากการรับรู้และความคาดหวังในความสามารถแห่งตน
5. เป้าหมายมีลักษณะเป็นปฏิบัติการ (Performance)
6. เป้าหมายที่มีลักษณะเป็นทั้งรางวัลและการลงโทษสำหรับตัวบุคคล
7. เป้าหมายที่มีลักษณะพึงพอใจแฝงอยู่

อีวส์ อธิบายว่าเป้าหมาย (GOAL) ที่มีอิทธิพลสูงใจการกระทำของบุคคล เป็นเป้าหมายที่เกิดจากความต้องการ (Need) โดยบุคคลต้องมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของความต้องการนั้น (Purpose) โดยปกติพบว่าความต้องการใดๆ มีลักษณะสูงใจบุคคล 2 ลักษณะคือ

1. เป็นความต้องการความพึงพอใจจากการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายส่วนบุคคล
2. ความต้องการหลีกเลี่ยงความไม่พอใจต่อสิ่งต่างๆ (Maintenance needs)

โดยสรุปกล่าวได้ว่า เป้าหมายช่วยให้บุคคลสามารถกำหนดแนวประพฤติปฏิบัติสำหรับตนเองได้ชัดเจนมากขึ้น โดยอาศัยองค์ประกอบหลายๆ อย่าง เช่น เจตนาธรรมณ์ ประสบการณ์ การเรียนรู้ ความคิด เป็นต้น

1.13.4 การพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน

ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม (2544: 264) กล่าวว่า การพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้มีเป้าหมายในการเรียนเพื่อความรู้ ใช้หลักต่อไปนี้

1. สร้างความสัมพันธ์เพื่อแสดงให้ผู้เรียนเห็นว่า เขาจะสามารถนำเนื้อหาวิชาที่เรียนไปใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง ทั้งในปัจจุบันและอนาคต
2. ใช้หลักและวิธีการต่างๆ เพื่อเร้าความสนใจของผู้เรียน
3. ครูผู้สอนต้องมีความสนใจในวิชาที่สอนอย่างจริงจังเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน
4. แลกเปลี่ยนความเห็นกับผู้เรียนถึงประโยชน์ของวิชา
5. มุ่งให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายในการเรียน เพื่อหวังความรู้มากกว่าหวังผลตอบแทน
6. กระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถใช้ข้อผิดพลาดต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา มากกว่าทำให้หมดกำลังใจ

1.13.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งเป้าหมายในการเรียน

1.13.5.1 งานวิจัยในประเทศ

สุกัญญา แยมยิ้ม (2541: 66 – 66) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจเรียนของนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1-3 จำนวน 359 คน ผลการวิจัยพบว่าบุคลิกภาพทัศนคติต่อการเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน มีความสัมพันธ์กันทางบวกกับความตั้งใจเรียน ของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยเหล่านี้ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนความตั้งใจเรียนของนักเรียนได้ร้อยละ 66.30

จิตสุภา สนวนประเสริฐ (2543: 87-88) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาวิชาพาณิชการ ของวิทยาลัยพาณิชยการใน

กรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาวิชาพาณิชยกรรม ชั้นปีที่ 1 จำนวน 359 คน ผลการศึกษาพบว่า เพศ ผลการเรียน อาชีพของบิดามารดา เจตคติต่อการเรียน การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการเรียน มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเรียนในหมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพเฉพาะ วิชาเลือก รวมหกหมวดวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามลำดับ โดยปัจจัยเหล่านี้ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนความตั้งใจเรียนของนักเรียนได้ร้อยละ 49.80

จากงานวิจัยที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านต่างๆ เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทักษะเจตคติต่อการเรียน การตั้งเป้าหมายในการเรียน เป็นต้น ล้วนมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของบุคคล จึงทำให้ผู้วิจัยคาดว่า การตั้งเป้าหมายในการเรียน เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

1.13.5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

แบนดูราและคณะ (พัฒนา พลอยประไพ, 2539: 75; อ้างอิงจาก Bandura, 1974) ได้ทดลองโดยจัดกลุ่มผู้เรียนให้กลุ่มที่ 1 ตั้งเป้าหมายระยะยาว, กลุ่มที่ 2 ตั้งเป้าหมายระยะสั้น และกลุ่มที่ 3 ไม่ได้ตั้งเป้าหมาย จากการทดลองปรากฏว่าผู้เรียนในกลุ่มที่ตั้งเป้าหมายระยะสั้นมีแรงจูงใจในการเรียน และสนใจในการเรียนสูงกว่า และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าทุกกลุ่ม

ไควร์เวอร์และไวนด์เนอร์ (Kleiver; & Weidner, 1987: 204) ได้ศึกษาเรื่องลักษณะบุคลิกภาพแบบ เอ และระดับความมุ่งมั่น โดยศึกษาจากการตั้งเป้าหมายของความสำเร็จของผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชาย จำนวน 32 คน และเด็กหญิงจำนวน 41 คน มีอายุระหว่าง 9-12 ปี โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นเด็กที่มีลักษณะบุคลิกภาพแบบ เอ และบุคลิกภาพแบบ บี ผลการวิจัยพบว่า เด็กทั้งสองกลุ่มได้ตั้งเป้าหมายความสำเร็จแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในการกระทำพฤติกรรม เด็กที่มีบุคลิกภาพแบบ เอ จะทำงานสำเร็จมากกว่า และมีความพยายามเพื่อให้ประสบความสำเร็จมากกว่า

สรุปจากงานวิจัยดังกล่าว แรงจูงใจในการเรียน หรือกระบวนการต่างๆ ในการเรียนรู้ ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ มาเกี่ยวข้องมากมาย เช่น การตั้งเป้าหมายในการเรียน นิัยทางการเรียน ทักษะเจตคติต่อการเรียน ความมุ่งมั่นในการเรียน ความคาดหวังของตนเอง เป็นต้น จึงทำให้ผู้วิจัยคาดว่า การตั้งเป้าหมายในการเรียน จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

1.14 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

1.14.1 งานวิจัยในประเทศ

อรพินทร์ ชูชม และคนอื่นๆ (2542: ก) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบวัดแรงจูงใจภายในเพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจภายในของบุคคลจำแนกตามเพศและอายุ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ อาจารย์ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า แบบวัดแรงจูงใจภายในสามารถจำแนกคนที่มีแรงจูงใจภายในสูงและต่ำได้ นักเรียนที่มีเพศและการศึกษาต่างกัน มีแรงจูงใจภายในแตกต่างกัน โดยนักเรียนหญิงมีแรงจูงใจภายในรวม แรงจูงใจด้านความต้องการมีความสามารถและด้านความมุ่งมั่นมากกว่าเด็กชาย และแรงจูงใจภายในของนักเรียนเพิ่มขึ้นตามระดับอายุหรือระดับการศึกษา

พวงพันธ์ ยศสระ (2542: 53 - 57) ได้เปรียบเทียบผลของการใช้เทคนิคแม่แบบกับการใช้สถานการณ์จำลองที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มละ 15 คน กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบ กลุ่มที่ 2 ใช้สถานการณ์จำลอง ผลการทดลองพบว่านักเรียนทั้งสองกลุ่มมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มรกต ศรียาสวิน (2545: 60 - 61) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาดนตรี นาฏศิลป์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรนิสัยทางการเรียน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว บรรยากาศในการเรียนการสอน สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาดนตรี นาฏศิลป์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาดนตรี นาฏศิลป์ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาดนตรี นาฏศิลป์ โดยตัวแปรที่ส่งผลต่อแรงจูงใจสัมพันธ์ทางการเรียน คือ นิสัยทางการเรียน และสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน

อดิเทพ ศรีสุอารักษ์ (2545: 51) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางด้านการเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิจิตรวิทยา เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์คือ มโนภาพแห่งตน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อตัวนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูและบรรยากาศในการเรียนการสอน ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นปี และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และปัจจัยที่ส่งผลต่อ

แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ของนักเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มโนภาพแห่งตนและบรรยากาศการเรียนการสอน

ทศพร อ้นสงคราม (2545: 82) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับแรงจูงใจในการเรียน และเพื่อสร้างสมการพยากรณ์แรงจูงใจในการเรียน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีปัจจัย 12 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3 อันดับแรก คือ ความต้องการพัฒนาตนเอง เทคนิคและวิธีการสอน และปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียน คือ ความต้องการพัฒนาตนเอง เนื้อหาและหลักสูตรการเรียนการสอน บรรยากาศในห้องเรียน การเสริมแรง เป้าหมายในอนาคต และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ตามลำดับ

จำริญู เทียมธรรม (2546: 79) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยด้านเจตคติการเรียน ความเชื่ออำนาจภายในตน ความคาดหวังของนักเรียนต่ออนาคต ความคาดหวังของผู้ปกครอง และการรับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครู กับแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าน้ำหนักความสำคัญปัจจัยด้านเจตคติต่อการเรียน และความคาดหวังของนักเรียนต่ออนาคต ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นฤมล วินิจวงษ์ (2547: 49) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน กลุ่มบริษัท Infonet Thailand โดยรวมและรายด้าน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน จากผลการศึกษาพบว่า พนักงานมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวมด้านความสำเร็จในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า พนักงานมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสำเร็จในการทำงานอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

1.14.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เซิร์ช (Search, 1997: 3373) ได้ศึกษาพบว่า พฤติกรรมการเรียน ความเชื่อในความสามารถของตนเอง และแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนเป็นผลการสอนของครูที่สอนให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกลวิธีการเรียน แต่ผลของศึกษาดังกล่าว ไม่พบความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมการสอนของครูเพศชายและเพศหญิง

ฮวง (Huang. 1997: 780) ได้ศึกษาพบว่า เจตคติที่มีต่อการเรียน ความเชื่อในความสามารถของตนเองด้านการเรียน ความสนใจในการเรียน และยุทธวิธีการเรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการศึกษาล่าเรียนและแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย

โรเซส มอนเทโร (Roces Montero. 1997: 239) ได้ศึกษาพบว่า พฤติกรรมการเรียนและแรงจูงใจในการเรียนของนักศึกษา ซึ่งได้แก่ ความเชื่อในความสามารถของตน ความวิตกกังวล แรงจูงใจภายใน แรงจูงใจภายนอก และคุณค่าของงาน มีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ยังศึกษาพบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความเพียรพยายาม การบริหารเวลา ตลอดจนทั้งการแสวงหาความช่วยเหลือต่างกัน

ฮอลส์ และวาเลนไทน์ (ฮัจจรี ทิวะสิงห์. 2544: 72; อ้างอิงจาก Hal; & Valentine.1990) ได้ศึกษากระบวนการจูงใจของนักศึกษาผู้ใหญ่เพื่อหาเหตุผลว่า เหตุใดนักศึกษาผู้ใหญ่จึงเลือกที่จะเข้าร่วมโครงการศึกษาพื้นฐานสำหรับผู้ใหญ่ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่จบไม่น้อยกว่าเกรด 11 จำนวน 323 คน ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจที่ทำให้นักศึกษาผู้ใหญ่เข้าร่วมโครงการ เรียงตามลำดับได้ดังนี้เพื่อความก้าวหน้าด้านการศึกษา เพื่อการพัฒนาตนเอง เพื่อพัฒนาการรู้หนังสือ เพื่อความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจ เพื่อสนองความรับผิดชอบต่อครอบครัว เพื่อสนับสนุนการเพื่อความก้าวหน้าในโรงงาน เพื่อให้ความร่วมมือกับคนอื่น ๆ และเพื่อสนองแรงกระตุ้นจากคนอื่น

คีเวียเนน (Kivinen. 2003: 228) ได้ศึกษาแรงจูงใจ และการควบคุมตนเองในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา พบว่า นักเรียนที่ประสบผลสำเร็จทางการเรียน จะตั้งใจเรียน มีการจัดการตนเอง การช่วยเหลือตนเองในด้านการเรียน กลวิธีการเรียน มากกว่านักเรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จทางการเรียน

พินทริชและดี กรูท (จำรูญ เทียมธรรม. 2546: 52; อ้างอิงจาก Pintrich; & De-Groot.1990: 33-40) ทำการวิจัยเรื่ององค์ประกอบด้านแรงจูงใจ และการกำกับตนเองในการเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ การกำกับตนเองและผลการเรียนของนักเรียนเกรด 7 จากห้องเรียนวิทยาศาสตร์ 8 ห้อง ภาษาอังกฤษ 7 ห้อง จำนวน 173 คน โดยวิธีการรายงานตนเอง (Self-Report) ในเรื่องการรับรู้ความสามารถของตนเอง แรงจูงใจภายใน ความวิตกกังวล การกำกับตนเอง และวิธีการเรียนรู้ ของข้อมูลผลการเรียนวัดจากการกำหนดงานให้นักเรียนทำ ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง การกำกับตนเองในการเรียนและการใช้กลวิธีในการเรียนมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับผลการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการวิเคราะห์ถดถอยพบว่า การกำกับตนเอง การรับรู้ความสามารถของตนเอง และความวิตกกังวลเป็นตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์การเรียนได้ดีที่สุด มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.22

กอตต์ไฟรีด และคนอื่นๆ (อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์.2546: 99 – 100; อ้างอิงจาก. Gottfried,A.W.; & et. al. 1994.) ได้ศึกษากลุ่มเด็กปฐมวัยที่มีการแสดงออกถึงความสามารถทางภาษา เมื่อโตขึ้นในวัยประถมเด็กจะมีไอคิวสูงกว่าเด็กทั่วไป และสิ่งที่มีความสำคัญมากต่อการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของความสามารถทางสติปัญญา คือ แรงจูงใจภายในที่เกิดขึ้นจากการเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ความอยากรู้อยากเห็น ความสุขกับการเรียน การเรียนที่ท้าทายให้ใคร่รู้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการเรียนพบว่า แรงจูงใจในการเรียนมีองค์ประกอบ มีปัจจัยหลายๆ อย่างร่วมกันอยู่ และแสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนานั้นมีความสำคัญ และเป็นองค์ประกอบสำคัญผู้เรียนในการจะประสบความสำเร็จในศึกษา อาจารย์ผู้สอน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนให้ผู้เรียนได้ประสบผลสำเร็จในการเรียน และเป็นทรัพยากรที่มีค่าของประเทศชาติต่อไป

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา

2.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพศ

2.1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเพศ

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2518: 105-107) กล่าวว่า ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพและความก้าวหน้าในด้านอาชีพของเพศหญิงและชาย ว่า มีความแตกต่างในเชิงจิตวิทยาบางประการ คือ ชายมีความมักใหญ่ใฝ่สูง มุ่งความสำเร็จของชีวิตจากผลการทำงานมากกว่าหญิง ไม่ชอบทำงานจำเจ ต้องการเป็นหัวหน้างานทำทายนมากกว่าหญิง หญิงชอบทำงาน ค่อยตามวิสัยแห่งเพศ งานที่ต้องถี่ถ้วนระมัดระวังในรายละเอียดงานซ้ำๆ กัน รักษาแบบแผนไม่ต้องใช้การตัดสินใจมาก ไม่ชอบการรับผิดชอบสูง และทำงานเป็นหมู่คณะได้ดีกว่าชาย หญิงปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าชาย

ฉวีวรรณ กิณาวงค์ (2526: 30) เด็กชายและเด็กหญิงมีพัฒนาการทางด้านร่างกายแตกต่างกัน เด็กชายแรกเกิดจะโตกว่าเด็กหญิงเล็กน้อย แต่ระยะต่อมาเด็กหญิงจะเจริญเติบโตรวดเร็วกว่าเด็กชาย เมื่อคิดโดยเฉลี่ยแล้วเด็กหญิงจะมีพัฒนาการทางเพศเร็วกว่าเด็กชายประมาณ 1-2 ปี

กันยา สุวรรณแสง (2532: 161) กล่าวว่า ความแตกต่างในเรื่องเพศเป็นสาเหตุให้คนเราแตกต่างกันในเรื่องการเรียนรู้ ทักษะ เจตคติ ทศนคติ ความสนใจ และการแสดงพฤติกรรมและจากการศึกษาค้นคว้า ปรากฏว่า เพศหญิงหรือเพศชายสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ทัดเทียมกันแต่เพศชายและเพศหญิงจะมีทัศนคติหรือความสนใจที่แตกต่างกัน

อารี พันธุ์มณี (2544: 33) กล่าวไว้ว่า ความแตกต่างทางเพศ หมายถึง ความแตกต่างในเรื่องต่างๆ ทางเพศชายและเพศหญิง ซึ่งวัฒนธรรมส่วนสำคัญในการกำหนดบทบาทของหญิงและชายให้แตกต่างกัน เช่น บางวัฒนธรรมถือว่า ชายเป็นช้างทำหน้า หญิงเป็นช้างทำหลัง หรือชายเป็นผู้นำ

หญิงเป็นผู้ตาม เป็นต้น หรือในบางวัฒนธรรมเชื่อว่าผู้ชายต้องเข้มแข็งอดทนอ่อนแอไม่ได้ผู้หญิงเป็นผู้ที่อ่อนแอกว่า หรือผู้ชายมีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานมากกว่าผู้หญิง เพราะในบางตำแหน่งไม่เปิดให้ผู้หญิงทำงานในตำแหน่งหน้าที่การงานสูงกว่า ซึ่งสิ่งเหล่านั้นเป็นการแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างเพศ โดยมีเรื่องของวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า เพศหญิงและเพศชายมีความสามารถและมีความสนใจแตกต่างกัน เพศน่าจะเป็นตัวแปรที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน

2.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพศ

นิลวรรณ ศิริอังกุล (2535: 110) ได้ศึกษาสุขภาพจิตของนักเรียนในชุมชนแออัดเขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สุขภาพจิตของนักเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า สุขภาพจิตด้านการปรับตัวทางอารมณ์และความสามารถในการดำเนินชีวิตของนักเรียนชายและหญิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนชายมีการปรับตัวทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนหญิง และนักเรียนหญิงมีความรับผิดชอบควบคุมอารมณ์การแสดงออกของตน และมีความอดทนมากกว่านักเรียนชาย

สินีนางู สุทจินดา (2543: 101) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาวินัยในตนเองของนักเรียนสาขาวิชาพาณิชยการ โรงเรียนอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานและคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่านักเรียนเพศหญิงและนักเรียนเพศชายมีวินัยในตนเองโดยรวม วินัยในตนเองในด้านการปฏิบัติในห้องเรียน การปฏิบัติตนนอกห้องเรียน และการปฏิบัติตนในสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า นักเรียนเพศหญิงมีวินัยตนเองสูงกว่านักเรียนเพศชายทุกด้าน

ฮาร์เรลล์ (อรจิรา บุญทอง.2545: 15; อ้างอิงจาก Harrel.1958.) พบว่า การปฏิบัติงานในวงการอุตสาหกรรมเพศหญิงมีความพอใจในการทำงานมากกว่าเพศชาย เพราะว่า เพศหญิงมีความทะเยอทะยานทางอาชีพน้อยกว่าชาย

จากงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า เพศที่แตกต่างกันทำให้บุคคลประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ทำให้วัยรุ่นที่กำลังศึกษาเล่าเรียนมักประสบปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น ความสนใจในการเรียน การตั้งเป้าหมายในการเรียน เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่า เพศน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนที่แตกต่างกัน

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับชั้น

2.2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับระดับชั้น

โจนส์ (Jones.1970: 42-48) ได้ศึกษาความเปลี่ยนแปลงความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กตามอายุ พบว่าเด็กอายุ 9-11ปี มีความรู้สึกรับผิดชอบน้อยและมีช่วงความรับผิดชอบไม่แตกต่างกันเลย อายุ 13 ปีขึ้นไปจะมีความรับผิดชอบสูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึง 16-17ปี จะคงที่อีกครั้ง

พรณี ช. เชนจิต (2538: 264) ได้สรุปลักษณะทั่วไปของวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษาไว้ว่า เมื่ออยู่ในชั้นมัธยมศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงวัยรุ่น จะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย ทางด้านชีววิทยา และทางด้านการปรับสภาพจิตใจ เด็กจะเริ่มสนใจเกี่ยวกับรูปร่าง หน้าตา และสรีระของตนเองอย่างมาก เป็นวัยที่ถือว่ามีความสัมพันธ์กับพ่อแม่มากที่สุด แต่สิ่งนี้จะถือเป็นกฎเกณฑ์คงที่ไม่ได้ เพราะในปัจจุบันพ่อแม่ส่วนใหญ่ได้มีการเปลี่ยนแปลงความคิดของตนและพร้อมที่จะทำความเข้าใจกับวัยรุ่นมากขึ้น

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า ระดับชั้นที่กำลังศึกษา มีผลทำให้นักเรียนมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ เช่น ความสนใจ การตั้งเป้าหมายในการเรียน เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงเชื่อว่า ระดับชั้นจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน

2.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับชั้น

จิตรียา ไชยศรพรหม (2527: 84) ได้ศึกษาลักษณะบุคลิกภาพการปรับตัวของนักเรียนมัธยมศึกษา (ม.1 – ม.6) แต่ละระดับชั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเรียงคะแนนจากค่าน้อยไปหามาก ตามระดับชั้นดังต่อไปนี้ ม.2 ม.1 ม.6 ม.4 ม.3 และ ม.5 โดยพบว่าเด็กนักเรียนทุกชั้นสูงกว่าเด็ก ม.2 และ ม.5 สูงกว่าเด็กทุกชั้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า เด็ก ม.2 มีคะแนนปรับตัวทางสังคมที่ต่ำสุด เช่นเดียวกับการปรับตัวเอง

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับระดับชั้นที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าระดับชั้นที่ต่างกันมีความสนใจบางประการแตกต่างกัน เช่น เด็กโตจะมีความรับผิดชอบ มีความเพียรพยายาม มีความสนใจในการเรียนมากกว่าเด็กเล็ก ดังนั้นผู้วิจัยคาดว่าระดับชั้นน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาท 4

2.3.1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาท 4

2.3.1.1 ความหมายของอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 คือ คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จที่พึงประสงค์ เรียก อิทธิบาท หรือ ทางแห่งความสำเร็จ เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติได้รับความสำเร็จใน

การเรียนรู้และการทำงาน มี 4 ประการคือ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น 3) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่สิ่งนั้นไม่วางธุระ 4) มั่นตริตระองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

พุทธทาสภิกขุ (2518: 90) ได้แจกแจงการอธิบายความหมายของอิทธิบาท คำว่า บาท แปลว่า ฐานเชิงรอง เช่น เท้าหรือตีน เพราะเป็นเชิงรองรับร่างกาย ส่วน อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ คำว่า ฤทธิ์ ก็แปลว่า ความสำเร็จ โดยรวม อิทธิบาท จึงหมายความว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ รวมถึง 4 อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา กล่าวคือ ฉันทะ คือ ความพอใจในสิ่งที่เราจะต้องทำ วิริยะ ความพากเพียร เพียรไปในสิ่งที่พอใจ จิตตะ ก็คือ เอาใจใส่ ฝักใฝ่ อยู่เสมอไป

มงคล วิโรจโน (2538: 221) ได้ให้ความหมายของอิทธิบาท 4 คือ คุณเครื่องให้สำเร็จตามประสงค์หรือทางแห่งความสำเร็จ 4 อย่าง คือ ความพอใจในงานที่ทำ เรียกฉันทะ ขยันทำงานนั้น เรียก วิริยะ เอาใจฝักใฝ่ตรวจตราในงานนั้นเรียกจิตตะ ค้นคว้าหาเหตุผลในงานนั้นเรียกวิมังสา

สมภพ ชีวรัฐพัฒน์ (2542: 128) ได้ให้ความหมายของอิทธิบาท 4 คือพุทธธรรมส่งเสริมการทำงานให้สำเร็จ การพัฒนางานให้สำเร็จไม่คั่งค้าง ต้องปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 ประการ คือ ฉันทะ หมายถึง ความรักงาน มีความตั้งใจและเต็มใจทำงาน วิริยะ หมายถึงความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ผู้งาน อดทน ตรากตรำทำงาน จิตตะ หมายถึง การเอาใจใส่ในการทำงาน ติดตามงาน ตรวจสอบการทำงานเป็นขั้นตอน วิมังสา หมายถึง รู้จักประเมินผลการทำงานและปรับปรุงงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นไป

พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต (2542: 842) ได้ให้ความหมายของอิทธิบาทว่า ธรรมที่ให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์) หรือความสำเร็จ หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ หรือแปลง่ายๆ ว่า ทางแห่งความสำเร็จ มี 4 อย่าง คือ ฉันทะ (พอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง)

พระเทพเวที (2543: 124) ได้ให้ความหมายของอิทธิบาท 4 ว่า หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลมุ่งหมาย ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ ฉันทะ (พอใจ) หมายถึง ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาที่จะทำสิ่งนั้นให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป วิริยะ (ความเพียร) หมายถึง ความขยันประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทนเอาธุระไม่ทอดทิ้ง จิตตะ (ความคิด) หมายถึง การตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลอบไป วิมังสา (ความไตร่ตรอง) หมายถึง การใช้ปัญญาพิจารณาคำครวญ ตรวจ ตระ หาคำเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนในสิ่งทำนั้น มีการวางแผน วัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ (2545: 81) ให้ความหมายของอิทธิบาท 4 คือ ทางเดินไปสู่ความสำเร็จ เช่น ถ้าเราต้องการบำเพ็ญสมาธิหรือความสงบใจ เราต้องอาศัยข้อปฏิบัติที่เรียกว่าอิทธิบาทนี้ สมาธิของเราจึงจะสำเร็จ อิทธิบาท 4 มี 4 ประการ คือ ความพอใจอย่างแรงกล้าในการทำสมาธิหรือทำความ

ดีขึ้นๆ (ฉันทะ) ความพยายามอย่างแรงกล้าในการทำสมาธิหรืองานอื่นๆ (วิริยะ) ความตั้งใจอย่างแรงกล้าในการทำสมาธิหรืองานอื่นๆ (จิตตะ) ระดมปัญญาอย่างเต็มที่ในการทำสมาธิ (วิมังสา)

จากความหมายของอิทธิบาท 4 ผู้วิจัยสรุปว่า ในการศึกษาเล่าเรียน หรือประกอบกิจการงานอื่นใดก็ตาม เมื่อต้องการสมาธิเพื่อให้กิจที่ทำนั้นดำเนินไปอย่างได้ผล จึงควรปลูกเร้า และชักจูงอิทธิบาท 4 ประการนี้ให้เกิดเป็นองค์ธรรมเด่นชัดขึ้น แล้วสมาธิ ความสุขสบายใจ และการทำงานก็จะประสบความสำเร็จ ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

2.3.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาท 4

วิเชียร พากเพียร (2531: 75-77) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2530 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,063 คน เครื่องมือวัดเป็นแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท 4 ชนิดสถานการณณ์ แบบเลือกตอบ เพื่อวัดพฤติกรรมที่แสดงออกเมื่อประสบกับสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจำนวน 80 ข้อ สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบทดสอบ จำนวน 20 ข้อ ด้านละ 20 ข้อ มีค่าตั้งแต่ 4.2459 ถึง 16.7568 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกข้อ โดยคำนวณค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเป็นรายด้านและรวมทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ .5664, .7241, .8335, .8239 , .8939 ตามลำดับ ส่วนค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม ได้หาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างในแต่ละด้าน และรวมทั้งฉบับผลปรากฏว่ามีค่าความเที่ยงตรงด้านฉันทะ ตั้งแต่ 27.71 – 33.71 ด้านวิริยะ ตั้งแต่ 9.51 – 16.75 ด้านจิตตะตั้งแต่ 19.75 – 30.99 และด้านวิมังสาตั้งแต่ 11.79 – 13.70 และค่าความเที่ยงตรงทั้งฉบับมีค่าตั้งแต่ 15.80 – 20.65 ($P < .01$)

กนิษฐา ตันตพันธ์ (2541: 141-155) ได้ศึกษาลักษณะจิตสังคัมและลักษณะทางพุทธที่ เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทำให้การพยาบาลตามบทบาทเชิงวิชาชีพ กลุ่มตัวอย่างเป็นพยาบาลที่ปฏิบัติงานเต็มเวลาในตึกอายุรกรรม โรงพยาบาลฝายกาย พบว่า อิทธิบาท 4 ร่วมกับตัวแปรอื่นสามารถทำนายพฤติกรรมทำให้พยาบาลตามบทบาทเชิงวิชาชีพด้านรวม ได้ร้อยละ 22.08 ด้านพฤติกรรมทำให้พยาบาลตามบทบาท เชิงวิชาชีพด้านการป้องกันโรคและคงไว้ซึ่งสุขภาพอนามัย ได้ร้อยละ 13.88 และ 13.21 ตามลำดับ ในกลุ่มพยาบาลวิชาชีพพบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคลุมเครือในบทบาทกับอิทธิบาท 4 ร่วมกันส่งผลต่อพฤติกรรมด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์บทบาทเชิงวิชาชีพกับอิทธิบาท 4 ร่วมกันส่งผลต่อพฤติกรรมด้านการป้องกัน ส่วนในกลุ่มพยาบาลที่มีประสบการณ์ 2-5 ปี พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคลุมเครือในบทบาทกับอิทธิบาท 4 ร่วมกันส่งผลต่อพฤติกรรม การให้พยาบาลตามบทบาทเชิงวิชาชีพด้านการ

ป้องกันโรค ด้านการดูแลรักษาและด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ นอกจากนี้ พบว่า อิทธิบาท 4 ส่งผลต่อพฤติกรรม การให้พยาบาลตามบทบาทเชิงวิชาชีพด้านรวมและด้านย่อยถึง 3 ใน 5 กลุ่ม กล่าวคือพยาบาลที่มีอิทธิบาท 4 สูงเป็นผู้ให้การพยาบาลมากกว่าพยาบาลในกลุ่มตรงข้าม

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงคาดหมายว่า อิทธิบาท 4 นี้ จะสามารถนำไปใช้พัฒนาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาให้ประสบความสำเร็จ และสามารถบรรลุเป้าหมายที่นักเรียนได้ตั้งเป้าหมายไว้

2.3.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับฉันทะ

2.3.2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับฉันทะ

ฉันทะ หมายความว่า พอใจรักใคร่ในการที่จะทำความดี มีประการต่างๆ เช่น การศึกษา ศิลปะวิทยา การประกอบกิจการเครื่องเลี้ยงชีพ การปฏิบัติพระธรรมวินัย จนกระทั่งการทำจิตใจให้หมดจดจากกิเลสด้วยความเต็มใจไม่เบื่อง่ายใจกิจที่ทำ ทำด้วยความพอใจ ด้วยความรักในสิ่งนั้น

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) 2541: 45 – 46) ได้ให้ความหมายว่า ฉันทะ เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเพื่อพัฒนาตนหรือต้องการรู้ในสิ่งต่างๆ เพราะถ้ามีฉันทะอยากทำ อยากเรียนรู้แล้ว ก็เกิดการอยากศึกษา เมื่อพบปัญหา ก็พยายามอย่างไม่ทอดทิ้ง จึงกล่าวได้ว่าฉันทะเป็นจิตสำนึกของการศึกษา

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2542: 842) ได้ให้ความหมายของ ฉันทะ ว่า คือความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ มีแรงจูงใจ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้น หรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย กล่าวคือ รักงาน และรักจุดหมายของงานให้ลึกลงไปในทางธรรม คือ ความรัก ความใฝ่ใจ บรรลุตามภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของสิ่งที่กระทำ หรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้นอยากให้สิ่งนั้นๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งามที่ประณีตที่สมบูรณ์ที่สุด หรืออยากให้อาภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้น เกิดมีเป็นจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น ความอยากที่เป็นฉันทะนี้ มิใช่มีความหมายเดียวกับความอยากได้สิ่งต่างๆ มาเสพสอย หรืออยากเอามาเพื่อตัวตนในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า ตัณหา ความอยากของฉันทะนั้นให้เกิดความสุขความชื่นชม เมื่อเห็นสิ่งนั้นงานนั้นๆ บรรลุความเข้าถึงความสมบูรณ์ อยู่ในภาวะอันดีงาม หรือกล่าวแยกออกไป คือขณะเมื่อสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้งการศึกษา หรืองานที่บรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกปิติยินดี ผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไป ส่วนความอยากของตัณหา ให้เกิดความสุขชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้นมาให้ตนเสพสอยรสอร่อย หรือปรนเปรอความยิ่งใหญ่พองของตัวตน เป็นความชื่นใจที่เศร้าหมองหมกหมักตัวก็ติดกันกักตนไว้ในความคับแคบ

และมักติดตามมาด้วยความหวังแทน ห่วงกังวลเศร้าเสียตายหวันกลัว และหวาดระแวง เมื่อคนทั้งหลายทำงานด้วยใจรักก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีฉันทะแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด ให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้น ของงานนั้น ไม่หวังพะวงกับสิ่งเร้า หรือผลตอบแทนทั้งหลาย จิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่มั่นคง ในการดำเนินสู่จุดหมายเรียบ สม่าเสมอ ไม่ชานไม่ส่าย ฉันทะสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมกันนั้นปรานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย ฉะนั้น เมื่อมีฉันทะ เกิดขึ้นในสิ่งที่ยากรู้ ยากศึกษาปัญญาก็พัฒนาไป ฉันทะก็พัฒนาควบคู่กันไปด้วย ในทางการศึกษา ถ้าจับจุดนี้ไม่ได้ ก็เรียกว่า การศึกษาพลาด เสียหลักไปแล้วตั้งแต่ต้นทาง จึงยากที่จะสำเร็จ

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง (2550: 50) ได้ให้ความหมายว่า ฉันทะ คือ ความปรารถนา ความต้องการ ความประสงค์ ความมุ่งหมาย เมื่อต่อเข้ากับอิทธิบาท จึงมีความหมายว่า ความปรารถนา ความต้องการ ความประสงค์ ความมุ่งหมายที่มีกำลังในการบรรลุความสำเร็จ

โดยสรุป ฉันทะ หรือที่เรียกกันว่า แรงจูงใจ ความพอใจ ความเต็มใจนั้น ในทางพุทธศาสนา หมายถึงสิ่งที่จะกระทำนั้นต้องประกอบด้วยกุศลธรรมฝ่ายเดียว ความสามารถมักจะเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ผู้กระทำมีความสำเร็จในระดับหนึ่ง ในการตั้งความสำเร็จของงานในอนาคต ฉะนั้น ครูจึงมีหน้าที่ที่จะช่วยให้ผู้เรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยากเรียนรู้ โดยปลุกเร้าจิตใจของผู้เรียนให้เป็นผู้รักในการแสวงหาความรู้ รักในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนคือมีความรอบรู้นั่นเอง

2.3.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับฉันทะ

จินดารัตน์ ปีมณี (2545: 110-128) ได้ศึกษาการพัฒนาฉันทะในการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี เพื่อศึกษาผลของการฝึกอบรมการพัฒนาฉันทะในการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต จำนวน 63 คน เป็นกลุ่มควบคุม 20 คน แล้วสุ่มนักศึกษา 43 คน เป็นกลุ่มทดลอง 1 จำนวน 22 คน และกลุ่มทดลอง 2 จำนวน 21 คน กลุ่มทดลอง 1 ได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นเวลา 3 วัน 2 คืน กลุ่มทดลอง 2 ได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นเวลา 3 วัน 2 คืนและการฝึกฝนพัฒนาตนในสถานการณ์จริงเป็นเวลา 4 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและการฝึกฝนพัฒนาฉันทะในการเรียน นักศึกษาแต่ละคนจะได้รับการวัดฉันทะในการเรียน 4 ครั้ง คือ วัดครั้งที่ 1 ก่อนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ วัดครั้งที่ 2 เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ วัดครั้งที่ 3 เมื่อสิ้นสุดการฝึกฝนพัฒนาตนในสถานการณ์จริง และวัดครั้งที่ 4 เมื่อสิ้นสุดการฝึกฝนพัฒนาตนในสถานการณ์จริงแล้ว 1 เดือน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า นักศึกษาที่รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฉันทะในการเรียน และวิธีการพัฒนาฉันทะในการเรียนของนักศึกษาที่ดีที่สุดคือการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับการฝึกฝนพัฒนาตนเองในสถานการณ์จริง

จิตนาฏ เหลืองอ่อน (2547: 77-80) ได้ศึกษาผลการให้คำปรึกษากลุ่มทฤษฎีพิจารณา เหตุผล อารมณ์และพฤติกรรมและการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติเพื่อพัฒนาทักษะในการเรียนของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีคะแนนคะแนนในการ เรียนต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 จำนวน 34 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายและสอบถามความสมัครใจได้กลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 18 คน และสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2 และ กลุ่มควบคุม กลุ่มละ 6 คน ดำเนินการทดลองโดยให้กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่ม ทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติ การเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล ผลการศึกษา พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 นักเรียนกลุ่มทดลองทั้งสองกลุ่มมีคะแนนในการเรียนระยะหลังการทดลองและระยะติดตาม ผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยอาจสรุปได้ว่า เมื่อบุคคลใดมีคุณธรรมด้านฉันทะ ย่อมพบคุณธรรมด้าน วิริยะ จิตตะ และวิมังสา รวมอยู่ด้วยเช่นเดียวกัน และเมื่อพบคุณธรรมด้านใดด้านหนึ่งของอิทธิบาท 4 ก็ จะพบคุณธรรมอีก 3 ด้านอยู่ด้วย ซึ่งเมื่อบุคคลใดมีคุณธรรมด้านฉันทะก็ย่อมโน้มมาให้เกิดวิริยะ จิตตะ และวิมังสา ให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาให้ประสบความสำเร็จในการเรียนที่ นักเรียนมุ่งหวังไว้

2.3.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิริยะ

2.3.3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิริยะ

วิริยะ หมายความว่า มีความแก่งัดกล้า ขยันทำความดี มีการศึกษาศิลปวิทยาเป็นต้น เมื่อ ทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น เป็น เครื่องพยุลงความพอใจไม่ให้ทอดย

วสิน อินทสระ (2530: 43) ได้ให้ความหมายของ วิริยะ ว่า ความเป็นผู้กล้า คือ แก่งัดกล้า ในกิจที่ทำไม่ย่อท้อ ย่อหย่อน ทำกิจด้วยกำลังทั้งหมด มีความบากบั่นมั่นคง (ทัพหปรุกโม) ไม่ทอดธุระ เสียกลางคัน หรือละทิ้งเสียกลางคัน (อนิกขิตตุตฺตโร) มีความพากเพียรอยู่เสมอไม่จับจด หรือหยุดเสีย ทำจนกว่าจะถึงจุดมุ่งหมายนั้นๆ (อารทฺตวิริโย) ชื่อว่า ความเพียร สัตว์ทั้งหลายควรทำ (วิริยํ นาเมตํ สตุ เตหิ กตฺตพฺพํ) ความเพียรเป็นสิ่งที่นักปราชญ์สรรเสริญ เมื่อบุคคลได้ทำความเพียรเต็มกำลังของตนแล้ว ถึงไม่สำเร็จ ใครเล่าจะตำหนิได้ นักปราชญ์ตำหนิคนที่ล้มเหลว เพราะกระทำ ความเพียรย่อหย่อน นั้นเอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ (2540: 24 – 25) ได้ทรงตรัสถึงคำว่า วิริยะ (ความเพียร) ว่า ท่านใดถึงพร้อมด้วยความพยายามโดยธรรม ไม่จมลงในห้วงมหรณพซึ่งประมาณมิได้เห็นปานนี้ ด้วยกิจคือ ความพากเพียรของบุรุษ ท่านนั้นจงไปในสถานที่ที่ใจของท่านยินดีนั้นเถิด และว่าบุคคลเมื่อกระทำความเพียร แม้จะตายก็ไม่เชื่อว่าเป็นหนี้ในระหว่างหมู่ญาติ เทวดา และบิดามารดา อนึ่ง บุคคลเมื่อทำกิจของผู้ชาย ย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง

สุพัตรา สุภาพ (2541: 25) ให้ความหมายของความเพียร หมายถึง การไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ทั้งปวงต่อความยากลำบาก และมีความอดทน

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (นันทวัน พนมเขต. 2543: 20; อ้างอิงจาก. สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (2541: 3) ให้ความหมายของความเพียรว่า หมายถึง ความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และกระทำกิจของตนให้สำเร็จด้วยความมานะอดุสาหะอดทนไม่ย่อท้อและปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ จนหน้าที่การงานนั้นสำเร็จลุล่วงไป

ราชบัณฑิตยสถาน (2542: 1257) หมั่น ขยัน ทำ หรือประพฤติบ่อยๆ อย่างเป็นปกติสม่ำเสมอ เช่น หมั่นทำการบ้าน หมั่นมาหา

รุจิรั ภูสาระ; และคนอื่นๆ (2543: 4) ได้ให้ความหมายของความเพียร หมายถึง การตั้งใจทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่เป็นประจำ หรือทำหลายสิ่งหลายอย่างติดต่อกันตามกำลังความสามารถที่มีอยู่ เพื่อประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต. 2545: 880) วิริยะ (ในโพชฌงค์ 7) ความเพียร หมายถึง ความแกล้วกล้า เข้มแข็ง กระตือรือร้นในธรรม หรือสิ่งที่ปัญญาเห็นได้ อาจหาญในความดี มีกำลังใจ ผู้กิจ บากบั่น รุดไปข้างหน้า ยึดจิตไว้ได้ ไม่ให้หลุดหรือถอยหรือท้อแท้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต. 2546: 844) ได้อธิบายศัพท์ภาษาบาลีที่มีความหมายเกี่ยวกับความเพียร ไว้ว่า วิริยะ (ในอิทธิบาท 4) ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญแกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง วิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านั้นปีเท่านั้นเดือน เขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ

ประยูร ธมฺมจิตฺโต (2549: 26) ให้ความหมายของความเพียรว่า หมายถึง กำลังความเพียร หรือความขยัน คนมีความขยันต้องมีกำลังใจเข้มแข็ง อาจกล่าวได้ว่าวิริยพละก็คือกำลังใจนั่นเอง กำลังใจต้องคู่กับกำลังปัญญาเสมอ

จันทร สิริจันฺโท (2550: 39) ให้ความหมายของความเพียรว่า หมายถึง ความอดุสาหะบากบั่นทำกิจใดๆ ก็ให้กิจนั้นๆ สำเร็จไป ชื่อว่าวิริยะ หรือ อุฏฐานะ แปลว่า ความแกล้วกล้า ความอดุสาหะ

ไม่เกี่ยวข้องกับการงาน ดังพุทธโอวาทว่า อุกุฐฐาตา วิทุตเต ธนํ ความว่า ผู้มีความเพียรความหมั่นย่อมได้เป็นเจ้าของทรัพย์

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง (2550: 50) ความเพียร หมายถึง ความอาจหาญในการงาน ย่อมสำคัญงานใหญ่ว่างานเล็ก งานหนักว่างานเบา งานยากว่างานง่าย ทางไกลว่าทางใกล้ เป็นต้น

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ความเพียรในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความบากบั่น ไม่ย่อท้อต่อความลำบากและพยายามทำงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ การตั้งใจมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อเรียน มีความกระตือรือร้นต่อการเรียน เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน พยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและไม่ทิ้งงานการเรียนเมื่อประสบอุปสรรคก็หาทางแก้ไข

2.3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิริยะในการเรียน

2.3.3.1 งานวิจัยในประเทศ

สิริพร ดาววัน (2540: 88 -89) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย จังหวัดลพบุรี ปีการศึกษา 2539 จำนวน 1,238 คน พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิดต่อการเรียน บรรยากาศการเรียนการสอน บรรยากาศในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชัชลินี จุงพิวัฒน์ (2547: 78-79) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 1,264 คน พบว่า เพศหญิง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 บุคลิกภาพ ทักษะคิดต่อการเรียนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครอบครัว ลักษณะทางกายภาพสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และสัมพันธภาพนักเรียนกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความขยันหมั่นเพียรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภทรพร ยุทธภรณ์พินิจ (2547: 236-250) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต เพื่อสร้างรูปแบบในการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต และศึกษาผลที่ได้จากการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กลุ่มตัวอย่างในการทดลองคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 คน ที่ได้รับการพัฒนาด้วยรูปแบบที่สร้างขึ้นการทดลองรูปแบบฯ ใช้เวลา 8 วัน วันละ 6-7 ชั่วโมง รวม 52 ชั่วโมง การเก็บข้อมูลมีทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการทดลอง ด้วยแบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แบบประเมินพฤติกรรม แบบสังเกตพฤติกรรม และการรายงานตนเอง การ

วิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต ที่พัฒนาขึ้น ได้ใช้หลักสูตรธรรมคือ การรักษาศีล การฝึกสติและสมาธิตามหลักอิทธิบาท การพัฒนาปัญญาด้วยการสร้างศรัทธาและ โยนิโสมนสิการ และเนื้อหาการจัดกิจกรรมในการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ประกอบด้วยสาระคือ สภาพปัจจุบัน หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ แนวคิดทฤษฎีกระบวนการพัฒนาและผลการพัฒนาโดยมีจุดเน้นที่องค์ประกอบจะต้องบูรณาการตามหลักพุทธธรรม ส่วนผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่าผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต โดยรวมและในแต่ละด้าน (ด้านทฤษฎี จิตตะ วิมังสา) ระยะเวลาหลังการทดลองสูงขึ้นกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมและรายงานตนเองอย่างชัดเจนว่า สามารถพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กล่าวคือ ผู้เรียนเพิ่มความตั้งใจ ความพยายาม ความเอาใจใส่และการใช้ปัญหาไตร่ตรองในการทำกิจกรรม อย่างเต็มความสามารถเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่กุศลต่อตนเองผู้อื่น และสังคม

2.3.3.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

บลูม (ซัลลินี จุงพิวัฒน์. 2547: 14; อ้างอิงจาก. Bloom.1982.) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า พฤติกรรมด้านความรู้สึกรู้สึกความคิดของนักเรียนและลักษณะจิตพิสัยของนักเรียน ซึ่งได้แก่ ความสนใจ ความมานะตั้งใจ ความขยัน รวมทั้งเจตคติต่อรายวิชาการเรียนการสอน มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนถึงร้อยละ 65

เบอร์นาค (นุชนาท เนติพัฒน. 2550: 64; อ้างอิงจาก. Bernard. 1991) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ในมลรัฐมิชิแกนโดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า เกณฑ์เฉลี่ยสะสมมีความสัมพันธ์กับความขยันในการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศ พบว่า นักเรียนหญิงมีแนวโน้มที่จะมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนมากกว่านักเรียนชายและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจะมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิริยะในการเรียน สรุปได้ว่า ความพากเพียรพยายามในการเรียนอย่างตั้งใจ ความไม่ย่อท้อต่อการเรียนแม้จะพบกับอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้น ความพยายามในการทำกิจกรรมให้สำเร็จ ผู้วิจัยคาดว่า วิริยะในการเรียนจึงเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

2.3.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตตะ

2.3.4.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจิตตะ

จิตตะ หมายความว่า มีความสนใจ ไม่ทอดธุระในความดีที่พอใจ พากเพียรกระทำอยู่ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความตั้งใจ ด้วยความจริงใจ ตั้งใจทำให้สำเร็จ

อรุณศรี กุมุท (2516: 7) อธิบายว่า ความตั้งใจเรียนคือพลังอย่างหนึ่งที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล และผลักดันให้ประกอบกิจกรรมต่างๆ อย่างจริงจังปริมาณของความผลักดันนี้มีความสัมพันธ์กับผลสำเร็จแห่งกิจกรรมของบุคคล กล่าวคือ บุคคลที่มีความตั้งใจมากจะมีผลสัมฤทธิ์ในการทำงานสูง ตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีปริมาณความตั้งใจน้อยจะมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนต่ำ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต. 2542: 842) ได้ให้ความหมายของ จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ ฝักใฝ่เรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ แต่ถ้าพูดเรื่องนั้นงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางครั้งจัดทำเรื่องนั้นงานนั้นขลุกขจวนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัวอะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นก็เกิดขึ้นไถ่ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมนอน ลืมกิน ลืมกิน ลืมนอน ความมีใจจดจ่อฝักใฝ่เช่นนี้ ย่อมนำไปสู่สมาธิเกิดขึ้น จิตแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้นเรียกว่า จิตตะสมาธิ พร้อมนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

พระธรรมปิฎก (2542: 830) ได้กล่าวโดยสรุปว่า จิตที่สมบูรณ์ เฉพาะอย่างยิ่งถึงขั้นฌานเหมาะแก่การนำเอาไปใช้ได้ที่ดีที่สุด ไม่ว่าจะเอาไปใช้งานทางปัญญาพิจารณาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ถูกต้องชัดเจน หรือใช้ในทางสร้างพลังจิตให้เกิดเป็นอภิปัญญาสมาบัติอย่างใดๆ ประกอบด้วยองค์ 8 ประการ กล่าวคือ

1. ตั้งมั่น (สมาหิตะ)
2. บริสุทธิ์ (บริสุทธิ์)
3. ผ่องใส (ปริโยทาทะ)
4. โปร่งใสเกลี้ยงเกลา (อนังคณะ)
5. ปราศจากสิ่งมัวหมอง (วิคตูกิเลส)
6. นุ่มนวล (มุกุฏตะ)
7. ควรแก่การงานหรือนำไปศึกษา (กัมมณียะ)
8. อยู่ตัวไม่ออกแวกหวั่นไหว (ฐิตะ อาเนญชัปปัตตะ)

จิตโดยธรรมชาติแล้ว เป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ แต่ถูกกระทบจึงเกิดความเศร้าหมองขึ้นภายหลัง เช่น ไม่ชอบเรียนเพราะเห็น ครูดู ครูว่ากล่าวตักเตือน เป็นต้น การทำจิตของผู้เรียนให้บริสุทธิ์ให้มีสมาธิขึ้น

ได้ ก็จะทำให้การเรียนรู้ เกิดความสำเร็จผลได้ ทำให้จิตเจริญงอกงาม เข้มแข็งมั่นคง ไม่หวั่นไหวไปกับ
อารมณ์ต่างๆ การพัฒนาจิตย่อมสำเร็จประโยชน์แก่ผู้สอน ผู้เรียนดังนี้

1. ทำให้จิตมีสมรรถภาพดีขึ้น เป็นผู้ที่มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น
2. สร้างคุณภาพจิต ให้มีคุณธรรมมีพรหมวิหาร มีธรรมโลกบาล เป็นต้น
3. สร้างสุขภาพจิต เป็นการทำให้ผู้เรียนผู้สอนมีจิตใจร่าเริงเบิกบาน เป็นต้น

พระมหาสมจินต์ สัมมาปัญญา (2547: สัมภาษณ์) ให้ความหมายไว้ว่า คำว่า จิตตะ คือ
ความเอาใจใส่ เอาใจจดจ่อในการเรียน การตรวจสอบ ติดตาม เกาะติด ฉะนั้นจิตตะในอิทธิบาทจึงผูก
ติดกับสมาธิบางครั้งความหมายก็แยกไม่ออกจากสมาธิ เพราะว่าจะเกิดการเอาใจใส่จดจ่อได้จะต้องมี
สมาธิหนุนหลัง

พระมหามนตรี ชันติสโร (2547: สัมภาษณ์) จิตตะ แปลว่า ความเอาใจใส่ ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น
มีความรับผิดชอบ ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ทบทวนบทเรียน ซักถามความสงสัย ทำซ้ำซาก มีความ
รับผิดชอบ เป็นต้น (เป็นขั้นที่สามของอิทธิบาท 4) เช่น นักเขียน นักประพันธ์ นักประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ทำ
ไปแล้วเกิดอุปสรรค ติดขัดตรงโน้นติดขัดตรงนี้ นักประพันธ์แต่งไปแล้วลงคณะลงสัมผัสไม่ได้ แล้วเกิด
ความท้อเมื่อเกิดความท้อแล้วใช้จิตตะตัวนี้ ตัดความท้อตัวนั้นทิ้งเสีย ดังนั้นจิตตะในทางบาลีมี
ความหมาย 8 ประการ ดังปรากฏในเมตตานิสังสสูตร โดยสรุปว่า

1. ทำให้คุ้นเคย
2. ทำให้มีให้เกิดขึ้น
3. ทำบ่อยๆ
4. ทำให้เหมือนกับรุดวิ่งไปบนถนน
5. ยึดเป็นหลักไม่เอนเอียง
6. หมั่นทำไม่หยุด
7. ทำให้ติดเป็นความเคยชิน
8. ทำให้ถึงที่สุด

วสิน อินทสระ (2547: สัมภาษณ์) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่
เอาใจฝักใฝ่ เอาใจจดจ่อต่อสิ่งนั้น สิ่งที่กำลังกระทำอยู่เมื่อมีความพอใจแล้ว มีความเพียรแล้ว ก็มีใจ
ฝักใฝ่จดจ่อกับสิ่งนั้นโดยไม่ทอดธุระ กล่าวคือมีความรับผิดชอบนี้แหละคือจิตตะ เช่น นักวิทยาศาสตร์
เวลาค้นคว้ากำลังจะเจออะไรอยู่ภาวะสิ่งอื่นก็ทิ้งหมดเลย โดยจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น นี่แหละคือการจดจ่อ
ฉะนั้นคนจะเก่งบาลีก็ต้องสนใจจดจ่อบาลี คนจะเป็นนักจิตวิทยาก็จะต้องสนใจจดจ่อในจิตวิทยา

สำนักแม่กองธรรมสนามหลวง (2550: 50) ได้ให้ความหมาย จิตตะ คือ ความคิดถึงงานนั้น
แบบใจจดใจจ่อ เปรียบเหมือนคนกระหายน้ำจัด ใจคิดถึงแต่น้ำตลอดเวลา

ประโยชน์ของจิตตะ

จวินธรณ์ บุตรมีและคณะ (2542: 63) กล่าวว่าในการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการนั้นไม่เพียงแต่จะมีแค่ความพอใจและความเพียรพยายามในการทำงานเท่านั้นผู้ให้บริการจะต้องมีความเอาใจใส่ต่องานที่ทำด้วย ต้องคอยดูอยู่เสมอว่าผู้ใช้ต้องการอะไร เพราะการเอาใจใส่นี้จะทำให้งานนั้นสำเร็จด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ ความเอาใจใส่นี้รวมถึงการมีความรับผิดชอบต่องานที่ตนได้รับมอบหมายและใส่ใจที่จะบริการผู้ใช้ให้ได้รับความพอใจสูงสุด เพราะถ้าขาดความเอาใจใส่ต่องานที่ตนทำแล้ว งานนั้นอาจผิดพลาดและส่งผลกระทบต่อส่วนรวมได้ เพราะถ้าขาดความเอาใจใส่ต่องานที่ทำแล้ว งานนั้นอาจผิดพลาดและส่งผลกระทบต่อส่วนรวมได้ ยกตัวอย่างเช่น การที่บรรณารักษ์ได้รับมอบหมายงานมาก็ทำด้วยความพอใจ และขยันขันแข็ง แต่ไม่ตรวจสอบให้รอบคอบว่างานนั้นมีความผิดพลาดหรือไม่ เช่น การลงรายการบรรณานุกรมของหนังสือ หากทำผิดแล้วเมื่อนำไปให้บริการแก่ผู้ใช้ได้รับข้อมูลที่ผิดๆ ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของห้องสมุด ดังนั้นการเอาใจใส่งานของผู้บริการจึงเป็นเหมือนการตรวจสอบงานที่ทำ เพื่อให้งานบริการนั้นออกมามีคุณภาพมากที่สุด

สุวดี ผลงาม (2546: 41 – 47) กล่าวว่า การให้นักเรียนเป็นคนดี โดยเป็นผู้ที่มีความสนใจใฝ่รู้ มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล ให้ความร่วมมือกับกลุ่ม ทำตามข้อตกลง ช่วยเหลือผู้อื่นและซื่อสัตย์ ซินชมต่อการเรียนรู้กระบวนการคู่กับผลงานโดยนำรูปแบบและขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ อธิธิบาทศึกษามาใช้ โดยเริ่มที่การนำเสนอพัฒนาคุณภาพนักเรียนมาวิเคราะห์ระดับคุณภาพนักเรียนและเลือกอันดับที่จะพัฒนา รูปแบบการสอนที่คิดขึ้นมา โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ อธิธิบาท 4 อันเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ นำมาวิเคราะห์ความหมาย และจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญลงในแต่ละชั้น โดยเฉพาะด้าน จิตตะนี้ได้ส่งเสริมให้เด็กรู้จักศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล ทดลองหาความรู้และสร้างความรู้ มีทักษะการคิดและแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ฝึกทักษะการทำงาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่นแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนในกลุ่ม ค้นพบความถนัด ความสามารถ ทำงานอย่างมีความสุขตามความคิด

วศิน อินทสระ (2547: สัมภาษณ์) คนที่มีจิตตะจะเป็นคนที่มีลักษณะพิเศษคือเป็นคนที่มีความเอาใจใส่ เอาใจจดจ่อต่อสิ่งที่ตนกระทำอยู่นั้น ผลที่ได้รับคือจะเป็นคนที่บรรลุความสำเร็จในสิ่งนั้นๆ สูง เช่น ถ้าเป็นนักเรียนก็จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ถ้าเป็นคนทำงานหรือนักธุรกิจก็จะเป็นคนที่ประสบความสำเร็จทางการงานและได้กำไรสูง

จากความหมายของจิตตะที่รวบรวมไว้ข้างต้น สรุปได้ว่า จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เอาใจจดจ่อ มีความรับผิดชอบ ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ทบทวนบทเรียน ซักถามความสงสัยการตรวจสอบ ติดตาม ในสิ่งที่ตนกระทำอยู่ เมื่อมีจิตตะแล้วย่อมทำให้ประสบผลสำเร็จในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

2.3.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตตะในการเรียน

2.3.4.2.1 งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมจิตตะโดยตรงนั้นยังไม่พบ แต่ได้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาท 4 ซึ่งมีหลักธรรมจิตตะเป็นหลักธรรมข้อหนึ่งของอิทธิบาท 4 และงานวิจัยที่ศึกษามีรายละเอียดดังนี้

สุนันท์ ศลโกสุม (2516: 194-195) ได้หาความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจเรียนกับความวิตกกังวลในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 พบว่า ในกลุ่มหญิงและกลุ่มรวม ความวิตกกังวลมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ในทางลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และความตั้งใจเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนคณิตศาสตร์เป็นบวก อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุชิน เพ็ชรรักษ์ (2518: 60-61) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสันโดษและอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางในการค้นหาธรรมมาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตชั้นปีที่ 1 และปีที่ 4 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและนิสิตเตรียมแพทย์ชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 มหาวิทยาลัยมหิดล 2517 จำนวน 200 คน พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อกันและเมื่อแยกพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความสันโดษและองค์ประกอบทั้ง 4 ของอิทธิบาท คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา พบว่าส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อกันในเกือบทุกกลุ่ม

พระมหาสมคิด โครธา (2547: 67) ได้ศึกษาการใช้อิทธิบาท 4 ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในคณะวิชา พบว่า ด้านจิตตะ มีการใช้จิตตะในการเรียนแตกต่างกันกับพระนิสิตคณะครุศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 4 พบว่า ด้านจิตตะ มีการใช้จิตตะในการเรียนแตกต่างกับพระนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3.4.2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

โบรเดน และคนอื่นๆ (Brodén; & others.1970: 341-349) ได้ศึกษาผลของการใช้แรงเสริมในการปรับพฤติกรรมตั้งใจเรียนและการปฏิบัติตามระเบียบของห้องเรียนกับนักเรียนพิเศษเกรด 7-8 จำนวน 13 คน ที่มีปัญหาเรื่อง การพูด การอ่าน และพฤติกรรมดื้อรั้นไม่เชื่อฟังครู ไม่สนใจในการเรียน ไม่ทำงานที่ครูมอบหมายให้ต่างๆ ที่ครูพยายามชมเชย เมื่อเขาแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์และดูว่าเมื่อเขาทำผิด บางครั้งก็ส่งไปพบจิตแพทย์และอาจารย์ใหญ่ แต่พฤติกรรมก็ไม่ดีขึ้นผลการวิจัยพบว่า การใช้แรงเสริมสามารถปรับพฤติกรรมตั้งใจเรียนและการปฏิบัติตามระเบียบของห้องเรียนของนักเรียนพิเศษให้ดีขึ้นได้

อเล็กซานเดอร์ และแอฟเฟล (Alexander; & Apfel.1976: 43, 97-99) ได้ศึกษาการเสริมแรงเพื่อปรับพฤติกรรมในชั้นเรียนให้ดีขึ้นด้วยการใช้แรงเสริมทางบวกในการปรับพฤติกรรมตั้งใจเรียน โดยให้ตัวแลกเงินที่สามารถแลกเป็นขนม เวลาว่าง หรือของเล่นเป็นตัวเสริมแรง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอายุ 7-13 ปี จำนวน 5 คน ที่มีพฤติกรรมก่อกวนในชั้นเรียนคือ แหย่เพื่อน ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมตั้งใจเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 62 เป็นร้อยละ 92 ของเวลาเรียนทั้งหมด

บลูม (Bloom.1982: 166-176) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า พฤติกรรมทางด้านความรู้ ความคิดของนักเรียนและลักษณะจิตพิสัยของนักเรียน ซึ่งได้แก่ ความสนใจ ความมานะตั้งใจ ความขยัน รวมทั้งเจตคติต่อรายวิชา กิจกรรม การเรียนการสอน มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนถึงร้อยละ 65

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตตะในการเรียน และที่จัดเข้าในจิตตะด้านการเรียนที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยคาดว่า มีความสำคัญต่อการเรียน และมีส่วนช่วยให้เกิดผลสำเร็จในการเรียนเป็นอย่างมาก ส่วนบุคคลที่ไม่มีจิตตะ จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีความตั้งใจเรียนไม่สม่ำเสมอ มีปัญหาในด้านความเข้าใจได้ และไม่มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น

2.3.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิมังสา

2.3.5.1 เอกสารที่เกี่ยวกับวิมังสา

วิมังสา หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่องเทียบเคียงทั้งเหตุ ทั้งผล ที่ตนกระทำมาแล้ว คือเมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลองตรวจสอบ ตรวจสอบเหตุผลด้วยความรอบคอบ

ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 20 พระสุตตันตปิฎกอังคุตตรนิกายติกนิบาตรเกสปุตตสูตร (2541:179) พระพุทธเจ้าทรงใช้หลักการใช้วิจารณ์ญาณ หรือวิมังสา ในการเชื่อสิ่งต่างๆ อันเป็นคุณธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนมีเหตุผล ดังในบท เกสปุตตสูตร (กาลามสูตร) ว่าด้วย มิให้เชื่อโดยอาการ 10 อย่าง ประกอบด้วย

มา อนุสฺสเวนะ	อย่าเชื่อโดยฟังตามกันมา หรืออย่าเชื่อตามเขา
มา ปรมฺปรายะ	อย่าเชื่อโดยถือว่าเป็นของดั้งเดิม หรือเป็นนของเก่า
มา อิติกิริยะ	อย่าเชื่อโดยตื่นข่าวลือ
มา ปิฎะกะสัมปทาเนนะ	อย่าเชื่อโดยอ้างตำราหรือหนังสือ
มา ตักกะเหตุ	อย่าเชื่อโดยนึกเอา
มา นะยะเหตุ	อย่าเชื่อโดยคาดคะเน หรือเดาเอา
มา อาการะปริวิตักเกนะ	อย่าเชื่อโดยตรึกตรองตามอาการ หรือความน่าจะเป็น

มา ทิฏฐินิฆมานักขันตยา	อย่าเชื่อโดยความพอใจ หรือเพราะเห็นฟัง
มา ภัพพะรูปะตายะ	อย่าเชื่อโดยเห็นว่า ผู้พูดควรเชื่อได้ หรือต้องชะตา
มา สมณ โน ครูติ	อย่าเชื่อโดยเห็นว่าเป็นอาจารย์ของเรา

พระธรรมธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2542: 842) ได้ให้ความหมายของวิมังสา คือ ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลย ข้อบกพร่อง หรือข้อขัดข้องในกิจที่ทำ เป็นต้น รู้จักทดลอง และคิดค้นหาทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาในระยะยาว หรือในระยะสั้นซึ่งจะเกิดในปัจจุบัน และในอนาคต ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก คนมีวิมังสาชอบคิด ค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไร ก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่น คิดว่า ผลนี้เกิดจากอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้น ถ้านำองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้น ถ้านำองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างนี้ ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทน จะเกิดผลอย่างนี้ ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ แม้ในการปฏิบัติธรรม การพิจารณาใคร่ครวญสอบสวนธรรมะเช่นนี้ มีความหมายอย่างไร มีความมุ่งหมายอย่างไร ควรใช้ในโอกาสอย่างไร ควบคุมถึงสัมพันธ์กับธรรมข้อใด ปฏิบัติธรรมคราวนี้ไม่ค่อยก้าวหน้า อินทรีย์ใดอ่อนไป อินทรีย์ใดมากเกินไป คนสมัยปัจจุบันอยู่ในสภาพอย่างนี้ ขาดแคลนธรรมข้อใดมาก ที่ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียน จะนำธรรมข้อนี้ไปใช้ควรใช้วิธีอย่างไร ควรเน้นความหมายด้านไหน เป็นต้น การคิดหาเหตุผล และสอบสวนทดลองอย่างนี้ ย่อมช่วยรวมจิตใจให้คอยกำหนด และติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างละเอียดตลอดเวลา เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่มุ่งไปกับเรื่องที่พิจารณาไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก และมีกำลัง เรียกว่า วิมังสาสมาธิ ซึ่งก็จะมีประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่น

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543: 187) ให้ความหมาย วิมังสา ว่า ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2544: 326) ได้อธิบายความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณว่า การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ เป็นการคิดที่เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด ในสังคมประชาธิปไตย ในสมัยสารสนเทศเพื่อจะเป็นผู้ที่มีความฉลาดรับข้อมูลข่าวสารที่มาจากสื่อมวลชนต่างๆ และเพื่อเป็นพลเมืองดีมีการตัดสินใจที่ฉลาด ถูกต้อง และรวดเร็ว

มหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ (2550: 124) ได้ให้ความหมายว่า วิมังสา คือความเข้าใจทำ สุดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ วิมังสา แปลว่า การพินิจพิเคราะห์ หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นปานใด หรือ

เอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็ค้างค้ำจนได้ เพราะแม้ว่าขั้นตอนการทำงานจะสำเร็จไปแล้ว แต่ผลงานก็ไม่เรียบร้อย ต้องทำกันใหม่ซ้ำไป

จากวิมังสาที่รวบรวมไว้ข้างต้น พอสรุปได้ว่า วิธีการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาให้สำเร็จนั้น มีลักษณะล้วนขึ้นอยู่กับใจทั้งสิ้น คือเต็มใจทำ แข็งใจทำ ตั้งใจทำ เข้าใจทำ และการทำสมาธิเพื่อให้ใจผ่องใส ทำให้เกิดปัญญาพิจารณาเห็นผลของงานได้ รู้และเข้าใจวิธีการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา มีกำลังใจและมีใจจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ ไม่วอกแวก

2.3.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิมังสา

2.3.5.2.1 งานวิจัยในประเทศ

ชำนาญ เอี่ยมสำอาง (2539: บทคัดย่อ) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบสืบสวน สอบสวนเชิงนิติศาสตร์ กับการสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดราชาธิวาส เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร กลุ่มทดลองสอนโดยการสอนแบบสืบสวน สอบสวนเชิงนิติศาสตร์ กลุ่มควบคุมสอนโดยการสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เดชา จันทร์ศิริ (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยการใช้การสอนตามแนวพุทธศาสนากับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ เขตปิ่นเกล้า กรุงเทพมหานคร จำนวน 80 คน กลุ่มทดลองสอนโดยการสอนตามแนวพุทธศาสนา กลุ่มควบคุมสอนตามแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการคิดอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พระดำรงค์ จารุวิไล (ทางทอง) (2542: บทคัดย่อ) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่เรียนด้วยการสอนแบบพุทธวิธีอริยสัจ กับการสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่างเป็น สามเณรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 80 รูป สามเณรกลุ่มทดลองได้รับสอนด้วยวิธีสอนแบบพุทธวิธีอริยสัจ สามเณรกลุ่มควบคุมได้รับการสอนด้วยวิธีการสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการคิดอย่างมี
 วิจารณญาณ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ภัทราภรณ์ พิทักษ์ธรรม (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถ
 ด้านการคิดวิเคราะห์และเจตคติต่อวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอน
 แบบสืบเสาะหาความรู้ โดยใช้กิจกรรมการสร้างแผนภูมิโน้ตส์กับการสอนตามคู่มือครู กลุ่ม
 ตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม เขตดินแดง
 กรุงเทพมหานคร จำนวน 80 คน กลุ่มทดลองสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ โดยใช้กิจกรรมการสร้าง
 แผนภูมิโน้ตส์และกลุ่มควบคุมสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มี
 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
 ระดับ .05 ส่วนเจตคติต่อวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุนันทา สายวงศ์ (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดอย่างมี
 วิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนโดยใช้เทคนิคการ
 คิดแบบหมวกหกใบ และการสอนแบบซินดิเคท กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
 โรงเรียนวิสุทธิเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร จำนวน 70 คน กลุ่มทดลองเรียนด้วยการสอนโดยใช้
 เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ กลุ่มควบคุมสอนด้วยการสอนแบบซินดิเคท ผลการศึกษาพบว่า กลุ่ม
 ทดลองและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกันอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3.5.2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ฮัดจิ้นส์และเอเดลแมน (Hudgins; & Edelman. 1988: Abstract) ศึกษาผลทักษะการสอน
 การคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้เทคนิคการนำตนเองของผู้เรียนเกรด 4 และเกรด 5 ผู้เรียนกลุ่ม
 ทดลองได้รับการฝึกทักษะในการนำตนเอง ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการควบคุม และกระบวนการ
 ตรวจสอบการคิดของตนเอง ซึ่งผู้เรียนจะต้องนำมาใช้ในการควบคุมความสามารถในการกำหนด
 เป้าหมายของงาน การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การติดตามผลการปฏิบัติงานตลอดจน
 ตรวจสอบการคิดของตนเอง ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนที่ได้รับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดย
 ใช้เทคนิคการนำตนเองมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่ากลุ่มควบคุม ในด้านการนำทักษะการคิด
 อย่างมีวิจารณญาณไปใช้ในการแก้ปัญหาการเลือกใช้ข้อมูลให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและคุณภาพ
 คำตอบของปัญหา

ลัมพ์คิน (Lumpkin.1991: Abstract) ศึกษาผลทักษะการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่
 มีต่อความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนใน

เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาของผู้เรียนเกรด 5 และเกรด 6 ผลการศึกษาพบว่า เมื่อได้สอนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน ส่วนกลุ่มทดลองที่เป็นผู้เรียนเกรด 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาสูงกว่ากลุ่มควบคุม

เลวิส (Lewis.1998: Abstract) ศึกษาการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้วิธีสอนแบบผสมผสานการใช้เกมสถานการณ์จำลองและเทคโนโลยี ในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนเกรด 4 งานวิจัยนี้ได้พัฒนาและประเมินวิธีการต่างๆ ที่ผสมผสานการใช้สถานการณ์จำลองกับซอฟต์แวร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในด้านการคิดวิเคราะห์ การประเมินค่า และการสังเคราะห์ สำหรับวิชาสังคมศึกษาใช้วิธีการ K-W-L (Know, want to know; & learned) โปรแกรมซอฟต์แวร์ทำให้เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ได้มีการแบ่งชั้นเรียนที่ได้รับการทดลองสอนออกเป็นกลุ่มที่มีขนาดเล็ก โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นหลัก ผลการศึกษาพบว่าวิธีสอนโดยใช้เกมสถานการณ์จำลองกับซอฟต์แวร์ได้เพิ่มทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเมื่อประเมินผลโดยใช้ทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของมหาวิทยาลัยคอร์เนล

เซฟเฟิร์ด (Shepherd. 1998: Abstract) ได้ศึกษาการใช้รูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการแก้ปัญหาในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนเกรด 4 และเกรด 5 ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 20 คนและกลุ่มควบคุม 15 คน ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ แคมเบลล์และสแตนลีย์ แก้ปัญหาในวิชาสังคมศึกษาและวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเปรียบเทียบกันระหว่างก่อนและหลังทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของมหาวิทยาลัยคอร์เนล (CCTT) ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่ากลุ่มควบคุม และจากการสังเกตและสัมภาษณ์นักเรียนชอบการเรียนการสอนที่ใช้รูปแบบการแก้ปัญหาแบบใหม่มากกว่าการเรียนการสอนแบบเก่า รวมทั้งเห็นว่า รูปแบบดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมีทัศนคติในการคิดที่ดีต่อการแก้ปัญหา

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการคิดและการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเหมาะสม ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาโดยมีวิจารณญาณได้ตรงต่อ มีความรอบคอบในการเรียน เพื่อจะสามารถปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาให้ดีขึ้น

โดยสรุปความว่า อธิปไตย 4 เป็นเหตุเนื่องกันตามลำดับ ดังนี้

ในการประกอบกิจทั้งปวง นอกจากมีความพอใจ (ฉันทะ) แล้วจะต้องมีความบากบั่นไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย (วิริยะ) แล้วยังจะต้องเอาใจฝักใฝ่ (จิตตะ) ในสิ่งนั้นไม่วางธุระยังต้องใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล (วิมังสา) เมื่อบุคคลประกอบพร้อมด้วยคุณธรรม ทั้ง 4 นี้แล้วอาจบรรลุสิ่งที่ต้องประสงค์ ซึ่งไม่เหลืออริสยให้สำเร็จได้

อิทธิบาท 4 เป็นองค์ประกอบหนึ่งในหมวดธรรมที่เรียกว่า บุญนิमितแห่งมรรค คือ เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาตามหลักการพระพุทธศาสนา ถ้าองค์ธรรม 7 ประการเหล่านี้เกิดขึ้นแล้วการก้าวไปในมรรคหรือในวิถีแห่งชีวิตที่ดั่งงามย่อมเกิดขึ้นตามมา เหมือนแสงเงินแสงทองส่องฉายก่อนพระอาทิตย์จะอุทัยหรือเป็นรุ่งอรุณแห่งการศึกษา ท่านอธิบายอิทธิบาท 4 ในฐานะเป็นบุญนิमितแห่งมรรคหรือรุ่งอรุณของการศึกษา (ส.ม. 19/130-6/36; พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต. 2545: 204-250; 2545 ค: 16-18) โดยมีรูปศัพท์เต็มว่า ฉันทะสัมปทา ไว้ดังนี้

มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษ ซึ่งแตกต่างจากสัตว์ทั้งหลายอื่น สิ่งที่ทำให้มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษได้แก่ ศึกษาหรือการศึกษา คือการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนา มนุษย์ที่ฝึก ศึกษา หรือพัฒนาแล้ว ชื่อว่า เป็นสัตว์ประเสริฐ เป็นผู้รู้จักดำเนินชีวิตที่ดั่งงามด้วยตนเอง และช่วยให้สังคมดำรงอยู่ในสันติสุขโดยสวัสดิ์

มนุษย์ที่จะชื่อว่า ฝึก ศึกษา หรือพัฒนาตน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนผู้เป็นสมาชิกใหม่ของมนุษยชาติ พึงมีคุณสมบัติที่เป็นต้นทุน 7 ประการ ที่เรียกว่า แสงเงินสองทองของชีวิตที่ดั่งงาม หรือ รุ่งอรุณของการศึกษา ซึ่งเป็นหลักประกันของชีวิตที่จะพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ผู้เป็นสัตว์ประเสริฐอย่างแท้จริง ดังนี้

1. กัลยาณมิตตตา (มีกัลยาณมิตร) แสวงแหล่งปัญญาและแบบอย่างที่ดี คือ อยู่ร่วมหรือใกล้ชิดกัลยาณชน ที่จะมีอิทธิพลชักนำและชักชวนกันให้เจริญอกงามในการพัฒนาพฤติกรรมจิตใจ และปัญญา โดยเฉพาะให้เรียนรู้และพัฒนาการสื่อสารสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตาที่มีศรัทธาที่จะดำเนินตามแบบอย่างที่ดี และรู้จักใช้ปัจจัยภายนอก ทั้งที่เป็นบุคคล หนังสือ และเครื่องมือสื่อสารทั้งหลาย ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ และความดีงาม เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชีวิต แก้ปัญหาและทำการสร้างสรรค์

2. สีสสัมปทา (ทำศีลให้ถึงพร้อม) มีวินัยเป็นฐานของการพัฒนาชีวิต คือรู้จักจัดระเบียบความเป็นอยู่กิจกรรมกิจการและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อโอกาสแก่การพัฒนาชีวิต อย่างน้อยมีศีลขั้นพื้นฐานคือมีพฤติกรรมที่ถูกต้องในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ด้วยการอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์อย่างเกื้อกูลไม่เบียดเบียนกัน และในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ด้วยการอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์อย่างเกื้อกูลไม่เบียดเบียนกัน และในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุด้วยการกินใช้ปัจจัย 4 ตลอดจนอุปกรณ์เทคโนโลยีทั้งหลาย ในทางที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต เกื้อหนุนการศึกษา การสร้างสรรค์ และระบบดุลยสัมพันธ์ของธรรมชาติ

3. ฉันทะสัมปทา (ทำฉันทะให้ถึงพร้อม) มีจิตใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ คือเป็นผู้มีพลังแห่งความใฝ่รู้ใฝ่ดีใฝ่ทำ ใฝ่สร้างสรรค์ ใฝ่สัมฤทธิ์ ใฝ่ความเป็นเลิศอยากช่วยทำทุกสิ่งทุกคนที่ตนประสบเกี่ยวข้องกับให้เข้าถึงภาวะที่ดียิ่ง ไม่หลงติดอยู่แค่คิดจะได้จะเอา แต่ควรหาความสุขจากการศึกษาและมีความสุขจากการทำสิ่งที่ดียิ่ง ด้วยการใฝ่สมองและมือในการสร้างสรรค์

4. อัตตสัมปทา (ทำตนให้ถึงพร้อม) มุ่งมั่นฝึกตนจนเต็มสุดภาวะที่ความเป็นคนจะให้ถึงได้ คือ ระลึกอยู่เสมอถึงความจริงแท้แห่งธรรมชาติของมนุษย์ผู้เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึก ซึ่งเมื่อฝึกแล้วจะประเสริฐเลิศสูงสุดแล้วตั้งใจฝึกตนจนมองเห็นความยากลำบากอุปสรรคและปัญหาเป็นจุดเวทีที่ทดสอบและพัฒนาสติปัญญาความสามารถ มีจิตสำนึกในการพัฒนาตนยิ่งขึ้นไปจนเต็มสุดแห่งศักยภาพ ด้วยการพัฒนาที่พร้อมทุกด้าน ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา

5. ทิฏฐิสัมปทา (ทำทิฏฐิให้ถึงพร้อม) ถือหลักเหตุปัจจัยมองอะไรก็ตามเหตุและผล คือ ตั้งอยู่ในหลักความคิดความเชื่อถือที่ดียิ่งมีเหตุผล อย่างน้อยถือนหลักเหตุปัจจัย ที่จะนำไปสู่การพิจารณาไตร่ตรองสืบสวนค้นคว้าเป็นทางเจริญปัญญา และเชื่อการกระทำว่าเป็นอำนาจใหญ่สุดที่บันดาลชะตากรรม กับทั้งมีพฤติกรรมและจิตใจที่อยู่ในอำนาจเหตุผล แม้จะไม่ทำให้สำเร็จและดีงามสูงสุด ก็รู้เท่าทันความเป็นไปได้ภายในขอบเขตของเหตุปัจจัยที่มีและที่ทำ ถึงสำเร็จก็ไม่หลงลอย ถึงพลาดก็ไม่หงอยงง ดำรงจิตผ่องใสเป็นอิสระได้ ไม่วู่วามไว้วายเอาแต่ใจตน ตลอดจนไม่ปล่อยตัวเลื่อนไหลไปตามกระแสความตื่นข่าวและค่านิยม

6. อัปปรมาทสัมปทา (ทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม) ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท คือ มีจิตสำนึกในความไม่เที่ยง มองเห็นตระหนักถึงความไม่คงที่ไม่คงทน และไม่คงตัว ทั้งของชีวิตและสิ่งทั้งหลายรอบตัว ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกตลอดเวลาทำให้นิ่งนอนใจอยู่ไม่ได้และมองเห็นคุณค่าความสำคัญของกาลเวลา แล้วกระตือรือร้นขวนขวายเร่งศึกษาและป้องกันแก้ไขเหตุปัจจัยของความเสื่อม และเสริมสร้างเหตุปัจจัยของความเจริญองกามโดยใช้เวลาทั้งคืนวันทีผ่านไปให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

7. โยนิโสมนสิการสัมปทา (ทำโยนิโสมนสิการให้ถึงพร้อม) ฉลาดคิดแยกคายให้ได้ ประโยชน์และความจริง คือ รู้จักคิด รู้จักพิจารณา มองเป็น คิดเป็น เห็นสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นไปในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยโดยให้ปัญญาพิจารณาสอบสวนสืบค้นวิเคราะห์วิจัย ไม่ว่าจะเพื่อให้เห็นความจริง หรือเพื่อให้เห็นแง่ด้านที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์ กับทั้งสามารถแก้ไขปัญหาและจัดดำเนินการต่างๆ ให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญาที่จะทำให้พึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้

เมื่อไตร่ตรองที่เป็นบุพนิมิต 7 ประการนี้ แม้อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดมีในบุคคลแล้ว เมื่อนั้นย่อมเป็นหวังได้ว่าเขาจักเจริญ พัฒนา ทำให้มาก ซึ่งมรรคมงคล 8 ประการอันประเสริฐ คือ จักดำเนินก้าวไปในมัชฌิมาปฏิปทา

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวกับการศึกษาอิทธิบาท 4 ในฐานะเป็นรุ่งอรุณของการศึกษา ในรูปศัพท์เต็มว่า ฉันทะสัมปทา สรูปได้ว่า อิทธิบาท 4 รวมกับองค์ธรรมอื่นๆ เป็น 7 ประการ เป็นจุดเริ่มต้นของการก้าวไปในมรรค ซึ่งเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ดั่งตามหลักของพระพุทธศาสนา ในแง่หนึ่งการดำเนินชีวิตตามหลักมรรค 8 นั้น เป็นหลักการศึกษิตตามหลักพระพุทธศาสนา

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

3.1 ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรมกลุ่มมีผู้เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นหลายๆ เช่น พลังกลุ่ม พลวัตกลุ่ม กลศาสตร์กลุ่ม กระบวนการกลุ่มและกลุ่มสัมพันธ์ แม้แต่ในภาษาอังกฤษก็มีหลายคำที่มีความหมายอย่างเดียวกัน คือ Group dynamics Group process (ทิตนา แชมมณี. 2545: 1) ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้พอสรุปได้ดังนี้

โอห์ลเซน (Ohlsen. 1970: 6-7) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม 2 ประการ ดังนี้

1. กิจกรรมกลุ่มที่ผู้เป็นผู้นำเป็นผู้ให้ข้อมูลรายละเอียดต่างๆ แก่สมาชิกหรือผู้นำการอภิปราย เพื่อที่สมาชิกได้บรรลุถึงความหมายต่างๆ ของกลุ่มโดยปกติผู้นำกลุ่มแบบนี้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ และสังคม และส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลเหล่านั้นมาอภิปรายเพื่อประโยชน์ของตนเอง เช่น การปฐมนิเทศ การปัจฉิมนิเทศ หรือกิจกรรมต่างๆ ที่จัดในชั่วโมง เป็นต้น ในการทำกิจกรรมกลุ่มแบบนี้ ครูจะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนให้สมาชิก เป็นต้น

2. กิจกรรมกลุ่มต่างๆ ที่สมาชิกเป็นผู้ดำเนินการ คือ ได้วางแผนร่วมกัน จัดขึ้นเอง เช่น กลุ่มอภิปรายในเรื่องต่างๆ ที่นักเรียนสนใจ หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น

ทศพร มณีศรีขำ (2539: 30) กล่าวว่า ความหมายของกระบวนการกลุ่ม หรือกลุ่มสัมพันธ์ที่สื่อให้เข้าใจได้ร่วมกันคือ วิชาที่ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ของคนและกลุ่มคนซึ่งหมายถึง การเรียนรู้ว่าคนหรือกลุ่มคนมีอิทธิพลต่อกันอย่างไรและทำอย่างไรจึงจะอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุขมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทำงานร่วมกันได้ดีและได้ผลงานที่ดี

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542: 4) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มจะเริ่มขึ้นนับตั้งแต่มีบุคคล 2 คนขึ้นไป มาทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน เมื่อมนุษย์เข้ามารวมกลุ่มกันก็จะเกิดเป็นบทบาทของกลุ่มขึ้นมา ทั้งนี้เพราะกลุ่มมีอิทธิพลอยู่ในตัวของมันเอง อิทธิพลของกลุ่มสามารถที่จะขัดเกลาลักษณะท่าทีของสมาชิกในกลุ่ม ให้แปรเปลี่ยนไปได้ เราจึงได้เห็นความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสถานภาพของกลุ่มที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นไปในทิศทางที่สร้างสรรค์พัฒนา หรือล้าหลังเลวลงก็ตาม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการในกลุ่ม

ทศนา แชมมณี (2545: 139) กล่าวว่า กลุ่มสัมพันธ์ (Group dynamics) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการรวมตัวกันของกลุ่มเพื่อปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายซึ่งการปฏิบัติงานจะเป็นไปในทิศทางใดนั้นขึ้นอยู่กับพลังผลักดันที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบและปฏิสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่างๆ ของกลุ่ม เช่น ผู้นำกลุ่ม แบบแผนการสื่อสารและการใช้อำนาจของกลุ่ม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในกลุ่มและปัญหาต่างๆ ของกลุ่ม เป็นต้น

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2546: 25-26) กล่าวว่า พลวัตแห่งกลุ่ม (Group dynamics) จะช่วยอธิบายของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นภายในกลุ่มจะเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการศึกษาพลังหรือเงื่อนไขต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อกันในส่วนรวมและกระบวนการตีความหมายของพฤติกรรมของบุคคล แต่ละคนโดยอาศัยประสบการณ์ของกลุ่ม พลวัตแห่งยังช่วยให้เข้าใจกระบวนการในการทำงานร่วมกัน การเลือกจุดมุ่งหมายของกลุ่ม การเสนอแนะและประเมินผลวิธีดำเนินการ การตัดสินใจการวางแผนเพื่อการปฏิบัติและการดำเนินการตามแผนนั้น ซึ่งช่วยให้มีความคุ้นเคยกับการเป็นผู้นำ การเป็นสมาชิกช่วยให้บุคคลสามารถฝึกฝนตนเองและผู้อื่นเพื่อประโยชน์ต่อกันให้สามารถวัดและประเมินความก้าวหน้าด้านความงอกงามของกลุ่มได้

จากความหมายของกิจกรรมกลุ่มข้างต้น สรุปได้ว่ากิจกรรมกลุ่มหมายถึงวิธีจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม มีการร่วมมือร่วมกันในการแก้ปัญหาหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

3.2 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม

เบนเนทท์ (Bennett. 1963: 819) ได้สรุปจุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้ทางด้านการศึกษาอาชีพสังคม และส่วนตัวจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เช่น การประชุมนิเทศนักเรียนที่เข้าใหม่ การศึกษากลุ่มเรื่องชีวิตการทำงาน และปัญหาของการปรับตัวต่ออาชีพ การได้โอกาสศึกษาปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นกลุ่มจะช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้

2. ก่อให้เกิดผลทางการบำบัดรักษา จากการที่สมาชิกของกลุ่มได้มีโอกาสระบายความเครียดทางอารมณ์ ทำให้สมาชิกเข้าใจ และได้ข้อคิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ มากขึ้นรวมทั้งได้มีโอกาสศึกษาปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ในบรรยากาศที่โอนอ่อนผ่อนตาม และนำมาปรับปรุงบุคลิกภาพและวิถีทางชีวิตของตนเอง นอกจากนี้กลุ่มยังเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนได้วินิจฉัยปัญหาของตนเองและผู้อื่น

3. ช่วยให้ผู้คลอบรรลุจุดมุ่งหมายของการแนะนำอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. ช่วยให้การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะกลุ่มช่วยให้เข้าใจ ภายหลังและลักษณะต่างๆ ไปของปัญหา

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2546: 149-151) กล่าวถึง ความมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้างความเข้าใจในตนเองได้อย่างถูกต้อง โดยปกติคนทั่วไปอาจจะคิดว่าตนเองมีความเข้าใจในตนเองไม่จำเป็นต้องให้คนอื่นช่วยชี้แจงว่าตนเป็นอย่างไร ในทางจิตวิทยาแล้วมนุษย์ย่อมเข้าใจตนเอง แต่ในบางครั้งอาจจะไม่เข้าใจตนเองได้ดีเท่าที่ควร หรือบางครั้งก็เข้าใจตนเองผิดพลาดได้ ทั้งนี้เพราะว่าแต่ละคนมีการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม โดยใช้กลวิธีการป้องกันตัวที่แตกต่างกันไป ด้วยเหตุนี้กิจกรรมกลุ่มก็อาจจะช่วยให้มนุษย์ได้โดยเป็นกระจกเงาสะท้อนให้เห็นภาพของตนเอง ทุกๆ ด้าน

2. เพื่อสร้างความเข้าใจบุคคลอื่นมนุษย์มีความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเข้าใจในสมาชิกของกลุ่ม ความเข้าใจในบุคคลอื่นจะทำให้เกิดการยอมรับพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาดังนั้นในการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันของสมาชิกจะเปิดโอกาสให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ ของคนได้เป็นอย่างดี

3. เพื่อสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิก ซึ่งนอกจากอาศัยความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละคนแล้ว สิ่งที่สำคัญและมีความหมายต่อความสำเร็จของกลุ่ม คือ ความร่วมมือ ซึ่งถ้าขาดความร่วมมือที่ดีจะทำให้การทำงานของกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นในการทำกิจกรรมกลุ่มจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้แก่สมาชิกกลุ่มให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น

เทรทซ์เลอร์ และนอร์ธ (สุวิภา ภาคย์อัตต. 2547: 17; อ้างอิงจาก. ทองเรียน อมรชกุล 2520: 5-6; Traxler; & North. 1957: 320) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. เพื่อให้การศึกษอบรรณแก่บุคคลที่ยังไม่คุ้นเคยต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัย หรือโรงเรียนโดยการจัดโครงการ เช่นปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ หรือนำไปจัดงานรูปแบบของการแนะนำตลอดทั้งปี

2. เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากที่ได้รับจากหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมกลุ่มในมหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียน

3. เพื่อเป็นรากฐานเพื่อจะนำไปสู่การให้คำปรึกษาแก่รายบุคคล เพราะทำให้นักเรียนคุ้นเคยกับครูแนะนำในขณะเข้าร่วมกิจกรรม

4. เพื่อการปรับตัว การบำบัดรักษา และความเจริญงอกงามของบุคคลในกลุ่มนอกจากนี้ กิจกรรมกลุ่มยังเป็นวิธีการที่จะช่วยแก้ไขปัญหาล้วนตัว เช่น ปัญหาบุคลิกภาพ ปัญหาด้านมนุษยสัมพันธ์

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มที่ได้จัดขึ้นมีจุดมุ่งหมายที่จะได้รับประโยชน์ในเรื่องการพัฒนาตนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ผู้ที่ร่วมกิจกรรมกลุ่มจะรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบด้านของตนได้ง่าย และเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ บุคลิกภาพที่ดี

3.3 คุณค่าของกิจกรรมกลุ่ม

จากการศึกษาพบว่า มีผู้ให้คุณค่าของกิจกรรมกลุ่มดังต่อไปนี้

โรเจอร์ (Roger.1970: 121-122) ได้กล่าวถึง วิธีการกลุ่มจะให้ผลส่งเสริมสร้างสรรค์ทางด้านจิตวิทยามาก กล่าวคือ

1. จะมีการเปลี่ยนแปลงทางการรับรู้ทางความรู้สึก ตลอดจนเปิดเผยความรู้สึกมีความจริงใจ และเป็นไปอย่างธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงทางความสามารถในการควบคุมความรู้สึกต่างๆ ของตนเองและมีการแสดงพฤติกรรมที่ตรงกับความรู้สึกของตนเอง

2. มีการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น

3. มีแนวทางในการสร้างแรงจูงใจ หมายถึง การเข้าใจตัวเอง (Self- actualization)

การรู้จักตัดสินใจด้วยตัวเอง

4. มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หมายความว่า บุคคลจะยอมรับตนเอง พัฒนาในเรื่องคุณค่าของตน เข้าใจตนเอง และมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น ในด้านทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่นได้แก่ การใช้อำนาจลดน้อยลง มีการยอมรับผู้อื่นมากขึ้น ลดการสั่งสอนและควบคุมผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น และมีความรู้สึกพึ่งพากันและกัน เชื่อในความสามารถ

ทศพร มณีศรีขำ (2539: 114) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยวิธีจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นการเรียนที่ยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือยึดหลักให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม มีผลทำให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ให้ทัศนคติผู้เรียนว่าบุคคลอื่นๆ ก็มีค่าเสมอเท่ากัน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเอง รวมทั้งสมาชิกคนอื่นๆ นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเองหรือเห็นคุณค่าในตนเอง เข้าใจหลักประชาธิปไตย นักเรียนมีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น นอกจากประโยชน์ที่ได้รับแล้วในการจัดกระบวนการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ อิทธิพลกลุ่มยังมีผลต่อพฤติกรรมของสมาชิกด้วย คือ กระตุ้นให้เกิดกำลังใจแก่สมาชิก สมาชิกได้แสดงออกให้มีความกระตือรือร้นเกิดการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ลดความคับข้องใจ ไม่ประพฤตินอก

กลุ่มนอกทาง เสริมสร้างสุขภาพทางกายและใจ สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์และเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ดังนั้น กระบวนการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่ม สัมพันธ์จึงเป็นวิธีการที่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้เรียน สนใจและไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน

รัชณี เหล่าเรืองธนา (2542: 81) ได้ศึกษากิจกรรมกลุ่มมีคุณค่าและประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วม กิจกรรมอย่างมาก จะเห็นได้ว่ากิจกรรมกลุ่มสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลและ เป็นพื้นฐานความเข้าใจเบื้องต้นของการอยู่ร่วมกัน ก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านต่างๆ ของบุคคล นอกจากนี้ยังใช้กิจกรรมกลุ่มในด้านการบำบัดรักษาและการวินิจฉัยอีกด้วย

จินดารัตน์ ปีมณี (2545: 59) ได้ศึกษากิจกรรมกลุ่มสามารถช่วยให้สมาชิกได้พัฒนาตนเอง ในด้านอารมณ์ สังคม และรู้จักควบคุมตนเอง นอกจากนี้ยังสามารถรับผิดชอบตนเองและมีทัศนคติที่ดี ต่อบุคคลอื่น เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ดี

ทศนา แคมมณี (2545: 3) กล่าวถึง ได้แบ่งประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์ตามสาขาวิชาชีพ ต่างๆ ไว้ดังนี้

1. กระบวนการกลุ่มกับการรวมกลุ่มทางสังคม (Social work group) กระบวนการกลุ่มมี ประโยชน์ในการร่วมกลุ่มทางสังคม เช่น กลุ่มเพื่อสันทนาการ (Recreation group) สโมสร (Club) ค่ายพักแรม (Camps) เป็นต้น การจัดฝึกอบรม ในการฝึกความเป็นผู้นำ ผู้ตาม และกระบวนการ ทำงานของกลุ่มสามารถช่วยเสริมสร้างทัศนคติและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม

2. กระบวนการกลุ่มในวงการแพทย์ มีผู้นำไปใช้ในการบำบัดผู้ป่วยทางจิต ต่อมานำวิธีการ จิตบำบัดหมู่ไปใช้ในการวิเคราะห์ทางจิตแก่บุคคลปกติที่ไม่มีความผิดปกติทางจิต เช่น วงการทหาร วงการธุรกิจ

3. กระบวนการกลุ่มในวงการบริหาร (Administration) กระบวนการกลุ่มมีประโยชน์กับ วงการบริหารเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนงาน การประสานงานและมนุษย์ สัมพันธ์ เนื่องจากผู้บริหารจะต้องทำงานเกี่ยวกับกลุ่มและบุคคลในวงกว้างขวาง

4. กระบวนการกลุ่มในวงการศึกษ (Education) กระบวนการกลุ่มได้เข้ามามีบทบาทในวง การศึกษา โดยมีผู้นำเอาหลักการพลังกลุ่มมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ การอบรมครูประจำการและการฝึกนักเรียนฝึกหัดครูก่อนฝึกสอนกันอย่างกว้างขวาง

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2546: 20 - 24) กล่าวถึง คุณค่าของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. คุณค่าในการพัฒนาการ (Development Values) กิจกรรมกลุ่มสามารถสร้างพัฒนาการ ให้กับบุคคลในกลุ่มได้เป็นอย่างดี กิจกรรมแต่ละประเภทสนองความพึงพอใจของบุคคลแตกต่างกันไป คุณค่าด้านพัฒนาการที่เกิดขึ้น มีดังนี้

1.1 การสนองความต้องการพื้นฐานต่อบุคคล เช่น ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ความต้องการความปลอดภัย ต้องการการยอมรับจากหมู่คณะ

1.2 การสร้างพัฒนาการด้านอบรมและสังคมเมื่อบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนในสังคม และในขณะเดียวกันจะได้เรียนรู้เรื่องการควบคุมการแสดงออกทางอบรมด้วย

1.3 การพัฒนาด้านทัศนคติ ความสนใจ ความสามารถ และปกติวิสัยทางสังคมในการดำรงชีวิตในสังคม บุคคลจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลอื่น มีการเคารพบุคคลอื่นจึงจะได้อยู่ร่วมกับกลุ่มได้ ถ้าหากไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วจะทำให้ไม่สามารถปรับตัวได้กับสมาชิกในกลุ่ม

1.4 คุณค่าทางอาชีพ กิจกรรมกลุ่มบางประเภท เช่น กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียนนอกจากจะให้ข้อเสนอแนะทางด้านอาชีพแล้วยังให้ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพต่าง ๆ เช่น ดนตรี ศิลปะ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

1.5 ความเจริญงอกงามด้านความรู้และทักษะในขณะที่บุคคลได้มีโอกาสได้ทำกิจกรรมกลุ่มนั้นอาจได้รับความรู้ทักษะบางประการ เช่น การพูดในที่สาธารณะ การอภิปรายกลุ่ม กฎระเบียบในการทำงานเป็นหมู่คณะ

2. คุณค่าด้านการวินิจฉัย (Diagnostic Values) สำหรับผู้นำกลุ่มเมื่อมีการทำกิจกรรมกลุ่มจะทำให้มีโอกาสที่จะสังเกตสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนให้ได้รับความเข้าใจอย่างดีในตัวสมาชิก

3. คุณค่าด้านการบำบัด (Therapeutic Values) ในการรวมกลุ่มของบุคคลนั้นจะมีค่าต่อการบำบัดเป็นอย่างดี สำหรับบุคคลที่มีปัญหาจะได้รับประโยชน์จากการร่วมกิจกรรม กลุ่มสามารถแก้ปัญหาได้ เช่น ปัญหาทางอบรม การพัฒนานิสัยของตนเอง เป็นต้น

4. คุณค่าต่อโรงเรียนและชุมชน (Values to the school and community) บุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีโอกาสในการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ทำให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถมีคุณค่าสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมได้

จากคุณค่าของกิจกรรมกลุ่ม ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มจะส่งผลต่อการพัฒนาตนเองและส่งผลถึงการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น มีการคิดอย่างมีเหตุผล ทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้พัฒนาตนเองในด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบในตนเองมากขึ้น

3.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของ “กลุ่มสัมพันธ์” มีหลายทฤษฎี คาร์ทไรท์; และแซนเดอร์; ซอร์; ฟอสท์. (ทิสนา แชมมณี. 2545: 6-9; อ้างอิงจาก. Cartweig; & znder. Shaw.1971; Foresyth.

1990) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีสถานา (Field theory) ของเคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) สรุปได้ดังนี้ คือ

1.1 โครงสร้างของกลุ่ม จะเกิดการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน

1.2 ในการรวมกลุ่มแต่ละครั้ง สมาชิกในกลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในรูปการกระทำ

(Act) ความรู้สึก (Feel) และความคิด (think)

1.3 องค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าวไว้ในข้อ 1.2 มีผลต่อโครงสร้างของกลุ่ม ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม

1.4 สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากันและพยายามช่วยกันทำงาน ซึ่งการที่บุคคลพยายามปรับตัว จะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Cohesion) และทำให้เกิดพลังหรือแรงผลักดันที่ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินงานไปได้ด้วยดี

2. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (Interaction Theory) ของเบลล์ (Bales) โฮมาน (Homans) และไวท์ (Whyth) แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้ คือ

2.1 ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (Activity) ปฏิสัมพันธ์ คือ

2.2.1 ปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย (Physical interaction)

2.2.2 ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา (Verbal interaction)

2.2.3 ปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์จิตใจ (Emotional interaction)

2.2 กิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์นี้ จะก่อให้เกิดอารมณ์และความรู้สึก

3. ทฤษฎีระบบ (System theory) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดสำคัญ คือ

3.1 กลุ่มมีโครงสร้างหรือระบบซึ่งประกอบด้วยกำหนัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก และการแสดงบทบาทของสมาชิก อันถือว่าการลงทุน (input) ทำให้ได้ผลลัพธ์ (Output) อย่างใดอย่างหนึ่ง

3.2 การแสดงบทบาทหน้าที่ของสมาชิก กระทำได้โดยผ่านระบบสื่อสาร (Communication) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการแสดงออก

4. ทฤษฎีสังคมมิติ (Sociometric orientation) ของโมเรโน (Moreno) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

4.1 ขอบเขตการกระทำของกลุ่มนี้ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของสมาชิกสมาชิกในกลุ่มในการเลือกรูปแบบและวิธีการที่จะปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Interpersonal choice)

4.2 เครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ได้ดีคือ การแสดงบทบาทสมมติ (Role playing) หรือการใช้เครื่องมือวัดสังคมมิติ (Sociometric test)

5. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic orientation) ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญ คือ

5.1 เมื่อบุคคลอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม จะต้องอาศัยกระบวนการจูงใจ (Motivation process) ซึ่งอาจเป็นการให้รางวัลหรือการได้รับผลจากการทำงานในกลุ่ม

5.2 ในการรวมกลุ่ม บุคคลมีโอกาสดังตนอย่างเปิดเผย หรือพยายามป้องกันปิดบังตนเองโดยวิธีต่างๆ (Defense mechanism) การช่วยให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริง โดยใช้วิธีการบำบัดทางจิต (Therapy) สามารถช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

6. ทฤษฎีนี้อาศัยหลักการจากทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement theory) คือ กฎแห่งผล (Law of effect) เพื่ออธิบายพฤติกรรมกลุ่ม แนวคิดทฤษฎีนี้ประกอบด้วย

6.1 ลักษณะของกลุ่มโดยทั่วไปมีดังนี้

6.1.1 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีสมาชิกซึ่งมีบุคลิกภาพเฉพาะตัว (Population traits) ได้แก่ สติปัญญา ทักษะ บุคลิกภาพ เป็นต้น

6.1.2 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีบุคลิกเฉพาะตัว (Syntality traits หรือ Personality traits) ซึ่งเป็นผลจากสมาชิกกลุ่มที่มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป บุคลิกภาพของกลุ่ม ได้แก่ ความสามารถของกลุ่มที่มีอยู่ การกระทำของสมาชิกร่วมกัน การตัดสินใจ รวมทั้งพฤติกรรมหรือการแสดงออกของสมาชิก เป็นต้น

6.1.3 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีโครงสร้างภายในเฉพาะตน (Characteristic of Internal Structure) ซึ่งหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและแบบแผนหรือลักษณะในการรวมกลุ่ม

6.2 พลันอันเกิดจากบุคลิกภาพของกลุ่ม (Dynamics of syntality) หมายถึง การแสดงกิจกรรม หรือความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่มเพื่อจุดหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง การกระทำของสมาชิกมีลักษณะ 2 ประการคือ

6.2.1 ลักษณะที่ทำให้กลุ่มรวมกันได้ (Maintenance synergy) หมายถึง ลักษณะของความร่วมมือในการกระทำกิจกรรมของสมาชิกแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกเป็นไปได้อย่างราบรื่นและก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Cohesion) ซึ่งทำให้กลุ่มไม่แตกแยก หรือสมาชิกถอยตัวออกจากกลุ่ม

6.2.2 ลักษณะที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ (Effective synergy) หมายถึง กิจกรรมที่สมาชิกกระทำเพื่อให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

7. ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (A Theory of achievement) ของ สตีจอกคิลล์ (Stogdill) ทฤษฎีนี้อธิบายว่าสัมฤทธิ์ผลของกลุ่มโดยทั่วไปมี 3 ด้าน คือ

7.1 การลงทุนของสมาชิก (Member input) เมื่อบุคคลมาร่วมกลุ่มกัน ต่างคนต่างจะแสดงออกและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งคาดหวังการตอบสนองตามความคิดเห็นและความเข้าใจของตน ซึ่งการกระทำต่างๆของสมาชิกกลุ่มถือเป็นการลงทุนของสมาชิก

7.2 โครงสร้างและผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม

7.2.1 โครงสร้างอย่างเป็นทางการ (Formal structure) คือสิ่งที่คาดหวังจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น การกำหนดตำแหน่งให้แก่สมาชิกแต่ละคนให้ฐานะ (Status) และหน้าที่ (Functions) ตามที่ควรจะเป็น เพื่อให้สมาชิกกระทำและตอบสนองตามที่คาดหวังไว้และทำให้ผลของการทำงานเป็นจริงขึ้นมาได้

7.2.2 โครงสร้างกับบทบาทของสมาชิก (Role structure) คือโครงสร้างของกลุ่มที่เชื่อว่า จะมีอยู่ภายในตัวสมาชิกแต่ละคน สมาชิกแต่ละคนจะมีอิสระที่จะแสดงบทบาทของตนได้อย่างเต็มที่ บทบาทที่กล่าวถึง ได้แก่ ความรับผิดชอบ (Responsibility) และอำนาจ (Authority) ในการทำตามตำแหน่งและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

7.2.3 ผลงานของกลุ่ม (Group outputs) หรือสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (Group achievement) หมายถึง ผลที่ได้รับจากการลงทุนของสมาชิก ซึ่งได้แก่ การแสดงออก การปฏิสัมพันธ์ และการคาดหวังผล โดยผ่านการแสดงออกตามโครงสร้าง และการกระทำของกลุ่ม ผลที่กลุ่มได้รับมี 3 ประการคือ

7.2.3.1 ผลของการทำงาน (Productivity) ซึ่งเกิดการคาดหวังหรือจุดมุ่งหมาย และการกระทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

7.2.3.2ขวัญกำลังใจของกลุ่ม (Group Morale) หากกลุ่มมีโครงสร้างและกระบวนการที่ดี ขวัญกำลังใจของกลุ่มจะมีมากขึ้น

7.2.3.3 ความสามัคคี หรือการยึดเหนี่ยวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Cohesion) เป็นผลที่เกิดความพอใจของสมาชิกกลุ่มในการทำงานร่วมกัน

8. ทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Fundamental Interpersonal Relations Orientations)

ทฤษฎีนี้อธิบายว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนมีความต้องการที่จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม/หมู่/คณะ (inclusion) ต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือและการยกย่องจากผู้อื่น นอกจากนั้นยังต้องการที่จะเป็นที่รักของบุคคลอื่น (Affection) และในขณะเดียวกันก็ต้องการที่จะมีอำนาจเหนือผู้อื่น ควบคุมผู้อื่น (Control) บุคคลแต่ละคนมีรูปแบบหรือลักษณะเฉพาะ ในการปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงและปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ซึ่งความสัมพันธ์นั้นอาจเป็นไปในลักษณะที่เข้ากันได้

(Compatibility) หรือเข้ากันไม่ได้ (incompatibility) ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และการปรับตัวของสมาชิกกลุ่ม

ทฤษฎีต่างๆ ดังกล่าวล้วนมีส่วนช่วยในวิทยาการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาขึ้นตามลำดับการศึกษา “กลุ่ม” ในแง่กลศาสตร์ของกลุ่ม (Dynamics of a group) ช่วยให้ได้ข้อความรู้จำนวนมากตามมา เช่น เรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของกลุ่ม กระบวนการของกลุ่ม ผู้นำและสมาชิกกลุ่ม พฤติกรรมของกลุ่ม เป็นต้น ข้อความรู้ดังกล่าว ได้รับการนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างกว้างขวางในวงการต่างๆ รวมทั้งในวงการศึกษาด้วย

3.5 ประเภทของกลุ่ม

พอไซท์ (อนงค์ วิเศษสุวรรณ. 2544: 110; อ้างอิงจาก. Forsyth. 1999: np) กล่าวถึงการจัดประเภทของกลุ่มบำบัดไว้ 3 แบบ คือ

1. กลุ่มจิตบำบัด (Group psychotherapy) กลุ่มจิตบำบัดใช้ได้ผลดีกับคนไข้ที่มีปัญหาสุขภาพทางจิต ผู้มีปัญหาติดสารเสพติด โรคซึมเศร้า สุขนิสัยในการบริโภคและบุคลิกภาพแปรปรวน
2. กลุ่มพัฒนาการบุคคล (Interpersonal learning group) กลุ่มแบบนี้ ช่วยให้ผู้คนเข้าใจตนเอง และปรับปรุงทักษะด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ
3. กลุ่มช่วยตนเอง (Self- help group) เป็นการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีปัญหาค้ำๆกัน ช่วยกันให้กำลังใจและเรียนรู้ปัญหาของกันและกัน กลุ่มแบบนี้อาจเรียกว่า กลุ่มสนับสนุน (Support group)

เจน วอร์เตอร์ส (คมเพชร ฉัตรศุภกุล. 2546: 15-20; อ้างอิงจาก Warter. 1960: 10-15) ได้แบ่งกลุ่มออกเป็นลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มปฐมภูมิและกลุ่มทุติยภูมิ (Primary and secondary groups)

1.1 กลุ่มปฐมภูมิ เป็นกลุ่มที่มีลักษณะการพบปะสังสรรค์กันอย่างเป็นกันเอง มีการพบปะกันระหว่างบุคคลอยู่เสมอและมีการร่วมมือกันทำงาน เช่น กลุ่มครอบครัว กลุ่มการเล่นของเด็กวัยรุ่น

1.2 กลุ่มทุติยภูมิ เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจเป็นพิเศษร่วมกัน (Special interest groups) เช่น การรวมกลุ่มทางการเมือง ศาสนา กลุ่มวิชาชีพ เป็นต้น

2. กลุ่มทางด้านสังคมและกลุ่มด้านจิตวิทยา (Sociogroups and psychogroups)

2.1 กลุ่มทางด้านสังคม เป็นกลุ่มที่มีจุดหมายไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลแต่ละคนจุดมุ่งหมายส่วนใหญ่ในการรวมกลุ่ม คือการทำงานบางอย่างร่วมกันหรือการแก้ปัญหาาร่วมกัน เช่น กลุ่มกรรมกร

คณะกรรมการวามาสสารโรงเรียน เป็นต้น กลุ่มทางด้านสังคมจะเข้ากลุ่มด้วยเหตุผลของการทำงาน (Reason of task)

2.2 กลุ่มทางด้านจิตวิทยา เป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลมากกว่ากลุ่มทางด้านสังคม การเข้ามารวมกลุ่มของสมาชิกนั้นมาด้วยตนเองเพื่อจุดมุ่งหมายในการพบปะสมาชิกในกลุ่ม เช่น กลุ่มนักเรียนที่ชอบไปนั่งใต้ต้นไม้เพื่อพูดคุยกัน ซึ่งจะพูดอะไรก็ได้และไม่จำเป็นต้องเป็นการแก้ไขปัญหา ทุกคนมีความสุขเมื่อได้พบกัน ทำให้อารมณ์แจ่มใส ซึ่งกลุ่มทางด้านจิตวิทยาจะเข้ากลุ่มด้วยเหตุผลของสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Reason of interpersonal relations)

3. กลุ่มที่เป็นระเบียบและไม่เป็นระเบียบ (Organized and unorganized Groups)

3.1 กลุ่มที่ระเบียบ กลุ่มประเภทนี้สมาชิกแต่ละคนจะแสดงบทบาทแตกต่างกันออกไป แต่จะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้ การจัดตั้งกลุ่มประเภทนี้อาจมีตั้งแต่การจัดในระดับไม่เคร่งครัดจนกระทั่งการจัดอย่างมีกฎเกณฑ์อย่างมากมายซึ่งกลุ่มประเภทนี้จะขาดความยืดหยุ่น

3.2 กลุ่มที่ไม่เป็นระเบียบ กลุ่มประเภทนี้สมาชิกมีอิสระจากสมาชิกอื่นๆในกลุ่มบุคคลทำหน้าที่เฉพาะอย่างและรู้ว่าบุคคลอื่นมีความคาดหวังในตนเองอย่างไร กลุ่มประเภทนี้มีความยืดหยุ่นมาก สมาชิกแต่ละคนมีเสรีภาพที่จะพัฒนาบทบาทของตนเองเท่าที่ตนเองพอใจซึ่งบทบาทต่าง ๆ นั้นสร้างขึ้นมามีด้วยตนเองเพื่อให้ผู้อื่นชอบ ให้เหมาะสมกับความสามารถและอารมณ์ของตนเอง

4. กลุ่มที่สมาชิกรู้สึกที่ตนเองอยู่ในกลุ่ม และกลุ่มที่สมาชิกรู้สึกที่ตนเองอยู่นอกกลุ่ม (In groups and out groups)

4.1 กลุ่มที่สมาชิกรู้สึกที่ตนเองอยู่ในกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มจะรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นสมาชิก อยากเป็นเจ้าของกลุ่ม มีความสุขที่ได้ทำงานร่วมกับบุคคลในกลุ่ม ดังนั้นบุคคลจึงมีความคิดเสมอว่าตนเองอยู่ในกลุ่ม (In groups) สมาชิกจะมีความเห็นอกเห็นใจมีมิตรภาพที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน

4.2 กลุ่มที่สมาชิกรู้สึกที่ตนเองอยู่นอกกลุ่ม สมาชิกมีความรู้สึกไม่ภาคภูมิใจในกลุ่ม ไม่อยากเป็นสมาชิก ไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของดังนั้นสมาชิกจึงมีความคิดว่าตนเองไม่อยู่ในกลุ่ม (Out groups) เมื่อมีการทำงาน สมาชิกจะไม่รู้สึกเห็นอกเห็นใจและไม่ชอบกลุ่ม การทำงานของกลุ่มจะไม่ได้ผลดี

3.6 ลำดับขั้นของการจัดกิจกรรมกลุ่ม

จอห์นสัน และจอห์นสัน (อนงค์ วิเศษสุวรรณ. 2544: 103-107; อ้างอิงจาก Johnson; & Johnson. 1997: 459) กล่าวถึง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในกลุ่ม ว่ามีลำดับขั้นในการพัฒนา 7 ขั้นตอนได้แก่

1. ปฐมนิเทศ ขั้นตอนและกระบวนการ การเริ่มกลุ่มต้องให้สมาชิกได้รับรู้จุดมุ่งหมาย หน้าที่ และลักษณะงานของกลุ่ม สร้างความคุ้นเคยระหว่างสมาชิก ทำความตกลงร่วมกันด้านการทำงาน เพื่อให้ตรงกับความต้องการ ความสนใจของสมาชิก การพบกันครั้งแรกในกลุ่ม ผู้นำกลุ่มต้องชี้แจง กระบวนการ แนะนำสมาชิก บอกลักษณะงานของกลุ่ม สร้างความร่วมมือ การฟังพากันระหว่าง สมาชิก

2. สร้างความคุ้นเคยและตกลงร่วมกัน สมาชิกจะเริ่มคุ้นเคยกันและชินกับกระบวนการ ทำงานในกลุ่ม สมาชิกจะรู้ความสามารถและข้อจำกัดของสมาชิกคนอื่นๆ ในขั้นนี้ผู้นำกลุ่มต้องเน้น กฎเกณฑ์ของกลุ่ม คือ รับผิดชอบการเรียนรู้ของตน และสมาชิกคนอื่นๆ ช่วยเหลือสมาชิกยอมรับ สนับสนุนและไว้วางใจสมาชิก ตัดสินใจร่วมกัน เผชิญปัญหาและแก้ไขปัญหาร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งผู้นำกลุ่มจะต้องเอื้อให้กลุ่มเป็นไปตามแนวที่กำหนด

3. สร้างความไว้วางใจและยอมรับซึ่งกันและกัน ความเข้าใจซึ่งกันและกันเกิดจากการที่ สมาชิกตระหนักถึงการช่วยเหลือ ฟังพากัน ความรู้สึกผูกพันนี้จะทำให้สมาชิกรับผิดชอบพฤติกรรม การเรียนรู้ร่วมกัน สมาชิกจะตระหนักและยอมรับความจริงว่ากลุ่มจะเรียนรู้ได้ดีทั้งกระบวนการและผลงาน ต้องมาจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการมีส่วนร่วมค้นคว้าการทำงานที่ได้รับมอบหมาย และ แสดงความคิดเห็นในการอภิปรายกลุ่ม ส่วนความไว้วางใจเกิดจากการที่บุคคลเปิดเผยตนเอง ด้าน ความคิด ความรู้สึก โดยสมาชิกยอมรับต่อความคิด ความรู้สึกเหล่านั้นด้วย การยอมรับ เข้าใจ สนับสนุน และเปิดเผยตนเองเช่นกัน

4. ความขัดแย้งและความแตกต่าง การขัดแย้ง ไม่ยอมรับผู้นำ แยกตัวไม่ทำงานกลุ่มเป็น แบบพึ่งตนเองมากกว่าฟังพากันในกลุ่ม ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้นำกลุ่มที่จะต้องช่วยกระตุ้นให้เกิด ความผูกพัน ความสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิก แต่ต้องไม่ใช้วิธีตัดสิน บังคับ ชี้นำ ควรเปิดโอกาสให้ สมาชิกได้เผชิญปัญหาและตัดสินใจปัญหาาร่วมกัน

5. สร้างเอกภาพ ยอมรับจุดมุ่งหมาย กระบวนการและสมาชิก สมาชิกจะรู้สึก ว่า กระบวนการ กฎเกณฑ์ต่างๆของกลุ่มมาจากสมาชิกเองไม่ได้เป็นหน้าที่ของผู้นำ แรงจูงใจที่จะเรียนรู้ มาจากแรงจูงใจภายในบุคคล สมาชิกยอมรับร่วมและร่วมมือกันในการรับผิดชอบหน้าที่ของตนเพื่อ เพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของกลุ่ม

6. สร้างงาน กลุ่มมีความผูกพัน สมาชิกร่วมมือกัน กลุ่มมีประสิทธิภาพ มีเอกลักษณ์ ทำงาน ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องพึ่งพาผู้นำกลุ่ม สมาชิกรับผิดชอบตนเอง รับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน สัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกและผู้นำเป็นไปในทางที่ดี ผู้นำเป็นที่ปรึกษาเป็นเพื่อนร่วมงานมากกว่าเป็น ผู้สั่งการ

7. ขั้นยุติกลุ่ม การยุติกลุ่ม การออกจากสถานการณ์หนึ่งเพื่อก้าวไปข้างหน้า เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ให้สัญญาณการยุติกลุ่ม และช่วยให้สมาชิกแสวงหาในการทำงานกลุ่มอื่นๆต่อไป

ทิตานา แชมมณี (2545:147) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมว่ามีกระบวนการดังนี้

1. ขั้นนำ คือ การเตรียมความพร้อมในการเรียนให้แก่ผู้เรียน เช่น การทบทวนความรู้เดิม การสร้างบรรยากาศให้เหมาะสม และเชื้อต่อการเรียนรู้ที่จะตามมา เป็นต้น

2. ขั้นกิจกรรม คือ การให้ผู้เรียนลงมือทำกิจกรรมที่เตรียมไว้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการเรียนของตน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์หรืออภิปรายให้เกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจนขึ้นได้ในภายหลัง

3. ขั้นอภิปราย คือ การให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

4. ขั้นสรุปและนำไปใช้ เป็นขั้นตอนของการรวบรวมความคิดเห็นและข้อมูลต่างๆ จากชั้นกิจกรรมและอภิปรายมาประสานกัน จนได้ข้อสรุปที่ชัดเจน รวมทั้งการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเอาการเรียนรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติหรือใช้จริงในชีวิตประจำวัน

คมเพชร ฉัตรสุกกุล (2546: 29) กล่าวถึง ระยะเวลาพัฒนาของกลุ่ม (Developmental phases of group) ว่า การที่จะทำให้กลุ่มเป็นกลุ่มที่สมบูรณ์นั้น จะต้องอาศัยเวลาในการพัฒนา กลุ่มนั้นมักจะพบว่า กลุ่มจะต้องผ่านระยะต่างๆ 4 ระยะ คือ

1. ระยะที่บุคคลแต่ละคนมีการแข่งขัน และมีศูนย์กลางอยู่ที่ตนเอง (Individually centered, Competitive phase) เมื่อมีบุคคลได้มีโอกาสเข้าอยู่ร่วมกันโดยธรรมชาติแล้วบุคคลจะต้องเห็นว่าตนเองมีความสำคัญ ยิ่งไม่รู้จักกันแล้วการที่จะยอมรับง่ายขึ้นเป็นสิ่งลำบากทุกอย่างที่อยากให้คุณอื่นยอมรับตนเอง นอกจากนี้แล้วบุคคลแต่ละคน มักจะเริ่มมีการแข่งขันซึ่งกันและกัน บุคคลเหล่านี้ต้องการคนที่เก่งกว่าตนเองเท่านั้นมาเป็นผู้นำ และรับผิดชอบต่อเขาทั้งหลาย

2. ระยะของความขัดแย้งและความคับข้องใจ (Frustration and conflict phase) เมื่อสมาชิกเกิดการแข่งขัน และยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง จะมีผู้นำเอากลุ่มประเภทที่กลัวความไวในการรับรู้ (Sensitivity group หรือ T group) มาใช้ช่วยกลุ่มในการพัฒนาขึ้น โดยหวังว่า อาจจะทำให้บุคคลเข้าใจตนเองและผู้อื่น ถ้าหากผู้นำดังกล่าวไม่สามารถจะทำได้สำเร็จ สมาชิกจะรู้สึกเป็นปรีดิ์ต่อผู้นำและมองไปในแง่เป็นบุคคลไม่มีความสามารถ ตำหนิในด้านความล้มเหลวแทนที่จะช่วยกันพัฒนาที่ดี อันจะทำให้ได้รับความสำเร็จในจุดมุ่งหมายของกลุ่มในระยะนี้สมาชิกจะรู้สึกขัดแย้งกันและมีความคับข้องใจมาก

3. ระยะกลุ่มมีความสามัคคี (Group harmony phase) ในระยะนี้ ความคิดที่สอดคล้องกันพัฒนาขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกันก็จะมี ความพอใจและความสบายใจตามมาด้วย สมาชิกได้รับการ

สนับสนุนแต่คอยหลีกเลี่ยงการมีความขัดแย้งแต่ไม่ค่อยมีผลงานเขาทั้งหลายจะป้องกันการกระตุ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิกริยาต้านปฏิเสธ และนอกจากนี้จะมีการเก็บกวดความต้องการของตนเองเพื่อให้กลุ่มได้รับความพึงพอใจ

4. ระยะเวลาที่มีผลงานและยึดกลุ่มเป็นศูนย์กลาง (Group centered, Productive phase) สมาชิกทั้งหลายยังคงแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น แต่ไม่อยู่ในระดับที่จะเพิกเฉยต่อความขัดแย้ง ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับความสำเร็จในเรื่องความสามัคคี สมาชิกจะเผชิญกับความขัดแย้งและเรียนรู้ในการที่จะแก้ไข แต่ละคนจะยอมรับความผิดชอบ ร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มและพัฒนาสัมพันธภาพในการทำงาน สมาชิกทั้งหลายได้พัฒนาความอดทนต่อบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่านิยม หรือพฤติกรรมก็ตามในที่สุดสมาชิกจะกลายเป็นผู้ที่ยึดกลุ่มเป็นศูนย์กลาง

จากลำดับของกิจกรรมกลุ่มดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ลำดับขั้นของกิจกรรมกลุ่มนั้นจะประกอบไปด้วย ขั้นการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความคุ้นเคย ขั้นปฏิบัติกิจกรรม ขั้นวิเคราะห์ประสบการณ์ ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการเพื่อนำไปใช้กับตนเอง และขั้นประเมินผล โดยสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน มีการเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม รวมทั้งช่วยกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สรุปจะส่งผลให้นักเรียน ประเมินตนเองได้ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

3.7 ขนาดของกลุ่มที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม

ขนาดของกลุ่มเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มอีกประการหนึ่ง

ออตตาเวย์ (Ottaway, 1996: 7) กล่าวว่า กลุ่มควรมีขนาดเล็ก เพราะจะช่วยให้สมาชิกได้มีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระโดยทั่วถึงกัน ดังนั้นกลุ่มควรมีขนาดอย่างมากที่สุด 12 คน หรือถ้ามากกว่านั้นก็ไม่ควรเกิน 15 คน เพราะมิฉะนั้นแล้วจะทำให้แบบแผนพฤติกรรมผิดไปจากเดิม ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมที่สุดควรมีจำนวนสมาชิก 9-10 คน จึงทำให้การทำงานบังเกิดผลดีที่สุด

อนงค์ วิเศษสุวรรณ (2544: 107) กล่าวถึง ขนาดของกลุ่มที่พอเหมาะ คือ 4-6 คน กลุ่มขนาดนี้สมาชิกจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้ทั่วถึง การยอมรับ การสนับสนุนในกลุ่มทำให้ได้งานแต่สำหรับเด็กที่ยังขาดทักษะด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทักษะทางสังคม ควรจัดกลุ่ม 2 หรือ 3 คน

ทิสนา แชมมณี (2545: 153) กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มย่อยจะเป็นเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะและวัตถุประสงค์ของกิจกรรม เช่น กิจกรรมบางประเภทต้องการกลุ่มขนาดเล็ก บางกิจกรรมต้องการกลุ่มขนาดใหญ่ บางกิจกรรมยืดหยุ่นขนาดของกลุ่มได้ กลุ่มขนาดเล็กมักจะประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 2-5 คนขนาดใหญ่ประมาณ 10-20 คน แต่ขนาดที่เป็นที่นิยมกันคือ ขนาด 6-8 คน

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2546: 31) กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มอาจจะเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการพิจารณาธรรมชาติของปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มที่มีขนาดแตกต่างกันจะทำให้กระบวนการปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันไปด้วย ในกลุ่มที่มีสมาชิกมากเกินไปจนความจำเป็น สมาชิกจะต้องทำงานซ้ำซ้อนกัน บางคนคาดหวังว่าจะรับผิดชอบทั้งหมด ในขณะที่สมาชิกคนอื่นจะรู้สึกคับข้องใจที่ไม่มีงานทำ ไม่มีโอกาสได้ใช้ทักษะที่ตนมีอยู่ ขนาดของกลุ่มไม่ควรเกิน 15 คน จะใหญ่เท่าใดขึ้นอยู่กับความจำเป็นของสถานการณ์ จุดมุ่งหมายของกลุ่ม แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือในกลุ่ม และระดับวุฒิภาวะของบุคคลในกลุ่ม

จากขนาดของกลุ่มที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า ขนาดของกลุ่มควรมีสมาชิกของกลุ่มตั้งแต่ 9-10 คน และมากที่สุด ไม่ควรเกิน 15 คน เพื่อที่สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการทำงานทุกคน สมาชิกก็จะได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน และรับฟังปัญหาซึ่งกันและกัน จะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีภายในกลุ่ม รวมถึงการที่สมาชิกจะได้แสดงความสามารถของตนเองได้เต็มที่

3.8 เทคนิคที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม

การดำเนินกิจกรรมกลุ่มสามารถใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จได้โดยสามารถนำไปใช้แตกต่างกันได้ตามเหมาะสม ซึ่งมีผู้กล่าวถึงกิจกรรมที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

จินดารัตน์ ปีมณี (2545: 61 - 62) ได้แก่

1. การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือหัวข้อที่กลุ่มตัดสินใจร่วมกัน โดยสมาชิกจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเป็นอิสระและอย่างธรรมชาติ นอกจากนี้ยังถือได้ว่าเป็นแกนของประชาธิปไตย เพราะมีส่วนร่วมส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนได้ฝึกตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดี เหมาะสมกับการเป็นสมาชิกในสังคมประชาธิปไตย การอภิปรายกลุ่มจะช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในสังคม การมีสัมพันธภาพกันใหม่ บูรณาการความคิด และความต้องการซึ่งกันและกัน

2. การแสดงบทบาทสมมติ (Role-playing) เป็นการจัดสถานการณ์เพื่อให้ผู้แสดงได้มีโอกาสแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพหรือเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงบุคลิกภาพของเขาอย่างเป็นอิสระ วิธีการนี้มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกม ผู้นำกลุ่มจะเป็นผู้สร้างสถานการณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องการขัดแย้งระหว่างบุคคล หรือสถานการณ์การประชุมในการประชุม และการแสดงผู้แสดงจะต้องใช้บทบาทเจรจาและบุคลิกภาพของตนเอง และสวมบทบาทนั้น ผู้นำกลุ่มจะให้ผู้แสดงได้ทราบจุดมุ่งหมายที่จำเป็นบางประการ หรือสถานการณ์ที่กำหนดให้ ผู้แสดงอาจจะมีคนเดียว หรือหลายคนก็ได้เวลาที่ให้แสดงเป็นช่วงสั้นๆ ภายหลังจากการแสดงจะมีบทวิเคราะห์บทบาทโดยอาศัยการสังเกตและการอภิปรายของกลุ่ม

3. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการใช้ตัวอย่างหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงๆ นำมาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ปัญหาที่นั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วน รวมทั้งการนำเอากรณีต่างๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากขึ้น

4. เกม (Game) เป็นกิจกรรมที่สมาชิกต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ซึ่งผลจะออกมาในรูปแบบการแพ้หรือชนะ โดยจะเน้นในเรื่องการตัดสินใจของผู้เล่นหรือสมาชิก และจะขึ้นอยู่กับโครงสร้างหรือกติกาของเกมที่ผู้นำกลุ่มกำหนดเอาไว้ให้ องค์ประกอบของเกม ได้แก่

4.1 กติกา เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ทำกิจกรรมอย่างมีระเบียบ เรียบร้อย บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการโดยไม่ต้องพะวงอยู่กับสิ่งนอกประเด็น

4.2 วิธีการ เป็นขั้นตอนของการเล่นซึ่งจะมีผลต่อบรรยากาศของการเล่นเกม

4.3 จุดมุ่งหมายของเกม เป็นเป้าหมายที่ผู้นำกลุ่มต้องการให้สมาชิกได้บรรลุถึงจุดหมายนั้น อารมณ์ การแสดงออก และการใช้ความคิด เป็นพฤติกรรมและความรู้สึกที่สมาชิกที่เล่นเกมได้แสดงออกและรับรู้ซึ่งกันและกัน

5. สถานการณ์จำลอง (Simulation) เป็นการจำลองสถานการณ์ให้คล้ายคลึงกับความเป็นจริง เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้และสัมผัสความรู้สึกจริงๆ ในสถานการณ์ที่จำลองขึ้น โดยต้องอาศัยกิจกรรมอื่นเป็นส่วนประกอบ เช่น เกม หรือบทบาทสมมติ

6. การฝึกปฏิบัติ (Exercise) เป็นการนำเอาทฤษฎีหรือแนวคิดตามที่ได้เรียนรู้มาทดลองปฏิบัติในขั้นตอนสุดท้ายของการฝึกอบรมภายใต้การดูแลของผู้ให้การอบรม ผู้ให้การอบรมจะต้องเตรียมกิจกรรมหรือสิ่งที่จะให้ฝึกปฏิบัติไว้ล่วงหน้าหลังจากอบรมภาคทฤษฎีมาแล้ว อาจมีการสาธิตหรือกระทำให้ดูก่อนและให้การอบรมทดลองทำตาม ข้อดีของการฝึกปฏิบัติ คือ ผู้รับการทดลองได้ฝึกปฏิบัติจริงก่อนที่จะนำทักษะไปใช้และทุกคนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นเทคนิคที่จูงใจให้คนอยากเรียนรู้

ทิสนา แชมมณี (2545: 152) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยการสอนหลายวิธีดังต่อไปนี้

1. เกมส์ (Games) เป็นวิธีการวิธีหนึ่งซึ่งนำมาใช้ในการสอนกลุ่มสัมพันธ์ได้ดี โดยครูผู้สอนสร้างสถานการณ์หรือเกมส์การเล่นขึ้น แล้วให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะมีผลออกมาในรูปแบบของการแพ้หรือชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนฝึกการแก้ปัญหาและเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้

2. บทบาทสมมติฐาน (Role-play) วิธีการนี้เป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกมแต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมาแล้วให้นักเรียนสวมบทบาทนั้น และแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนและผู้อื่น จะก่อให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง

3. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนอีกวิธีการหนึ่งซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงนำมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวพันนั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ได้รับมาอย่างถี่ถ้วนและการอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งนำเอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคล้ายกับชีวิตจริงมาใช้จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการเผชิญและแก้ปัญหาโดยไม่ต้องรอให้พบกับปัญหาจริง

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือการจำลองสถานการณ์จริงเพื่อให้ผู้เรียนได้ลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้นและได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นจริงในเรื่องนั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริง ผู้เรียนอาจไม่กล้าแสดง เพราะอาจเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับจนเกินไป

5. ละคร (Acting or dramatization) เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามบทที่เขียนหรือกำหนดไว้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมตามบทที่กำหนดไว้ โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพ และความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องอันจะทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ช่วยทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระโดยการช่วยกันนำสาระมาแสดงให้เห็นชัด การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกันจะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนร่วมกันและได้ฝึกการทำงานร่วมกัน

6. การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small group discussion) เป็นวิธีที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนในการแสดงออกและช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้นการจัดกลุ่มย่อยมีหลายแบบต่าง ๆ กัน แล้วแต่วัตถุประสงค์ผู้จัด เช่น การอภิปรายกลุ่มแบบระดมสมอง (Brainstorming) การอภิปรายกลุ่มแบบฟิลลิป 66 (Phillip 66) หรือแบบกลุ่มหึ่ง (Buzz group) การอภิปรายกลุ่มแบบเวียนรอบวง (Circular response) และการอภิปรายกลุ่มแบบกลุ่มช้อน (Fishbow technique) เป็นต้น

คมเพชร ชัตรศุภกุล (2546: 152 – 165) กล่าวถึงกิจกรรมกลุ่มเพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคลและกลุ่มมากมาย กิจกรรมแต่ละประเภทจะช่วยให้สมาชิกได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ

แตกต่างกันไป เพื่อให้ผู้ดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ผู้สอนกิจกรรมได้แนวความคิดและนำไปปรับปรุง
ดัดแปลงใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

1. กิจกรรมกลุ่มเพื่อการรู้จักกันและการสร้างสัมพันธภาพ จะเป็นระยะเริ่มเข้ากลุ่มจะเป็น
ตัวของตัวเอง จะช่วยให้ทุกคนมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใดก็ตามมักจะ
เริ่มต้นโดยการช่วยให้ทุกคนได้มีโอกาสรู้จักกันด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การติดป้ายชื่อ การแนะนำตัวเอง การ
สัมภาษณ์สมาชิกในกลุ่ม กิจกรรมพิเศษเพื่อทำให้รู้จักกัน เป็นต้น

2. กิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้าใจในตนเอง เป็นปัจจัยทำให้บุคคลจะทำอะไรก็ตาม
ถูกต้องเหมาะสม ในเรื่องการเข้าใจตนเองนั้น นอกจากบุคคลจะต้องพิจารณาด้วยตนเองแล้วบุคคล
อื่นๆ สามารถจะให้ข้อมูลได้ด้วย เนื่องจากบางครั้งคนเราไม่สามารถมองเห็นรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ
ของตนเองได้ สมาชิกในกลุ่มจะเปรียบเสมือนกระจกเงาที่จะสะท้อนภาพของบุคคลได้

3. กิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในบุคคลอื่น ความเข้าใจในบุคคลอื่นจะทำให้บุคคลเกิด
การยอมรับในพฤติกรรมของบุคคลอื่นมากขึ้นไม่เกิดความสงสัยว่าทำไมบุคคลนั้นถึงแสดงพฤติกรรม
เช่นนั้น เพราะรู้และเข้าใจสาเหตุของการแสดงพฤติกรรมเช่นนั้น

ลำลี รักสุทธิ และศิริวาท ผลินยศ (2546: 14 – 16) ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนอย่าง
เป็นระบบ ภายใต้อันตอนต่อไปนี้

1. ชี้นำเข้าสู่สาระการเรียนรู้ เป็นการเตรียมความพร้อม ให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวที่จะเรียน
สร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียน ซึ่งมีวิธีการหลายอย่าง เช่น ให้ดูภาพ วิเคราะห์ข่าวประจำวันตั้งคำถาม
ถาม-ตอบ วิเคราะห์กรณีตัวอย่าง ฟังนิทาน เล่าความประทับใจ ฟังเพลง ชมวิดีโอ

ปริศนาคำทาย ชมสไลด์ สุภาษิต คำพังเพย คำขวัญ คำกลอน เป็นต้น

ผู้ถ่ายทอดต้องมีสื่อการสอนประเภทต่างๆ มาสร้างความสนใจของผู้เรียน พร้อมทั้งป้อน
คำถามให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์ตามอย่างมีเหตุผล เพื่อกระตุ้นเข้าสู่สาระการเรียนรู้ คำถามที่ผู้
ถ่ายทอดใช้ต้องเป็นคำถามที่สร้างสรรค์ กระตุ้นยั่วเย้าให้เกิดการต่อยอด จุดประกายความคิดให้เกิดการ
ต่อเติม ซึ่งอาจมีคำว่า ทำไม.... อย่างไร.... อะไร... เมื่อไร...ที่ไหน... เป็นต้น คำถามจะต้องมีไม่เสียดสี
ยียวน ไม่ดูหมิ่นดูแคลน ไม่ชวนให้คิดไปทางที่ไม่ดี

2. ชี้นำดำเนินกระบวนการเรียนรู้ เมื่อผู้ถ่ายทอดนำเข้าสู่สาระการเรียนรู้แล้ว ผู้ถ่ายทอด
จะแจ้งผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หรือแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นการชี้แนะให้ผู้เรียนได้รู้ทิศทางหรือ
เป้าหมายของการเรียนรู้ให้ชัดเจน ซึ่งชี้นำดำเนินกระบวนการเรียนรู้ที่จัดว่าเป็นหัวใจสำคัญ ผู้ถ่ายทอด
ได้เตรียมกระบวนการเรียนรู้แบบจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะมีกระบวนการ
ต่างๆ ดำเนินไปตามขั้นตอนของวิธีการเรียนรู้และเทคนิคการถ่ายทอดที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงหลัก
สำคัญ คือ

2.1 เน้นผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ตามแนวพุทธ คือคิดดี คิดชอบ คิดสร้างสรรค์ รู้จักคิดวางแผนและจัดลำดับความคิด ซึ่งมีความยากง่ายเหมาะสมกับวัย กาลเทศะ และบุคคล

2.2 ผู้เรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มเรียน ผู้ถ่ายทอด แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคลมีพระปราชญ์หมู่บ้าน ชุมชน มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้

2.3 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นระหว่างกัน ตลอดจนร่วมกัน แก้ปัญหาและปฏิบัติงานร่วมกันอย่างเป็นกระบวนการแล้วสร้างสรรค์

2.4 จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบ แสวงหาความรู้ สร้างองค์ความรู้ และสรุปสาระการเรียนรู้ในรูปแบบที่ความคิดด้วยตนเอง

2.5 จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวและจากสภาพแวดล้อม สถานการณ์สิ่งเร้าทั้งที่จำลองขึ้นและสภาพจริงในชุมชน ท้องถิ่น เพื่อสร้างประสบการณ์ตรง และผู้เรียนสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสร้างสรรค์และลงตัว

2.6 จัดกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งทางกาย สติปัญญา และอารมณ์โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ทั้งด้านความสามารถสติปัญญา สังคม และอารมณ์ ซึ่งเน้นด้านความรู้ (I.Q) และความดีหรือคุณธรรม (E.Q) ควบคู่กันไป

2.7 เนื้อหาสาระของการเรียนรู้เหมาะสมสอดคล้องกับวัย และความต้องการของผู้เรียน โรงเรียน หมู่บ้าน ชุมชนและท้องถิ่น

2.8 มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอต่อการค้นคว้าความรู้ตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

2.9 มีสื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้โดยให้มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับครอบครัว ชุมชน องค์กรต่างๆ เป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้ถ่ายทอด ผู้เรียน และบุคคลภายนอก ซึ่งอยู่ในสังคมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงหลักประหยัดสุด ประโยชน์สูงเป็นสำคัญด้วย

3. ขึ้นสรุปกระบวนการและสร้างองค์ความรู้ เป็นการสรุปผลจากการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง เพื่อตรวจสอบว่าบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หรือจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละครั้งหรือไม่ และผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่คาดหวังหรือไม่

สื่อการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดจะต้องวางแผนว่าจะใช้สื่อใดประกอบการจัดกิจกรรมเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน สื่อบางประเภท ผู้ถ่ายทอดสามารถผลิตเองได้ แต่สื่อบางประเภทต้องไปจัดซื้อจัดหามาใช้ประกอบการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้จึงอาจจะมีทั้งวัสดุ สื่อเอกสาร และสื่อบุคคล ผู้เรียนจะเขียนชื่อประกอบประเภทของสื่อทุกชนิดที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ในหัวข้อนี้ สื่อการเรียนรู้ที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ได้แก่ วิดีทัศน์ สไลด์ CAI หุ่นจำลอง รูปภาพ เอกสาร

ประกอบการเรียนรู้ เอกสารประกอบการเรียน บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน ใบความรู้ ใบงาน ข่าว หนังสือสำหรับค้นคว้า ฯลฯ ถ้าเป็นสื่อบุคคลก็มักจะเป็นผู้ที่เชิญมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ เฉพาะเรื่อง บุคคลตัวอย่าง บุคคลที่ผู้ถ่ายทอดมอบหมายให้ผู้เรียนไปสัมภาษณ์เพื่อเพิ่มความรู้และประสบการณ์ เป็นต้น สำหรับแหล่งการเรียนรู้ที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนมากที่สุดผู้ถ่ายทอดควรจัดแหล่งการเรียนรู้ ให้มากพอและนำผู้เรียนไปเรียนรู้และหาประสบการณ์ตรง

4. การวัดและประเมินผล

การวัดผลและการประเมินผลเป็นการประเมินเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนในด้านความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการรู้ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ มีรูปแบบการวัดผลและประเมินผลที่สามารถตรวจสอบว่ากระบวนการเรียนรู้ได้พัฒนาผู้เรียนตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญ ดังนั้น การประเมินผลจะต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านทัศนคติ ควรมีการวัดและประเมินตามสภาพจริง โดยเน้นการวัดจากการปฏิบัติ เพิ่มสะสมงาน ในการประเมินผลนั้นสามารถประเมินได้ทั้งในระหว่างดำเนินกิจกรรม และหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินสรุปรวม ผู้สอนควรเตรียมการสำหรับการวัดผลและประเมินผล ซึ่งอาจเลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือในการประเมินผลหลากหลายให้ครอบคลุมผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ และมีการกำหนดวิธีการประเมินให้ชัดเจน เช่น การทดสอบ การบันทึกพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การสำรวจความคิดเห็น การบันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง เพิ่มสะสมงาน ฯลฯ

ผู้ถ่ายทอดควรกำหนดเวลาและสถานที่ประเมิน ซึ่งอาจจะประเมินระหว่างผู้เรียนทำกิจกรรม ระหว่างการทำงานกลุ่ม ระหว่างการทำงานตามโครงการ หรือวันใดวันหนึ่งของสัปดาห์ และจัดทำแบบวัดผล และประเมินผลให้สอดคล้องกับวิธีการที่กำหนดไว้ ฯลฯ เมื่อได้ผลการประเมินทั้งหมดตามวิธีการที่กำหนดไว้แล้วผู้สอนจะต้องนำผลมาวิเคราะห์และสรุปผลการประเมิน เพื่อพัฒนาและปรับปรุงข้อบกพร่อง ของการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้เรียนตลอดจนปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งควรจะได้้นำผลการประเมินระหว่างเรียนมาประกอบการพิจารณาด้วย

ในการประเมินผลโดยผู้เรียนมีส่วนร่วมกำหนดตัวบ่งชี้การประเมินและเกณฑ์การประเมินด้วยนั้นจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองด้วย จะทำให้ผู้เรียนได้ทราบจุดบกพร่องของตนเอง เพื่อจะได้พัฒนาตนเองได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังหรือจุดประสงค์และกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละเรื่องว่าจะสามารถวัดผลและประเมินผลได้โดยวิธีใดจึงจะเกิดประสิทธิผล

. โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 หมายถึง การจัดกิจกรรมกลุ่มการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือและพัฒนานักเรียนที่มีแรงจูงใจในการเรียนต่ำ ซึ่งพิจารณาจากวุฒิภาวะและความรู้ประสบการณ์เดิม เพื่อให้ นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม โดยมุ่งสร้างให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน ได้สัมผัสโดยตรงด้วยตนเอง ไม่ว่าจะ เป็นประสบการณ์ในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียนมีการปฏิสัมพันธ์ด้วยการสื่อสารและสร้างเสริม ประสบการณ์กับผู้อื่น เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเสริมสร้างกิจกรรมทางสังคมให้ ความร่วมมือ ในการวิเคราะห์การพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตลอดทั้งมีส่วนร่วมในการ แก้ปัญหาสมาชิกในกลุ่มและสามารถนำความรู้ที่ได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เทคนิคที่ นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมกลุ่มนี้ ได้แก่ 1) บทบาทสมมติ วิธีการที่ใช้ในการเรียนการสอน มีลักษณะ เป็นสถานการณ์สมมติ แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมา แล้วสวม บทบาทนั้น และแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของ ตนเป็นหลัก 2) กรณีตัวอย่าง หมายถึง วิธีการที่ทำให้ นักเรียนเกิดการเรียนโดยการนำเรื่องราวที่เกิดขึ้น จริง มาดัดแปลงใช้เป็นกรณีตัวอย่างให้นักเรียนได้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปราย สร้างความเข้าใจและ ฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น และการอภิปรายจะช่วยให้ นักเรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกัน และกัน รวมทั้งการนำเอากรณีต่างๆ ซึ่งคล้ายกับชีวิตจริงมาใช้จะช่วยให้ การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียง กับความเป็นจริง และมีความหมายสำหรับนักเรียนมากยิ่งขึ้น 3) เกม หมายถึง วิธีการที่ทำให้ นักเรียน เกิดการเรียนรู้ โดยการสร้างสถานการณ์สมมติขึ้นให้นักเรียนลงเล่นด้วยตนเอง ภายใต้ข้อตกลงตามที่ กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะมีผลออกมาเป็นการแพ้ชนะ เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และเกิดแนวคิดในเรื่องของการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา 4) การอภิปรายกลุ่ม หมายถึง เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือหัวข้อที่กลุ่มตัดสินใจ ร่วมกัน โดยสมาชิกจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเป็นอิสระและอย่างธรรมชาติ นอกจากนี้ยังถือได้ ว่าเป็นแกนของประชาธิปไตย เพราะมีส่วนส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนได้ฝึกตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ที่ดี เหมาะสมกับการเป็นสมาชิกในสังคมประชาธิปไตย การอภิปรายกลุ่มจะช่วยให้เกิดความคิด สร้างสรรค์ในสังคม การมีสัมพันธภาพกันใหม่ บูรณาการความคิด และความต้องการซึ่งกันและกัน

โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติหรือทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งมีส่วนร่วมในการ แสดงความคิดเห็น และเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

ผู้วิจัยใช้เทคนิค 4 เทคนิค ได้แก่ บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง เกม และการอภิปรายกลุ่ม โดยใช้สลับกันไปในแต่ละครั้ง หลังจากนั้นให้นักเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์ และสรุปจากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติและอภิปรายร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา รวมทั้งเพื่อให้นักเรียนได้รู้เกี่ยวกับตนเองได้ดียิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

ผู้วิจัยให้นักเรียนรวบรวมแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มมาสรุปเป็นหลักการของตนเอง และสามารถนำหลักการที่ได้นั้นมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผล

ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และจากกลุ่ม โดยการร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม

กิจกรรมกลุ่ม เป็นการให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในบรรยากาศ ที่ส่งเสริมซึ่งกันและกันโดยใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อสมาชิกกลุ่มจะพยายามช่วยกลุ่ม และบุคคลทำงานไปสู่จุดมุ่งหมาย อีกทั้งทำให้นักเรียนนั้นเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ มีความอบอุ่นใจ และมีความรู้สึกว่าตนเองนั้นมีคุณค่า ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองยิ่งขึ้น

3.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

3.9.1 งานวิจัยในประเทศ

ดวงแข วิทยาสุนทรวงศ์ (2541: 60) ศึกษาเรื่อง ผลของกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการปรับตัวด้านการเรียนของนักเรียนพยาบาล ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสืบราชธานี จังหวัดตรัง โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์ กับกลุ่มควบคุมให้ข้อเสนอแนะ พบว่านักศึกษาพยาบาลมีการปรับตัวด้านการเรียนดีขึ้นหลังการเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์มีการปรับตัวด้านการเรียนดีกว่านักเรียนพยาบาลที่ได้รับข้อเสนอแนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รัตมี โพนเมืองหล้า (2543: 84) จากการศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงจากการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ผลสรุปได้ว่านักเรียนที่ได้คะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันโดยก่อนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนมีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ระหว่าง 17-37 คะแนน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มเท่ากับ 28.6 และหลังจากการได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนมีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่าง 29-40 คะแนน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มเท่ากับ 34.2 มีผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการได้รับกิจกรรมกลุ่มอยู่ระหว่าง 1-12 และมีค่าเฉลี่ยของผลต่างของ

คะแนนเท่ากับ 5.6 และผลการเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

นิสรา คำมณี (2544: 48 – 50) เป็นการศึกษาของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดด้านการจูงใจตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีคะแนนความเฉลียวฉลาดด้านการจูงใจตนเองตั้งแต่ T45 ลงมา จำนวน 30 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน โดยให้กลุ่มทดลองได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดด้านการจูงใจตนเองจำนวน 16 ครั้ง ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดด้านการจูงใจตนเอง สรุปผลการวิจัยว่า 1) นักเรียนมีความเฉลียวฉลาดด้านการจูงใจตนเองสูงขึ้นหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดด้านการจูงใจตนเอง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความเฉลียวฉลาดด้านการจูงใจตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เปรมใจ บุญประสพ (2545: 49) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ด้านการตระหนักรู้ตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านบางกะปิสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน รวม 30 คน พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ด้านการตระหนักรู้ตนเอง มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเองสูงกว่า นักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเอง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สุวิภา ภาคย์อัฐ (2547: 36-39) ทำการวิจัยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองด้วยกิจกรรมกลุ่มของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2546 ชั้นปีที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์ที่อาสาสมัครเข้าร่วมรับการฝึกอบรมทำการสุ่มนิสิตมาจำนวน 40 คน แบ่งเป็นนิสิตชาย 20 คน และนิสิตหญิง 20 คน เพื่อเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 10 คน โดยให้กลุ่มทดลองได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองจำนวน 9 ครั้ง ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเอง ผลการวิจัยพบว่า 1) นิสิตที่ได้รับการพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองด้วยกิจกรรมกลุ่มในกลุ่มทดลอง มีการตระหนักรู้ในตนเองสูงกว่านิสิตที่ไม่ได้รับการพัฒนาเมื่อสิ้นสุดการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 2) นิสิตหญิงที่ได้รับการพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองด้วยกิจกรรมกลุ่มมีการตระหนักรู้ใน

ตนเองสูงกว่านิสิตชายที่ได้รับการพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองด้วยกิจกรรมกลุ่มเมื่อสิ้นสุดการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สิริพงศ์ สิ้นเส็ง (2549: 72) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก 2 เขตบางขุนเทียน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มทดลอง 32 คน พบว่า 1) ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนก่อนการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดี เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการจูงใจตนเอง และด้านการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น อยู่ในระดับค่อนข้างดี ส่วนด้านทักษะทางสังคม พบว่าอยู่ในระดับค่อนข้างไม่ดี 2) ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนหลังการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์แล้ว พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดี เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับค่อนข้างดีทุกด้าน 3) การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก 2 กรุงเทพมหานคร ก่อนและหลังการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนหลังการใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสูงกว่าใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยรวมและรายด้าน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม สรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถนำมาปรับพฤติกรรมนักเรียนให้ดีขึ้น และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลงไป ซึ่งการนำกิจกรรมกลุ่มเข้ามาใช้ร่วมในการเรียนการสอนของนักเรียนจะส่งผลให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนในทางที่ดีขึ้น

3.9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เทรปปา; และ ไพรค์ (Treppa; & Frike. 1972: 466 – 467) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลกลุ่มมาราธอนที่มีต่อความเข้าใจในตนเอง โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความเข้าใจในตนเองดีขึ้น มีความสามารถในการควบคุมตนเองมากขึ้น เห็นคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ ยอมรับตนเอง เข้าใจในความเป็นมนุษย์มีความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในอุดมคติ

เดอริชมิทท์ (Durschmidt. 1978: 3953 – A) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้กระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองของนักศึกษาในกลุ่มทดลอง จำนวน 38 คน โดยการให้เข้าร่วมกลุ่มการสัมมนาที่เปิดโอกาสให้แต่ละคน ได้แสดงศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ส่วนกลุ่มควบคุมจำนวน 63 คน ยังคงให้เรียนตามปกติ ผลปรากฏว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแล้ว กลุ่มทดลองมีการยอมรับตนเองดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการเข้าใจในตนเองของทั้งสองกลุ่มนั้นไม่แตกต่างกัน

เดวิส (Davis. 1988: 3263) ศึกษาผลการใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มในการเรียนคณิตศาสตร์ หน่วยการแก้ปัญหามีต่อผลสัมฤทธิ์และทัศนคติในการเรียนวิชาดังกล่าวของนักเรียนเกรด 7 จำนวน 104 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่าผลสัมฤทธิ์และทัศนคติในการเรียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในขณะเดียวกันก็พบว่านักเรียนในกลุ่มทดลองมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันดีกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม สรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนานักเรียนทำให้นักเรียนมีความเข้าใจใ้ในการเรียน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี สามารถพัฒนาจิตใจ มีประชาธิปไตย และมีระเบียบวินัยในตนเองสูงขึ้น พร้อมทั้งสามารถปรับตนเองให้เข้ากับสังคมของนักเรียนได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

แหล่งข้อมูล ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 820 คน

ตอนที่ 2 การพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ประชากรที่ใช้เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ที่มีคะแนนการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา ได้จำนวน 200 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

กลุ่มตัวอย่างที่ให้ได้สุ่มอย่างง่ายจากนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือในการทดลองดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ ระดับชั้น

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 2 โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ

1. แบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนรู้ของอุมารมณ สุขารมณ (2550: 110) นำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ให้ครอบคลุมนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวน 34 ข้อ

1.2 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งมีลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ชนิด 5 ระดับ คือ จริง ค่อนข้างจริง จริงบ้างไม่จริงบ้าง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริงเลย โดยให้นักเรียนเลือกตอบเพียงระดับใดระดับหนึ่ง จำนวน 34 ข้อ มาให้ประธานและคณะกรรมการตรวจสอบความถูกต้อง

1.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยได้แก้ไขมาใหม่ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน คือ อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง อาจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช และอาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม กับนิยามศัพท์เฉพาะ (Item – objective – Congruence: IOC) ได้แบบสอบถามแต่ละข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .66 – 1.00 แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

1.4 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน แล้วนำแบบสอบถามจำนวน 34 ข้อมาตรวจวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ และหาความเชื่อมั่น ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach, 1990: 50) ได้ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .235 – .734 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .924

1.5 ผู้วิจัยเลือกแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีในข้อ 1.4 หาค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นจำนวน 30 ข้อ นำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

ตัวอย่างแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ ระดับชั้น

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามด้านส่วนตัวของนักเรียน เมื่ออ่านข้อความแล้วโปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียน

1. เพศ

() ชาย

() หญิง

2. ระดับชั้น

() ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 () ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 () ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความในแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่า ข้อความแต่ละข้อเป็นจริงสำหรับตัวนักเรียนมากน้อยเพียงใด โดยให้นักเรียนทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุดเพียงข้อเดียว และกรุณาตอบทุกข้อ

ข้อที่	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
	ด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
0	ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา					
00	ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นตั้งใจฟังขณะครูอธิบายวิชาพระพุทธศาสนา					
	ด้านการวางแผนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
0	ข้าพเจ้าจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมทุกครั้งก่อนมาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
00	ข้าพเจ้าอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนเข้าเรียนทุกวัน					
	ด้านการพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
0	ข้าพเจ้าทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง					
00	การบ้านวิชาพระพุทธศาสนาข้าพเจ้าจะให้เพื่อนช่วยทุกครั้ง					
	ด้านการตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
0	ข้าพเจ้าตั้งความหวังทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไว้ค่อนข้างสูง					
00	ข้าพเจ้าต้องการมีความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน					

เกณฑ์การให้คะแนน

	ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
จริง	ให้ 5 คะแนน	ให้ 1 คะแนน
ค่อนข้างจริง	ให้ 4 คะแนน	ให้ 2 คะแนน
จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ให้ 3 คะแนน	ให้ 3 คะแนน
ค่อนข้างไม่จริง	ให้ 2 คะแนน	ให้ 4 คะแนน
ไม่จริงเลย	ให้ 1 คะแนน	ให้ 5 คะแนน

การแปลความหมายของคะแนน

ค่าเฉลี่ย

การแปลความหมาย

4.21 – 5.00	มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับสูง
3.41 – 4.20	มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง
2.61 – 3.40	มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง
1.81 – 2.60	มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ
1.00 – 1.80	มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับต่ำ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

เครื่องมือใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามอิทธิบาท 4 ในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา (สุพวรรณ จันทมาศ. 2551: 113) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ให้ครอบคลุมนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวน 32 ข้อ

2. ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาแต่ละด้าน โดยเขียนให้สอดคล้องตามที่นิยามไว้ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Ration scale) ชนิด 5 ระดับ คือ จริง ค่อนข้างจริง จริงบ้างไม่จริงบ้าง ค่อนข้างไม่จริงจริง ไม่จริงเลย โดยให้นักเรียนเลือกตอบเพียงระดับใดระดับหนึ่ง จำนวน 32 ข้อ มาให้ประธานและคณะกรรมการตรวจสอบความถูกต้อง

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยได้แก้ไขมาใหม่ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน คือ อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง อาจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช และอาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี ตรวจสอบความถูกต้องคล้อยระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Item – objective – Congruence: IOC) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน แล้วนำแบบสอบถามจำนวน 32 ข้อ มาตรวจวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ และหาความเชื่อมั่น ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัท (Cronbach.1990: 50) ได้ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .268 – .578 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .936

5. ผู้วิจัยเลือกแบบสอบถามอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีในข้อ 1.4 หาค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นจำนวน 32 ข้อ นำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าข้อความแต่ละข้อเป็นจริงสำหรับตัวนักเรียนมากน้อยเพียงใด โดยให้นักเรียนทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุดเพียงข้อเดียว

ข้อที่	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
	ด้านฉันทะ ความรู้สึกพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
0	ข้าพเจ้าชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
00	ข้าพเจ้าชอบบรรยายภาศการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
	ด้านวิริยะ ความพากเพียรพยายามในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
0	ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกท้อแท้ เมื่อทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนา					
00	ข้าพเจ้าอดทนทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาให้เสร็จก่อนกำหนดส่งทุกครั้ง แม้ว่าจะมีการบ้านวิชาอื่นๆ ด้วยก็ตาม					
	ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
0	ข้าพเจ้าตั้งใจฟังครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา					
00	ข้าพเจ้าตั้งใจทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนา					

ข้อที่	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
	ด้านวิมังสา การหมั่นตรึกตรองพิจารณาในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา					
0	ข้าพเจ้าหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของงาน วิชาพระพุทธศาสนา ก่อนส่งครูทุกครั้ง					
00	ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน วิชาพระพุทธศาสนา					

เกณฑ์การให้คะแนน

	ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
จริง	ให้ 5 คะแนน	ให้ 1 คะแนน
ค่อนข้างจริง	ให้ 4 คะแนน	ให้ 2 คะแนน
จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ให้ 3 คะแนน	ให้ 3 คะแนน
ค่อนข้างไม่จริง	ให้ 2 คะแนน	ให้ 4 คะแนน
ไม่จริงเลย	ให้ 1 คะแนน	ให้ 5 คะแนน

การแปลความหมายของคะแนน

ค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
4.21 – 5.00	มีอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับสูง
3.41 – 4.20	มีอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง
2.61 – 3.40	มีอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง
1.81 – 2.60	มีอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ
1.00 – 1.80	มีอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับต่ำ

2. โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 ผู้วิจัย ศึกษานิยามศัพท์เฉพาะ เอกสารและงานวิจัย รวมถึงหลักกรรมและแนวปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และกิจกรรมกลุ่มเพื่อใช้พัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา อีกทั้งสอบถามและสัมภาษณ์ในด้านการนำหลักกรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคนิคและวิธีการทางกิจกรรมกลุ่ม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ร่วมกับการใช้อธิปไตย 4 ให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการวิจัย

2.2 ผู้วิจัยนำโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและอธิปไตย 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาที่สร้างขึ้นให้ประธานและคณะกรรมการตรวจสอบในเรื่องความสอดคล้องระหว่างนิยามศัพท์เฉพาะ จุดมุ่งหมายกิจกรรม เนื้อหา และวิธีดำเนินการ จำนวน 10 ครั้ง

2.3 ผู้วิจัยนำโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและอธิปไตย 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน คือ อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง อาจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช และอาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี ตรวจสอบความสอดคล้อง ในเรื่องจุดมุ่งหมาย นิยามศัพท์เฉพาะ กิจกรรม เนื้อหา วิธีดำเนินการ และการประเมินผลแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.4 ผู้วิจัยนำโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและอธิปไตย 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับเนื้อหา วิธีการและระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองก่อนนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ขอนหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความร่วมมือจากโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้นำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลถึงผู้อำนวยการในโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร และทำการแจกแบบสอบถามให้กับผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวน 820 ชุด

3. ทดลองใช้โปรแกรมแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กับกลุ่มตัวอย่าง 15 คน
ปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 การเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาช่วงชั้นที่ 3

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	หัวข้อเรื่อง	สิ่งที่พัฒนา
1	พุธ 4 ตุลาคม 2552 15.00 – 16.00	ปฐมนิเทศ “การสร้างความสัมพันธ์”	สร้างความคุ้นเคย
2	ศุกร์ 6 ตุลาคม 2552 15.00 – 16.00	เกม “อ่านภาษากาย ทายให้ถูก”	ความสนใจ
3	จันทร์ 9 ตุลาคม 2552 15.00 – 16.00	กรณีตัวอย่าง “คุณครู กับ ลูกศิษย์”	ความสนใจ
4	พุธ 11 ตุลาคม 2552 15.00 – 16.00	เกม “คิดก่อนลงมือทำ”	การวางแผน
5	ศุกร์ 13 ตุลาคม 2552 15.00 – 16.00	บทบาทสมมติ “วางแผนทุกครั้ง”	การวางแผน
6	จันทร์ 16 ตุลาคม 2552 15.00 – 16.00	อภิปรายกลุ่ม “ห้องเรียนของข้าพเจ้า”	การพึ่งตนเอง
7	พุธ 18 ตุลาคม 2552 15.00 – 16.00	อภิปรายกลุ่ม “เรียนอย่างไรให้มี ความสุข”	การพึ่งตนเอง
8	ศุกร์ 20 ตุลาคม 2552 15.00 – 16.00	กรณีตัวอย่าง “การเรียนของกรณีการ”	การตั้งเป้าหมาย
9	จันทร์ 23 ตุลาคม 2552 15.00 – 16.00	บทบาทสมมติ “ชีวิตไม่เคยท้อ”	การตั้งเป้าหมาย
10	พุธ 25 ตุลาคม 2552 15.00 – 16.00	ปัจฉิมนิเทศ อภิปรายกลุ่ม “สัญญาใจ”	สรุปผล

แผนการทดลอง

การทดลองครั้งนี้เป็นการทดลองแบบกลุ่มเดียวสอบก่อน-หลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) ซึ่งมีแบบแผนการทดลอง ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์. 2541: 326)

สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
T1	X	T2

ความหมายของสัญลักษณ์

T1	แทน	การทดสอบก่อนการทดลอง
T2	แทน	การทดสอบหลังการทดลอง
X	แทน	ได้รับโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการทดลอง

1. ขึ้นก่อนการทดลอง

ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มทดลอง จำนวน 15 คน ทำแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นและเก็บคะแนนไว้ก่อนการทดลอง (Pretest)

2. ขึ้นการทดลอง

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองโดยให้กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 10 ครั้งโดยกำหนดเป็น 3 ครั้งต่อสัปดาห์ในวันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ เวลา 15.00 – 16.00 นาฬิกา

3. ขึ้นหลังการทดลอง

ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ชุดเดียวกันกับฉบับที่ใช้ก่อนการทดลองแล้วเก็บเป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest)

4. ผู้วิจัยนำคะแนนการทดสอบก่อนการทดลองและคะแนนการทดสอบหลังการทดลองมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตามตัวแปรอิสระ
2. เปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพุทธศาสนาโดยใช้กิจกรรมกลุ่มของนักเรียน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 คะแนนเฉลี่ย (Mean)

1.2 คะแนนความเบี่ยงเบนตามมาตรฐาน (Standard Deviation)

1.3 ค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentiles)

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

2.1 วิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC; Item Objective Congruency ของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้ (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2545: 95)

2.2 วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้การวิเคราะห์ค่าระหว่างข้อกับคะแนน (Item total Correlation) และค่าเชื่อมั่นความสอดคล้องภายใน โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค

2.3 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient 1998: 191)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

3.1 เปรียบเทียบการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เป็นกลุ่มทดลอง โดยทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One way analysis of variance) หรือทดสอบค่า F ถ้าหากพบว่าผลการทดสอบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการทดสอบความแตกต่างตามวิธีของ Scheffe

3.2 เปรียบเทียบการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาจำแนกตามเพศของนักเรียนโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ก่อนและหลังการทดลองโดยใช้ t-test for dependent Samples (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543: 160)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล และแปลความหมายผลของการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้แทนความหมายดังนี้

N	แทน	จำนวนประชากร
n	แทน	กลุ่มตัวอย่าง
X	แทน	ค่าคะแนน
\bar{X}	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ย 2 กลุ่ม (t-test)
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 3 กลุ่ม (F-test)
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of freedom)
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean square)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลส่วนตัว แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

1.1 เพศ ระดับชั้น และอิทธิบาท 4 ของนักเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปากกวดัง

ตาราง 2

ตาราง 2 แสดงค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน

ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	432	52.70
	หญิง	388	47.30
	รวม	820	100

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน	ร้อยละ
ระดับชั้น	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	323	39.40
	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	297	36.20
	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	200	24.40
	รวม	820	100
อิทธิบาท 4	สูง ($\bar{X} = 4.44$)	49	6.00
	ค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.73$)	345	42.00
	ปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$)	370	45.10
	ค่อนข้างต่ำ ($\bar{X} = 2.37$)	51	6.20
	ต่ำ ($\bar{X} = 1.70$)	5	0.60
	รวม	820	100

จากตาราง 2 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 52.70) และเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 จำนวนพอๆ กัน (ร้อยละ 39.40 และร้อยละ 36.20 ตามลำดับ) ส่วนอิทธิบาท 4 โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับค่อนข้างสูง และระดับปานกลาง (ร้อยละ 42.00 และร้อยละ 45.10 ตามลำดับ)

1.2 ระดับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏดัง ตาราง 3

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา (N=820)

ด้าน	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ฉันทะความรู้สึกรู้สึกพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.26	.614	ปานกลาง
2. วิริยะความพากเพียรพยายามในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.47	.683	ค่อนข้างสูง
3. จิตตะความเอาใจใส่ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.33	.573	ปานกลาง
4. วิมังสาการหมั่นตรึกตรองพิจารณาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.45	.653	ค่อนข้างสูง
รวม	3.38	.537	ปานกลาง

จากตาราง 3 พบว่า นักเรียนที่มีอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า วิริยะความพากเพียรพยายามในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.47$) วิมังสาการหมั่นตรึกตรองพิจารณาในการเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.45$) นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

1.2.1 ระดับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านฉันทะความรู้สึกรู้สึกพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ ปรากฏดังตาราง 4

ตาราง 4 อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านฉันทะความรู้สึกรู้สึกพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา (N=820)

ด้านฉันทะ ความรู้สึกรู้สึกพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ข้าพเจ้าชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.96	.88	ค่อนข้างสูง
2. ข้าพเจ้าชอบบรรยากาศการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.91	.97	ค่อนข้างสูง
3. ข้าพเจ้าชอบทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา	3.89	.95	ค่อนข้างสูง
4. ข้าพเจ้าไม่ชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเพราะเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ	2.07	1.22	ปานกลาง

ตาราง 4 (ต่อ)

ด้านฉันทะ ความรู้สึกพึงพอใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
5. ข้าพเจ้าชอบเข้าห้องสมุดค้นคว้าหาความรู้วิชาพระพุทธศาสนา	2.91	1.14	ปานกลาง
6. ข้าพเจ้าชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเพราะทำให้ชีวิตข้าพเจ้าดีขึ้น	3.65	.99	ค่อนข้างสูง
7. ข้าพเจ้าชอบวิชาพระพุทธศาสนา มากกว่าวิชาอื่นๆ	2.93	1.08	ปานกลาง
8. ข้าพเจ้าชอบทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาให้เสร็จเป็นวิชาแรก แม้จะมีการบ้านวิชาอื่นก็ตาม	2.78	1.13	ปานกลาง
รวม	3.26	.59	ปานกลาง

จากตาราง 4 พบว่า อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านฉันทะความรู้สึกพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวม อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนชอบบรรยากาศการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนชอบทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา และนักเรียนชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเพราะทำให้ชีวิตข้าพเจ้าดีขึ้นในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.96$, $\bar{X} = 3.91$, $\bar{X} = 3.89$, $\bar{X} = 3.65$ ตามลำดับ) ส่วนความรู้สึกพึงพอใจข้ออื่นๆ อยู่ในระดับ ปานกลาง

1.2.2 ระดับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านวิริยะความพากเพียรพยายามในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ ปรากฏดังตาราง 5

ตาราง 5 อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านวิริยะความพากเพียรพยายามในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา (N=820)

ด้านวิริยะ ความพากเพียรพยายามในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกท้อแท้ เมื่อทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาที่ยาก	3.53	1.08	ค่อนข้างสูง
2. ข้าพเจ้าอดทนทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาให้เสร็จก่อนกำหนดส่งทุกครั้ง แม้ว่าจะมีการบ้านวิชาอื่นๆ ด้วยก็ตาม	3.34	1.08	ปานกลาง
3. ข้าพเจ้าพยายามทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาส่งครูให้เสร็จทันเวลา	3.77	1.04	ค่อนข้างสูง
4. ข้าพเจ้าพยายามมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา	3.71	.96	ค่อนข้างสูง
5. เมื่อเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าพยายามถามครูโดยไม่รู้สึกท้อแท้	3.35	1.09	ค่อนข้างสูง
6. ข้าพเจ้ามีความพยายามที่จะอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาให้จบตามที่ข้าพเจ้ากำหนดไว้แม้ว่าจะใช้เวลาานาน	3.24	1.05	ปานกลาง
7. ข้าพเจ้ามีความอดทนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีเสียงเพื่อนพูดคุยรบกวน	3.57	1.04	ค่อนข้างสูง
8. ข้าพเจ้าพยายามทบทวนบทเรียนที่ยากในวิชาพระพุทธศาสนาเสมอๆ	3.21	1.02	ปานกลาง
รวม	3.47	.68	ค่อนข้างสูง

จากตาราง 5 พบว่า อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านวิริยะความพากเพียรพยายามในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนไม่เคยรู้สึกท้อแท้ เมื่อทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาที่ยาก นักเรียนพยายามทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาส่งครูให้เสร็จทันเวลา นักเรียนพยายามมีส่วนร่วมในการทำ

กิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา เมื่อเรียน วิชาพระพุทธศาสนาไม่เข้าใจข้าพเจ้าพยายามถามครูโดยไม่รู้สึกท้อแท้ และนักเรียนมีความอดทนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีเสียงเพื่อนพูดคุยรบกวน อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.53$, $\bar{X} = 3.77$, $\bar{X} = 3.71$, $\bar{X} = 3.35$, $\bar{X} = 3.57$ ตามลำดับ) นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

1.2.3 ระดับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านจิตตะความเข้าใจใ้ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ ปรากฏดังตาราง 6

ตาราง 6 อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านจิตตะความเข้าใจใ้ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา (N=820)

ด้านจิตตะความเข้าใจใ้ในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ข้าพเจ้าตั้งใจฟังครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา	3.84	.96	ค่อนข้างสูง
2. ข้าพเจ้าตั้งใจทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนา	3.67	.98	ค่อนข้างสูง
3.ข้าพเจ้าตั้งใจอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาตามที่ครูมอบหมาย	3.43	1.05	ค่อนข้างสูง
4. ข้าพเจ้าไม่ตั้งใจฟังครูอธิบาย เมื่อเพื่อนชวนคุย	2.70	1.25	ปานกลาง
5. ข้าพเจ้าตั้งใจเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ	3.71	1.04	ค่อนข้างสูง
6. ข้าพเจ้าให้ความสำคัญกับงานวิชาพระพุทธศาสนาที่ครูมอบหมาย	3.77	1.82	ค่อนข้างสูง
7. ข้าพเจ้าชอบนั่งหม้อลอย ขณะเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	2.65	1.24	ปานกลาง
8. ข้าพเจ้ามักง่วงนอนในเวลาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	2.76	1.24	ปานกลาง
9. ข้าพเจ้ามีสมาธิและจดจ่อในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.42	.99	ค่อนข้างสูง
รวม	3.33	.57	ปานกลาง

จากตาราง 6 พบว่า อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านจิตตะความเข้าใจใ้ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนตั้งใจฟังครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนตั้งใจทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนตั้งใจอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาตามที่ครูมอบหมาย นักเรียนตั้งใจเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ นักเรียน ให้ความสำคัญกับงาน วิชาพระพุทธศาสนาที่ครูมอบหมาย นักเรียนมีสมาธิและจดจ่อในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 3.84$, $\bar{X} = 3.67$,

$\bar{X} = 3.43$, $\bar{X} = 3.71$, $\bar{X} = 3.77$, $\bar{X} = 3.42$ ตามลำดับ) ส่วนความเอาใจใส่ในการเรียนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

1.2.4 ระดับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านวิม้งสาการหมั่นตริกตรองพิจารณาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ ปรากฏดังตาราง 7

ตาราง 7 อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านวิม้งสาการหมั่นตริกตรองพิจารณาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา (N=820)

ด้านวิม้งสา การหมั่นตริกตรองพิจารณาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ข้าพเจ้าหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของงานวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนส่งครูทุกครั้ง	3.40	1.06	ปานกลาง
2. ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความละเอียดรอบคอบในการทำงานวิชาพระพุทธศาสนา	3.04	1.11	ปานกลาง
3. ข้าพเจ้าหมั่นติดตามผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับครูทุกครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ผลการเรียนดีขึ้น	3.55	1.05	ค่อนข้างสูง
4. เมื่อผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่ดี ข้าพเจ้าจะทบทวนหาข้อผิดพลาดทุกครั้ง	3.48	1.00	ค่อนข้างสูง
5. เมื่อครูเสนอแนะข้อบกพร่องในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะปรับปรุงแก้ไขทันที	3.68	.98	ค่อนข้างสูง
6. ข้าพเจ้ามีความรอบคอบในการทำงานวิชาพระพุทธศาสนา	3.41	1.00	ค่อนข้างสูง
7. ข้าพเจ้าปรับปรุงวิธีทำงานวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา	3.59	1.01	ค่อนข้างสูง
รวม	3.45	.65	ค่อนข้างสูง

จากตาราง 7 พบว่า อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านวิม้งสาการหมั่นตริกตรองพิจารณาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนหมั่นติดตามผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับครูทุกครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ผลการเรียนดีขึ้น เมื่อผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่ดี ข้าพเจ้าจะทบทวนหา

ข้อผิดพลาดทุกครั้ง เมื่อครูเสนอแนะข้อบกพร่องในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะปรับปรุงแก้ไขทันที นักเรียนมีความรอบคอบในการทำงาน วิชาพระพุทธศาสนา และนักเรียนปรับปรุงวิธีทำงานวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา ($\bar{X} = 3.55$, $\bar{X} = 3.48$, $\bar{X} = 3.68$, $\bar{X} = 3.41$, $\bar{X} = 3.59$ ตามลำดับ) นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ระดับแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏดังตาราง 8

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา (N=820)

ด้าน	\bar{X}	S.D.	ระดับแรงจูงใจ
1. การวางแผนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.04	.663	ปานกลาง
2. ความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.81	.639	ค่อนข้างสูง
3. การพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	2.99	.628	ปานกลาง
4. ตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.34	.667	ปานกลาง
รวม	3.30	.512	ปานกลาง

จากตาราง 8 พบว่า นักเรียนที่มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.81$) นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

1.3.1 ระดับแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการวางแผนในการเรียน
วิชาพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏดังตาราง 9

ตาราง 9 แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการวางแผนในการเรียน
วิชาพระพุทธศาสนา (N=820)

ด้านการวางแผนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ข้าพเจ้าจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมทุกครั้งก่อนมาเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	4.02	.89	ค่อนข้างสูง
2. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนเข้าเรียนทุกวัน	2.66	1.02	ปานกลาง
3. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนา ล่วงหน้าก่อนสอบ ทุกครั้ง	3.27	1.11	ปานกลาง
4. ข้าพเจ้าทำตารางเวลาการอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนา ทุกวัน	2.57	1.23	ปานกลาง
5. ข้าพเจ้าไม่เคยจัดตารางเวลาการอ่านหนังสือ วิชาพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน	2.70	1.30	ปานกลาง
รวม	3.04	.66	ปานกลาง

จากตาราง 9 พบว่า แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการวางแผนในการเรียน
วิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียน
จัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมทุกครั้งก่อนมาเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับค่อนข้างสูง
($\bar{X} = 4.02$) ส่วนกิจกรรมในการวางแผนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

1.3.2 ระดับแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านความสนใจในการเรียน
วิชาพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏดังตาราง 10

ตาราง 10 แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านความสนใจในการเรียน
วิชาพระพุทธศาสนา (N=820)

ด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมกลุ่ม วิชาพระพุทธศาสนา	3.85	1.13	ค่อนข้างสูง
2. ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นตั้งใจฟังขณะครูอธิบาย วิชาพระพุทธศาสนา	3.88	.88	ค่อนข้างสูง
3. ข้าพเจ้าเพลิดเพลินกับงานวิชาพระพุทธศาสนาที่ต้องใช้ความ กล้าแสดงออก	3.63	1.04	ค่อนข้างสูง
4. ข้าพเจ้าชอบกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา ที่เปิดโอกาสให้แสดง ความคิดได้อย่างอิสระ	3.87	1.00	ค่อนข้างสูง
5. ข้าพเจ้ากระตือรือร้นเมื่อครูถามปัญหาวิชาพระพุทธศาสนา	3.38	.98	ค่อนข้างสูง
6. ข้าพเจ้าเพลิดเพลินที่ได้ฟังการบรรยายวิชาพระพุทธศาสนาจาก วิทยากรพิเศษ	3.97	.98	ค่อนข้างสูง
7. ข้าพเจ้ากระตือรือร้นทำงานวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อทำงานนั้นให้เสร็จ	3.90	.99	ค่อนข้างสูง
8. เมื่อได้ทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนากับเพื่อน ข้าพเจ้ารู้สึกเพลิดเพลิน	4.02	.96	ค่อนข้างสูง
รวม	3.81	.63	ค่อนข้างสูง

จากตาราง 10 พบว่า แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านความสนใจในการเรียน
วิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เมื่อได้
ทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนากับเพื่อน นักเรียนรู้สึกเพลิดเพลิน ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 4.02$)
ส่วนความสนใจข้ออื่นๆ อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

1.3.3 ระดับแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการพึ่งตนเองในการเรียน
วิชาพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏดังตาราง 11

ตาราง 11 แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการพึ่งตนเองในการเรียน
วิชาพระพุทธศาสนา (N=820)

ด้านการพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ข้าพเจ้าทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง	3.90	1.46	ค่อนข้างสูง
2. การบ้านวิชาพระพุทธศาสนาข้าพเจ้าจะให้เพื่อนช่วยทุกครั้ง	2.70	1.17	ปานกลาง
3. เมื่อสงสัยในวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะค้นคว้าให้เข้าใจด้วยตนเอง	3.32	1.03	ปานกลาง
4. ข้าพเจ้ามักจะค้นคว้าหาความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมจากที่เรียนในห้องเรียน	3.16	1.07	ปานกลาง
5. เมื่อทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาไม่เสร็จ ข้าพเจ้าจะให้เพื่อนทำให้	2.13	1.28	ปานกลาง
6. แม้ว่าทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาจะยากหรือง่าย ข้าพเจ้าจะพึ่งคนอื่นให้ช่วยค้นหางานเสมอ	2.79	1.22	ปานกลาง
7. เมื่อข้าพเจ้าป่วยทำให้ขาดเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะอ่านบททวนด้วยตนเอง	3.07	1.13	ปานกลาง
8. เมื่อเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจะค้นคว้าจากห้องสมุดโรงเรียนทุกครั้ง	2.72	1.36	ปานกลาง
9. ข้าพเจ้าไม่เคยให้เพื่อนช่วยทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาเลย	3.14	1.32	ปานกลาง
รวม	2.99	.62	ปานกลาง

จากตาราง 11 พบว่า แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาด้วยตนเองอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.90$) ส่วนการพึ่งตนเองข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

1.3.4 ระดับแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏดังตาราง 12

ตาราง 12 แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา (N=820)

ด้านการตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ข้าพเจ้าตั้งความหวังทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไว้ค่อนข้างสูง	3.32	1.07	ปานกลาง
2. ข้าพเจ้าต้องการมีความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน	3.58	1.05	ค่อนข้างสูง
3. ข้าพเจ้ามุ่งศึกษาความรู้ทางวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง	3.62	1.02	ค่อนข้างสูง
4. ข้าพเจ้าจะเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไปเรื่อยๆ โดยไม่สนใจต่อผลการเรียน	2.65	1.20	ปานกลาง
5. ข้าพเจ้ามุ่งมั่นเรียนวิชาพระพุทธศาสนาให้เก่ง	3.52	1.01	ค่อนข้างสูง
6. ข้าพเจ้าต้องการได้ความรู้ด้านวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถแนะนำคนอื่นได้	3.55	1.04	ค่อนข้างสูง
7. ข้าพเจ้ามุ่งมั่นนำความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อไปเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลาย	3.65	1.05	ค่อนข้างสูง
8. ข้าพเจ้ารู้สึกหมดกำลังใจที่จะเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เมื่อรู้ว่าตนเองได้ผลคะแนนต่ำกว่าเพื่อน	2.82	1.32	ปานกลาง
รวม	3.34	.66	ปานกลาง

จากตาราง 12 พบว่า แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนต้องการมีความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน นักเรียนมุ่งศึกษาความรู้ทางวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง นักเรียนมุ่งมั่นเรียนวิชาพระพุทธศาสนาให้เก่ง นักเรียนต้องการได้ความรู้ด้านวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถแนะนำคนอื่นได้ และนักเรียนมุ่งมั่นนำความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อไปเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X}=3.58$,

$\bar{X}=3.62$, $\bar{X}=3.52$, $\bar{X}=3.55$, $\bar{X}=3.65$ ตามลำดับ) ส่วนการตั้งเป้าหมายข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาจำแนกตามสถานภาพ

2.1 แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตาราง 13

ตาราง 13 เปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ

ด้าน	เพศ	n	\bar{X}	S.D	t
1. การวางแผนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ชาย	432	3.06	.713	.716
	หญิง	388	3.03	.604	
2. ความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ชาย	432	3.75	.608	2.85*
	หญิง	388	3.88	.666	
3. การพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ชาย	432	3.07	.693	3.88*
	หญิง	388	2.90	.534	
4. การตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ชาย	432	3.36	.683	.727
	หญิง	388	3.32	.650	
รวม	ชาย	432	3.31	.536	.766
	หญิง	338	3.28	.485	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตาราง 13 นักเรียนชายหญิงมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักเรียนเรียนชายหญิงมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพียง 2 ด้าน คือ ด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และด้านการพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ที่เหลือไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องสมมติฐาน ข้อ 1

2.2 แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามระดับชั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
ปรากฏดังตาราง 14-15

ตาราง 14 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามระดับชั้น

ด้าน	ชั้น	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. การวางแผนในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	ม.1	323	3.00	.682	ปานกลาง
	ม.2	297	3.09	.680	ปานกลาง
	ม.3	200	3.05	.603	ปานกลาง
2. ความสนใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	ม.1	323	3.82	.666	ค่อนข้างสูง
	ม.2	297	3.77	.614	ค่อนข้างสูง
	ม.3	200	3.86	.630	ค่อนข้างสูง
3. การพึ่งตนเองในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	ม.1	323	2.97	.623	ปานกลาง
	ม.2	297	3.04	.660	ปานกลาง
	ม.3	200	2.95	.587	ปานกลาง
4. การตั้งเป้าหมายในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	ม.1	323	3.33	.673	ปานกลาง
	ม.2	297	3.35	.699	ปานกลาง
	ม.3	200	3.34	.610	ปานกลาง
รวม	ม.1	323	3.28	.525	ปานกลาง
	ม.2	297	3.31	.530	ปานกลาง
	ม.3	200	3.30	.464	ปานกลาง

จากตาราง 14 พบว่า แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามระดับชั้น โดยรวมของนักเรียนทุกระดับชั้น อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนทุกระดับชั้น มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง คือด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ส่วนอีก 3 ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 15 เปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามระดับชั้น

ด้านการวางแผนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา				
แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	1.130	2	.565	1.284
ภายในกลุ่ม	359.677	817	.440	
รวม	360.808	819		
ด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา				
แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	1.027	2	.514	1.258
ภายในกลุ่ม	333.696	817	.408	
รวม	334.723	819		
ด้านการพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา				
แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	1.059	2	.530	1.340
ภายในกลุ่ม	322.804	817	.395	
รวม	323.863	819		
ด้านการตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา				
แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2.72E-02	2	1.360E-02	.030
ภายในกลุ่ม	365.097	817	.447	
รวม	365.097	819		
โดยรวมทั้ง 4 ด้าน				
แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	9.327E-02	2	4.664E-02	.189
ภายในกลุ่ม	202.047	817	.247	
รวม	202.140	819		

จากตาราง 15 พบว่า แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศานานักเรียนแต่ละระดับชั้น ไม่แตกต่างกัน ทั้งแรงจูงใจโดยรวม และรายด้าน ไม่สอดคล้องสมมติฐานข้อ 1

3. ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏดังตาราง 16

ตาราง 16 ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ด้าน		แรงจูงใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	อิทธิบาท 4 ในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา
แรงจูงใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	Pearson Correlatin	1.000	.746**
	Sig.(2-tailed)	.	.001
	N	15	15
อิทธิบาท 4 ในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	Pearson Correlatin	.746**	1.000
	Sig.(2-tailed)	.001	.
	N	15	15

จากตาราง 16 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .746** นั่นคือ แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ทางบวกกับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐาน ข้อ 3

ตอนที่ 2 การใช้โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ผลการทดลอง
ปรากฏดังตาราง 17

ตาราง 17 การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนและหลังการ
เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ด้าน	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D	
ด้านการวางแผนในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	2.42	0.61	3.49	0.57	4.312**
ด้านความสนใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	2.35	0.41	4.28	0.46	12.808**
ด้านการพึ่งตนเองในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	2.69	0.43	3.82	0.43	6.394**
ด้านการตั้งเป้าหมายในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา	2.02	0.29	3.90	0.40	20.011**
รวม	2.37	0.28	3.87	0.31	12.402**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตาราง 17 พบว่า แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน ก่อนและหลัง
เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมาย มีดังนี้

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนมีเพศต่างกันมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน
2. นักเรียนระดับชั้นต่างกันมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน
3. แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนมีความสัมพันธ์กัน
4. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้นหลังจากเข้าร่วมโปรแกรม

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

แหล่งข้อมูล ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 820 คน

ตอนที่ 2 การพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ประชากรที่ใช้เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ที่มีคะแนนการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา ได้จำนวน 200 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้สุ่มอย่างง่ายจากนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ ระดับชั้น
2. แบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
3. แบบสอบถามอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
4. โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

วิธีการดำเนินการทดลอง

1. ขั้นก่อนการทดลอง

ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มทดลอง จำนวน 15 คน ทำแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นและเก็บคะแนนไว้ก่อนการทดลอง

2. ขั้นการทดลอง

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองโดยให้กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 10 ครั้งโดยกำหนดเป็น 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ในวันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ เวลา 15.00 – 16.00 นาฬิกา

3. ขั้นหลังการทดลอง

ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ชุดเดียวกันกับฉบับที่ใช้ก่อนการทดลองแล้วเก็บเป็นคะแนนหลังการทดลอง

4. ผู้วิจัยนำคะแนนการทดสอบก่อนการทดลองและคะแนนการทดสอบหลังการทดลองมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
2. หาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
3. เปรียบเทียบคะแนนแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน ก่อนและหลังได้รับโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพุทธศาสนาโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1

1. นักเรียนมีอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านวิริยะในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ด้านวิมังสาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ส่วนด้านฉันทะในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และจิตตะในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง

2. นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ส่วนด้านการวางแผนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา การพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และการตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง

3. แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวม ระหว่างชายหญิง ไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และการพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

4. แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่แตกต่างกัน

5. แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ทางบวกกับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 2

นักเรียนที่ร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพุทธศาสนาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาและพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มี เพศและระดับชั้นเรียนต่างกัน ของนักเรียนโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน สังกัดกรุงเทพมหานคร มีประเด็นที่สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. นักเรียนมีอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแล้ว พบว่าด้านวิริยะในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.47$) สาเหตุที่ทำให้นักเรียนมีวิริยะความพากเพียรพยายามในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับค่อนข้างสูง เพราะนักเรียนเหล่านั้น ได้ตระหนักถึงเป้าหมาย คือสิ่งที่ได้ตั้งใจไว้ในใจว่าเราจะกระทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ เมื่อได้รู้ถึงสิ่งที่คาดหวังและรู้ถึงเป้าหมายที่ได้ตั้งใจแล้ว จึงทำให้เกิดความวิริยะพากเพียรพยายามมากขึ้นกว่าเดิมในการที่จะกระทำให้ประสบความสำเร็จในเป้าหมายที่ตนเองได้ตั้งใจไว้ จึงเกิดเป็นพลังช่วยผลักดันให้เกิดกำลังที่จะต่อสู้ฝ่าฝืนอุปสรรคที่ได้พบเจอในระหว่างการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับ วคิน อินทสระ (2530: 43) ได้ให้ความหมายวิริยะว่า ความเป็นผู้กล้า คือ แกล้วกล้าในกิจที่ทำไม่ย่อท้อ ย่อหย่อน ทำกิจด้วยกำลังทั้งหมด มีความบากบั่นมั่นคง (ทพฺพปรุกโม) ไม่ทอดธุระเสียกลางคัน หรือละทิ้งเสียกลางคัน (อนิกฺขิตตฺตฺโร) มีความพากเพียรอยู่เสมอไม่จับจด หรือหยุดเสีย ทำจนกว่าจะถึงจุดมุ่งหมายนั้นๆ (อารทฺธวิริโย) ชื่อว่า ความเพียร สัตว์ทั้งหลายควรทำ (วิริยํ นามเต สตุเตหิ กตฺตพฺพ) ความเพียรเป็นสิ่งที่นักปราชญ์สรรเสริญ เมื่อบุคคลได้ทำคามเพียรเต็มกำลังของตนแล้วถึงไม่สำเร็จ ใครเล่าจะตำหนิได้ นักปราชญ์ตำหนิคนที่ล้มเหลว เพราะกระทำคามเพียรย่อหย่อนนั่นเอง ดังที่พระธรรมปิฎก (ประยูร ญฺ ปยุตฺโต. 2545: 880) กล่าวว่า วิริยะ คือความเพียร ความแกล้วกล้า เข้มแข็ง กระตือรือร้นในธรรม หรือสิ่งที่ปัญญาเห็นได้ อาจหาญในความดี มีกำลังใจสู้กิจ บากบั่น รุดไปข้างหน้า ยึดจิตไว้ได้ ไม่ให้หลุดหรือถอยหรือท้อแท้ ฉะนั้น เมื่อทำสิ่งใดด้วยความเพียรพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้นก็ย่อมสำเร็จดังที่ตั้งใจไว้ ส่วนด้านวิมังสาการหมั่นตรึกตรองพิจารณาในการเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.45$) เพราะเกิดความเข้าใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามากขึ้นกว่าเดิม อันเนื่องมาจากการที่ได้หลักในการคิดและวิเคราะห์ที่ถูกต้อง เมื่อได้รู้หลักในการคิดวิเคราะห์แล้ว การพิจารณา การตรึกตรอง จึงมากขึ้นตามกระบวนการเรียนรู้ไปด้วย เมื่อเราได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือหลักและวิธีการของการเรียนรู้ในเรื่องอะไรแล้วก็ตาม การหมั่นตรึกตรอง พิจารณา ในเรื่องนั้นๆ ก็จะมากขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับ มหาสมชาย สุานวุฑฺโฒ (2550: 124) วิมังสา คือความเข้าใจทำ หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นปานใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คั่งค้างจนได้ เพราะแม้ว่าขั้นตอนการทำงานจะสำเร็จไปแล้ว แต่ผลงานก็ไม่เรียบร้อย ต้องทำกันใหม่ซ้ำไป ส่วนด้านฉันทะ และจิตตะในการเรียน

วิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) 2541: 45 – 46) ได้ให้ความหมาย ชั้นต่ำ ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเพื่อพัฒนาตนหรือต้องการรู้ในสิ่งต่างๆ เพราะถ้ามีชั้นต่ำอยากทำ อยากเรียนรู้อีกแล้ว ก็เกิดการอยากศึกษา เมื่อพบปัญหาที่พยายามอย่างไม่ทอดทิ้ง จึงกล่าวได้ว่าชั้นต่ำเป็นจิตสำนึกของการศึกษา สอดคล้องกับ อรุณศรี กุมุท (2516: 7) อธิบายว่า ความตั้งใจเรียนคือพลังอย่างหนึ่งที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลและผลักดันให้ประกอบกิจกรรมต่างๆ อย่างจริงจังปริมาณของความผลักดันนี้มีความสัมพันธ์กับผลสำเร็จแห่งกิจกรรมของบุคคล กล่าวคือ บุคคลที่มีความตั้งใจมากจะมีผลสัมฤทธิ์ในการทำงานสูง ตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีปริมาณความตั้งใจน้อยจะมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนต่ำ ฉะนั้นในการเรียนหรือในการทำงานวิชาพระพุทธศาสนา นอกจากมีความพอใจ (ชั้นต่ำ) แล้วจะต้องมีความบากบั่นไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย (วิริยะ) แล้วยังจะต้องเอาใจฝักใฝ่ (จิตตะ) ในสิ่งนั้นไม่วางธุระยังต้องใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล (วิมังสา) เมื่อบุคคลประกอบพร้อมด้วยคุณธรรม ทั้ง 4 นี้แล้วอาจบรรลุสิ่งที่ต้องประสงค์ ซึ่งไม่เหลือวิสัยให้สำเร็จได้

2. นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง กล่าวคือ คนเรามีความสนใจในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นๆ เช่นการศึกษาอบรม ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับชั้น ระดับสติปัญญา ความสามารถทางร่างกายและความถนัด สิ่งเหล่านี้ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสนใจในการเรียน สอดคล้องกับ ไจนส์ (Jones.1970: 42-48) ได้ศึกษาความเปลี่ยนแปลงความรู้ที่รับผิดชอบของเด็กตามอายุ พบว่าเด็กอายุ 9-11 ปี มีความรู้ที่รับผิดชอบน้อยและมีช่วงความรับผิดชอบไม่แตกต่างกันเลย อายุ 13 ปีขึ้นไปจะมีความรับผิดชอบสูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึง 16-17 ปี จะคงที่อีกครั้ง สอดคล้องกับ แมคเคลแลนด์ (McClelland. 1969: 2339-A) ได้ศึกษาตัวแปรที่ใช้ทักษะด้านสติปัญญาที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ความสนใจเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง เบ็ญจาภา สุธะพินทุ (2536: 66) ได้ศึกษาเรื่องสาเหตุของการสูญเปล่าทางการศึกษาเกิดจากการที่นักศึกษาปรับตัวเข้ากับสภาพการเรียนไม่ได้ ขาดการวางแผนการเรียนที่ดี ไม่มีวิธีแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนของตน สอดคล้องกับ รัตนา ภัทรธัญญา (2535: 48 – 49) ได้ศึกษาผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อการพึ่งตนเองด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนทุ่งทรายวิทยา อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าการใช้เทคนิคแม่แบบทำให้นักเรียนมีการพึ่งตนเองด้านการเรียนสูงขึ้นกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ แบนดูราและคณะ (พัฒนาพลอยประไพ. 2539: 75; อ้างอิงจาก Bandura. 1974) ได้ทดลองโดยจัดกลุ่มผู้เรียนให้กลุ่มที่ 1 ตั้งเป้าหมายระยะยาว, กลุ่มที่ 2 ตั้งเป้าหมายระยะสั้น และกลุ่มที่ 3 ไม่ได้ตั้งเป้าหมาย จากการ

ทดลองปรากฏว่าผู้เรียนในกลุ่มที่ตั้งเป้าหมายระยะสั้นมีแรงจูงใจในการเรียน และสนใจในการเรียนสูงกว่า และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าทุกกลุ่ม นั่นคือผู้ที่มีแรงจูงใจในการเรียนสูงย่อมจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงย่อมจะมีแรงจูงใจในการเรียนสูงด้วย ดังนั้นหากสร้างหรือสนับสนุนให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้นเท่าใด เขาก็ย่อมจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากขึ้นเท่านั้น (Eggen; & Kauchak. 2004: 349)

3. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีคะแนนเฉลี่ยแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในสภาพสังคมปัจจุบัน ระบบข้อมูลข่าวสารเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เพศหญิงและเพศชายมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ดังนั้น เพศหญิงจึงกล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าคิดกล้าทำ และกล้าตัดสินใจในการเผชิญปัญหาที่ติดเกี่ยวกับเพศชาย นั่นคือเพื่อความอยู่รอดต่อการดำรงชีวิต และเพื่อการแข่งขันทางด้านความคิด ความสามารถเพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต โดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เพื่อนำไปพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.88$) ซึ่งจะเห็นได้ว่า นักเรียนหญิงมีความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนชาย สาเหตุที่นักเรียนหญิงมีความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนชาย มีอยู่ 2 ประการคือ ประการแรก ผู้ที่ทำการสอน คือพระ ซึ่งก็คือผู้ชาย กล่าวคือ เพศตรงกันข้ามกัน ย่อมเป็นที่สนใจของอีกฝ่าย ทำให้นักเรียนหญิงสนใจที่จะตั้งใจเรียน ประการที่สอง เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา คือพระธรรมคำสั่งสอน ซึ่งธรรมะมีสภาพเป็นสิ่งที่นุ่มนวลละเอียดอ่อน สุขุม ประณีต สามารถเข้ากับสภาพจิตใจของนักเรียนหญิงได้ง่ายและรวดเร็วกว่า เพราะโดยสภาพของผู้หญิง เป็นผู้ที่มีความอ่อนโยน นุ่มนวล ละมุนละไม ดังจะเห็นได้จากการทำบุญทางพระพุทธศาสนา ประชาชนทั่วไป โดยส่วนมากของผู้ทำบุญนั้นเป็นผู้หญิง สอดคล้องกับ ดิวอี้ (Dewey. 1959: 66) กล่าวว่า ความสนใจ คือ ความรู้สึกชอบหรือความพอใจที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่ง แนวคิดใดแนวคิดหนึ่งหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังที่ กูด (Good. 1973: 311) กล่าวว่า เป็นความรู้สึกชอบของคนเราแสดงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งความรู้สึกนี้อาจจะมีชั่วขณะหนึ่งหรืออาจจะมีถาวรต่อไปก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความอยาก رؤ้อยากเห็นของบุคคลนั้น ส่วนด้านการพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.07$) ซึ่งจะเห็นได้ว่า นักเรียนชายมีการพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนหญิง สาเหตุที่นักเรียนชายมีการพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา สูงกว่านักเรียนหญิงนั้น นักเรียนชายเป็นเพศ แทนสัญลักษณ์ของความเข้มแข็ง กล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ผู้ชายจึงมีความภาคภูมิใจในความเป็นผู้ชาย การพึ่งตนเองเป็นการแสดงออกซึ่งความเป็นผู้เข้มแข็ง กล้าหาญ และความเด็ดเดี่ยว สอดคล้องกับ อารี พันธุ์มณี (2544: 33) กล่าวไว้ว่า ความแตกต่างทางเพศหมายถึง ความแตกต่างในเรื่องต่างๆ ทางเพศชายและเพศหญิง ซึ่งวัฒนธรรมส่วนสำคัญในการ

กำหนดบทบาทของหญิงและชายให้แตกต่างกัน เช่น บางวัฒนธรรมถือว่า ชายเป็นช้างเท้าหน้า หญิงเป็นช้างเท้าหลัง หรือชายเป็นผู้นำหญิงเป็นผู้ตาม เป็นต้น หรือในบางวัฒนธรรมเชื่อว่าผู้ชายต้องเข้มแข็งอดทนอ่อนแอไม่ได้ผู้หญิงเป็นผู้ที่อ่อนแอกว่า หรือผู้ชายมีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานมากกว่าผู้หญิง เพราะในบางตำแหน่งไม่เปิดให้ผู้หญิงทำงานในตำแหน่งหน้าที่การงานสูงกว่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างเพศ โดยมีเรื่องของวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ฉะนั้น เพศหญิงและเพศชายมีความสามารถและมีความสนใจแตกต่างกัน เพศน่าจะเป็นตัวแปรที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

4. นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจด้านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยอาศัยหลักอิทธิบาท 4 โดยรวมแล้ว ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ข้อที่ 2 ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า นักเรียนมีเวลาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา 1 ครั้ง ต่อสัปดาห์ ซึ่งน้อยเกินไป ทำให้นักเรียนไม่ให้ความสำคัญกับวิชาพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ครู พระช่วยสอนนักเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ และสัมภาษณ์ครูผู้สอนในระดับช่วงชั้นที่ 3 พบว่า นักเรียนบางคนไม่ให้ความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนบางคนขาดความกระตือรือร้น นักเรียนบางคนไม่รับผิดชอบในการเรียน นักเรียนบางคนไม่มีความอดทนในการตั้งใจฟังครูสอน นักเรียนบางคนเล่นหรือหยอกล้อกัน นอกจากนี้แล้วเวลามอบหมายงานให้ทำในห้องหรือให้ไปทำเป็นการบ้าน นักเรียนโดยเฉลี่ยแต่ละห้อง ประมาณ 40 คน จะส่งการบ้านหรืองานที่ให้ไปทำในห้องน้อยมาก พอสอบถามก็จะตอบว่า ไม่ได้เอามาจากที่บ้าน ซี้เกียจ ไม่มีเวลาทำการบ้าน ต้องไปช่วยพ่อแม่ทำงาน ไม่รู้จะทำอย่างไรกับการบ้าน ส่วนนักเรียนที่มีความขยันในการเรียน มีความเอาใจใส่ เมื่อไม่เข้าใจส่วนไหนในบทที่เรียนก็จะถาม และเมื่อมอบหมายงานต่างๆ ให้ทำ ก็จะมี ความกระตือรือร้นในการทำงานให้เสร็จในเวลาเรียน พร้อมทำให้เสร็จในชั่วโมงเรียน และจากการสังเกตที่ให้ทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนจะมีความเอาใจใส่ให้ความร่วมมือกับเพื่อน มีความพยายามเพื่อให้มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม สรุปได้ว่าแรงจูงใจของนักเรียนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียน ไม่ได้เพิ่มขึ้นตามระดับชั้นเรียนที่สูงขึ้นหรือความแตกต่างระหว่างเพศไม่ได้ต่างกัน

5. แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กับอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3 ทำให้ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น สามารถนำมาใช้พัฒนาให้ประสบความสำเร็จในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและในการทำงาน โดยให้บูรณาการกับประสบการณ์ของนักเรียนที่ได้รับ เพื่อให้ให้นักเรียนมีการพัฒนาตนเองตามหลักอิทธิบาท 4 ได้อย่างต่อเนื่อง ปัญหาด้านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาจึงลดน้อยลง สอดคล้องกับ ภัทรพร ยุทธาภรณ์ พินิจ (254: 236-250) ได้ศึกษาสรุปแบบการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตฺโต เพื่อ

สร้างรูปแบบในการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต และศึกษาผลที่ได้จากการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กลุ่มตัวอย่างในการทดลองคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 คน ที่ได้รับการพัฒนาด้วยรูปแบบที่สร้างขึ้นการทดลองรูปแบบๆ ใช้เวลา 8 วัน วันละ 6-7 ชั่วโมง รวม 52 ชั่วโมง การเก็บข้อมูลมีทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการทดลอง ด้วยแบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แบบประเมินพฤติกรรม แบบสังเกตพฤติกรรม และการรายงานตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดลองสองค่าที่ (t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของป.อ.ปยุตโต ที่พัฒนาขึ้น ได้ใช้หลักสูตรธรรมคือ การรักษาศีล การฝึกสติและสมาธิตามหลักอิทธิบาท การพัฒนาปัญญาด้วยการสร้างศรัทธาและ โยโสมนสิการ และเนื้อหาการจัดกิจกรรมในการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ประกอบด้วยสาระคือ สภาพปัจจุบัน หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ แนวคิดทฤษฎีกระบวนการพัฒนาและผลการพัฒนาโดยมีจุดเน้นที่องค์ประกอบจะต้องบูรณาการตามหลักพุทธธรรม ส่วนผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่าผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต โดยรวมและในแต่ละด้าน (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ระยะเวลาหลังการทดลองสูงขึ้นกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมและรายงานตนเองอย่างชัดเจนว่า สามารถพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กล่าวคือ ผู้เรียนเพิ่มความตั้งใจ ความพยายาม ความเอาใจใส่และการใช้ปัญหาไตร่ตรองในการทำกิจกรรม อย่างเต็มความสามารถเพื่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อตนเองผู้อื่น และสังคม

6. จากผลการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยอาศัยหลักอิทธิบาท 4 ตาม เพศและระดับชั้นเรียน พบว่า นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมจำนวน 10 ครั้ง ทำให้มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาสูงขึ้นทั้งระดับชั้น และเมื่อพิจารณาผลการศึกษาระหว่างเพศกับแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา พบว่านักเรียนชายและนักเรียนหญิงต่างก็มี แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาสูงขึ้น ทั้งนี้เพราะการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจึงทำให้ผลการวิจัยนักเรียนมีความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 4 ทำให้ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนานั้น สามารถทำให้มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาได้จริง ทั้งนี้ เนื่องจากโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นโปรแกรมที่สร้างขึ้นโดยการบูรณาการเข้าร่วมกับกิจกรรมกลุ่มที่มีความหลากหลาย เพื่อพัฒนาความคิดให้เข้ากับตัวนักเรียนเอง และกับผู้อื่น อีกทั้งยังประยุกต์ใช้ตามศักยภาพของแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับ ทศพร อ้นสงคราม (2545: 82) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อศึกษาระดับ

แรงจูงใจ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเรียน และเพื่อสร้างสมการพยากรณ์แรงจูงใจในการเรียน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3 อันดับแรก คือ ความต้องการพัฒนาตนเองเทคนิค และวิธีการสอน และปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนคือ ความต้องการพัฒนาตนเอง เนื้อหาและหลักสูตรการเรียนการสอน บรรยากาศในห้องเรียน การเสริมแรง เป้าหมายในอนาคต และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ตามลำดับ ดังที่ พระราชวรมุนี (2542: 44) กล่าวไว้ว่า การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด แต่ผู้เรียนนั้นยังขาดความรับผิดชอบ ความเอาใจใส่ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น การใฝ่เรียนรู้ ใฝ่คิด คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ซึ่งนั่นเป็นสาเหตุที่การศึกษาของไทยไม่รุดหน้า และนั่นเป็นเพราะการศึกษาของไทยยังไม่ได้เติมเต็มทางด้านจิตสำนึกของการมีส่วนร่วม ไม่มีความเอาใจจริงเอาใจในสิ่งที่เรียนรู้ ไม่เห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน จึงทำให้ขาดความเพียร หนักไม่เอาเบาไม่สู้ จึงทำให้ไม่เอาใจใส่ต่อการเรียน ซึ่งทำให้การศึกษาของคนไทยไปไม่ถึงจุดหมาย และเด็กไทยในปัจจุบันนักเรียนยังขาดความเอาใจใส่ ความรับผิดชอบ การใฝ่เรียนรู้ ใฝ่คิด คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ จึงทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ฉะนั้น การจัดกิจกรรมกลุ่มจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดความศรัทธา ต่อวิชาพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคนมีความตั้งใจเรียนในวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาพระพุทธศาสนามากขึ้น เมื่อครูสอนนักเรียนจะสนใจ พร้อมทั้งให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมทางการเรียนการสอนในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนตามที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามจุดหมายที่ตั้งใจไว้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เนื่องจากผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ในด้านวิริยะความพากเพียรพยายามอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความพากเพียรพยายามมีความสำคัญกับการกระทำของบุคคล นั่นคือ ถ้านักเรียนมีความพากเพียรพยายามในการกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งสูง นักเรียนก็มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นสูงขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้น ถ้าสามารถพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนมีความพากเพียรให้สูงขึ้น จะมีผลทำให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาสูงขึ้นด้วย ย่อมสามารถกำหนดแนวทางของชีวิตของตนให้ประสบความสำเร็จในการเรียน นอกจากนี้ยังช่วยให้มองเห็นข้อบกพร่อง และพร้อมที่จะปรับปรุงตนเองให้มีความเจริญงอกงามในทุกด้าน

1.2 เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 3 นั้น พบว่า นักเรียนที่เป็นเพศชายและเพศหญิงแม้จะอยู่คนละช่วงชั้นเรียนก็มีแรงจูงใจใน

การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรร่วมมือกันพิจารณาและคัดเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นเรียน เพศ และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งจะส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน อันจะมีผลทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ เป็นพฤติกรรมเป้าหมายหลักในการจัดการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เรียนในช่วงชั้นอื่นๆ ได้แก่ เปรียบเทียบช่วงชั้นที่ 3 กับ ช่วงชั้นที่ 4 เพื่อจะได้ทราบว่านักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตามเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือไม่ รวมไปถึงการศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนที่อยู่ในชนบทหรือนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนเอกชน กับนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนของรัฐบาล

2.2. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบทดสอบที่สร้างสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนที่นักเรียนพบจริง เพื่อฝึกนักเรียนในการตัดสินใจและเผชิญปัญหาจริง

2.3 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยพระภิกษุเป็นผู้สอน กับครูอาจารย์ทั่วไปเป็นผู้สอน เพื่อจะได้ทราบว่านักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นหรือไม่

2.4 ควรมีการทำโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และเพิ่มระยะเวลาในการทดลอง โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อให้เกิดการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาที่คงทนถาวรยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา นันทะดวง. (2542). *พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาอังกฤษ*. สกลนคร: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- กาญจนา เลิศธีระวิวัฒน์. (2533). *ผลของการใช้บทบาทสมมุติที่มีต่อการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก จังหวัดขอนแก่น*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กันยา สุวรรณแสง. (2533). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.
- กนิษฐา ตัณฑพันธ์. (2541). *ลักษณะจิตสังคมและลักษณะทางพุทธที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการให้พยาบาลตามบทบาทเชิงวิชาชีพ*. ปริญญาานิพนธ์ วท.ม. (วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์. (2528). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. (2542, มกราคม). *วารสารวิชาการ*. 2 (1): 17–18.
- เกษมศรี ภัทรภูริสกุล. (2544). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในการเรียน และ ความสนใจในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามทฤษฎีสรคินิยม*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กษิมา วิริยะ. (2526). *การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เขตการศึกษา 8*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อัดสำเนา.
- คณะอนุกรรมการจัดทำคู่มือ, นักวิชาการ. (2525). *คู่มือการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมที่พึงประสงค์*. สิ่งพิมพ์รัฐบาล.
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2546). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : ธนรัชการพิมพ์.
- จิตสุภา สอนประเสริฐ. (2543). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจเรียน หลักสูตรประกาศนียบัตรกรุงเทพมหานคร*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จันท์ สิริจันโท (2550). *ทศบารมีวิภาค*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.

- จินดารัตน์ ปีมณี. (2545). *การพัฒนาฉันท์ในการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี*.
ปริญญาานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. (2545). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย.
- จรินทร์ บุตรมีและคณะ. (2542, กรกฎาคม). อิทธิบาทธรรมกับบรรณารักษ์ผู้ให้บริการ.
อินฟอร์เมชัน. 6 (1-2): 43.
- จิราภรณ์ อรุณศรีพิมาน. (2546). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนหน่วยเศรษฐศาสตร์ในครอบครัวโดยใช้เกม
สถานการณ์จำลองกับเทคนิคการพยากรณ์*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(การมัธยมศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จำรุณ เทียนธรรม.(2546). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติ
ทางการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เฉลิมชัย หาญกล้า. (2537). *การเปรียบเทียบผลการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและการให้คำปรึกษาแบบ
กลุ่มที่มีต่อการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชวินิต สำนักงานการ
ประถมศึกษากรุงเทพมหานคร*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ฉวีวรรณ กิณาวงค์. (2526). *การศึกษาเด็ก*. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- ชัชลินี จุงพิวัฒน์. (2547). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนช่วง
ชั้นที่ 3 โรงเรียนเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- ชูชีพ อ่อนโคกสูง (2520). *สอนอย่างไร*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.
- ชูชีพ อ่อนโคกสูง และอนุสรณ์ อรรถศิริ. (2549). *ความสัมพันธ์ระหว่างพลังความสามารถแห่งตน
เป้าหมายและความเป็นไปได้ที่จะกระทำกับแรงจูงใจในการเรียน*. ภาควิชาการแนะแนวและ
จิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม. (2544). *จิตวิทยาการเรียนการสอน* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ชนาธิป พรกุล. (2543). แคมป์: รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชเนติ สวัสดิ์ดิษฐ. (2527). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ ภูมิหลังทางสังคม นิสัยทางการเรียนกับ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม. วิทยานิพนธ์
กรุงเทพฯ. อักษรแปลปริญญา: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์.

ชำนาญ เขียมสำอาง. (2539). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมี
วิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบ
สืบสวนสอบสวนเชิงนิเวศศาสตร์กับการสอนตามคู่มือครู. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.
(การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. (2545). หลักระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชูศรี วงศ์รัตน. (2541). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

จิตนาฏ เหลืองอ่อน. (2547). ผลของการให้คำปรึกษากลุ่มทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และ
พฤติกรรมและการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติ เพื่อพัฒนาฉันะในการเรียนของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์. วท.ม. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.

เดชะคุปต์ ลัดดาภูเกียรติ; และสุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม (บรรณาธิการ), (2543). *ประมวลบทความ
นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา*. หน้า 103-126. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดชา จันทรศิริ. (2542). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้การสอนตามแนวพุทธ
ศาสตร์กับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ดวงแข วิทยาสุนทรวงศ์. (2541). ผลของกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา
พยาบาลชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ตรัง จังหวัดตรัง. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.

ดวงเดือน ศาสตราภักท. (2535,มกราคม). การลงโทษเป็นการเพิ่มหรือลดปัญหา. *จิตวิทยา*.

14 (10): 49 - 52.

- ตรีพร ชุมศรี. (2545). *การศึกษาแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของพยาบาล จังหวัดสุราษฎร์ธานี*.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (วิชาเอกจิตวิทยาแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทวี ท่อแก้ว และอภรรม สีนภิบาล. (2517). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ทศนา แชมมณี. (2545). *กลุ่มสัมพันธ์: เพื่อการทำงานและการจัดการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ:
นิชินแอดเวอร์ไทซิงกรุ๊ป.
- ทศพร อันสงคราม. (2545). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์
กศ.ม.(จิตวิทยาการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
ถ่ายเอกสาร.
- ทศพร มณีศรีขำ. (2539) . *กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีระ แก้วกันเนตร. (2550). *โปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดภาชี สำนักงานเขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์
กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นุชนาท เนติพัฒน. (2550). *ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียน
ช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียล แห่งประเทศไทย*. ปริญญาานิพนธ์
กศ.ม. การวิจัยและสถิติทางการศึกษา กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นันทวัน พนมเขต. (25430). *ปัจจัยบางประการที่มีความสัมพันธ์กับความขยันหมั่นเพียรในการเรียน
ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์. กศ.ม.
(จิตวิทยาการศึกษา) กศ.ม.มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
ถ่ายเอกสาร.
- เนตรชนก นามเสนาะ. (2549). *แรงจูงใจในการทำงานอาชีพเลขานุการสถานทูต*. สารนิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤมล วินิจวงษ์. (2546). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน กลุ่มบริษัท Infonet Thailand*.
สารนิพนธ์ กศ.ม. (ธุรกิจศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิลวรรณ ศิริอังกุล. (2535). *สุขภาพจิตของนักเรียนในชุมชนแออัด เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร*.
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายสำเนา.

- นิสรา คำมณี. (2544). *ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการจูงใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นารีรัตน์ รัทวิจิตรกุล. (2531). *การวางแผนและการประเมินโครงการศึกษาผู้ใหญ่*. ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- นวลละออ สุภาพล. (2527). *นักบริหาร: ผู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้. ก้าวเข้าสู่ผู้บริหาร*. กรุงเทพฯ: องค์กรศิลปการพิมพ์.
- เบ็ญจมา สุทธะพินทุ. (2536). *สาเหตุของการสูญเปล่าทางการศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ : กรณีศึกษาของวิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล*. วิทยานิพนธ์ คอ.ม. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2536. ถ่ายเอกสาร.
- บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. (2545). *ประมวลสาระวิชาการพัฒนาเครื่องมือสำหรับการประเมินผลการศึกษา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญเลิศ พูนสุขโข. (2540). *การเปรียบเทียบผลของการวางเงื่อนไขเป็นรายบุคคลและการวางเงื่อนไขเป็นกลุ่มที่มีต่อการพึ่งตนเองทางด้านการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุวรรณาราม กิ่งอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประไพ สมปราษฎนันท์. (2545). *ผลของการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อการพึ่งตนเองด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒารามในพระบรมราชินูปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประยูร ธมมจิตโต. (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประสาธ อิศระปรีดา. (2541). *สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: นำอักษรการพิมพ์.
- ปริญญา ณ วันจันทร์. (2536). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการทำงานของครูประถมศึกษาในจังหวัดเชียงราย*. ปรินูญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2545). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีจำกัด.

เปรมใจ บุญประสพ. (2545) .ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้าน

การตระหนักรู้ตัวเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านบางกะปิ

สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2547). เอกสารประกอบการทำวิทยานิพนธ์. ถ่ายเอกสาร.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.

พุทธทาสภิกขุ. (2518). สุธัญญาตา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา.

พรมพิมล จันท์พลับ. (2539). เอกสารประกอบการสอนจิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพฯ: วัฒนาพร.

พรอณี ช. เจนจิต. (2538). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: บริษัทต้นอ่อน แกรมมี่ จำกัด.

พรอณี ประเสริฐวงศ์. (2515). การพัฒนาชุมชน: หลักการวิธีปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์

คุรุสภา.

พระดำรงค์ จารุวิไล (กางทอง). (2542). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมี

วิจารณ์ญาณของสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่เรียนด้วยวิธีการ

สอนแบบพุทธวิธีอริยสังข์กับที่เรียนด้วยวิธีการสอนตามคู่มือครู. ปรินญาณิพนธ์กศ.ม.(การ

มัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีเล่มที่ 1, 20, 35, ฉบับสยามรัฐทั้งหมด. (2535). จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อปี

พ.ศ. 2523.

พระเทพเวที. (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2543: 124). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.

กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก. (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2541). ถึงเวลามาปรับรื้อระบบพัฒนาคนกันใหม่.

กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

----- (2542). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

----- (2542). กรณีธรรมกาย. กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

----- (2543). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

----- (2545). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม/พระธรรมปิฎก.

กรุงเทพฯ: สื่อตะวันตก จำกัด.

----- (2546). รุ่งอรุณของการศึกษาเบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

----- (2546). รุ่งอรุณของการศึกษาเบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

- พระธรรมปิฎก. (2546). *พจนานุกรม ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรีนติ้งแมส โปรดักส์.
- พระมหาภักดี เกตุเรน. (2547). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดช้างให้ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระมหามนตรี ชันติสาโร. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ (2547). *พระมหาทิตย บัญเสริม เป็นผู้สัมภาษณ์*, ที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2547 ปีการศึกษา 2547.
- พระมหาสมคิด โคธธา. (2547). *การใช้อิทธิบาท 4 ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระมหาสมจินต์ สัมมาปัญญา. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ (2547). *พระมหาทิตย บัญเสริม เป็นผู้สัมภาษณ์*, ที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2547 ปีการศึกษา 2547.
- พระมหาสมชาย สุวานุกูโธ. (2550). *มงคลชีวิต ฉบับทางก้าวหน้า*. กรุงเทพฯ: ชมรมพุทธศาสตร์สากล ในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์, พิมพ์ที่ฐานการพิมพ์ จำกัด.
- พระราชวรมนี. (2542). *การคณะสงฆ์กับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พวงเพชร วัชรอยู่. (2545). *จิตวิทยาทั่วไป*. ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พวงพันธ์ ยศสระ. (2542). *การเปรียบเทียบผลของการใช้เทคนิคแม่แบบกับการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ กรุงเทพมหานคร*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 8.
- ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ. (2547). *รูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิด ป.อ.ปยุตโต*. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ ค.ด. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ภัทรภรณ์ พิทักษ์ธรรม. (2543). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์และเจตคติต่อวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ โดยใช้กิจกรรมการสร้างแผนภูมิในทัศน์กับการสอนตามคู่มือครู. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มงคล วิโรจโน. (2538 : 221). มงคงชีวิต. กรุงเทพฯ: พัฒนาการพิมพ์.
- มนูญ เป้นเจริญ. (2522). การศึกษาเปรียบเทียบปัญหาส่วนตัว ปัญหาสังคม และปัญหาการเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 5 จังหวัดสงขลา. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มรกต ศรียาสวิน. (2545). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาดนตรีนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มาลี จุฑา. (2542). จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: อักษรพัฒนา.
- มาลา วิภูณานนท์. (2515). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แบบการรับรู้และการเลี้ยงดูลูกในการฝึกให้พึ่งตนเองกับในด้านการยับยั้งการพึ่งตนเองเปรียบเทียบเด็กในนครหลวงกับเด็กในต่างจังหวัด ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร. อัดสำเนา.
- รุจิรี ภูสาระ; และคณะ. (2543). แบบเรียนแนวหน้า ชุดพัฒนากระบวนการหลักสูตรใหม่กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย 6 กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- รัชณี เหล่าเรืองธนา.(2542).ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อแรงจูงใจในการบำบัดขั้นฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด โรงพยาบาลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รัตนา ภัทรธัญญา. (2535). ผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อการพึ่งตนเองด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนทุ่งทรายวิทยา อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

- รัศมี โพนเมืองหล้า. (2543). *การศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงจากการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ล้วน สายยศ; อังคณา สายยศ. (2536) *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*.
กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- . (2538). *เทคนิควิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิเชียร พากเพียร. (2531). *การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วนิช บรรจง และคนอื่นๆ. (2516). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2532). *การวางแผนในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. กศ.ด. พัฒนศึกษาศาสตร์.
กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- วีระชัย ศรีสร้อย. (2544). *การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่าน การเขียนและความสนใจในการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารตามแนวคิดของ คีธ จอห์นสัน (Keith Johnson) กับการสอนตามคู่มือครู*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วีระพล สุวรรณนันต์. *การเขียนแผนการโครงการในรูป Logical Framework*. กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์, ม.ป.ป.
- วรรณิ์ ลิ้มอักษร. (2543). *จิตวิทยาศึกษา*. เอกสารและตำรา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วศิน อินทสระ. (2530). *พุทธปรัชญามหายาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญกิจ.
- . เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. (2547). พระมหาพิศย์ บุญเสริม เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2547 ปีการศึกษา 2547.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2518). *จิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- สุกัญญา แยมยิ้ม. (2541). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจเรียนของนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยสารพัดช่างสีพระยา* กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุชา จันท์โฮม และสุรางค์ จันท์โฮม. (2518). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ แพรวพิทยา.

- สุชิน เพ็ชรรักษ์. (2518). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสันโดษและอิทธิบาท 4 เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมมาธิปไตย*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาสังคม).
กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุธีธร เหลืองอร่าม. (2517). *การจัดองค์การและวิธีปฏิบัติงาน*. กรุงเทพมหานคร: แพร์พิทยา.
- สุธรรม อารีกุล และคณะ. (2540). *อุดมศึกษาไทย: วิฤตและทางออก*. รายงานวิจัย.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อัดสำเนา.
- สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. (2550). *คู่มือหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี*.
นครปฐม: โรงพิมพ์พิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- สันต บัญญาภินันท์. (2520). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจเรียนกับความวิตกกังวลในการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่ชั้นระดับ 4 เปรียบเทียบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สินีนาง สุทธจินดา. (2543). *การศึกษาวินัยในตนเองของนักศึกษาสาขาวิชาพัฒนศึกษการ โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุนันท์ ศลโกสุม. (2516: 271). *ความสัมพันธ์ระหว่างความถนัดทางการเรียน การปรับตัว ความตั้งใจเรียน ความวิตกกังวลในการเรียน ความมุ่งหวังของผู้ปกครองและฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 7*. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร.
- สุนันทา สายวงศ์. (2544). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนโดยใช้การคิดแบบหมวกหกใบ และการสอนแบบซินดิเคท*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุปราณี ศรีใสคำ. (2531). *การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ ความรับผิดชอบและความสนใจในการเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยสัญญาการเรียนกับการสอนตามคู่มือครู*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สุพัทธรา สุภาพ. (2541). *สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

- สุพรรณวน จันทมาศ. (2551). *การศึกษาศามารถในการเผชิญปัญหาด้านการเรียนโดยอาศัยหลัก
อิทธิบาท 4 ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มีการตระหนักรู้ตนเอง เพศและระดับชั้นเรียนต่างกัน.*
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, พระบาท. (2542). *พระมหาชนก.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สามัญศึกษา, กรม. (2529). *คู่มือการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมพื้นฐานเรื่องการทำดีของตนเอง.*
กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมภพ ชีวรัฐพัฒน์. (2542: 128). *มงคลธรรมกับคุณภาพชีวิต.* กรุงเทพฯ: นานาสีพิมพ์.
- สุรางค์ ไคว่ตระกูล. (2537). *จิตวิทยาการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2541). *จิตวิทยาการศึกษา* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2544). *จิตวิทยาการศึกษา* พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริพงศ์ สิ้นเส็ง. (2549). *การใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก 2 เขตบางขุนเทียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต 3* สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิริพร ดาวัน. (2540). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย จังหวัดลพบุรี.* ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยา
การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำลี รักสุทธี และศิริวาท ผลินยศ. (2546). *แผนการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 วิชาพระพุทธศาสนา.*
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- สุวดี ผลงาม. (2546, มกราคม – เมษายน). “แนวการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียน
เป็นสำคัญรูปแบบอิทธิบาทการศึกษา” *วารสารคหเศรษฐศาสตร์.* 46 (1): 41 – 47.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2544). *จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่.* กรุงเทพฯ: ธีระป้อมวรรณกรรม.
- สุวิภา ภาคย์อัติ. (2547). *การพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองด้วยกิจกรรมกลุ่มของนิสิตมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.* ปริญญาานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- อัศจรรย์ ทิวะสิงห์. (2544). *ปัจจัยจูงใจของข้าราชการในจังหวัดมหาสารคามตามที่เข้าร่วมโครงการเปลี่ยนเส้นทางชีวิต: เกษียณก่อนกำหนด*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา) มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- อัฉรา วรศิโรตธ และคนอื่นๆ. (2529). *เทคนิควิธีการสร้างข้อสอบภาษาอังกฤษสำหรับวัดและประเมินผลการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- อดิเทพ ศรีสุอารักษ์. (2545). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิจิตรวิทยา เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2513). *การประเมินโครงการและแผนงาน*. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการประเมินโครงการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถ่ายเอกสาร.
- อนงค์ วิเศษสุวรรณ. (2544). *ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา*.
- อุมาภรณ์ สุขารมณี. (2542). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ต้นอ่อน 1999.
- (2550). *การศึกษาและการสร้างโปรแกรมการพัฒนาแรงจูงใจภายในในการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าระดับความสามารถ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรจิรา บุญทอง. (2545). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่งสาขาร้านอาหารและเครื่องดื่ม กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อารี พันธุ์มณี. (2542). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ต้นอ่อน 1999.
- (2544). *จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไยใหม่.
- (2546). *จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ไยใหม่.
- อรุณศรี กุมภ. (2516: 113). *ความถนัดทางการเรียน ความตั้งใจเรียน และสุขภาพของนักเรียนสอบตกซ้ำชั้น ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 สายสามัญ โรงเรียนรัฐบาล ปีการศึกษา 2513*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร.
- อรพินทร์ ชูชม และคนอื่นๆ. (2542). *การพัฒนาแบบวัดแรงจูงใจภายใน: รายงานการวิจัยฉบับที่ 70*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์. (2546, ตุลาคม). "ปริซึมแห่งการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์" *สานปฏิรูป*. 6 (66): 9-10.

- Alexander, R.N.; & C.R. Apfel. (1970, May). Altering Schedule of Reinforcement for Improved Classroom Behavior. *Exceptional Children*. 43 (5): 67.
- Atchison, T.J.; & W.W. Hill. (1978). *Management Today: Managing Work in Organization*. New York: Harcourt Brace Javanovich, P. 486.
- Bandura, Albert. (1974). *Social learning Theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Bennett, M.E. (1963). *Guidance and Counseling in Group*. New York: McGraw-Hill.
- Block, Jame H. (1970). The Effects of Variance Levels of Performance on Selected Cognitive, Affectives and Time Variables, in *Mastery Learning: Theory and Practice*. New York: Holt, Rienhart and Winston, Inc.
- Bloom, Benjamin S. (1982). *Human Characteristics and School Learning*. 2nd ed. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Broden, Barcia; Hall, R. vance: Dunlap, Ann: & Clark, Robert (1970). Effects of Teacher Attention and a Token Reinforcement System in a Junior High School Special Education Class. *Journal of Exceptional Children*. 36 (2): 341-349.
- Davis, Hilarie Bryce. (1988). *Self Concept Profiles off Giffed Underachivever*. New York: The University of Rochester.
- Dewey, John. (1959). *Dectionary of Education*. New York: Philosophy-Library.
- Domyei, Zoltan.; & Csizer, Kata. (1998, September). *Ten commandments for Motivating language learners: results of an empirical study*. *Language Teaching Research*. 2 (3): 203-229.
- Durschmidt, B.J. (1978). Self-Actualization and the human Potential Group Process in a Community College, *Dissertation Abstracts International*. 24 (3): 67.
- Eggen, Paul D.; & Kauchak, Don. (2004) *Educational Psychology: Windows on Classrooms* (6 th. Ed.) New Jersey: Peason Education, Inc.
- Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York: McGraw – Hill Book Company.
- Good, Thomas L.; & Brophy, Jere E. (1987). *Looking in Classroom*. New York: Harper and Row.
- Hootstein, Edward W. (1998, November-December). *Motivating the Unmotivated Child*. *Teaching Pre. K-8*. 29 (3): 58-59.

- Huang, Schenghui Cindy. (1997, September). Taiwanese Senior High School Student's ELF Learning: Focus on Learning Strategies and Learning Beliefs (English as A Foreign Language). *Dissertation Abstracts International*. 58 (3): 780.
- Hudgins, B. B.; & Edelman S. (1988, May/June). Children 's Self Directed Critical Thinking. *Journal of Education Research*. 81 (5): 262 – 273.
- Jones, Harold E. (1970). *Personality Development in Children*. Austin: University of Texas.
- Kleiber, Weidner.; & Weidner Gerdi. (1987,; March – April). Type A Behavior and Aspirations: A Study of Parents and Children's Goal Setting. *Developmental Psychology*. 23 (2): 204.
- Kivinen, Kari Tapio. (2003). Assessing Motivation and the Use of Learning Strategies by Secondary in Three International School (Finland, Luxembourg). *Dissertation Abstracts Online*.
- Koivo, Jonathan Hugh. (1983). WGender Role and Adjustment in children of Diverce, *Dissertation Abstract International*. 53: 314 – B; January.
- Lawhon, Tommie. (1990, November) Techniques for Nurturing the Rudiments of Self-Reliance in Children from Birth to Age Three, *Resources in Education* (ERIC). 25: 97.
- Lewis, Bruce S. (1998). Developing Critical Thinking Through an Interdisciplinary Approach With Social Studies Simulations and Technology in Fourth – Grade Classrooms. (Online). Tennessee State University. (ERIC).
- Lumpkin, Cynthia Rolan. (1991, May). Effects of Teaching Critical Thinking skills on the Critical Thinking Ability, Achievement, and Retention of Social Studies Content By Fifth and Sixth – Graders, *Dissertation Abstracts International*. 51 (11): 3694 – A.
- McClelland, C David.; & David, G Winter. (1969). *Motivation Economic Achievement*. New York: The Free Press.
- McMillan, James H.; & Forsyth, Donelson R. (1991). *What Theories of Motivation Say About Why Learners Learn*. In Robert S. Menges, and Marilla D. Svinicki (eds.), *College Teaching: From Theory to Practice*. Pp. 39-52. San Francisco: Jossey-Bass.

- Ohlsen, M.M. (1970). *Group Counseling*. New York: Holt Rinehart.
- Ottaway, a.k.c. (1966). *Learning Through Group Experiences*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Page, Terry. J.,B. Thomas; & A.R. Marshall. (1977). *International Dictionary of Education*. New York: Nicholas Rubleshy Company.
- Palardy, Michael J. (1999 ,February) Some Strategies for Motivating Students. NAAP Bulletin. 83 (604): 116-121.
- Richards, Jack C.; & Lockhart, (1994). Charles. *Reflective Teaching in Second Language Classrooms*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Roces Motero, Cristina. (1997, April). Learning Strategies and Motivation in the University. *Dissertation Abstracts International*. 58 (2): 238.
- Roger, R. (1970). *Encounter Group*. New York: Harper and Row.
- Schweigert, Wendy A. (1998). *A Handbook; Research Methods in Psychology*.
- Search, Sally Patricia. (1997, February). The Differential Effect Strategies on the Performance, Self-Efficacy, and Academic Motivation of Developmental Mathematics Student. *Dissertation Abstracts International*. 57 (8): 3372.
- Sergiovanni, T.J.; & F.D. Carver. *The New School Executive: A Theory of Administration*. 2 nd ed. New York: Harper and Row Publishing Ine., 1980. p. 284
- Shepherd, Norman Glenn. (1998, Sep). The ProbeMethod; A Problem – Based Learning Model' s Affect on critical Thinking Shills of Fourth and Fifth Grade Social Studies Students. (Online). North Carolina State university. (ERIC).
- Wlodkowski, Raymond J. (1985). *Enhancing Adult Motivation to Learn: A Guide to Improving Instruction and Increasing Learner Achievement*. San Franciso: Jossey-Bass.
- Treppa, J.A.; & Frike,L. (1972,September). Effects of Marathon Group Experience. *Journal of Counseling Psychology*. p.466-468.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

1. ค่าความสอดคล้อง (IOC) ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน
2. แบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
3. ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายชื่อของแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
4. โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
5. คะแนนค่าเฉลี่ยของนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนและหลังการทดลอง

ตาราง 18 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
ของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

ข้อ ที่	ข้อคำถาม แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	รวม	ค่า IOC
	ด้านการวางแผนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
1	ข้าพเจ้าจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมทุกครั้ง ก่อนมาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
2	ข้าพเจ้าอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาทุกวัน ก่อนเข้าเรียนทุกวัน	+1	+1	+1	3	1
3	ข้าพเจ้ารู้สึกเฉยๆ แม้อุปกรณ์การเรียน วิชาพระพุทธศาสนาไม่ครบ	+1	0	0	1	1
4	ข้าพเจ้าอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาล่วงหน้า ก่อนสอบทุกครั้ง	+1	0	+1	2	0.6
5	ข้าพเจ้าทำตารางเวลาการอ่านหนังสือ วิชาพระพุทธศาสนาทุกวัน	+1	+1	+1	3	1
6	ข้าพเจ้าไม่ได้วางแผนการสอบวิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
7	ข้าพเจ้าไม่เคยอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนสอบ	+1	0	+1	2	0.6
8	ข้าพเจ้าไม่เคยจัดตารางเวลาการอ่านหนังสือ วิชาพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน	+1	+1	+1	3	1
	ด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
9	ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมกลุ่ม วิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
10	ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นตั้งใจฟังขณะครูอธิบาย วิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
11	ข้าพเจ้าเพลิดเพลินกับงานวิชาพระพุทธศาสนาที่ต้องใช้ ความกล้าแสดงออก	+1	+1	+1	3	1
12	ข้าพเจ้าพยายามมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม วิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1

ตาราง 18 (ต่อ)

ข้อ ที่	ข้อคำถาม ด้านแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	รวม	ค่า IOC
	ด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
13	เมื่อเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าพยายามถามครูโดยไม่รู้สึกรู้สึท้อแท้	+1	0	+1	2	0.6
14	ข้าพเจ้าเพลิดเพลินที่ได้ฟังการบรรยายวิชาพระพุทธศาสนาจากวิทยากรพิเศษ	+1	0	+1	2	0.6
15	ข้าพเจ้ากระตือรือร้นทำงานวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อทำงานนั้นให้เสร็จ	+1	+1	+1	3	1
16	เมื่อได้ทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนากับเพื่อน ข้าพเจ้ารู้สึกเพลิดเพลิน	+1	+1	0	2	0.6
	ด้านการพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
17	ข้าพเจ้าทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง	+1	+1	+1	3	1
18	การบ้านวิชาพระพุทธศาสนาข้าพเจ้าจะให้เพื่อนช่วยทุกครั้ง	+1	+1	+1	3	1
19	เมื่อสงสัยในวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะค้นคว้าให้เข้าใจด้วยตนเอง	+1	0	+1	1	0.6
20	ข้าพเจ้ามักจะค้นคว้าหาความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมจากที่เรียนในห้องเรียน	+1	+1	+1	3	1
21	เมื่อทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาไม่เสร็จ ข้าพเจ้าจะให้เพื่อนทำให้	+1	+1	+1	3	1
22	แม้ว่าการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาจะยากหรือง่าย ข้าพเจ้าจะพึ่งคนอื่นให้ช่วยค้นหางานเสมอ	+1	+1	0	2	0.6
23	เมื่อข้าพเจ้าป่วยทำให้ขาดเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะอ่านบททวนด้วยตนเอง	+1	0	+1	2	0.6
24	เมื่อเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจะค้นคว้าจากห้องสมุดโรงเรียนทุกครั้ง	+1	+1	+1	3	1
25	ข้าพเจ้าไม่เคยให้เพื่อนช่วยทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1

ตาราง 18 (ต่อ)

ข้อ ที่	ข้อความ แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	รวม	ค่า IOC
	ด้านการตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
26	ข้าพเจ้าตั้งความหวังทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไว้ค่อนข้างสูง	0	+1	+1	2	0.6
27	ข้าพเจ้าต้องการมีความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน	+1	0	+1	2	0.6
28	ข้าพเจ้ามุ่งศึกษาความรู้ทางวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง	+1	+1	+1	3	1
29	ข้าพเจ้าจะเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไปเรื่อยๆ โดยไม่สนใจต่อผลการเรียน	+1	0	+1	2	0.6
30	ข้าพเจ้ามุ่งมั่นเรียนวิชาพระพุทธศาสนาให้เก่ง	+1	+1	+1	3	1
31	ข้าพเจ้าต้องการได้ความรู้ด้านวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถแนะนำคนอื่นได้	+1	+1	+1	3	1
32	ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อก่อนที่ต้องเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
33	ข้าพเจ้ามุ่งมั่นนำความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อไปเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลาย	+1	+1	+1	3	1
34	ข้าพเจ้ารู้สึกหมดกำลังใจที่จะเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเมื่อรู้ว่าตนเองได้ผลคะแนนต่ำกว่าเพื่อน	+1	+1	+1	3	1

ตาราง 19 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อธิปไตย 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
ของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

ข้อ ที่	ข้อคำถาม อธิปไตย 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	รวม	ค่า IOC
	ด้านฉันทะความรู้สึกพึงพอใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา					
1	ข้าพเจ้าชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
2	ข้าพเจ้าชอบบรรยากาศการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
3	ข้าพเจ้าชอบทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
4	ข้าพเจ้าไม่ชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เพราะเป็นเรื่องที่ น่าเบื่อ	+1	+1	+1	3	1
5	ข้าพเจ้าชอบเข้าห้องสมุดค้นคว้าหาความรู้ วิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
6	ข้าพเจ้าชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเพราะทำให้ชีวิต ข้าพเจ้าดีขึ้น	+1	+1	+1	3	1
7	ข้าพเจ้าชอบวิชาพระพุทธศาสนา มากกว่าวิชาอื่นๆ	+1	+1	+1	3	1
8	ข้าพเจ้าชอบทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาให้เสร็จ เป็นวิชาแรก แม้จะมีการบ้านวิชาอื่นๆก็ตาม	+1	+1	+1	3	1
	ด้านวิริยะ ความพากเพียรพยายามในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา					
9	ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกท้อแท้ เมื่อทำการบ้าน วิชาพระพุทธศาสนาที่ยาก	+1	+1	+1	3	1
10	ข้าพเจ้าอดทนทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาให้เสร็จก่อน กำหนดส่งทุกครั้ง แม้ว่าจะมีการบ้านวิชาอื่นๆ ด้วยก็ตาม	+1	+1	+1	3	1
11	ข้าพเจ้าพยายามทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาส่งครู ให้เสร็จทันเวลา	+1	+1	+1	3	1

ตาราง 19 (ต่อ)

ข้อ ที่	ข้อคำถาม ด้านอธิปไตย 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	รวม	ค่า IOC
	ด้านวิริยะ ความพากเพียรพยายามในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา					
12	ข้าพเจ้าพยายามมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม วิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
13	เมื่อเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าพยายาม ถามครูโดยไม่รู้สึกรู้สึท้อแท้	+1	+1	0	2	0.6
14	ข้าพเจ้ามีความพยายามที่จะอ่านหนังสือ วิชาพระพุทธศาสนาให้จบตามที่ข้าพเจ้ากำหนดไว้ แม้ว่าจะใช้เวลานาน	0	+1	+1	2	0.6
15	ข้าพเจ้ามีความอดทนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีเสียงเพื่อนพูดคุยรบกวน	+1	+1	+1	3	1
16	ข้าพเจ้าพยายามทบทวนบทเรียนที่ยากใน วิชาพระพุทธศาสนาเสมอๆ	+1	+1	+1	3	1
	ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา					
17	ข้าพเจ้าตั้งใจฟังครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
18	ข้าพเจ้าตั้งใจทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
19	ข้าพเจ้าตั้งใจอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาตามที่ครู มอบหมาย	+1	+1	+1	3	1
20	ข้าพเจ้าไม่ตั้งใจฟังครูอธิบาย เมื่อเพื่อนชวนคุย	+1	+1	+1	3	1
21	ข้าพเจ้าตั้งใจเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	3	1
22	ข้าพเจ้าให้ความสำคัญกับงานวิชาพระพุทธศาสนาที่ครู มอบหมาย	+1	+1	+1	3	1
23	ข้าพเจ้าชอบนั่งหม้อลอย ขณะเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
24	ข้าพเจ้ามักง่วงนอนในเวลาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
25	ข้าพเจ้ามีสมาธิและจดจ่อในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1

ตาราง 19 (ต่อ)

ข้อ ที่	ข้อความ อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	รวม	ค่า IOC
	ด้านวิมังสา การหมั่นตรึงตรองพิจารณาในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา					
26	ข้าพเจ้าหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของงาน วิชาพระพุทธศาสนา ก่อนส่งครูทุกครั้ง	+1	+1	+1	3	1
27	ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน วิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	0	2	0.6
28	ข้าพเจ้าหมั่นติดตามผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับ ครูทุกครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ผลการเรียนดีขึ้น	0	+1	+1	2	0.6
29	เมื่อผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่ดี ข้าพเจ้าจะ ทบทวนหาข้อผิดพลาดทุกครั้ง	+1	+1	+1	3	1
30	เมื่อครูเสนอแนะข้อบกพร่องในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะปรับปรุงแก้ไขทันที	+1	+1	+1	3	1
31	ข้าพเจ้ามีความรอบคอบในการทำงาน วิชาพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1
32	ข้าพเจ้าปรับปรุงวิธีทำงานวิชาพระพุทธศาสนา ให้มีประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา	+1	+1	+1	3	1

แบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน เมื่ออ่านข้อความแล้วโปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียน

1. เพศ
() ชาย () หญิง
2. ระดับชั้นปีที่กำลังศึกษา
() ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 () ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 () ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าข้อความแต่ละข้อเป็นจริงสำหรับตัวนักเรียนมากน้อยเพียงใด โดยให้นักเรียนทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุดเพียงข้อเดียว และกรุณาตอบทุกข้อ

จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความเป็นจริงของนักเรียน
ค่อนข้างจริง	หมายถึง	ข้อความนั้นส่วนใหญ่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียน
จริงบ้างไม่จริงบ้าง	หมายถึง	ข้อความนั้นบางครั้งตรงบางครั้งก็ไม่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียน
ค่อนข้างไม่จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นส่วนใหญ่ไม่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียน
ไม่จริงเลย	หมายถึง	ข้อความนั้นไม่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนเลย

ข้อที่	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
	ด้านการวางแผนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
1	ข้าพเจ้าจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมทุกครั้งก่อนมาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
2	ข้าพเจ้าอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาก่อนเข้าเรียนทุกวัน					
3	ข้าพเจ้าอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาล่วงหน้าก่อนสอบทุกครั้ง					

ข้อที่	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
4	ข้าพเจ้าทำตารางเวลาการอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนา ทุกวัน					
5	ข้าพเจ้าไม่เคยจัดตารางเวลาการอ่านหนังสือ วิชาพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน					
	ด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
6	ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมกลุ่ม วิชาพระพุทธศาสนา					
7	ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นตั้งใจฟังขณะครูอธิบาย วิชาพระพุทธศาสนา					
8	ข้าพเจ้าผลิตเพลนกับงานวิชาพระพุทธศาสนาที่ต้องใช้ความกล้า แสดงออก					
9	ข้าพเจ้าชอบกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา ที่เปิดโอกาสให้แสดง ความคิดได้อย่างอิสระ					
10	ข้าพเจ้ากระตือรือร้นเมื่อครูถามปัญหาวิชาพระพุทธศาสนา					
11	ข้าพเจ้าผลิตเพลนที่ได้ฟังการบรรยายวิชาพระพุทธศาสนา จากวิทยากรพิเศษ					
12	ข้าพเจ้ากระตือรือร้นทำงานวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อทำงานนั้นให้ เสร็จ					
13	เมื่อได้ทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนากับเพื่อน ข้าพเจ้ารู้สึก ผลิตเพลน					
	ด้านพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
14	ข้าพเจ้าทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง					
15	การบ้านวิชาพระพุทธศาสนาข้าพเจ้าจะให้เพื่อนช่วยทุกครั้ง					
16	เมื่อสงสัยในวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะค้นคว้าให้เข้าใจด้วย ตนเอง					

ข้อที่	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
17	ข้าพเจ้ามักจะคิดว่าหากความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมจากที่เรียนในห้องเรียน					
18	เมื่อทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาไม่เสร็จ ข้าพเจ้าจะให้เพื่อนทำให้					
19	แม้ว่าการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาจะยากหรือง่าย ข้าพเจ้าจะฟังคนอื่นให้ช่วยค้นหางานเสมอ					
20	เมื่อข้าพเจ้าป่วยทำให้ขาดเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะอ่านบททวนด้วยตนเอง					
21	เมื่อเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจะคิดว่าจาก ห้องสมุดโรงเรียนทุกครั้ง					
22	ข้าพเจ้าไม่เคยให้เพื่อนช่วยทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาเลย					
	ด้านการตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
23	ข้าพเจ้าตั้งความหวังทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไว้ค่อนข้าง สูง					
24	ข้าพเจ้าต้องการมีความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปประยุกต์ ในชีวิตประจำวัน					
25	ข้าพเจ้ามุ่งศึกษาความรู้ทางวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาพัฒนา ตนเอง					
26	ข้าพเจ้าจะเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไปเรื่อยๆ โดยไม่สนใจ ต่อผลการเรียน					
27	ข้าพเจ้ามุ่งมั่นเรียนวิชาพระพุทธศาสนาให้เก่ง					
28	ข้าพเจ้าต้องการได้ความรู้ด้านวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถ แนะนำคนอื่นได้					
29	ข้าพเจ้ามุ่งมั่นนำความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อไปเรียนต่อ มัธยมศึกษาตอนปลาย					

ข้อที่	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
30	ข้าพเจ้ารู้สึกหมดกำลังใจที่จะเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เมื่อรู้ว่าตนเองได้ผลคะแนนต่ำกว่าเพื่อน					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามอภิปาบท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าข้อความแต่ละข้อเป็นจริงสำหรับตัวนักเรียนมากน้อยเพียงใด โดยให้นักเรียนทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุดเพียงข้อเดียว

จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความเป็นจริงของนักเรียน
ค่อนข้างจริง	หมายถึง	ข้อความนั้นส่วนใหญ่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียน
จริงบ้างไม่จริงบ้าง	หมายถึง	ข้อความนั้นบางครั้งตรงบางครั้งก็ไม่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียน
ค่อนข้างไม่จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นส่วนใหญ่ไม่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียน
ไม่จริงเลย	หมายถึง	ข้อความนั้นไม่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนเลย

ข้อที่	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
	ด้านฉันทะ ความรู้สึกพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
1	ข้าพเจ้าชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
2	ข้าพเจ้าชอบบรรยายภาศการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
3	ข้าพเจ้าชอบทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา					
4	ข้าพเจ้าไม่ชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เพราะเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ					

ข้อที่	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
5	ข้าพเจ้าชอบเข้าห้องสมุดค้นหาหาความรู้วิชาพระพุทธศาสนา					
6	ข้าพเจ้าชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเพราะทำให้ชีวิตข้าพเจ้าดีขึ้น					
7	ข้าพเจ้าชอบวิชาพระพุทธศาสนา มากกว่าวิชาอื่นๆ					
8	ข้าพเจ้าชอบทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาให้เสร็จเป็นวิชาแรก แม้จะมีการบ้านวิชาอื่นก็ตาม					
	ด้านวิริยะ ความพากเพียรพยายามในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
9	ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกท้อแท้ เมื่อทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาที่ยาก					
10	ข้าพเจ้าอดทนทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาให้เสร็จก่อนกำหนดส่งทุกครั้ง แม้ว่าจะมีการบ้านวิชาอื่นๆ ด้วยก็ตาม					
11	ข้าพเจ้าพยายามทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาส่งครูให้เสร็จทันเวลา					
12	ข้าพเจ้าพยายามมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา					
13	เมื่อเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าพยายามถามครูโดยไม่รู้สึกท้อแท้					
14	ข้าพเจ้ามีความพยายามที่จะอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาให้จบตามที่ข้าพเจ้ากำหนดไว้แม้ว่าจะใช้เวลานาน					
15	ข้าพเจ้ามีความอดทนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีเสียงเพื่อนพูดคุยรบกวน					
16	ข้าพเจ้าพยายามทบทวนบทเรียนที่ยากในวิชาพระพุทธศาสนาเสมอๆ					
	ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
17	ข้าพเจ้าตั้งใจฟังครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา					

ข้อที่	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริงเลย
18	ข้าพเจ้าตั้งใจทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนา					
19	ข้าพเจ้าตั้งใจอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาตามที่ครูมอบหมาย					
20	ข้าพเจ้าไม่ตั้งใจฟังครูอธิบาย เมื่อเพื่อนชวนคุย					
21	ข้าพเจ้าตั้งใจเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ					
22	ข้าพเจ้าให้ความสำคัญกับงานวิชาพระพุทธศาสนาที่ครูมอบหมาย					
23	ข้าพเจ้าชอบนั่งหม้อลอย ขณะเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
24	ข้าพเจ้ามักง่วงนอนในเวลาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
25	ข้าพเจ้ามีสมาธิและจดจ่อในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
	ด้านวิมังสา การหมั่นตรึกตรองในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา					
26	ข้าพเจ้าหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของงาน วิชาพระพุทธศาสนา ก่อนส่งครูทุกครั้ง					
27	ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน วิชาพระพุทธศาสนา					
28	ข้าพเจ้าหมั่นติดตามผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับครูทุกครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ผลการเรียนดีขึ้น					
29	เมื่อผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่ดี ข้าพเจ้าจะทบทวนหา ข้อผิดพลาดทุกครั้ง					
30	เมื่อครูเสนอแนะข้อบกพร่องในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะปรับปรุงแก้ไขทันที					
31	ข้าพเจ้ามีความรอบคอบในการทำงานวิชาพระพุทธศาสนา					
32	ข้าพเจ้าปรับปรุงวิธีทำงานวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ อยู่ตลอดเวลา					

ตาราง 20 แสดงค่าอำนาจจำแนกเป็นรายชื่อของแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียน
วิชาพระพุทธศาสนา

แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ค่า (r)	การพิจารณา
ด้านการวางแผนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา		
1. ข้าพเจ้าจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมทุกครั้งก่อนมาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	.412	นำไปใช้
2. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาก่อนเข้าเรียนทุกวัน	.416	นำไปใช้
3. ข้าพเจ้ารู้สึกเฉยๆ แม้อุปกรณ์การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาจะไม่ครบ	.169	ไม่นำไปใช้
4. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาล่วงหน้าก่อนสอบทุกครั้ง	.410	นำไปใช้
5. ข้าพเจ้าทำตารางเวลาการอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาทุกวัน	.307	นำไปใช้
6. ข้าพเจ้าไม่ได้วางแผนการสอบวิชาพระพุทธศาสนา	.198	ไม่นำไปใช้
7. ข้าพเจ้าไม่เคยอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาก่อนสอบ	.208	ไม่นำไปใช้
8. ข้าพเจ้าไม่เคยจัดตารางเวลาการอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน	.562	นำไปใช้
ด้านความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา		
9. ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา	.500	นำไปใช้
10. ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นตั้งใจฟังขณะครูอธิบายวิชาพระพุทธศาสนา	.734	นำไปใช้
11. ข้าพเจ้าเพลิดเพลินกับงานวิชาพระพุทธศาสนาที่ต้องใช้ความกล้าแสดงออก	.465	นำไปใช้
12. ข้าพเจ้าชอบกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา ที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ	.734	นำไปใช้
13. ข้าพเจ้ากระตือรือร้นเมื่อครูถามปัญหาวิชาพระพุทธศาสนา	.543	นำไปใช้
14. ข้าพเจ้าเพลิดเพลินที่ได้ฟังการบรรยายวิชาพระพุทธศาสนาจากวิทยากรพิเศษ	.471	นำไปใช้
15. ข้าพเจ้ากระตือรือร้นทำงานวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อทำงานนั้นให้เสร็จ	.623	นำไปใช้
16. เมื่อได้ทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา กับเพื่อน ข้าพเจ้ารู้สึกเพลิดเพลิน	.523	นำไปใช้
ด้านการพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา		
17. ข้าพเจ้าทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง	.560	นำไปใช้
18. การบ้านวิชาพระพุทธศาสนาข้าพเจ้าจะให้เพื่อนช่วยทุกครั้ง	.620	นำไปใช้
19. เมื่อสงสัยในวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะค้นคว้าให้เข้าใจด้วยตนเอง	.414	นำไปใช้

ตาราง 20 (ต่อ)

แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ค่า(r)	การพิจารณา
ด้านการพึ่งตนเองในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา		
20. ข้าพเจ้ามักจะค้นคว้าหาความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมจากที่เรียนในห้องเรียน	.450	นำไปใช้
21. เมื่อทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาไม่เสร็จ ข้าพเจ้าจะให้เพื่อนทำให้	.564	นำไปใช้
22. แม้ว่าการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาจะยากหรือง่าย ข้าพเจ้าจะฟังคนอื่นให้ช่วยค้นหางานเสมอ	.235	นำไปใช้
23. เมื่อข้าพเจ้าป่วยทำให้ขาดเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะอ่านบททวนด้วยตนเอง	.432	นำไปใช้
24. เมื่อเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจะค้นคว้าจากห้องสมุดโรงเรียนทุกครั้ง	.505	นำไปใช้
25. ข้าพเจ้าไม่เคยให้เพื่อนช่วยทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาเลย	.496	นำไปใช้
ด้านการตั้งเป้าหมายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา		
26. ข้าพเจ้าตั้งความหวังทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไว้ค่อนข้างสูง	.436	นำไปใช้
27. ข้าพเจ้าต้องการมีความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน	.418	นำไปใช้
28. ข้าพเจ้ามุ่งศึกษาความรู้ทางวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง	.446	นำไปใช้
29. ข้าพเจ้าจะเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไปเรื่อยๆ โดยไม่สนใจต่อผลการเรียน	.630	นำไปใช้
30. ข้าพเจ้ามุ่งมั่นเรียนวิชาพระพุทธศาสนาให้เก่ง	.472	นำไปใช้
31. ข้าพเจ้าต้องการได้ความรู้ด้านวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถแนะนำคนอื่นได้	.475	นำไปใช้
32. ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อที่ต้องเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	.212	ไม่นำไปใช้
33. ข้าพเจ้ามุ่งมั่นนำความรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อไปเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลาย	.480	นำไปใช้
34. ข้าพเจ้ารู้สึกหมดกำลังใจที่จะเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เมื่อรู้ว่าตนเองได้ผลคะแนนต่ำกว่าเพื่อน	.584	นำไปใช้

ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ = .924

ตาราง 21 แสดงค่าอำนาจจำแนกเป็นรายชื่อของแบบสอบถามอิทธิบาท 4 ในการเรียน
วิชาพระพุทธศาสนา

อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ค่า(r)	การพิจารณา
ด้านฉันทะ ความรู้สึกพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา		
1. ข้าพเจ้าชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	.578	นำไปใช้
2. ข้าพเจ้าชอบบรรยากาศการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	.426	นำไปใช้
3. ข้าพเจ้าชอบทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา	.567	นำไปใช้
4. ข้าพเจ้าไม่ชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เพราะเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ	.493	นำไปใช้
5. ข้าพเจ้าชอบเข้าห้องสมุดค้นคว้าหาความรู้วิชาพระพุทธศาสนา	.551	นำไปใช้
6. ข้าพเจ้าชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเพราะทำให้ชีวิตข้าพเจ้าดีขึ้น	.557	นำไปใช้
7. ข้าพเจ้าชอบวิชาพระพุทธศาสนา มากกว่าวิชาอื่นๆ	.403	นำไปใช้
8. ข้าพเจ้าชอบทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาให้เสร็จเป็นวิชาแรก แม้จะมีการบ้านวิชาอื่นก็ตาม	.489	นำไปใช้
ด้านวิริยะ ความพากเพียรพยายามในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา		
9. ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกท้อแท้ เมื่อทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาที่ยาก	.551	นำไปใช้
10. ข้าพเจ้าอดทนทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาให้เสร็จก่อนกำหนดส่งทุกครั้ง แม้ว่าจะมีการบ้านวิชาอื่นๆ ด้วยก็ตาม	.399	นำไปใช้
11. ข้าพเจ้าพยายามทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนาส่งครูให้เสร็จทันเวลา	.491	นำไปใช้
12. ข้าพเจ้าพยายามมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมวิชาพระพุทธศาสนา	.428	นำไปใช้
13. เมื่อเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าพยายามถามครูโดยไม่รู้สึกท้อแท้	.511	นำไปใช้
14. ข้าพเจ้ามีความพยายามที่จะอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาให้จบตามที่ข้าพเจ้ากำหนดไว้แม้ว่าจะใช้เวลานาน	.389	นำไปใช้
15. ข้าพเจ้ามีความอดทนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีเสียงเพื่อนพูดคุยรบกวน	.322	นำไปใช้
16. ข้าพเจ้าพยายามทบทวนบทเรียนที่ยากในวิชาพระพุทธศาสนาเสมอๆ	.399	นำไปใช้

ตาราง 21 (ต่อ)

อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	ค่า(r)	การพิจารณา
ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา		
17. ข้าพเจ้าตั้งใจฟังครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา	.435	นำไปใช้
18. ข้าพเจ้าตั้งใจทำการบ้านวิชาพระพุทธศาสนา	.526	นำไปใช้
19. ข้าพเจ้าตั้งใจอ่านหนังสือวิชาพระพุทธศาสนาตามที่ครูมอบหมาย	.388	นำไปใช้
20. ข้าพเจ้าไม่ตั้งใจฟังครูอธิบาย เมื่อเพื่อนชวนคุย	.448	นำไปใช้
21. ข้าพเจ้าตั้งใจเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ	.558	นำไปใช้
22. ข้าพเจ้าให้ความสำคัญกับงานวิชาพระพุทธศาสนาที่ครูมอบหมาย	.431	นำไปใช้
23. ข้าพเจ้าชอบนั่งหม้อลอย ขณะเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	.382	นำไปใช้
24. ข้าพเจ้ามักง่วงนอนในเวลาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	.542	นำไปใช้
25. ข้าพเจ้ามีสมาธิและจดจ่อในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	.490	นำไปใช้
ด้านวิมังสา การหมั่นตรึกตรองพิจารณาในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา		
26. ข้าพเจ้าหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของงานวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนส่งครูทุกครั้ง	.448	นำไปใช้
27. ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความละเอียดรอบคอบในการทำงานวิชาพระพุทธศาสนา	.386	นำไปใช้
28. ข้าพเจ้าหมั่นติดตามผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กับครูทุกครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ผลการเรียนดีขึ้น	.480	นำไปใช้
29. เมื่อผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่ดี ข้าพเจ้าจะทบทวนหาข้อผิดพลาดทุกครั้ง	.410	นำไปใช้
30. เมื่อครูเสนอแนะข้อบกพร่องในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าจะปรับปรุงแก้ไขทันที	.370	นำไปใช้
31. ข้าพเจ้ามีความรอบคอบในการทำงานวิชาพระพุทธศาสนา	.522	นำไปใช้
32. ข้าพเจ้าปรับปรุงวิธีทำงานวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา	.268	นำไปใช้

ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ = .936

กิจกรรมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

กิจกรรมที่	เรื่องที่พัฒนา	จุดมุ่งหมาย	เทคนิคที่ใช้
1	ปฐมนิเทศ “การสร้าง ความสัมพันธ์”	1.เพื่อให้ นักเรียนทุกคนได้รับทราบ จุดมุ่งหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมและตกลง ร่วมกันในการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนา แรงจูงใจในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา 2.เพื่อสร้างบรรยากาศความคุ้นเคยเป็น กันเองระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียน 3.เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพและความไว้วางใจ ระหว่างเพื่อนนักเรียนภายในกลุ่ม	การอภิปราย กลุ่ม
2	ความสามารถใน การวางแผนใน การเรียน	1.เพื่อให้ นักเรียนรู้จักวางแผนก่อนปฏิบัติและ การวางแผนร่วมกัน 2.เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนด้านการ วางแผนและและความพร้อมก่อนเรียน	เกม
3	ความสามารถ ในการวางแผน ในการเรียน	1.เพื่อให้ นักเรียนรู้จักวางแผนก่อนปฏิบัติและ การวางแผนร่วมกัน 2.เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนด้านการ วางแผนในการเรียนและอยากที่จะเรียนรู้	กรณีตัวอย่าง
4	ความสนใจในการ เรียน	1. เพื่อให้เห็นอุปสรรคในการสื่อสาร 2. เพื่อให้เห็นประโยชน์ของการสนใจในการ สื่อสารและมีความถูกต้อง 3. เพื่อให้เกิดความสนใจในการเรียน	เกม

กิจกรรมที่	เรื่องที่พัฒนา	จุดมุ่งหมาย	เทคนิคที่ใช้
5	ความสนใจในการเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน 2. เพื่อให้นักเรียนมีความเพลิดเพลินในร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน 3. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจบทบาทหน้าที่ของความเป็นครูและนักเรียน 	<p>บทบาท สมมติ</p>
6	การพึ่งตนเอง	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง มีอิสระในการคิดและในการทำ สามารถค้นหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง 2. เพื่อเสริมสร้างการมองสิ่งที่ดี มีประโยชน์ของสิ่งของต่างๆ แล้วสามารถนำมาทำประโยชน์สูงสุด 3. เพื่อสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ โดยทำงานร่วมกันและทำผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 	<p>การอภิปราย กลุ่ม</p>
7	การพึ่งตนเอง	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนได้เพิ่มพูนทางด้านความรู้ และทักษะในด้านการเรียน 2. เพื่อให้นักเรียนได้ใช้ศักยภาพของตัวเองในการจัดการทางด้านการเรียนด้วยตัวของนักเรียนเอง 	<p>การอภิปราย กลุ่ม</p>
8	การตั้งเป้าหมาย	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการตั้งเป้าหมายและมีความมุ่งมั่นในการเรียน 2. เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนด้านการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีความรู้ความเข้าใจในการเรียน มีความคาดหวังต่อผลการเรียน 	<p>กรณีตัวอย่าง</p>

กิจกรรมที่	เรื่องที่พัฒนา	จุดมุ่งหมาย	เทคนิคที่ใช้
9	การตั้งเป้าหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีความมุ่งมั่นในการเรียน 2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาแรงจูงใจในการเรียนได้อย่างเข้าใจ มีความรู้ความเข้าใจ มีความคาดหวังต่อผลการเรียน	บทบาท สมมติ
10	สัญญาใจและปัจฉิมนิเทศ	1. เพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม 2. เพื่อให้นักเรียนได้มีความเข้ากับความคิด และสรุปถึงวิธีการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนต่อไป	การอภิปราย กลุ่ม

โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ครั้งที่ 1

ชื่อกิจกรรม ปฐมนิเทศ “การสร้างความสัมพันธ์”

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ให้นักเรียนทุกคนได้รับทราบจุดมุ่งหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมและตกลงร่วมกันในการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
2. เพื่อสร้างบรรยากาศความคุ้นเคยเป็นกันเองระหว่างผู้จัดกับนักเรียน
3. เพื่อสร้างสัมพันธภาพและความไว้วางใจระหว่างเพื่อนนักเรียนภายในกลุ่ม

เวลาที่ใช้ 50 นาที

เทคนิคที่ใช้ การอภิปรายกลุ่ม

อุปกรณ์

1. สิ่งของที่จะนำมาใช้ในกิจกรรม 15 ชิ้น ได้แก่ นาฬิกา ด้าย ดินสอ ยางลบ สมุด แป้ง สบู่ หนังสือ แก้วน้ำ ผงซักฟอก ไม้บรรทัด ปากกา กาวน้ำ กรรไกรตัดเล็บ ผ้าเช็ดหน้า
2. นกหวีด

วิธีการดำเนินการ

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้จัดกล่าวทักทายนักเรียน และแนะนำตนเอง ต่อจากนั้นจึงเข้าสู่กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
- 1.2 ให้นักเรียนแต่ละคนนั่งเป็นวงกลม และนำสิ่งของต่างๆ จำนวนเท่ากับนักเรียนมาวางในวงกลม
- 1.3 ผู้จัดอธิบายกิจกรรมพร้อมให้นักเรียนแต่ละคนไปหยิบสิ่งของมาคนละ 1 ชิ้น
- 1.4 ผู้จัดบอกให้นักเรียนพิจารณาสิ่งของที่อยู่ในมือตน แล้วให้พิจารณาว่าสิ่งของชิ้นนั้นสามารถเข้าคู่กับของเพื่อนนักเรียนคนใด จากนั้นพอได้ยินเสียงนกหวีดให้รีบจับคู่กับเพื่อนโดยเร็วที่สุด แล้วจับคู่ นั่งอยู่ด้วยกันพร้อมถามชื่อ ห้องเรียน ความฝันอยากเป็นอะไร ภายในกลุ่ม
- 1.5 ผู้จัดซักถามนักเรียนแต่ละคู่ว่าเพราะอะไรจึงมาจับคู่กันพร้อมกับถามชื่อเพื่อนในกลุ่ม และต่อมาก็ให้จับกลุ่มๆ ละ 5 คน และผู้จัดซักถามนักเรียนว่าเพราะอะไรจึงมาจับคู่กัน

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์

- 2.1 ผู้จัดและนักเรียนร่วมกันอภิปรายและซักถามเหตุผลในการร่วมกลุ่มกัน
- 2.2 ผู้จัดถามถึงการเลือกสิ่งของไว้ในใจแล้วไม่สามารถได้สิ่งของนั้น รู้สึกอย่างไร พอใจของที่มีอยู่หรือไม่

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนช่วยกันสรุปถึงเหตุผลของการที่สิ่งของไม่สามารถจับคู่ได้แต่ทุกคนก็สามารถที่จะนำมารวมกันได้

3.2 ถ้าจะให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ นักเรียนคิดว่าควรจะมีปฏิบัติอย่างไร

3.3 ผู้วิจัยสรุปถึงการไม่ได้ในสิ่งที่ต้องการ และพอใจในสิ่งที่ตนเองมีพร้อมทั้งสามารถอยู่กับสิ่งนั้นๆ ได้อย่างมีความสุข

3.4 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม สิ่งสำคัญในการให้นักเรียนหยิบสิ่งของแล้วมาจับคู่กันนั้นแล้วให้หาเหตุผล หรือสิ่งที่ไม่น่าจับคู่ ก็เปรียบเสมือนกับการที่นักเรียนมาทำกิจกรรมกันและมาจากต่างที่ต่างทางกันแต่ต้องมาปรับตัวเองให้เข้ากับผู้อื่น

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผล

4.1 สังเกตความสนใจและการร่วมทำกิจกรรมของนักเรียน

4.2 สังเกตจากการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นของนักเรียน

โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่ 2

สิ่งที่พัฒนา การวางแผนในการเรียน การเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมก่อนเรียน
การเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียนและการสอบ

ชื่อกิจกรรม คิดก่อนลงมือทำ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ให้นักเรียนรู้จักวางแผนก่อนปฏิบัติและการวางแผนร่วมกัน
2. เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนด้านการวางแผนและความพร้อมก่อนเรียน

เวลา 50 นาที

เทคนิคที่ใช้ เกม

อุปกรณ์

1. ขวดน้ำเปล่า 2 ขวด
2. ช้อน 5 คัน
3. แก้วน้ำ 2 แก้ว
4. ฝาขวดน้ำ 4 ฝา
5. ปากกา 4 แท่ง
6. กระดาษ A4 3 แผ่น
7. ถังมีน้ำ 2 ถัง
8. นกหวีด

วิธีการดำเนินการ

ผู้วิจัยทักทายกับนักเรียน และกล่าวถึงกิจกรรมที่ผ่านมา แล้วจึงเริ่มเข้าสู่กิจกรรมกลุ่มดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นมีส่วนร่วม

1.1 ผู้วิจัยแบ่งเป็นกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 7-8 คน โดยนับ 1-2 เท่านั้น และให้ขวดน้ำเปล่า
กลุ่มละ 1 ขวด

1.2 ผู้วิจัยให้แต่ละกลุ่มเดินไปหยิบสิ่งของที่เตรียมให้ ซึ่งเลือกได้คนละ 1 ชิ้น และให้สมาชิกในกลุ่ม
1 คน นำขวดไปวางไว้ที่ผู้วิจัยกำหนดให้ ซึ่งห่างจากกลุ่มประมาณ 10 เมตร

1.3 ผู้วิจัยให้สมาชิกแต่ละคนเข้าแถวและให้สมาชิกช่วยกันตักน้ำจากถังที่เตรียมไว้ให้นำไปใส่
ขวดให้เต็ม โดยใช้เฉพาะอุปกรณ์ที่แต่ละคนได้เลือกไว้แล้ว

1.4 เมื่อเสียงนกหวีดดังขึ้นให้สมาชิกช่วยตักน้ำนำไปใส่ขวดให้เต็ม โดยไม่ใช้มือหรืออุปกรณ์อื่นเข้าช่วย หากกลุ่มไหนสามารถทำให้น้ำเต็มขวดก่อนถือว่ากลุ่มนั้นชนะ โดยใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 15 นาที

1.5 ในการแข่งขันครั้งที่ 2 ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดค้นหาวิธีการตักน้ำไปใส่ในขวดให้ได้มากที่สุด หากกลุ่มไหนปฏิบัติได้น้ำในขวดมากที่สุดถือว่ากลุ่มนั้นเป็นผู้ชนะ

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

ให้นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ส่งตัวแทนออกมารายงานว่ากลุ่มของตนมีการทำงานในครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 อย่างไร โดยมีการอภิปรายในหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 ทำให้นักเรียนเข้าใจและนำไปสู่ความคิดรวบยอด จากการสังเกต ความสนใจ และการประเมินผลในกลุ่ม

2.2 การปฏิบัติงานในครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีผลงานที่แตกต่างกันอย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด

2.3 การวางแผนในการทำงานมีความสำคัญอย่างไร

2.4 การปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้มีความสำคัญอย่างไร

2.5 นักเรียนสามารถนำประสบการณ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักเรียนช่วยกันสรุป จนเกิดความเข้าใจแล้วนำมาสรุปเป็นหลักการของตนเอง

3.2 ให้นักเรียนสามารถนำหลักดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียน และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.3 ผู้วิจัยกล่าวสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมและประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

ให้นักเรียนทุกคนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองโดยการร่วมกันอภิปรายและบอกถึงข้อคิดจากการเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนข้อเสนอแนะแล้วผู้วิจัยประเมินผลของการเข้าร่วมกิจกรรมโดยสังเกตถึงความสนใจ การแสดงความคิดเห็น และการสรุปของนักเรียน

โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่ 3

สิ่งที่พัฒนา	การวางแผนในการเรียน การเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมก่อนเรียน การเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียนและการสอบ
ชื่อกิจกรรม	วางแผนทุกครั้ง
จุดมุ่งหมาย	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักวางแผนก่อนปฏิบัติและการวางแผนร่วมกัน 2. เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนด้านการวางแผนในการเรียนและอยากที่จะเรียนรู้
เวลา	50 นาที
เทคนิคที่ใช้	กรณีตัวอย่าง
อุปกรณ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. เอกสารประกอบการใช้แม่แบบ เรื่อง “การวางแผนของสันติ” 2. กระดาษ A 4 จำนวน 3 แผ่น 3. ปากกา 3 แท่ง
วิธีการดำเนินการ	<p>ผู้วิจัยทักทายกับนักเรียน และกล่าวถึงกิจกรรมที่ผ่านมา แล้วจึงเริ่มเข้าสู่กิจกรรมกลุ่มดังนี้</p> <p>ขั้นที่ 1 ขั้นมีส่วนร่วม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ผู้วิจัยกล่าวทักทายและแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 4-5 คน 1.2 ผู้วิจัยแจกเอกสารกรณีตัวอย่าง เรื่อง “การวางแผนของสันติ” ให้กลุ่มละ 1 ชุด และช่วยกันแสดงความคิดเห็นร่วมกันในกลุ่มเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน <p>ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1 นักเรียนได้รับข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมโดยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และวิเคราะห์กรณีตัวอย่างเรื่อง “การวางแผนของสันติ” 2.2 ให้นักเรียนช่วยกันคิดว่าการวางแผนการเรียนมีผลดีอย่างไร 2.3 วิจัยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลการวิเคราะห์เรื่อง “การวางแผนของสันติ”

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ให้นักเรียนช่วยกันสรุปสิ่งที่ได้จากเรื่อง “การวางแผนของสันติ” และสามารถนำมาใช้ในการวางแผนเพื่อพัฒนาผลการเรียนให้ดีขึ้นกว่าเดิม

3.2 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมโดยเชื่อมโยงจากความคิดและผลการสรุปของนักเรียน โดยให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการวางแผนในการเรียน และการใช้ความคิดอย่างละเอียดรอบคอบในการทำงาน

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

4.1 ให้นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและบอกถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม “วางแผนทุกครั้ง”

4.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันเสนอแนะและติชมร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องการวางแผนในการเรียน

กรณีตัวอย่าง เรื่อง “การวางแผนของสันติ”

สันติ สมชาย และกรวิทย์ เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเรียนอยู่ห้องเดียวกัน สันติและสมชาย เป็นนักเรียนที่ครูและเพื่อนๆ ในห้องรักมาก เพราะทั้งสองคนจะตั้งใจเรียน มีความมุ่งมั่นในการเรียนมีการวางแผนในการเรียนและการสอบทุกครั้ง คือจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมทุกครั้ง ส่งงานครูสม่ำเสมอทำให้ผลการเรียนออกมาดี ซึ่งแตกต่างจากกรวิทย์ที่ผลการเรียนไม่ดี และเพื่อนในห้องก็ไม่ชอบ

กรวิทย์ เป็นนักเรียนที่ไม่มีความตั้งใจในการเรียน เวลามาเรียนอุปกรณ์การเรียนก็ไม่ครบ แม้แต่หนังสือเรียนก็ทิ้งไว้ที่บ้าน ขณะครูสอนก็จะนั่งคุยกับเพื่อนเสียงดัง การบ้านก็ไม่เคยส่ง เวลาทำงานหรือเวลาสอบก็จะยืมอุปกรณ์การเรียนจากเพื่อนในห้อง ทำให้กรวิทย์เรียนไม่ทันเพื่อน ส่งผลให้การเรียนออกมาไม่ดี ครูและเพื่อนๆ ต้องคอยกระตุ้นและตักเตือนทุกครั้ง

วันหนึ่ง ครูสั่งให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม แต่ครูสังเกตเห็นว่ากรวิทย์ไม่มีเพื่อนคนไหนอยากจะทำให้เข้ากลุ่มด้วยเลย

วันต่อมา ครูประจำชั้นได้เรียกรวิทย์มาพบ พร้อมให้คำแนะนำว่า “กรวิทย์ควรตั้งใจในการเรียนให้มากกว่านี้ และควรจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้ครบก่อนมาโรงเรียนทุกครั้ง” กรวิทย์พูดว่า “ผมจะพยายามตั้งใจเรียนครับ” ครูจึงได้พูดว่า “ดีแล้ว ที่เธอคิดอย่างนั้น และการที่เธอไม่มีเพื่อนให้ทำงานกลุ่มด้วยเพราะอะไร” กรวิทย์ตอบว่า “ไม่รู้ครับ” ครูพูดว่า “เพราะกรวิทย์ไม่มีหนังสือและอุปกรณ์การเรียน หากเธอยืมเพื่อนไปใช้แล้วเพื่อนจะใช้อะไรล่ะ” กรวิทย์พูดว่า “แล้วผมควรปฏิบัติอย่างไรครับ” ครูพูดว่า “เธอควรตั้งใจเรียนขณะครูสอน จัดอุปกรณ์การเรียนให้ครบก่อนมาเรียนและก่อนสอบ ส่งงานครูทุกครั้ง และใช้เวลาว่างทบทวนการเรียนอยู่เสมอ แล้วเพื่อนจะรักเธอเอง”

กรวิทย์ได้คำแนะนำจากครูแล้ว วันรุ่งขึ้นได้เปลี่ยนพฤติกรรมไปจากเดิม คือไม่ยืมอุปกรณ์ของเพื่อน มีความตั้งใจฟังขณะครูสอน

1 อาทิตย์ผ่านไป กรวิทย์ก็เป็นที่รักของเพื่อนๆ ในห้อง เพราะมีความตั้งใจเรียน มีการวางแผนในการเรียน โดยจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนทุกครั้งก่อนมาเรียนและก่อนสอบ ทำให้ได้รับคำชมเชยจากครูประจำชั้นและจากเพื่อนในห้อง อาทิตย์ที่ 3 ครูสั่งงานให้ทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม เพื่อนๆ ต่างก็อยากให้กรวิทย์ได้เข้าร่วมกลุ่มด้วย ทำให้กรวิทย์ไม่โดดเดี่ยวอีกต่อไป

กรวิทย์ปฏิบัติอย่างนี้เป็นประจำจนกระทั่งสอบกลางภาค เมื่อประกาศผลสอบ ปรากฏว่าผลการเรียนของกรวิทย์ออกมาดี ทำให้เขารู้สึกภูมิใจในการเรียน อีกทั้งเป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ ครูจึงกล่าวชมเชยและได้ให้กำลังใจเขา นี่แหละผลของการวางแผน การวางแผนที่ดีย่อมมีชัยไปแล้วครั้งหนึ่ง

โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่ 4

สิ่งที่พัฒนา ความสนใจในการเรียน มีความกระตือรือร้นในการเรียน มีความเพลิดเพลินในการเรียนและทำกิจกรรมในชั้นเรียน

ชื่อกิจกรรม อ่านภาษากาย ทายให้ถูก

- จุดมุ่งหมาย**
1. เพื่อให้เห็นอุปสรรคในการสื่อสาร
 2. เพื่อให้เห็นประโยชน์ของการสนใจในการสื่อสารและมีความถูกต้อง
 3. เพื่อให้เกิดความสนใจในการเรียน

เวลาที่ใช้ 50 นาที

เทคนิคที่ใช้ เกม

อุปกรณ์

1. ฉลากข้อความคำพังเพย และคำสุภาษิต ได้แก่ กิ่งทองใบหยก , กิบบนเรือนขึ้นบนหลังคา , ไกล่เกลือกินต่าง , แกว่งเท้าหาเสี้ยน ข้าวยากหมากแพง , ขว้างงูไม่พ้นคอ , ชีข้างจับตักแตน, คนตีฝัดคุม คอขาดบาดตาย , คางคกขึ้นวอ , เคียงป่าเคียงไหล , พายเรือทวนน้ำ ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน, พังให้ดียวอมได้ปัญญา, ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว วิวพันหลัก, การสั่งสมบุญนำสุขมาให้ , สัตว์โลกยอมเป็นไปตามกรรม , ผู้ให้ยอมเป็นที่รัก
2. นกหวีด

วิธีการดำเนินการ

ขั้นที่ 1 ขั้นที่ส่วนร่วม

ผู้วิจัยชักทายกับนักเรียน และกล่าวถึงกิจกรรมที่ผ่านมา แล้วจึงเริ่มเข้าสู่กิจกรรมกลุ่ม ดังนี้

- 1.1 ผู้วิจัยแบ่งสมาชิกออกเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 7-8 คน โดยนับ 1-2 และให้แต่ละกลุ่มยืนเรียงแถว พร้อมส่งตัวแทนกลุ่มๆ ละ 2 คน ออกมายืนข้างหน้าแถว
- 1.2 ผู้วิจัยให้สมาชิก 2 คน ช่วยกันไขข้อความที่ได้รับ โดยไม่ให้สมาชิกในกลุ่มเห็น คำสุภาษิตที่กำลังไข ซึ่งสมาชิกในแถวช่วยกันตอบคำไขให้ถูกต้อง
- 1.3 ผู้วิจัยให้สมาชิกแต่ละกลุ่มที่ตอบถูกผลัดกันออกมาสื่อสาร ด้วยการไขสลับกันไปเรื่อยๆ จนกว่าจะหมดคำไข โดยใช้เวลาทำกิจกรรม 20 นาที

1.4 เมื่อเสียงนกหวีดดังขึ้นให้สมาชิกที่อยู่หัวแถวไปคำสุภาษิต ถ้าสมาชิกคนใดเฉลยคำใบ้ก่อนก็ให้เปลี่ยนข้อความใหม่

1.5 ในการแข่งขันครั้งที่ 2 ให้แต่ละกลุ่มสลับข้อความจากกลุ่มอื่น และช่วยกันหาวิธีการคำใบ้เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มสามารถทายถูกต้องและทายให้ถูกมากที่สุด

1.6 ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามจนเข้าใจ จากนั้นผู้วิจัยให้สัญญาณนกหวีดให้นักเรียนเริ่มกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

ผู้วิจัยให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มร่วมกันอภิปราย ในหัวข้อต่อไปนี้

2.1 นักเรียนได้รับข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้อย่างไร

2.2 ในขณะที่ร่วมทำกิจกรรมนักเรียนรู้สึกอย่างไร

2.3 การให้ความสนใจเวลาที่เพื่อนสื่อสารมีประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างไร

2.4 นักเรียนเข้าใจและนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักเรียนช่วยกันสรุป จนเกิดความเข้าใจแล้วนำมาสรุปเป็นหลักการของตนเอง

3.2 ให้นักเรียนสามารถนำหลักดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนด้านความสนใจในการสื่อสาร และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.3 ผู้วิจัยกล่าวสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมและประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม ย่อมทำให้มีความสนุกเพลิดเพลินในการเรียนและการทำกิจกรรมอื่นๆ

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

ให้นักเรียนทุกคนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองโดยการร่วมกันอภิปรายและบอกถึงข้อคิดจากการเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนข้อเสนอแนะแล้วผู้วิจัยประเมินผลของการเข้าร่วมกิจกรรมโดยสังเกตถึงความสนใจ การแสดงความคิดเห็น และการสรุปของนักเรียน

โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่ 5

สิ่งที่พัฒนา ความสนใจในการเรียน มีความกระตือรือร้นในการเรียน มีความเพลิดเพลินในการเรียนและทำกิจกรรมในชั้นเรียน

ชื่อกิจกรรม คุณครู กับ ลูกศิษย์

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน
2. เพื่อให้นักเรียนมีความเพลิดเพลินในร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน
3. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจบทบาทหน้าที่ของความเป็นครูและนักเรียน

เวลา 50 นาที

เทคนิคที่ใช้ บทบาทสมมติ

อุปกรณ์

1. เอกสารบทบาทสมมติ เรื่อง “คุณครู กับ ลูกศิษย์”
2. กระดาษเปล่าสำหรับนักเรียนเขียนบทพูด
3. ปากกา

วิธีการดำเนินการ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียนและกล่าวถึงกิจกรรมที่ผ่านมา แล้วจึงเริ่มเข้าสู่กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยใช้บทบาทสมมติ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

1.1 ผู้วิจัยสนทนา ชักถามนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องครูของโรงเรียนว่าเป็นอย่างไรบ้าง นักเรียนมีกฎระเบียบของโรงเรียนว่ามีอะไรบ้าง นักเรียนประพฤติตนอย่างไร

2.2 ผู้วิจัยแบ่งกลุ่ม 2 กลุ่มๆ ละ 4-5 คน ให้แสดงบทบาทสมมติที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ใน

เอกสาร

2.3 ผู้วิจัยแจกเอกสารบทบาทสมมติ ให้นักเรียนอ่านเอกสารบทบาทสมมติ เรื่อง “คุณครู กับ ลูกศิษย์” และให้นักเรียนเตรียมตัวแสดง พร้อมทั้งจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องของแต่ละกลุ่ม

2.4 ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง

2.5 ก่อนการแสดงผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่างๆ เพื่อช่วยจัดความตื่นตัว และความประหม่า

2.6 ให้นักเรียนเริ่มการแสดงสถานการณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดให้ เรื่อง “คุณครู กับ ลูกศิษย์” ซึ่งมีพฤติกรรมไม่ยอมเข้าห้องเรียนหนังสือ คุณเพื่อนในขณะที่เรียน คุณโทรศัพท์ สำหรับสถานการณ์ที่สอง มีพฤติกรรมที่เข้าห้องเรียนสม่ำเสมอ ตั้งใจฟังครูสอน ไม่คุยเพื่อน และถามครูเมื่อเกิดความสงสัยในเวลาเรียนหนังสือ โดยใช้เวลาในการแสดงกลุ่มละ 10-15 นาที

2.7 เมื่อนักเรียนแสดงบทบาทสมมติเสร็จแล้ว ผู้วิจัยให้นักเรียนทุกคนปรบมือให้กลุ่มที่แสดงไปแล้ว

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์และอภิปรายเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละกลุ่มในบทบาทสมมติ เรื่อง “คุณครู กับ ลูกศิษย์” ตามหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1 ในความคิดของนักเรียนการเรียนลักษณะใดที่ควรทำเป็นแบบอย่าง
- 2.2 นักเรียนจะนำการเลียนแบบใดมาปรับใช้กับชีวิตประจำวันของนักเรียน
- 2.3 นักเรียนจะนำกิจกรรมดังกล่าวไปใช้ในการเรียนของนักเรียนได้อย่างไรบ้าง

เมื่อนักเรียนแสดงจบแล้วนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์และอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่นักเรียนเขียนเนื้อเรื่องขึ้นเองและข้อคิดเห็นต่างๆ จากการที่นักเรียนได้แสดงบทบาทที่ผู้วิจัยได้กำหนดให้ เพื่อให้นักเรียนได้นำประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนต่อไป

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

ให้นักเรียนแต่ละคนช่วยกันสรุปข้อคิดที่ได้รับจากกิจกรรมโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักเรียนภายในกลุ่ม แล้วนำมาสรุปเป็นหลักการของตนเองและสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียน มีความกระตือรือร้นและมีความเพลิดเพลินในการเรียน

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

3.1 ให้นักเรียนได้ร่วมกันอภิปรายและบอกถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

3.2 นักเรียนช่วยกันเสนอแนะและติชมร่วมกัน

3.3 สังเกตความสนใจ ความร่วมมือ การแสดงความคิดเห็น และการสรุปของนักเรียน

ใบงานกลุ่มที่ 1

บทบาทสมมติ เรื่อง “คุณครู กับ ลูกศิษย์”

เนื้อหามีส่วนประกอบ คือ นักเรียนไม่เข้าห้องเรียนหนังสือ คุณเพื่อนในขณะเรียน คุณโทรศัพท์

ใบงานกลุ่มที่ 2

บทบาทสมมติ เรื่อง “คุณครู กับ ลูกศิษย์”

เนื้อหามีส่วนประกอบ คือ นักเรียนเข้าห้องเรียนสม่ำเสมอ ตั้งใจฟังครูสอน ไม่คุยเพื่อน และถามครูเมื่อเกิดความสงสัยในเวลาเรียนหนังสือ

โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่ 6

สิ่งที่พัฒนา การค้นหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ได้ทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง มีอิสระในการคิดและในการทำ สามารถค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

ชื่อกิจกรรม ห้องเรียนของข้าพเจ้า

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ให้นักเรียนทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง มีอิสระในการคิดและในการทำ สามารถค้นหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง

2. เพื่อเสริมสร้างการมองสิ่งที่ดี มีประโยชน์ของสิ่งของต่างๆ แล้วสามารถนำมาทำประโยชน์สูงสุด

3. เพื่อสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ โดยทำงานร่วมกันและทำผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เวลา 50 นาที

เทคนิคที่ใช้ การอภิปรายกลุ่ม

อุปกรณ์

1. กระดาษหนังสือพิมพ์
2. กรรไกร
3. กาวน้ำ
4. กระดาษกาว
5. กล่องกระดาษ
6. มีดคัดเตอร์

วิธีการดำเนินการ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียนและกล่าวถึงกิจกรรมที่ผ่านมา แล้วจึงเริ่มเข้าสู่กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 3-4 คน โดยการจับสลาก
- 1.2 ผู้วิจัยแจกอุปกรณ์ที่เตรียมไว้ให้สมาชิกในกลุ่ม จำนวนเท่าๆ กัน
- 1.3 ผู้วิจัยให้แต่ละกลุ่มประดิษฐ์ “ห้องเรียนของข้าพเจ้า” โดยใช้อุปกรณ์ที่ผู้วิจัยแจกให้เป็นส่วนประกอบในการประดิษฐ์

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงานพร้อมช่วยกันวิเคราะห์และอภิปรายเกี่ยวกับวิธีการออกแบบ “ห้องเรียนของข้าพเจ้า” และแนวคิดห้องเรียนของข้าพเจ้าของแต่ละกลุ่ม

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ให้นักเรียนช่วยกันสรุปแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบห้องเรียนของข้าพเจ้าของแต่ละกลุ่ม

3.2 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมและข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมที่นักเรียนได้ร่วมทำกิจกรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

4.1 ให้นักเรียนได้ร่วมกันอภิปรายและข้อคิดที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

4.2 ให้นักเรียนช่วยกันเสนอแนะและติชมเกี่ยวกับห้องเรียนของข้าพเจ้าของแต่ละกลุ่ม

4.3 สังเกตความสนใจ ความร่วมมือ การร่วมแสดงความคิดเห็น และการสรุปของนักเรียน

โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่ 7

สิ่งที่พัฒนา การค้นหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ได้ทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง มีอิสระในการคิด และในการทำ สามารถค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

ชื่อกิจกรรม การอภิปรายกลุ่ม เรื่อง “เรียนอย่างไรให้มีความสุข และประสบความสำเร็จ”

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนได้เพิ่มพูนทางด้านความรู้และทักษะในด้านการเรียน
2. เพื่อให้นักเรียนได้ใช้ศักยภาพของตัวเองในการจัดการทางด้านการเรียนด้วยตัว

ของนักเรียนเอง

เวลา 50 นาที

เทคนิคที่ใช้ อภิปรายกลุ่ม

อุปกรณ์

1. กระดาษโปสเตอร์ 3 แผ่น
2. สีไม้ 3 กล่อง
3. ยางลบ 3 อัน
4. ดินสอ 3 แท่ง
5. ไม้บรรทัด 3 อัน

วิธีการดำเนินการ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียนและกล่าวถึงกิจกรรมที่ผ่านมา แล้วจึงเริ่มเข้าสู่กิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

1.1 ผู้วิจัยกล่าวทักทาย และพูดคุยซักถามเกี่ยวกับวิธีการเรียนของแต่ละคน

1.2 ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน ด้วยวิธีการจับสลาก นักเรียน

จับได้เลขเดียวกันให้อยู่กลุ่มเดียวกัน

1.3 ผู้วิจัยแจกหัวข้อ “เรียนอย่างไรให้มีความสุข และประสบความสำเร็จ” แล้วให้แต่

ละกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็นวาดภาพประกอบระบายสี ทำเป็นแผนผัง และให้แต่ละกลุ่มออกมา อภิปราย โดยใช้เวลา 10 นาที

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงความคิดเห็น โดยผู้วิจัยใช้คำถามดังนี้

2.1 จากการที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด

2.2 นักเรียนจะมีแนวทางอื่นที่จะทำให้นักเรียน เรียนอย่างไรให้มีความสุขและประสบความสำเร็จ ด้วยตัวของนักเรียนอย่างไร

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันสรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรม และการนำไปประยุกต์ใช้ โดยใช้คำถามดังนี้

3.1 นักเรียนได้ข้อคิดอะไรบ้างจากการได้ร่วมทำกิจกรรมนี้

3.3 นักเรียนจะนำความรู้และประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนของนักเรียนได้อย่างไร

3.3 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรม และประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากการทำกิจกรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

4.1 สังเกตความร่วมมือช่วยกันทำกิจกรรมและการร่วมอภิปรายกลุ่ม

4.2 สังเกตการณ์แสดงความคิดเห็นต่อการตั้งคำถามหลังกิจกรรมและติชมร่วมกัน

4.3 สังเกตบรรยากาศของกลุ่มในการร่วมกิจกรรม

โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่ 8

สิ่งที่พัฒนา การตั้งเป้าหมายในการเรียน มีความมุ่งมั่นในการเรียน เพื่อให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ มีความคาดหวังต่อผลการเรียน

ชื่อกิจกรรม การเรียนของกรณีการ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีความมุ่งมั่นในการเรียน

2. เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนด้านการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีความรู้ความเข้าใจในการเรียน มีความคาดหวังต่อผลการเรียน

เวลา 50 นาที

เทคนิคที่ใช้ กรณีตัวอย่าง

อุปกรณ์ เอกสารประกอบกรณีตัวอย่าง 3 เรื่อง

1. เรื่อง การเรียนของกรณีการ
2. เรื่อง คนหลงทาง
3. เรื่อง เจ้าหญิงน้อย
4. ปากกา
5. กระดาษ A4 6 แผ่น

วิธีการดำเนินการ

ขั้นที่ 1 ชั้นมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยทักทายกับนักเรียน และกล่าวถึงกิจกรรมที่ผ่านมา แล้วจึงเริ่มเข้าสู่กิจกรรมกลุ่มดังนี้

1.1 ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์และนำเข้าสู่เรื่องเกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีความมุ่งมั่นในการเรียน เพื่อให้เกิดความรู้ และมีความคาดหวังต่อผลการเรียน

1.2 ผู้วิจัยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 4-5 คน จำนวน 3 กลุ่ม

1.3 ผู้วิจัยแจกเอกสารกรณีตัวอย่าง ทั้ง 3 เรื่อง ให้กับทุกกลุ่ม เพื่อให้ นักเรียนได้ศึกษา และช่วยกันแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

1.4 ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามข้อสงสัยจนเข้าใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันอภิปราย ดังนี้

2.1 นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรกับการกระทำของ กรรณิการ์ แมน และ จ๋า

2.2 ถ้านักเรียนเป็นกรรณิการ์ นักเรียนจะทำอย่างไร เพื่อจะประสบความสำเร็จในการเรียน

2.3 นักเรียนคิดว่าการกระทำของใครที่ทำให้ผิดพลาดแล้วกลับตัวได้ที่หลัง

2.4 นักเรียนคิดว่าการกระทำของใครที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง และน่ายกย่อง

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้รับจากกรณีตัวอย่าง เรื่องการเรียนของกรรณิการ์ เรื่องคนหลงทาง และเจ้าหญิงน้อย เพื่อสร้างความรู้สึที่ดีต่อการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีความมุ่งมั่นในการเรียน มีความคาดหวังต่อผลการเรียน มีความเอาใจใส่ในการเรียน แล้วสรุปเป็นแนวทางเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

3.2 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมโดยเชื่อมโยงจากความคิดและผลการสรุปของนักเรียน โดยให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการตั้งเป้าหมายในการเรียน

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

4.1 ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและบอกถึงประโยชน์ที่ได้รับจากกรณีตัวอย่าง

4.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันเสนอแนะซึ่งกันและกันและติชมเกี่ยวกับเรื่องการตั้งเป้าหมายในการเรียน

4.3 สังเกตความสนใจ ความร่วมมือ การแสดงความคิดเห็น และการสรุปของนักเรียน

กรณีตัวอย่าง เรื่อง การเรียนของกรณีการ

เด็กหญิงกรณีการ เป็นนักเรียนชั้น ม.3 เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง โดยได้รับสิทธิ์ของนักเรียนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน เขาเป็นคนที่สนใจเกมคอมพิวเตอร์เป็นอย่างมาก ครอบครัวยังให้พ่อแม่ซื้อให้ตั้งแต่ชั้นชั้น ม.2 แล้ว แต่ที่บ้านเห็นว่าไม่จำเป็นและมีร้านเกมคอมพิวเตอร์เปิดให้บริการไม่ห่างจากบ้านนัก จึงยังไม่ซื้อให้ และปล่อยให้เด็กหญิงกรณีการไปเล่นเกมตามศูนย์บริการ

กรณีการไปเล่นเกมที่ศูนย์บริการได้พบเพื่อนใหม่รุ่นเดียวกันหลายคน ทำให้เขามีความสุขสนุกกับการเล่นเกม บางครั้งได้หนีเรียนไปเล่นเกมตามห้างสรรพสินค้าโดยที่พ่อแม่ไม่รู้ ช่วงหลังเขามักจะกลับบ้านไม่ตรงเวลา

บางครั้งกลับถึงค่ำผิดปกติ เมื่อพ่อแม่สอบถามก็จะมีคำตอบอ้างว่าไปทำการบ้านที่บ้านเพื่อน รดเสีย รดติด มีกิจกรรมที่โรงเรียน ซึ่งความจริงคือ เขาไปเล่นเกมที่บ้านเพื่อน

จากพฤติกรรมดังกล่าวทำให้กรณีการมีผลการเรียนที่ต่ำมาก จากที่เคยได้ 3.9 ในชั้น ม.1 และ 3.5 ในชั้น ม.2 แต่ในชั้น ม.3 ภาคเรียนที่ 1 เขาได้ 2.5 เมื่อพ่อแม่ทราบผลการเรียนของกรณีการต่างก็เสียใจอย่างมาก

กรณีตัวอย่าง เรื่อง คนหลงทาง

แมนชอบเล่นการพนันทุกชนิด เขาจะรู้สึกดีใจและตื่นเต้นเสมอที่ได้รับเงินจากการเล่นการพนัน แต่เมื่อเล่นจนติดเป็นนิสัยแล้วผลปรากฏว่า เงินทองที่พ่อแม่ของแมนหามาได้นั้นเขาก็ขโมยไปเล่นจนหมดถึงขั้นพ่อแม่ไล่ออกจากบ้าน ในที่สุดเขาก็เข้าไปปรึกษาครูทำให้รู้สึกสบายใจ จึงได้รู้ถึงโทษของการพนัน เขาตัดสินใจเลิกเล่นการพนันอย่างเด็ดขาด แล้วกลับไปขอโทษพ่อแม่ และตั้งใจเรียนเหมือนเดิม

กรณีตัวอย่าง เรื่อง เจ้าหญิงน้อย

จำ มาโรงเรียนเป็นประจำทุกวัน เขาชอบอ่านหนังสือเวลาว่าง และปฏิบัติตนตามกฎระเบียบวินัยของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด เพื่อนๆ จึงมีความไว้วางใจในตัวจำ เวลาจำพูดจาเรื่องอะไรก็ตามเพื่อนๆ ทุกคนจะมีความเชื่อถือว่ามีความจริง นุชซึ่งเป็นเพื่อนที่สนิทของจำเห็นตัวอย่างจากการกระทำของจำ เขาจึงได้ปฏิบัติตามบ้าง

โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่ 9

สิ่งที่พัฒนา การตั้งเป้าหมายในการเรียน มีความมุ่งมั่นในการเรียน เพื่อให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีความคาดหวังต่อผลการเรียน

ชื่อกิจกรรม ชีวิตไม่เคยท้อ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีความมุ่งมั่นในการเรียน
2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาแรงจูงใจในการเรียนได้อย่างเข้าใจ มีความรู้

ความเข้าใจ มีความคาดหวังต่อผลการเรียน

เวลา 50 นาที

เทคนิคที่ใช้ บทบาทสมมติ

อุปกรณ์

1. เอกสารบทบาทสมมติ “ชีวิตไม่เคยท้อ”
2. กระดาษ A4 สำหรับเขียนบทพูด
3. ปากกา

วิธีการดำเนินการ

ขั้นที่ 1 ขั้นมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยทักทายกับนักเรียน และกล่าวถึงกิจกรรมที่ผ่านมา แล้วจึงเริ่มเข้าสู่กิจกรรมกลุ่มดังนี้

1.1 ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนว่า ในการปฏิบัติงานที่จะทำให้ประสบความสำเร็จนั้น จะต้อง มีขั้นตอนและองค์ประกอบอะไรบ้าง เพราะเหตุใด

1.2 ผู้วิจัยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 5 คน โดยจับสลากสี

1.3 ผู้วิจัยแจกเอกสารบทบาทสมมติ เรื่อง “ชีวิตไม่เคยท้อ” ให้กลุ่มละ 1 ชุด ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มได้คิดเรื่องราวบทบาทสมมติของแต่ละกลุ่มโดยผู้วิจัยระบุไว้ในเอกสาร และเตรียมตัวแสดงบทบาทสมมติ พร้อมจัดสถานที่ให้เหมาะสม

1.4 ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์ของการแสดง

1.5 ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มตรวจสอบความพร้อมก่อนการแสดงบทบาทสมมติ

1.6 ให้นักเรียนเริ่มแสดงบทบาทสมมติที่นักเรียนแต่ละคนได้รับ โดยใช้เวลาในการแสดง ประมาณ 10-15 นาที และเมื่อจบการแสดงให้นักเรียนปรบมือให้กับนักเรียนที่แสดงบทบาทสมมติ

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

2.1 นักเรียนได้ข้อคิดจากบทบาทสมมติเรื่อง “ชีวิตไม่เคยท้อ” อย่างไร

2.2 นักเรียนจะนำเรื่องราวบทบาทสมมติเรื่อง “ชีวิตไม่เคยท้อ” มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนของนักเรียนอย่างไร

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมบทบาทสมมติเรื่อง “ชีวิตไม่เคยท้อ”

3.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับบทบาทของนักเรียนที่มีความสอดคล้องกับการเรียนของนักเรียนอย่างไร

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

4.1 นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและบอกถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมบทบาทสมมติเรื่อง “ชีวิตไม่เคยท้อ”

4.2 สังเกตจากการมีส่วนร่วมทำกิจกรรม และการอภิปราย

ใบงานกลุ่มที่ 1

บทบาทสมมติ เรื่อง “ชีวิตไม่เคยท้อ”

เนื้อหามีส่วนประกอบ คือ นักเรียนไม่มีเป้าหมายในการเรียน ไม่ตั้งใจเรียน ไม่มีความมุ่งมั่นเพื่อ
แสวงหาความรู้

ใบงานกลุ่มที่ 2

บทบาทสมมติ เรื่อง “ชีวิตไม่เคยท้อ”

เนื้อหามีส่วนประกอบ คือ นักเรียนมีเป้าหมายในการเรียน มีความตั้งใจเรียน มีความมุ่งมั่นเพื่อ
แสวงหาความรู้

โปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่ 10

ชื่อกิจกรรม สัญญาใจและปัจฉิมนิเทศ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม
2. เพื่อให้นักเรียนได้มีความเข้าใจกับความคิด และสรุปถึงวิธีการพัฒนาแรงจูงใจใน

การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

เวลา 50 นาที

อุปกรณ์

1. ป้ายนิเทศ 1 ป้าย
2. กระดาษสัญญาใจ 15 แผ่น
3. ของที่ระลึก จำนวน 15 ชิ้น

วิธีการดำเนินการ

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลมหันหน้าเข้าหากัน
2. ผู้วิจัยแจกกระดาษสัญญาใจให้นักเรียนคนละ 1 แผ่น
3. ผู้วิจัยให้นักเรียนเขียนถึงความประทับใจและสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในครั้งนี้ในกระดาษที่แจกให้
4. เมื่อนักเรียนเขียนเสร็จ ผู้วิจัยให้นักเรียนทุกคนนำไปติดที่ป้ายนิเทศที่เตรียมไว้ และให้สมาชิกช่วยกันตกแต่งให้สวยงาม
5. ให้นักเรียนทุกคนแสดงความรู้สึกในการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
6. ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงประโยชน์และข้อคิดที่ได้จากการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
7. ผู้วิจัยและนักเรียนช่วยกันสรุปผลการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
8. ผู้วิจัยให้นักเรียนตอบแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อนำคะแนนที่ได้เป็นคะแนนหลังการทดลอง

9. ผู้วิจัยกล่าวสรุปเพิ่มเติม และขอชื่นชมนักเรียน แจกของที่ระลึกให้กับนักเรียนทุกคน และปิดการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

การประเมินผล

1. สัมผัสจากการสรุปผลการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
2. สัมผัสจากการสรุปประโยชน์และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน

ตาราง 22 คะแนนค่าเฉลี่ยของนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียน
วิชาพระพุทธศาสนา ก่อนและหลังการทดลอง

คนที่	ค่าเฉลี่ยก่อนทดลอง	ค่าเฉลี่ยหลังการทดลอง
1	2.78	3.46
2	2.88	3.52
3	2.93	3.57
4	3.05	3.65
5	3.20	3.68
6	3.20	3.95
7	3.21	4.00
8	3.33	4.05
9	3.37	4.06
10	3.41	4.08
11	3.44	4.10
12	3.68	4.14
13	3.75	4.35
14	3.79	4.43
15	4.08	4.63
รวม	3.33	3.97

ภาคผนวก ข

- 1 รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ
- 2 หนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ
- 3 หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือ (Try out)
- 4 หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา แบบสอบถาม
อิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจในการเรียน
วิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่

1. อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง

ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. อาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี

ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3. อาจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช

ภาควิชาสามัญศึกษาล้านนาศิลป

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ สกุล	พระมหาสมยศ เพ็ญสา
วัน เดือน ปีเกิด	13 มิถุนายน 2524
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ 16 หมู่ 13 บ้านแสงจันทร์ ตำบลแม่นาทม อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	วัดพระยาอภัย แขวงเพชรบุรี เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2537	ประถมศึกษาจากโรงเรียนบ้านแม่นาทมวิทยา ตำบลแม่นาทม อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร
พ.ศ.2543	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวชิรมุกฎ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2546	เปรียญธรรม 3 ประโยคสำนักเรียนวัดราชบพิศ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2548	ศาสนศาสตร์บัณฑิต (ศน.บ.) เอกการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2553	ศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) จิตวิทยาการแนะแนว จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร